

Editör: Prof. Dr. Tuna USLU

ÖZGÜN ZAMAN ETKİNLİKLERİNE REKREATİF KATILIM VE KAMPÜS REKREASYONU

**ÖZGÜN ZAMAN
ETKİNLİKLERİNE
REKREATİF KATILIM
VE KAMPÜS
REKREASYONU**

Editör: Prof. Dr. Tuna USLU

Özgün Zaman Etkinliklerine Rekreatif Katılım ve Kampüs Rekreasyonu
Editör: Prof. Dr. Tuna USLU

Genel Yayın Yönetmeni: Berkan Balpetek
Kapak ve Sayfa Tasarımı: Duvar Design
Baskı: ARALIK 2023
Yayıncı Sertifika No: 49837
ISBN: 978-625-6643-33-8

© Duvar Yayınları
853 Sokak No:13 P.10 Kemeraltı-Konak/İzmir
Tel: 0 232 484 88 68

www.duvaryayinlari.com
duvarkitabevi@gmail.com

ÖNSÖZ

Özgün zaman etkinlikleri genellikle, kişisel ilgi, benlik ve değerlerle uyumlu ve anlamlı serbest zaman ve/veya eğlence faaliyetlerini ifade eder. Kendi özüne ve değerlerine sadık, kişinin gerçek tercihlerini yansıtan, doyum ve esenlik duygusuna katkıda bulunan ve kişinin kendini gerçekleştirme yönelik faaliyetlere katılmayı içerir. Bu yaklaşım rekreasyonel uğraşların dış güdüleme veya çevresel eğilimler tarafından yönlendirilmemesinin altını çizerek, yapılan aktivitenin öz belirleme çerçevesinde kişisel olarak anlamlı olması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Bu post modern ve otantik bakış açısıyla düzenlenen spor ve serbest zaman oyunları, bölgesel ve yerel girişimler, gençlik rekreasyon programları ve yaşam tarzı sporları genellikle belediyeler, üniversiteler, toplum merkezleri, gençlik örgütleri ve diğer kuruluşlar tarafından planlanan, genç ve aktif bireyler için olumlu ve yapıcı deneyimleri bireylerin yaşamına ve benliğine nüfus ederek teşvik etmeye ve sürdürülebilir kılmaya odaklanmaktadır.

Özgün zamana yönelik yapılandırılmış etkinliklerin ve gençlik rekreasyonunun amacı da genç ve dinamik bireylerin kendi ilgilenimlerini keşfedebilecekleri, yeni özellikler ve beceriler kazanabilecekleri, sosyal ilişkiler kurabilecekleri, farkındalık geliştirerek çeşitliliği yönetebilecekleri, keyifli deneyimler yaşayabilecekleri ve esasen kendilerini gerçekleştirebilecekleri olumlu ve yapılandırılmış bir ortam sağlamaktır. Bu serbest zaman aktiviteleri kendi yaşamını düzenlemeye çalışan ve özgünlüklerin geliştirmek isteyen bireylere eğlence, kültür, bakış açısı kazanımı, sosyal etkileşim, topluluğa dahil olma, beceri geliştirme ve fiziksel egzersiz için fırsatlar sağlamayı amaçlamaktadır. Çizim, resim, heykel ve diğer sanat ve el sanatları etkinlikleri gibi yaratıcı uğraşlar sanatsal ifadeyi, yaratıcılığı ve ince motor becerilerini geliştirir. Eğitsel oyunları, atölye çalışmalarını, teknik ve bilimsel deneyleri içeren bazı gençlik gelişim programları, eğitim unsurlarını eğlence ile birleştirerek keyifli ve etkileşimli öğrenme fırsatları yaratırken, kişisel gelişim kursları ve okullardaki öğrenci kulüpleri de genç bireylerin bilim, felsefe, teknoloji, meslek, müzik, fotoğrafçılık benzeri hobiler gibi ilgi alanlarını keşfedebilecekleri toplulukları ve hobi odaklı etkinlikleri içerir. Kurumsal ve toplumsal sorumluluk duygusunu teşvik eden ve kişisel gelişime sosyal kalkınma aracılığıyla katkıda bulunan topluma hizmet uygulamaları ve gönüllülük faaliyetleri, diğer taraftan kampüs içi etkinlikler, partiler ve çevrede yaratılan sosyal ortamlar arkadaşlık ve topluluk duygusu, sivil inisiyatif ve vatandaşlık bilincini geliştirmek için fırsatlar yaratır. Bu yaratım, toplumsal yardım ve ortaklıklar, sosyal girişimcilik ve topluluk refahına katkı şeklinde çıktılar verir.

Diğer taraftan, turistik etkinlikler, açık hava maceraları, trekking ve orientiring turları, örgütlenecek yürütülen kamplar ve doğaya dayalı deneyimler ekip çalışması, liderlik ve dışarıya doğru gelişim için fırsatlar sağlar. Gençlik rekreasyonu genellikle futbol, basketbol, yüzme, halk oyunları, dans gibi çeşitli sporları ve fiziksel aktiviteleri de içerir. Grup ve masa oyunları, e-spor ve çok katılımcılı elektronik eğlenceler sosyalleşmeye, toplulukçu ve stratejik düşünmeye fırsatlar yaratarak bireyin sosyal ortamda kendisini tanımasına da katkı da bulunur. Bu etkinlikler fiziksel uygunluğu, koordinasyonu, takım çalışmasını, disiplini, liderlik özelliklerini, sportmenliği ve psikolojik iyi olma halini teşvik eder.

Rekreatif faaliyetlere otantik katılım kişisel yenilenme ve tatmin için boş zamanın önemini kabul eder, etkinlikte aktif hatta proaktif olmak içsel motivasyonla sağlanır. Aktif katılım anlamlı deneyimlere katkıda bulunur; katılımcılar dışsal ödüller için değil, kişisel olarak bağ kurdukları ve keyif aldıkları için aktiviteyi sürdürürler. Bu meşguliyeti benliklerine hitap ettiği için yaşamlarına dahil etmeye gönüllüdürler. İster bir tutkunun peşinde koşmak, isterse sevdiklerinizle zaman geçirmek veya evrenle bağ kurmak olsun, tüm bu deneyimlere kişisel önem atfedilir, otantik rekreasyon bireyin değer ve inançlarıyla ahenklidir. Örneğin, yaşam kalitesine ve iyi olma haline değer veren bir kişi düzenli yürüyüş, yoga veya bisiklete binme gibi aktivitelerde kendini bulur, diğer taraftan adrenalinden hoşlanan birisi sıra dışı sporlarla uğraşır. Otantik rekreasyon iklimi iradenin ortaya konmasına, bireysel ifade özgürlüğüne ve yaratıcılığa ortam yaratarak, insanlara yüksek seviye bir odaklanma ve farkındalığın eşlik ettiği, kendilerini ifade edebilecekleri ve özgünlüklerine uygun etkinliklerin tadını çıkarabilecekleri bir zaman ve mekân yaratımına olanak sağlar. Bu bağlamda serbest zaman planlaması iş ve boş zaman arasında bir denge kurmayı ve yaratımı içerir. Bu kitabın amacı, otantik rekreasyon ve serbest zaman farkındalığı bakış açısından dijital dönüşüm sürecinden geçen güncel rekreatif faaliyetlerin ve kampüs rekreasyonunun değişimini ortaya koymaktır.

Prof. Dr. Tuna Uslu
Kasım 2023

İÇİNDEKİLER

Üniversiter Kültür Ve Yaşam Boyu Öğrenme Bağlamında Serbest Zaman Eğitimi	6
Serpil BAŞER	
Rekreasyon Gereksinimi ve Sebepleri.....	18
Hasan GEZER	
Rekreasyon ve Rekreasyonun Sınıflandırılması.....	32
Tayfun KARA	
Macera Rekreasyonu	43
Muhammed Eshabil Sadık KILAVUZ	
Orhun TOPAÇOĞLU	
Gençlerin ve Seyahatçilerin Eko-Turizm ve Serbest Zaman Paylaşımında Sürdürülebilir Turizm Kavramı	60
Serap İNCEÖZ	
İklim Değişikliğinin Açık Alan Rekreasyon Faaliyetlerine Etkisi	74
Sabri BOZCA	
Murad Alpaslan KASALAK	
Sportif Etkinlikler ve Pozitif Gençlik Gelişimi	87
Hülya ÜNLÜ	
Kampüs Rekreasyonu	104
Mustafa ARICI	
İşyeri Rekreasyonu, Kampüs Rekreasyonu ve İyilik Hali İlişkisi	118
Murat ÇELİK	
Üniversite Fayda Hareketi “Kampüs Rekreasyonu”	137
Özlem DEMİRTAŞ	
Okul Sporları ve Kampüs Rekreasyonu Yönetimi	163
Müberra ATALAY ÇELEBİ	
Yeşer EROĞLU ESKİCİOĞLU	
Sosyalleşmede Rekreasyon Aktivitelerinin Rolü	181
Orhun TOPAÇOĞLU	
Muhammed Eshabil Sadık KILAVUZ	
Rekreasyon ve Sanal Sosyalleşme.....	196
Orhun TOPAÇOĞLU	
Muhammed Eshabil Sadık KILAVUZ	
Sanallaştırmayla Uzaktan Araştırma ve Eğitim Eğilimlerini Üniversitelerin İhtiyaçlarına Uyarlamak: Artırılmış Gerçeklik ve Metaversite	219
Tuna USLU	

Üniversiter Kültür Ve Yaşam Boyu Öğrenme Bağlamında Serbest Zaman Eğitimi

Serpil BAŞER1

- 1- Dr. Öğr. Üyesi Serpil BAŞER, Fenerbahçe Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, serpil.baser@fbu.edu.tr, ORCID No: 0000-0003-3815-0453

ÖZET

Modern çağ getirdiği teknolojik gelişmelerle birlikte insan yaşamını pek çok alanda kolaylaştırırken aynı zamanda insanların bilişsel, fiziksel, duygusal ve sosyal açıdan pek çok problemle karşılaşmasına da sebep olmaktadır. Teknolojik gelişmenin bireylerin yaşamına kazandırdığı en önemli etkilerden biri kuşkusuz ki yapılan işleri kolaylaştırarak, bireylere çalışma hayatı dışında da bir zaman dilimi kazandırmasıdır. Dolayısıyla sanayi sonrası post modern çağa serbest zaman çağı da diyebiliriz. Serbest zaman, bireyin hayatının her döneminde var olan, gerek bireysel gerekse toplumsal gelişme ve hayat kalitesine doğrudan etki eden özelliğe sahip bir zaman dilimidir. Bugün için hemen herkes serbest zamana sahiptir. Fakat burada önemli olan nokta, bireylerin yaşamlarının pek çok alanına etki edecek bu zamanın önemini ne kadar farkında olduklarıdır. Çünkü serbest zamanının gelişigüzel bir şekilde kullanılması fayda değil aksine bir zarar unsuruna dönüşmesi mümkündür. Bu bölümde, yetişkinliğe adım atılan önemli bir yaşam evresi olan üniversite eğitiminin bireylere kültür kazandırmak ve üniversite sonrası yaşam boyu öğrenmeyi serbest zaman üzerinden sürekli kılınabileceği üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda yaşamımızda ciddi bir yeri olan serbest zamanı vurgulamak ve bu zaman diliminin bir eğitim modeli olarak ele alınmasının ne denli önemli sonuçları olduğuna dikkat çekmektedir.

GİRİŞ

Öğrenme, birey için dünyaya geldiği andan itibaren başlayıp, yaşamının son anına kadar süren dinamik bir süreçtir. Bireyler öğrenerek mevcut bilgilerini yeniler, geliştirir ve böylece yaşam içerisinde var olmaya devam ederler. Dolayısıyla birey, yaşamının her evresinde öğrenmeye açıktır ve buna ihtiyacı vardır. Öğrenmenin bu niteliği yaş faktörü ya da okul gibi herhangi bir kurum ile sınırlandırılmayacağını göstermektedir. Her geçen gün yenilenen ve gelişen bir dünyaya uyum sağlayabilmek, bireysel ya da toplumsal problemler yaşamamak ya da bunları optimal bir biçimde çözebilmek için gerekli olan yetenek seti, bireyin kendisini geliştirmesi ile mümkün olmaktadır. Bu gelişim ise yaşamın hemen her alanında eğitim ve öğretim ile gerçekleşebilecektir. Yaşam boyu öğrenme, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yalnızca okul gibi kurumsal bir yapının çatısı altında değil mekan, zaman, yaş vb. sınırlamalar olmaksızın kişinin yaşamı süresince çeşitli eğitim faaliyetleri içerisinde yer almasıdır. Bu noktada özellikle dikkat edilmesi gereken konu, yaşam boyu öğrenme örgün eğitim sistemine bir alternatif değildir, daha çok bireyin örgün eğitimde keşfedemediği yetkinliklerini keşfetmesi ya da örgün eğitim içerisinde eksik kalan bilgilerinin tamamlanmasını ifade eder (Göksan vd., 2009:144). En genel ifadeyle yaşam boyu öğrenme, yaşamın her döneminde öğrenme faaliyetinin devam etmesi halidir. Dolayısıyla öğrenme faaliyeti yetişkinlik döneminde de devam eder. Öğrenme eyleminin yetişkinlik döneminde de sürdürülebilir olması için, yetişkinleri kapsayan eğitim faaliyetlerinin gençlere ve

çocuklara yönelik tasarlanmış olan eğitimden farklı olması gerekmektedir. Bu noktada farklı deneyim, kişilik özelliği, ilgi alanı gibi faktörlerin yetişkin eğitimi ve yaşam boyu öğrenme kapsamında dikkat alınması, bu sayede bireylerin ilgi alanına, gönüllü katılımına imkan sunan etkinliklerin tasarımına ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu ihtiyaç serbest zaman ve serbest zaman etkinliklerinin yetişkin eğitimi ve yaşam boyu öğrenme ile olan ilişkisini gözler önüne sermektedir.

Zaman hepimiz için neredeyse aynı kavramı çağrıştırmaktadır; bir gün herkes için 24 saattir. Ancak burada farklı olan tutum, bu aynı zaman dilimini nasıl ve ne şekilde kullandığımızdır. Özellikle yaşanan teknolojik gelişmeler, buna bağlı olarak değişen iş yapış modellerimiz ve farklılaşan yaşam standartlarımızla beraber, zaman kavramı kendi içerisinde ev, iş, okul, sosyal hayat, serbest zaman gibi farklılık arz eden bölümlendirmeye tabi olmuştur. Bireylerin serbest zamanda seçebilecekleri farklı pek çok etkinliğin olması, serbest zamanın doğru tercihler ile değerlendirilmesi problemini beraberinde getirmektedir. Toplumsal gelişmişliği ve hayat kalitesini arttırabilmek için serbest zamanının kullanımı önemlidir, bu ise ancak iyi programlanmış bir serbest zaman eğitimi ile mümkündür. Serbest zaman eğitimi, bireylerin potansiyellerini keşfettikleri, yeteneklerini geliştirdikleri bir disiplindir, bu nedenle nitelikli bir serbest zaman eğitimi bireyler açısından yaşam boyu öğrenme kapsamında son derece önemli ve gereklidir.

ÜNİVERSİTE VE KÜLTÜR

Üniversite çağı bireyin yaşam dönemi göz önüne alındığında gerek eğitim gerekse sosyal, kültürel çevre açısından bir reform niteliğindedir. Böylesine bir önemi barındıran bu eğitimin ne için var olduğu ve bireye ne kazandıracığı? sorusunun cevabı son derece önemlidir. Bireylerin mesleki, akademik, sosyal ve kültürel açıdan ilerleyebilmeleri ancak bir form kazanmaları ile gerçekleşebilir. Bu noktada form kazanabilmenin yolu da kişinin kendi potansiyelini aşması, gelişmesi ve yoğun bir konsantrasyon ile mümkündür (Özkul, 2006:79). Üniversiteler ise tüm bu gereklilikleri yerine getirecek, bireye form kazandırabilecek yegane kurumlar ve yaşam alanlarıdır. İnsanın gelişimi, potansiyelini açığa çıkartabilmesi, yaşadığı çağın nitelikleri ile örtüşen bir form kazanabilmesi eğitim ve kültür aktarımı, kültür kazanımı ile mümkün olabilmektedir. Bugün üniversiteler teknoloji, bilim ve araştırmaya dayalı mesleki eğitimi temel alırken, bu durumun ortaçağ üniversitelerinde ise kültüre ağırlık verilen bir şekilde olduğu görülmektedir. Çünkü kültür insan hayatını yozlaşmaktan, anlamsız olmaktan kurtaran bir sistemdir. Kültür sayesinde bireyler yaşadıkları toplum ve dünya hakkında bir fikir sistemi geliştirirler. Peki, üniversitelerin kültürü öncelikleri arasına almamaları neye sebep olur? Bireyin yaşadığı çağa uyum sağlayamamasına, farklı sorunlara ezberci bir çözüm ile yaklaşması sebebiyle çözümsüz kalmasına yol açar. Üniversitelerin kültür ögesini göz ardı etmeleri ya da eksik yansıtmalarında, alanında bilgili ancak kültürsüz

meslek insanları yetişmesine yol açacaktır. Bu tip insan Gasset tarafından 'yeni barbar' şeklinde ifade edilmiştir. Yeni barbar; hiç görülmediği kadar bilgili ancak son derece kültürsüz meslek adamıdır (bilim insanı, doktor, öğretmen vs.), bu durumu ise 19. yüzyıldan itibaren benimsenmiş olan üniversite misyonunun suçu olarak görür (Gasset, 1997:79).

19. yüzyılla birlikte üniversiteler genel olarak kurumsal misyonlarını pozitivizm biçiminde benimsemişlerdir. Bu türden bir anlayış ile üniversiteler daha çok meslek kazandıran ve bilimsel çalışmalara ağırlık veren kurumlar haline dönüşmüştür. Bu tutum ise kültürün üniversiter yaşam anlayışının dışında tutulmasına sebep olmuştur. Hâlbuki üniversiteler bilimin yanı sıra yer aldıkları toplumun kültürel düzeyini yükseltmeye hizmet etmelidirler. Üniversitelerin kültür misyonunu ikinci plana atması ya da göz ardı etmesi toplumlar açısından bir nevi kültür yoksunluğunu ya da kültürsüzlüğü kabul etmek olacaktır. Bu durum tıpkı Gasset'in sıradan yurttaşlar kültürel yetersizliğe ikna edilmeye çalışılıyor (Gasset, 1997:17) söylemini haklı çıkartmaktadır.

Elbette üniversitelerin bilim ve teknolojiye olan katkısı inkar edilemez. Ancak bir bilimsel yeniliğin insanlık için ne gibi hayati önem taşıdığı fikrinden yoksun olmak, tarihin ya da biyolojinin yalnızca bilimsel sonuçlarına odaklanıp durumun tasavvur etkisini özümseyememek, bireyleri yalnızca bilgi deposuna dönüştürür. Bu kişi eğitim görmüş kişi değil, harici bellek gibi bilgi depolamış kişidir. Uzun yıllar eğitim alıp insanlık ve dünyaya dair aşkın bir fikre sahip olamamış insan oldukça hamdır, eksiktir. Bilim üniversiteler için gerekli temel işlemdir ancak tek başına yeterli değildir. Üniversiteler bilimle birlikte kültürel disiplini öğreten ve kendine özgü bir habitusa sahip olan yaşam alanlarıdır. Böylelikle universal bilgi ve kültür sistemi oluşturabilirler. Eğitimin temel insanlık hakkı olduğunu göz önüne aldığımızda, üniversite eğitiminin tek amacının araştırma, bilim, bilim insanı yetiştirmek değil sıradan bir insanı kültürlü bir kimliğe ve yer aldığı meslek grubunun ideal bir üyesi olabilmeyi öğretmelidir. Üniversite yalnızca bilim üretilen ve bireylere bir meslek kimliği kazandıran yer değildir. Bilim üretmek üniversitenin ek fonksiyonudur. Üniversitelerin esas fonksiyonu; kültür öğretmek, çağın gerektirdiği fikir sistemlerini geliştirebilmek ve bu doğrultuda sıradan insanın düşünce ve kültür düzeyini yükseltmektir. Bu noktada üniversiteler içsel bir motivasyonla öğrenmeye yönelecek, yaşam boyu farklı alanlarda öğrenme deneyimi arzu edecek, öğrenmeyi öğrenmiş bireyler yetiştirecek bir kültürü bireylere aşılmalıdır.

YAŞAM BOYU ÖĞRENME

Yaşam boyu öğrenme, bireylerin yaşam içerisinde giriştikleri tüm öğrenme çabalarıdır. Dolayısıyla yaşam boyu öğrenme yalnızca çocukluk dönemindeki öğrenmeyi değil, bireyin her yaşında ki öğrenme girişimini ve motivasyonunu içerir (Akçaalan ve Arslan, 2016:22). Öğrenmenin bu denli geniş ölçekli olması, öğrenme amaçlarının da her an, her fırsatta, her koşulda gerçekleştirilmesine evrilmesini sağlamıştır. Özellikle bilgi toplumu olarak

adlandırılan bu çağda, teknoloji pek çok kolaylık ve fırsatla bireylere bilgi sunmaktadır. Böyle bir ortamda ise öğrenme faaliyetleri formel ve informal aktiviteleri içerirken, eğitim ise yalnızca planlı faaliyetleri kapsamaktadır. Yaşam boyu öğrenme de bireyler arasında bir nevi öğrenmeyi öğrenmektedirler. Bu kapsamda bireyler becerilerini geliştirir, yeni beceriler edinir, yaşamda anlam bulmasına destek olur, toplumsal açıdan etkinlik kazandırır. Yine bireyin ilgisini keşfetmesine imkan verir, değişimler karşısında uyum yeteneği kazandırır, kendisini gerçekleştirebilmesine katkı sağlar, kendisi, yaşadığı toplum ve dünya hakkında görüş geliştirmesine, düşünmesine, bilgi sahibi olmasına yardımcı olur (Akçaalan ve Arslan, 2016:38; Aydın, 2020:13; Yurdakul, 2016:18).

Yaşam boyu öğrenme anlayışında öğrenenler merkezi konumdadır, öğrenmeye yönelik süreçler ise öğrenenlerin tercihleri ile ilerlemektedir. Ayrıca yaşam boyu öğrenme de öğrenenlerin bireysel farklılıkları daima göz önünde bulundurularak bu farklılığı kapsayan öğrenme metotları tasarlanır ve uygulanır (Biçerli, 2016:92). Yaşam boyu öğrenmenin bireysel katkısı ve amacı, bireylerin ilgi duydukları alanlara yönelmeleri ve böylelikle bireysel gelişimlerine yardımcı olmaktır. Bu sayede bireyler ilgi alanlarını keşfeder, potansiyellerini açığa çıkartabilir, güncel gelişmelere uyum sağlayıp, yaşam içerisinde her açıdan çok daha aktif olabilmektedirler. Farklı her bir yaşam dönemi bireyler açısından farklı sorumlulukları ve rolleri içerir. Yaşam boyu öğrenme ile bireyler farklı yaşam dönemlerine adapte olacak bilgi ve yetenekleri edinirler. Bu bağlamda bireyler söz konusu bu yaşam dönemlerine uyum sağlayabilen, yeni bilgi ve yetenekle donanmış, sosyal iletişim becerileri güçlenmiş, toplum içerisinde bilgi üreten, paylaşılan ve bu sayede toplumsal açıdan olumlu dışsal fayda sunan yurttaşlara dönüşürler. Toplumsal faaliyetlere katılımın artması ve toplumsal bütünleşmenin sağlanabilmesi, her kesimin eşit fırsatlara erişimi, yine yaşam boyu öğrenme ile mümkündür. Çünkü tüm bunlar ancak sürekli öğrenen bireyler ile mümkündür (Diker Coşkun, 2009:20-21). Her yaş evresinde birey bu anlayış kapsamında öğrenen, gelişen, dönüşen konumdadır. Bireyin bu forma ulaşabilmesi için bir takım yaşam boyu öğrenme becerilerinin kazandırıldığı bir kültüre sahip olmalıdır. Yaşam boyu öğrenme becerilerinden, etik düşünebilme ve davranma, teknoloji bilgisine haiz olma ve bilimsel nitelikte teknolojiyi kullanabilme, analitik düşünebilme, bilgi ve iletişim yeteneğine sahip olma, kültürel ve temel yurttaşlık bilgileri (Babanlı ve Akçay, 2018:89), üniversite hayatının sağlayacağı temel yetkinlik alanlarıdır.

SERBEST ZAMAN EĞİTİMİ

Serbest zaman kişinin gerek kendisi gerekse başkaları için tüm mecburiyetlerinden ve bağlantılarından kurtulduğu, içsel motivasyonla seçtiği bir faaliyetle meşgul olduğu, kişinin tam anlamıyla özgür olduğu çalışma hayatı haricindeki zamandır (Tezcan, 1994:9). Bireyler serbest zaman içerisinde maddi kazanç elde etme güdüsü taşımazken, yönelmiş oldukları etkinlikler ise kişisel tercihlere dayanan, farklı amaç ve yöntemleri

kapsayan, herkese göre değişen etkinliklerdir. Serbest zaman, hiç bir Şey yapmamak ya da ölü zaman değildir. Aksine serbest zaman, kişiyi ve dolayısıyla toplumu motive edebilecek, zihinsel ve fiziksel enerji sağlamak ve farkındalık kazandırmak için yapılan geniş spektrumlu ve uzun dönemi kapsayan bir yatırımdır.

Serbest zaman, bireylerin ve dolayısıyla bireyler aracılığıyla toplumların yararına kullanılabilecek önemli bir zaman dilimini ifade etmektedir. Söz konusu bu yararın kazanımı ise bilinçli ve planlı bir serbest zaman eğitimi anlayışı ile mümkündür. Bugün için serbest zaman eğitimi akademik bir disiplin olarak kabul edilirken, bu türden bir eğitimin bireylere kazandıracacı farkındalık ve bilinçli davranış kalıpları, bireylerin ve toplumların söz konusu bu zaman dilimini faydalı bir biçimde kullanmaları noktasında önem arz etmektedir.

Bireysel ve toplumsal açıdan serbest zamanı bir fayda unsuruna dönüŐtürebilmek ancak bir eğitim faaliyeti kapsamında gerçekleştirilebilir. Serbest zaman eğitimi; serbest zaman fırsatları sunan, bireysel tatmini sağlayıp, bireyi zenginleŐtiren, serbest zamanın toplumsal etkisini anlamak için serbest zaman davranışlarını göz önüne alan bir eğitimidir (Graefe ve Parker, 1987:57). Serbest zaman eğitiminde bireylerin serbest zamanla ilişkili yetenek kazanmaları, bilgilerini arttırmaları ve davranışlarını geliştirmeleri konularına yoęunlaŐılmaktadır. Serbest zaman eğitimi dönemsel bir anlayışı ifade etmez. Aksine yaşamı boyunca bireyin eğitimini temel alan bilinçli bir süreç olarak ele alınmalıdır. Bu perspektif kapsamında serbest zaman, eğitilebilen, geliŐtirilebilen ve bu sayede bireylerin davranışlarını etkileyebilen bilişsel ve fiziksel gelişimi destekleyebilecek bir üzüm unsurudur. Bu kapsamda birey ve toplumun bir takım spesifik alanlarda yetenek kazanımını sağlamak, toplumsal geliŐmeye katkı sunmak ve hayat kalitesini arttırmayı amaçlayan serbest zaman eğitimi mutlaka serbest zamanla ilgili olmalı, birey, bireyin yakın çevresi ve geniş kapsamda toplumla da iliŐkilendirilen bir yapıya sahip olmalıdır (Graefe ve Parker, 1987:57).

Geliştirilecek ve uygulamaya konulacak serbest zaman eğitiminin, bireylerin yüksek düzeyde bilişsel, sosyal, psikolojik ve erdemli davranışlar kazanacakları ve sergileyebilecekleri koşulları barındıracak Şekilde tasarlanmalıdır. Serbest zaman etkinlikleri, kişilerin fiziksel, zihinsel, sosyal ve estetik ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlar. Bireyin serbest zaman içerisinde farklı koŐullarla pozitif etkileşim içerisinde olmasını tetikleyerek, yaratıcı etkinliklerle hayal gücünü, bilişsel becerilerini, algısal ve zihinsel yeteneklerini geliŐtirebilmesi mümkündür. Aynı zamanda serbest zaman etkinlikleri bireyin geleceğine yn vermesini, kendisini bulmasını da sağlar. Hobi olarak başladığı bir etkinlik, ilerleyen süreçte bireyin tam zamanlı iÇine dönüŐebilmesi mümkündür. Çünkü burada birey söz konusu işi tanıma ve deneyimleme imkanı bulurken aynı zamanda kendi sınırlarını da keŐfetmiŐ olmaktadır. Modern yaşamın kaotik ortamı, baskı ve stresi karşısında serbest

zaman ve bu zamana ait etkinlikler bireyler açısından bir tampon vazifesi görmektedir. Bahsi geçen bu faaliyetler ile bireyler, farklı koşulları karşılayabilecek bir biçime bürünürler.

Serbest zaman etkinliklerinde bireyler maddi bir dürtü ile hareket etmezler. Bu etkinliklere katılım gönüllülükle yani içsel bir motivasyonla gerçekleşir. Serbest zaman eğitiminde vurgulanan nokta, bu zaman diliminde gerçekleştirilen etkinliklerin önceden planlanmış, yönlendirilmiş ve eğlenceli faaliyetler olduğudur. Bu faaliyetler katılımcıların ihtiyaçlarını karşılamayı, fiziksel, bilişsel, duygusal ve entelektüel açıdan kendisini inşa etmesine katkı sağlamaya yöneliktir. Burada hedeflenen, bireylerin ve toplulukların belirli spesifik alanlarda serbest zaman eğitimi kapsamında yetenek kazanmalarını sağlayarak toplumun hayat kalitesini ve gelişimini yükseltmektir. Serbest zaman eğitimi ile bireyin davranışsal gelişimi ve bilgi birikimi artırılmış olacaktır. Bu türden bir eğitimle bireyler yaşamlarını neyin zenginleştirdiğini, nelerden hoşlandıkları hakkında bilgilendirilmeli ve önceliklendirilmelidir (Means, 1973:17).

Bireylerin serbest zaman eğitimine katılımı hür iradelerine, içsel motivasyonlarına bağlıdır. Bu türden bir özgürce, gönüllü katılım, doğru deneyimlerle bireylerin sosyal ve ahlaki anlamda gelişmesine, yetişmesine imkan sağlar. Eğitim statik değil dinamik bir süreçtir, yaşamın her anını kapsayan, tek bir kurum ile sınırlandırılmayacak kadar önemli bir faaliyettir. Toplumsal dinamiklerin değiştiği, Toplum 5.0 anlayışı gibi insanının yaşam kalitesi ve iyiliğinin ön planda olduğu bir dönemde, insanların yaşamlarının her döneminde eğitilmesi gerektiği fikri benimsenmektedir. Bir serbest zaman eğitiminin içeriği ve şeklinin katılımcıların tamamını kapsayacak yani tüm katılımcıların etkinliklere katılımını teşvik edecek şekilde organize edilmesi, yine katılımcıların birbirleriyle olan etkileşiminin sağlanmış olması gerekir. Serbest zaman eğitimi ile birey, yer aldığı faaliyetlerde becerilerini geliştirmeli, kendisi ve bir başkasına zarar vermeden içsel bir hazzı, doyuma ulaşması sağlanmalıdır (Awamreh ve Al-Khaldi. 2014:72). Serbest zaman eğitiminde özenle üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise serbest zaman aktivitelerinin ahlaki, hukuki ve toplumsal değerlerle çelişmiyor olmasına dikkat edilmesidir. Yani serbest zaman etkinlikleri tasarlanırken toplumun ve/veya insanlığın üstün faydası dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Dolayısıyla serbest zaman eğitimi, bireysel olmayan, ana hatlarına güvenilir ve rastgele olmayan bir çerçeve kapsamında verilmelidir.

Serbest zaman eğitimi, bireyler açısından uygun alternatiflerin farkına varmak ve bunları doğru bir biçimde seçebilmelerine katkı sağlamaktadır. Böylelikle kişi, kendi yaşamı ve nitelikleri ile uyumlu tercihler yaparak hem kendi yaşamına yön verebilmekte hem de toplum içerisinde sosyal uyumu sağlayarak, katılımcı bir demokrasi anlayışını deneyimlemiş olmaktadır. Serbest zaman eğitimi ile hedeflenen temel amaç çok yönlü, farklı koşullara uyum sağlayabilen, esnek ve dinamik bir birey yetiştirebilmektir.

Dolayısıyla serbest zaman eğitimi ile bireylerin uyum yetenekleri arttırılır, gerek bireysel gerekse toplumsal düzeyde faydalı bir yaşam sürmelerine destek olunur (Ağaoğlu vd., 2006:2). Kişisel gelişim sağlayarak bireysel ve toplumsal refahı geliştirmek serbest zaman eğitiminin ana amacıdır. Serbest zaman bireylerin bilişsel ve fiziksel yetkinliklerinin geliştirilmesi açısından oldukça önemli bir fırsattır. Bireylerin her yönden iyileştirilmiş bir yaşam sürebilmeleri için bahsi geçen bu zamanı en etkili ve verimli şekilde geçirebilmeleri gerekmektedir. Her ne kadar burada seçilecek olan etkinlikler bireyin yaşı, cinsiyeti, ilgi alanı, sosyo ekonomik durumu gibi farklı dinamiklere bağlı olsa da bu zamanı ne şekilde değerlendireceği bilinçli bir sürecin ürünü olarak serbest zaman eğitimine bağlıdır (Tezcan, 1994:76).

Serbest zaman eğitimi planlı ve belirli temel amaçları olan bir kavramdır. Genel hatlarıyla serbest zaman eğitiminin temel amaçları şunlardır (Tezcan, 1994:76):

- Bireylere temel düzeyde bilgi kazandırmak
- Kişilik gelişiminin sağlanması
- Mesleki ve toplumsal hayata dair durumlara karşı bireyleri hazırlamak

Bahsi geçen bu genel amaçlara ulaşabilmek için serbest zamanın bir eğitim faaliyeti olarak ele alınması gerekmektedir. Serbest zaman eğitimi, bu zaman diliminin değerli bir biçimde kullanılmasını sağlar. Bireyler serbest zaman eğitimi ile yaşamlarını zenginleştirip, ilgi alanlarını keşfedebilmekte, becerilerini geliştirebilmektedir. Yine bu türden bir eğitim aynı zamanda bir yaşam felsefesini de kapsamaktadır. Çünkü serbest zaman eğitimi özünde yaşam için eğitimidir, bireyleri zamanlarını nasıl kullanabileceklerine hazırlayan bir süreçtir. Bireyler serbest zaman eğitimi ile kişisel gelişime, bireysel doyuma ulaşırlar, tutum ve değerler kazanırlar, dolayısıyla serbest zaman eğitimi, serbest zamanın doyum sağlayıcı ve yaratıcı olarak kullanılmasını sağlamaktadır (Tezcan, 1994:74). Bu eğitim kapsamında birey, serbest zamanı kendini tanımak, yaşam biçimini ve sosyal hayatı ile mesleki yaşantısı arasında ki ilişkiyi anlamak için geçirdiği bir süreç olarak ele alınır. Ele alınan bu süreçte temel amaç ve ulaşılmak istenen sonuç ise bireylerin her anlamda yaşam kalitesini arttırmaktır.

Serbest zaman oldukça kıymetli bir zaman dilimidir. Ne şekilde geçirildiği birey açısından yalnızca söz konusu bu zamanı değil, yaşamını oluşturan tüm zamanlara etki edebilecek belirleyici türden bir değere sahiptir. Doğru alanda, faydalı bir şekilde geçirilen serbest zaman, bireysel ve toplumsal gelişim açısından belirleyici konumdadır. Serbest zamanı bireylerin çalışma ve sosyal yaşamlarına entegre hale getirebilmenin serbest zaman eğitimine değer kazandıracağı ön görülmektedir. Çünkü eğitim ancak gerçek yaşamla bütünleştirildiği takdirde tutumlara etki edebilecektir, aksi halde tutumlarla bütünleşmeyen, davranışlara yansımayan bir eğitim sürecinin başarılı olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Serbest zaman, bireyin gelişim

yolculuğu olarak ele alınmalıdır. Birey bu yolculukta kendisini bulma ve gerçekleştirmeyi öğrenmektedir.

Eğitimin yaşam boyu süren bir süreç olmasının yanı sıra, serbest zaman yetişkin eğitimi noktasında önemli bir eğitim alanıdır (Geray, 2002:17). Yetişkin, kendi yaşamını yönetebilme sorumluluğunu alan, fiziksel ve bilişsel yönden gerekli olan olgunluğa erişmiş bireydir (Yayla, 2009:34; Titmus vd., 1985:18). Yetişkin eğitimi, hayatının sorumluluğunu alan, tecrübe edinmiş, fiziksel ve bilişsel gelişimini tamamlamış bireylere yönelik gerçekleştirilen düzenli eğitim modelidir. Yetişkin eğitiminde eğitime konu olan içerikler esnek ve eğitime katılım gönüllüğe dayanır (Yayla, 2009:48). Yetişkinler, öğrenim kapsamında teorik olmaktan çok pratiğe yönelik eğitimler içerisinde bulunmak isterler. Bu nedenle kuramsal değil uygulamalı yaklaşımlar yetişkin eğitiminde etkilidir. Yetişkin öğreniminde öz yönelim söz konusudur ve birey gelişimini takip eder (Kılıç, 2012:48). Bu özellik, serbest zaman eğitiminin yetişkin eğitiminde önemli bir yeri olduğunu göstermektedir. Ancak ne yazık ki serbest zamanın özellikle yetişkin eğitimini sağlayan önemli bir eğitim alanı olduğu ülkemizde yeterince anlaşılammıştır. Bu durumun özellikle eğitim sistemimizin yapısından kaynaklandığı belirtilmektedir. Çünkü Türk eğitim sisteminin yapısı insan kaynağını maddi faktörlere odaklanarak yetiştirirken, manevi unsurları ise aynı oranda ne yazık ki dikkate almamaktadır (Tezcan, 1976:403). Özellikle serbest zamanın bireyler açısından bir meslek kazanımı güdüsü olmaksızın değerlendirilmesi, maddi kazanımı önceliklendiren bir eğitim sistemi içerisinde ihmal edilmesine neden olmaktadır.

Yetişkin eğitiminin bireysel, sosyal, mesleki ve rekreasyonel gelişim olmak üzere dört fonksiyonu bulunmaktadır. Ancak buna rağmen yetişkin eğitiminde ağırlıklı olarak mesleki gelişim dikkate alınırken, sosyal bilişsel yönü genellikle ihmal edilmektedir (Jones ve Symon, 2001:280). İşte bu noktada serbest zaman eğitimi, özellikle yetişkin eğitiminde ihmal edilen sosyal bilişsel gelişimi sağlayacak olan serbest zaman etkinliklerini içermektedir. Bunun yanı sıra serbest zaman etkinlikleri bireyin mesleki gelişimine de katkı sağlayabilmektedir. Örneğin; pastacılık kursuna giden bir birey, yeni deneyimler kazanarak bireysel gelişimini sağlayabilir, yeni bir sosyal çevre içerisinde yer alarak sosyal gelişimini sağlayabilir, ayrıca maddi kazanç elde edebileceği bir iş öğrenerek mesleki gelişimini sağlayabilir. Bunların tamamını gönüllü bir katılım güdüsü ile iş, okul ya da ev dışında ki serbest zamanın da gerçekleştirdiği için rekreasyonel gelişimi de elde etmiş olur. Bu kapsamda serbest zaman eğitiminin yetişkin eğitiminin tüm fonksiyonlarını aynı anda yerine getirebilme gücüne sahip olduğu görülmektedir.

Serbest zaman eğitimi faaliyetlerinin bireylerin iş, okul ya da ev dışında ki zaman dilimini ve gönüllü yönelmeyi kapsamaması, yine yetişkin eğitimi faaliyetlerinin de bu tür nitelikleri taşıması serbest zaman eğitimi ve yetişkin eğitimi arasında ki bağın en önemli göstergesidir (Arslan, 2018:102).

Değişim ve yeniliklerin çok hızlı yaşandığı bu dönemde serbest zaman eğitimi ihtiyacı hemen her alanda gereklidir. Bireylerin yaşamında serbest zaman diliminin giderek arttığı, bununla birlikte bu zaman içerisinde gerçekleştirilebilecek farklı pek çok faaliyetin oluşması, serbest zamanı bir eğitim olgusu haline getirmiştir. Doğru değerlendirilemeyen bir serbest zamanın bireyi alkol, uyuşturucu madde kullanımı, vandalizm gibi zararlı davranışlara yöneltebildiği de tespit edilmiştir (Caldwell, 2005:7). Yine dijital oyunlar oynamak, TV izlemek gibi pasif faaliyetlere bireyleri yönelterek, sedanter bir yaşam biçimini tetiklemekte, bu ise beraberinde koroner rahatsızlıklar, obezite gibi hastalıklara yakalanma riskini arttırmaktadır. Fakat serbest zaman eğitimi ile bireyler, bu zamanı doğru kullanarak pozitif kazanımlar elde edebilecekleri etkinliklere yönelirler. Böylelikle bahsi geçen sedanter yaşamın sebep olduğu pek çok hastalıktan ve zararlı alışkanlıklardan, davranışlardan korunmakta, kurtulmakta, depresyon, stres gibi psikolojik problemlerden kurtulmakta, özellikle büyük şehirlerde kişilerin sıklıkla yaşadığı yabancılaşma ve yalnızlıktan uzaklaştırmaktadır. Tüm bunlar ise doğru serbest zaman etkinlikleri tasarlamak ve katılım sağlayabilmek için serbest zaman eğitimi gerekli kılmaktadır.

SONUÇ

Bireylerin serbest zaman faaliyetlerinden fayda elde edebilmesi ve etkin katılım sağlaması, serbest zamanın sunduğu fırsatları ve barındırdığı tehditlerin farkında olmalarına ve bu zamanı doğru yönetebilmelerine bağlıdır. Bu tutum ise üniversite eğitimi kapsamında kazandırılan yaşam boyu öğrenme kültürü kapsamında yaygınlaştırılmış bir serbest zaman eğitimi ile kazandırılabilir. Bu kapsamda serbest zaman eğitimi, bireylere serbest zamanın değerini anlamayı ve doğru kullanmayı kazandırır. Birey için serbest zaman eğitimi, söz konusu bu zamanını nasıl kullanacağını, ne tür faaliyetlerin onun için daha yararlı ve etkili olduğunu, doğru serbest zaman seçimlerini arttırmayı hedefleyen bir eğitim sürecini ifade etmektedir. Serbest zaman eğitimi bireye, bireysel ve toplumsal açıdan hayat kalitesini arttıran bir yaşam becerisi kazandırır (Arslan, 2013:145).

Bireyler serbest zaman eğitimi ile fiziksel ve bilişsel açıdan gelişimlerine katkı sağlayabilecek, sosyal, kültürel ve entelektüel becerilerini geliştirebilecek serbest zaman tercihlerini saptayabilmekte, aynı zamanda günlük hayatın getirdiği pek çok problemin üstesinden gelebilecek beceri seti oluşturabilmektedirler. Serbest zaman eğitimi, bu zaman kapsamında yapılan ve/veya yapılacak aktivitelerin faydaları hakkında bireyleri bilinçlendirmekle beraber, bireyin neler yapabileceğinin farkında olması ve bu farkındalıkla harekete geçmesini teşvik eder. Bu sayede serbest zaman eğitimi, birey için doğru ve faydalı serbest zaman aktiviteleri yardımıyla, kişilere pozitif davranış kalıpları kazandırır ve bunu bir yaşam biçimine dönüştürmeye etki eder. Söz konusu bu eğitim ile birey, doğru serbest zaman aktivitelerine katılım için gerekli olan bilgi, farkındalık ve yetenekleri

kazanır, bu bilgi ve yetenekleri kendisi ve bir parçası olduğu toplumun olumlu gelişiminde kullanır, farklı serbest zaman aktivitelerinde beceri sahibi olur ve pozitif gelişimine katkı sağlayacak türden aktivitelere katılım bilincini kazanır.

Serbest zaman eğitimi, serbest zamanın faydaları, bireyin seçimleri ve neler yapabileceği konusunda farkındalık kazanması, bunu bir yaşam biçimine dönüştürmesini sağlar. Bu eğitimle bireye doğru serbest zaman faaliyetlerine yönelebilmek ve serbest zamanla uyum içerisinde bir hayat yeterliğine sahip olması kazandırılır. Bu noktada serbest zaman eğitimini doğru bir biçimde planlamak ve etkili bir şekilde hayata geçirebilmek için kuramsal temellerini ve uygulamada ki pratikleri çok iyi tespit etmek gerekmektedir. Özellikle son yıllarda serbest zaman eğitimine ilişkin kendilik farkındalığı, serbest zaman farkındalığı, serbest zaman okuryazarlığı, karar verme stratejileri, serbest zaman aktivite becerileri, sosyal uyum gibi kavramsal ve teorik modeller geliştirilmiştir. Uzun soluklu ve yaşam boyunca devam eden bir süreç olarak serbest zaman eğitiminde söz konusu geliştirilen bu kavramsal ve teorik çerçevenin, serbest zaman eğitimi kapsamında tasarlanacak öğrenme stratejileri ve aktivitelerinin geliştirilmesinde dikkate alınmasının yararlı olacağını söyleyebilmek mümkündür.

REFERANSLAR

- Ağaoğlu, Y.S., Taşmektepligil, Y., Albay, F., Bayrak, M. ve Paktaş, Y. (2006). Serbest zaman eğitimi ve önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 34 (170).
- Akcaalan, M. ve Arslan, S. (2016). Yaşam boyu öğrenme: Teori ve uygulama. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Arslan, S. (2018). Yetişkin eğitimi bağlamında serbest zaman okuryazarlığı ölçeği geliştirme: geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı:14, 101-116.
- Arslan, S. (2013). A new concept in literacy: leisure literacy. *Journal of Education and Sociology*, 4(2), 145-149.
- Awamreh, M. ve Al-Khaldi, J. (2014). Recreational education in Islam, *British Journal of Education*, 2 (2), 70-80.
- Aydın, Ş. (2020). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile kültürel sermayeleri ve aralarındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Babanlı, N. ve Akçay, R. (2018). Yetişkin eğitimindeki kursiyerlerin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5(9), 87-104.
- Bıçerli, M. K. (2016). *Sosyal dışlanma ile mücadelede hayat boyu öğrenme*. İstanbul: Beta Yayınları.

- Caldwell, L.L. (2005). Leisure and health: Why is leisure therapeutic?. *British Journal of Guidance & Counselling*, 33 (1), 7-26
- Diker Coşkun, Y. (2009). Üniversite öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gasset, J. O. (1997). *Üniversitenin Misyonu* (çev. B. Üçpınar). İstanbul: Birleşik Yayıncılık.
- Geray C. (2002). *Halk eğitimi*, Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Göksan, T.S., Uzundurukan, S. ve Keskin, S.N. (2009). Yaşam Boyu Öğrenme ve Avrupa Birliği'nin Yaşam Boyu Öğrenme Programları, 1. *İnşaat Mühendisliği Eğitimi Sempozyumu*, Antalya, 143–151.
- Graefe, A. ve Parker, S. (1987). *Recreation and leisure, an introductory handbook*, Oxford Circle State College, PA 16803: Venture Publishing Inc.
- Jones, I. ve Symon G. (2001). Lifelong learning as serious leisure: policy, practice and potential. *Leisure Studies* 20, s.269–283.
- Means, L.E. (1973). *Intramurals: Their organization and administration*, New Jersey: Englewood Cliffs, Prentice Hall.
- Özkul, O. (2006). J.Ortega y Gasset'e Göre Üniversite, Bilim ve Kültür. *Akademik İncelemeler Dergisi*. Sayı:1, Cilt:1, 76-82.
- Tezcan, M., (1994). Boş zamanların değerlendirilmesi sosyolojisi. Ankara: Atilla Kitabevi.
- Tezcan M. (1976). Boş zaman eğitimi ve eğitim politikamız. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 1, 403-414.
- Titmus, C., Buttedahl P., Ironside, D. ve Lengrand, P. (1985). *Yetişkin eğitimi terimleri*. Çev: A. Ferhan Oğuzkan. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Yayla, D. (2009). Türk yetişkin eğitimi sisteminin değerlendirilmesi. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED).
- Yurdakul, C. (2016). *Yaşam boyu öğrenmede yeni öğrenme türleri*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Rekreasyon Gereksinimi ve Sebepleri

Hasan GEZER¹

1- Öğr.Gör; Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, hasangezer@ksu.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-6271-7109

ÖZET

Rekreasyon sözcüğü için birçok farklı deyiş kullanılsa da genel olarak rekreasyon; kişilerin serbest zamanlarında yapmış oldukları faaliyetler neticesinde; fiziksel, ruhsal, sosyal, mental olarak rahatlamalarını ve yenilenmelerine sağlayan aktivitelerin tümü için kullanılabilir. Rekreasyonun çıkış tarihi ile ilgili olarak insanlık tarihi kadar eski olduğu kabul edilebilir. Ancak, Avrupa'daki Sanayi devrimi sonrası makinelerin yaygınlaşması ve yoğun kullanımı, fabrikasyon ve bant sisteminin gelişimi vb. durumlardan dolayı insan beden gücünü olan ihtiyaç azalmış uzun süren çalışma süreleri kısalmış ve sosyal haklar da artmıştır. İnsanlar, kalan bu boş zamanlarını faydalı olarak kullanma çabasına girmiş ve rekreasyonun aktif gelişimi bu dönem itibariyle başlamıştır. Sosyal devlet ilkesi olarak mevcut yönetimler de insanların bu serbest zamanlarını verimli ve aktif kullanabilmeleri için çeşitli sportif, sanatsal, sosyal alanlar oluşturmaya başlamışlardır.

REKREASYON

Rekreasyon, Latince *recreatio* (yeniden düzenleme, yenileme ve rejenarasyon) kelimesinden gelmektedir (Öztürk, 2018:35; Jensen ve Guthrie, 2006:17). Türkiye'de yaygın bir ifade olarak serbest zamanın değerlendirilmesidir. Bir başka ifadeyle; İnsanların zorunlu temel ihtiyaçlarını karşıladıkları zamandan sonra kendilerine kalan boş zamanlarında gönüllü olarak yaptıkları, fayda sağlayan, dinlenme ve eğlenme faaliyetlerini ifade etmektedir (Ozankaya, 1980:27). Literatürde sıklıkla karşılaştığımız tanıma göre; hastalık sonrası normale dönmek, yenilenmek, yorgunluğu gidermek, iş hayatında tekrar başarıya ulaşmak anlamına gelen rekreasyon, bireylerin sözde eğlencesi olarak eğitim alanında da yerini almıştır. Boş zamanı kullanmanın bir yolu olarak boş zaman pek çok anlamı olan ve pek çok faaliyet türünü kapsayan bir olgudur. Dolayısıyla benzer ifadeleri içeren birden fazla tanımı olan bir terimdir. Genel olarak boş zaman; Bireylerin rekreasyonel dürtülerini tatmin etmek amacıyla kendi tercihleri doğrultusunda seçecekleri etkinliklere katılmaları olarak ifade edilebilir (Sağcan, 1986:5). Başka bir tanıma göre; Yorucu iş ortamı, rutin günlük yaşam ve çevresel faktörlerden olumsuz etkilenen ruh sağlığını yeniden sağlamak ve korumak için insanlar, tatmin olmak ve hayattan keyif almak için gönüllü, seçici, özgürce çalışabilirler. Temel ihtiyaçların karşılanması veya grup hareketleri dışında kendilerine ayrılan zamana "Rekreasyon" adı verilmektedir (Karaküçük, 2008:61). Bucher, Rekreasyonun ortak özelliklerini şu şekilde ifade etmiştir (Bucher, 1972:4). Rekreasyon, günlük iş ve ihtiyaçların dışında ki zamanlarda isteğe göre yapılan aktif veya pasif aktivitelerin tümüdür. Bireyin fiziksel etkinliğe dayalı bir eğlencesi olmakla beraber topluma ve çevresine etkileşimini sağlayan bir zaman değerlendirme yoludur. Rekreasyon güncel etkinlikleri ve bireyin doğayla iç içe olarak rehabilite olmasını sağlar. Bireylerin veya toplumun içinde buldukları kültürel, ekonomik veya sosyal yapısından,

toplumsal yargılarından ve katılımcı bireylerin demografik eğitimleri bakımından demografik özelliklerinden etkilenmektedir (Kara, 2022).

- Rekreasyon faaliyetinde ticari kazanç elde edilmez.
- Kişi kendi rızası ve tercihi ile etkinliğe katılır.
- Etkinliğe katılan kişi keyif alır, mutlu olur, neşelenir.
- Faaliyet bireye ve topluma fayda sağlar.
- Toplumsal değerlerle uyumludur, fizyolojik ihtiyaç olarak kabul edilmez.

Rekreasyon, bireyi hayata bağlayan, rahatlamasını sağlayan, eğlendiren, aktif tutan ve keyif veren etkinlikler yaparak ve bunlara katılarak zihinsel, bedensel sağlığının ve canlılığının korunmasıdır (Bayer, 1973:49). Gökmen'e göre boş zaman; Bireyin aile, iş ve sosyal sorumluluklarını yerine getirdikten sonra seçmekte özgür olduğu, becerilerini geliştiren dinlenme, eğitici ve öğretici faaliyetlere katılmasıdır (Gökmen, 1985:28). Günümüzün inanılmaz teknolojik ilerlemelerine bağlı olarak yaşam standartlarının arttığına inanılsa da, bu ilerlemelerle birlikte artan hareketsizlik düzeyinin insanların sağlığını tehdit edecek düzeye ulaştığı ifade edilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) 194 ülkeden elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda hazırladığı raporda; Ülkelerin vatandaşlarını harekete geçmeye teşvik etmek için yeterince çaba göstermediği, bu konudaki tutumlarını değiştirmedikleri takdirde kalp hastalığı, diyabet ve obezite nedeniyle hareketsizlikten muzdarip insan sayısının artacağı tahmin ediliyor. 2030 yılına kadar sağlık maliyeti yaklaşık 27 milyar dolar olacak (WHO, 2023). Bu olumsuz durum nedeniyle aktif olması gereken kişiler hareketsiz bir yaşam tarzına yönelmektedir. Günlük yaşamdaki psikolojik, fiziksel ve sosyal değişimler bireylerin aleyhine geliştikçe "kendini yenileme" ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Araştırmacılar, amacı bu ihtiyacı gidermek olan eğlenceye ilgi duymuşlardır (Güzel, 2016:250). Rekreasyon etkinlikleri bireyleri yatıştırıcı, rahatlatan ve serbest zamanlarını verimli geçirmelerini sağlamakla birlikte bedeni ve ruhani özelliklerinin yaşamları boyunca sağlıklı olabilmesini sağlayacak neticeler ve çıktılar vermektedir (Kara, 2022). Dinlenme, bireyin doğasına uygun, katılmaktan hoşlandığı etkinliklerle günlük yaşamdan ve onun boğucu atmosferinden uzaklaşması ve bunu çevresindekilerle paylaşmanın hazzıyla sosyal bir kişiliğe ulaşmasıdır (Bucher, 1974: 4-6). Gelişmiş toplumlarda iyi bir çalışma ve zaman planlaması ve koordineli çalışma sonucunda, çalışan veya çalışmayan herkesin özgürce kullanabileceği, kendini geliştirebileceği, rahatlayabileceği ve zamanın tadını çıkarabileceği boş zamana sahip olduğu genel kabul görmektedir. Her ne kadar toplumu teşvik etse de ve bu konuda planlama sorumluluğu liderlere aittir (Zorba, Yermakhanov, 2022:445). Serbest zaman, kişinin yapmakla yükümlü olduğu belli bir ücret karşılığı yapmadığı, tanımlanmış görev ve sorumluluklarının dışında kalan ve kendi takdirine göre kullanabileceği zaman olarak anlaşılmalıdır. Serbest zamanın kullanımı boş zaman içerisinde yapılan faaliyetleri ifade eder. Bireyin bu faaliyetlere katılımı kişilik yapısına, tercihlerine, yaşına, eğitimine, fırsatlarına ve ortamına göre

değişebilmektedir (Spor Bilim, 2019:20). Rekreasyon faaliyetlerinin çoğunluğu bireyin kendi başına aktivite yapabileceği şehir merkezine uzak kırsal bölgelerde yapılmaktadır. Rekreasyon planlarının kırsal alanlara yönelik geliştirilmesi, kırsal alanları ekonomik olarak kalkınmaları açısından dışsallıklar doğurabilir. Diğer açıdan bu alanlardan faydalanan kişilerin talepleri doğrultusunda, ayrı yaş sınıflarına hitap edebilecek şekilde planlanması, kullandıklarında hasar ve kayıp olmayacak doğrultuda düzenleme yapılması gerekmektedir (Kara, T. 2022).

1.1. Spor ve rekreasyon ilişkisi

Köken olarak oldukça eski dönemlere dayanan, toplumsal olarak yaşamda önemli bir yer tutan spor, genellikle insanların boş zamanlarında severek uyguladığı eğlence aracı olarak karşımıza çıkmaktadır (Koçan, 2007: 33; Koyunlu, 2022a:83). Bireylerin eğlencesinin yanında sağlıklı olarak yaşamlarını devam ettirmesi için spor oldukça önemli bir olgudur (Bilgiç ve vd., 2022a:103). Sportif faaliyetler bireyler için yaşamın her döneminde önem arz etmekte, yapılan çalışmalar spor içerisinde yetenek, beceri, fizyolojik olarak uygunluğun gerekliliğini ortaya koymakta, aynı zamanda sporun psikolojik ve sosyal olarak da bireyleri desteklediği belirtilmektedir (Bilgiç ve vd., 2016:49).

Spor, bireyin zihinsel, bedensel ve ruhsal gelişiminin devamını ve bunlar arasındaki koordinasyonu sağlayan önemli bir olgudur (Başaran, 1998:1). Ayrıca sporun içerisinde başarılı olmak elde edilen başarıyı korumak gibi olguların yanında eğlence alanı da mevcuttur (Koyunlu, 2020:360). Sportif uygulamalar bireylerin psikolojik ve fizyolojik gelişmelerine pozitif katkılar sağlamaktadır (Bilgiç, 2021:109). Çoğu insan için geniş bir anlam taşıyan spor ve egzersiz, modern toplum için önemli faaliyetlerdir (Cameron ve MacDougall, 2000:2). Modern çağda spor bireyler için bir yaşam biçimi haline almakta, teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlarla baş etmek için etkili bir yöntem olarak tercih edilmektedir (Bilgiç ve vd., 2022b:112; Koyunlu, 2022b:65). Kapsamı, olanakları ve çeşitliliği açısından spor ilgi çekici bir eğlence alanı olarak görülmektedir. Spor ve boş zaman birbirinden etkilenir. Spor, bireylerin boş zaman ihtiyaçlarını karşılarsa da, sporun geniş kitlelere yayılmasında ve bu alanda başarıya ulaşmada rekreasyonel faaliyetler de önemli bir rol oynamaktadır (Spor Bilim, 2019:20). Rekreatif faaliyetler amatörce yapılan bir hobidir. Dumas'a göre spor; Rekreasyonel faaliyet bireyin kontrolü altındaysa ve ona hizmet ediyorsa, birey de sporun kontrolü altındaysa rekreasyonel niteliğini kaybederek bir meslek haline gelir (Spor bilimi, 2019:20). İnsanların sözde boş zamanlarını yetenek ve istekleri doğrultusunda resim yaparak, spor yaparak ve müzik çalarak değerlendirdikleri bilinmektedir. Paleolitik dönemle birlikte mağara duvarlarına yapılan resim ve figürler boş zaman etkinliklerinin ilk örnekleri olarak insanlık tarihine girmiştir. Mevcut fırsatlar nedeniyle Sanayi Devrimi'ne kadar belirli sınıfların ayrıcalığı olan boş zaman ayrıcalığı, artık kullanılması bireysel tercihe bağlı bir hak olarak

görülmektedir (Davis vd., 1991:355). Ancak farklı gelir düzeyindeki insanların arasındaki farklara baktığımızda onların tercihlerinin film izlemek, spor, konser, tiyatro, kitap okumak gibi daha az hareket içeren pasif boş zaman etkinliklerine yöneldiğini görebilirsiniz.

Kitle iletişim teknolojileri sayesinde dünyanın hemen her yerinde gerçekleşen spor etkinlikleri evlere aynı anda ulaşmakta ve isteyen herkes pasif, kolay ve çok ucuza katılabilmektedir. Bu pasif katılım biçiminin bireyler tarafından boş zamanlarında ağırlıklı olarak tercih edildiği görülmektedir. Pasif katılımın bugüne göre daha yoğun olduğu 19. yüzyılın başlarında sirk gösterileri, film ve tiyatro etkinlikleri, büyük stadyumlarda düzenlenen sanatsal ve sportif etkinlikler, radyo yayınları ve programlar büyük kalabalıkların ilgisini çeken eğlence etkinlikleriydi. Bu nedenle pasif boş zaman türlerinin geliştiği söylenebilir (Huntchinson, 1949:17). Bireylerin seyirci olarak katıldıkları spor etkinlikleri sırasında belirli bir spor dalına olan ilgilerinden kaynaklanan pasif durumdan aktif duruma geçebilmeleri, spor izleyicilerini diğer etkinliklerin izleyicilerinden ayıran bir özellik olarak öne çıkmaktadır. Spora katılımın aktif değil pasif olması, izlemenin önemli finansal faydalarıyla bağlantılı olarak değerlendiriliyor. Bu nedenle, yararlı paydaşların izleyici kitlesinin büyümesini teşvik ettiği görülmektedir. Ayrıca hareketsizliğin insan sağlığına ilişkin olumsuzluklara sıklıkla işaret edilmesi nedeniyle bu durumun yön değiştirmeye başladığı da tespit edilmiştir (Şahin, 1997:29). Bu bağlamda duyarlı kişilerin sağlıkla ilgili olumsuzlukları ortadan kaldırmak için doktorların uyarı ve önerilerini dikkate almalarından dolayı aktif sporu tercih edenlerin sayısının arttığı gözlemlenebilmektedir. Sporcuların cazip maddi olanakları ve statüleri, ailelerin çocuklarının sporcusu olmalarını desteklemesine yol açmış ve dolayısıyla spor, popüler bir rekreasyonel aktivite haline gelmiştir. Bu sonuç yapılan araştırma sonuçlarıyla da desteklenmektedir (Şahin, 1997:30). Spor, zaman ve mekân sınırlaması veya önkoşul olmaksızın spora katılım kolaylığı, her yaştan, cinsiyetten, kısacası herkesin isteğine cevap veren yapısı nedeniyle diğer rekreasyonel faaliyetler arasında tercih edilmektedir. Sosyalleşmenin, toplumun birliğini desteklemesinin ve insan sağlığına olumlu etkisinin yanı sıra sanatsal ve folklorik değerlerinden de söz edebiliriz (Şahin, 1997:30). Konuya olan ilginin giderek artması nedeniyle spor hobi organizasyonlarının sayısında da artış gözlemlenebilmektedir. İlgili, rafting ve koşu gibi yeni rekreasyonel sporların gelişmesinin önünü açmıştır.

1.2.2. Rekreasyon gereksinimi ve sebepleri

Günümüzde rekreasyon, serbest kalan zaman, kentsel aşırı betonlaşma, hareketsizlik sosyal ve ekonomik problemler, yalnızlaşma gibi sorunlardan dolayı insanlar için gereklidir. Teknolojinin gelişmesi insanların hayatını kolaylaştırmakla birlikte bir yandan da beraberinde gelen olumsuzluklar insanların dinlenme ihtiyacını artırmaktadır (Kaya, 2007:1). Aşağıda dinlenme ihtiyacına kişisel ve sosyal açıdan bakıyoruz.

1.2.2.1. Kişisel açıdan

Rekreasyonel faaliyetlere katılmak için üç temel kişisel gereksinim vardır. Bunlar aşağıda gösterilmektedir:

a) Fiziksel ihtiyaçlar

Egzersiz gibi rekreasyonel faaliyetlere katılmak kişinin bağışıklık sistemini güçlendirir ve vücudun hastalıklara karşı dirençli olmasını sağlar. Besinlerden elde edilen doğal enerjiyi her gün atarak obeziteyi önler ve aynı zamanda yaşlanmayı ve yaşlanmaya bağlı biyolojik bozulmayı yavaşlatmaya, solunum ve dolaşım organlarının işleyişini iyileştirmeye, sinir gerginliğini azaltmaya ve koroner kalp damar sorunlarını engellemeye yardımcı olur.

b) Sosyal ihtiyaçlar

Rekreasyonel faaliyetlere katılanlar kendilerini ifade etme fırsatına sahip olmakta, grup faaliyetleri bir gruba ait olma duygusu oluşturmakta, aktivitenin sistematik kurallarına uyularak sosyalleşme fırsatı bulunarak yalnızlığın üstesinden gelmektedir.

c) Psikolojik ihtiyaçlar

Rekreasyonel faaliyetlere katılımın faydaları şu şekildedir: Yaratıcı düşünmeyi arttırmak, zihinsel yaşamı geliştirmek, yalnızlıktan kaçınmak, dışa dönük bir karakter kazandırmak, kişinin kendi hayatıyla uyum sağlaması. Gerçek benliği, çevresel değişikliklerle monotonluğu ortadan kaldırmak, kendine zevk ve neşe sağlamak, ahlak kaynağı olmak ve istenmeyen davranışlardan kaçınmaktır.

Boş zaman faaliyetlerine kişisel ya da başka açıdan ihtiyaç duyulmasının nedenleri ve boş zaman etkinliklerinin sunduğu ürün ve hizmetlerin en önemli işlevleri şunlardır (İskender, 2017:820).

a) Rekreasyon insanları dinlendirmektedir.

Dinlenme, yorgun bir kişinin çalışma aktif ya da pasif olarak ara vererek bedenini fiziksel ve mental olarak rahatlatmasıdır. Bu perspektifte dinlenmenin amacı, bireyi tekrar işe hazırlamak ya da yenilemektir. (Karaküçük, 2008:60).

b) Rekreasyon, insanın fiziksel sağlığına katkı sağlar.

Fiziksel sağlığı geliştiren spor faaliyetleri ve Rekreasyon aktiviteleri, kişiye olumlu etki yapar ve sinir gerginliğini azaltarak organlarının düzenli çalışmasını sağlar. Öte yandan rekreasyonel faaliyetler; İnsan vücudunu güçlendirir, birçok yaralanma ve hastalığa karşı bağışıklık kazanmasını ve güçlü olmasını sağlar. Sağlık, yalnızca hastalığın olmaması değil, aynı zamanda fiziksel, zihinsel ve sosyal olarak tam bir iyilik halidir. İnsanların uzun ve sağlıklı yaşama isteği, onları hem fiziksel hem de zihinsel olarak dinlendirecek rekreasyonel faaliyetlere yönlendirmektedir.

c) Rekreasyon, insanın ruhsal sağlığına katkı sağlar.

Çevreyi ve dinlenme ortamını, doğayı, yeşil alanları ve kırsal yaşamı değiştirmek için huzuru teşvik eder, zihinsel gerginliği azaltır.

d) Rekreasyon insanları daha özgür kılmaktadır.

Günlük yaşamın ve çalışma ortamının görev ve sorumluluklarının kölesi haline gelen kişi, boş zamanlarında rekreasyonel faaliyetlere katılarak stresli ortamdan uzaklaşabilir ve böylece potansiyelini ortaya çıkarabilir, gizli enerjisini ortaya çıkarabilir ve kullanabilir. Yaratıcı bir şekilde kendini gerçekleştirir ve özel hissettirir (Orel ve Yavuz, 2003:63).

e) Rekreasyon, eğitime yardımcı olur.

İnsanların eğlence etkinlikleri, oyunlar ve seyahatler yoluyla yeni şeyler öğrenmelerine ve deneyimler kazanmalarına olanak tanır. Rekreasyon faaliyetleri ve özellikle görsel sanatlar çeşitli sporlar aynı zamanda eğitici, düşündürücü ve gelişimsel faydalar da sunmaktadır.

f) Rekreasyon faaliyetleri, toplumsal birlikteliği ortaya çıkarır.

Rekreasyonel aktiviteler, bireylerin kişiliklerini geliştirmelerine yardımcı olan bireysel faydalar sağlvdn, grup rekreasyonel aktiviteleri ise sosyal açıdan insanlara sosyalleşme imkânı sağlamaktadır. İnsanların suça eğilimini azaltarak bireysel ve toplumsal refahı artırıcı etkilere sahiptir. Rekreasyonel faaliyetler bireyleri ve grupları bir araya getirir; Bunun sonucunda sosyal ilişkiler gelişir, dayanışma ve yardımlaşma artar (Akyürek, 2016:13).

g) Bireylerin sosyalleşmesine yardımcı olur.

İletişim boş zaman katılımcıları için önemli bir hedeftir. Sosyalleşmek, yeni vdaşlar edinmek, yakın ilişkiler kurmak, yeni ortamlara girmek, paylaşmak gibi boş zaman etkinlikleri sosyalleşmenin önünü açar. İnsanlar rekreasyonel aktiviteler aracılığıyla etkileşime girerler. İnsanın sosyalleşmesi doğumla başlar. Sosyalleşme, bireyin toplumda geçerli olan değer, inanç ve davranış kalıplarını öğrenip benimsemesi ve geçerli değer, tutum ve rol beklentilerine göre sosyal benliğini veya sosyo-kültürel kimlik-kişiliğini kazanması şeklinde devam eder. (Ergün, 1994:28).

h) Bireylerin iletişim becerilerinin gelişmesini sağlar.

Sosyalleşmeyi sağlayan insan ilişkileri iletişim temelinde kurulur. Sağlıklı iletişim, bireylerde sosyal ilişkilerin derinleşmesini, anlamın artmasını ve doyum sağlanmasını sağlar, sağlıksız iletişim ise anlaşılmama duygusuna, yalnızlık duygusuna ve çok daha derin sosyal sorunlara neden olabilir (Dökmen, 2004:43). Kişilerarası iletişim becerileri, olayları perspektife koyma, kişisel tanımlamalar yapma, araştırma ve bütünleştirme yeteneğini gerektirir. Bu beceriye hâkim olan kişi, kendisine yöneltilen bir uyarıyı, eleştiriyi ya da şikâyeti tek bir bakış açısı yerine birden çok açıdan anlamlandırabilir (Özer, 2006:65). Rekreasyonel faaliyetler kişinin öncelikle kendisiyle ilişki kurma yeteneğini, daha sonra da gruplar halinde sosyal ilişkiler kurma ve yönetme yeteneğini geliştiren faydalar sağlar. Literatürde Koçyiğit ve arkadaşlar (2018:983), araştırma hedefi kapsamında sunulan "(H1a) rekreasyonel faaliyetler yoluyla sosyalleşmenin iletişim becerileri üzerinde doğrudan ve anlamlı bir etkisi vardır" hipotezini desteklemiştir.

h) Bireylerin becerilerini ve yeteneklerini geliştirmelerine katkı sağlar.

Rekreasyon faaliyetleri, özellikle kültürel ve sanatsal boş zaman, insanların zihinsel beceri ve yeteneklerinin yanı sıra el becerilerini de geliştirmelerine

yardımcı olur. Öte yandan rekreasyonel sporlar özellikle çocukluk ve gençlik döneminde fiziksel gelişimin ve yeteneklerin geliştirilmesine olanak sağlar.

i) Yaratıcı gücü ve duygusal zekayı geliştirir.

Duygusal zeka, kişisel fvdındalık, kişinin duygularını kontrol edebilme yeteneği, kendi kararını verebilme yeteneği, uyumlu ve güçlü sosyal ilişkiler kurabilme yeteneği, başkalarının duygularını anlama yeteneği, sebat, kararlılık gibi bireysel ve duygusal özelliklerin uyumlu bir birleşimidir. Çaba, kararlılık ve sabırdır (Konrad ve Hendl, 2001:13). Oryantiring gibi bazı rekreasyonel aktiviteler kişinin yaratıcı zekasını, duygusal zekasını ve üç boyutlu düşünme becerilerini geliştirir. İnsanın temel amacı hayatta kalmak ve yaşamlarını sürdürmektir. Üstelik mutlu bir yaşam insanın en önemli hedefidir. Herkes hayattan keyif almak ve mutlu olmak ister. Ancak insanın hayatındaki temel amaç sadece hayatta kalmak değil, aynı zamanda hayatını mutlu- memnuniyetle sürdürmektir. Ancak burada "mutluluk-tatmin" kavramını yalnızca "zevk hedonizmi" ile bağlantılı olarak değerlendirmemek gerekir. Başarı motivasyonu çerçevesinde insanlar zor ve sancılı süreçlerden geçebilir, kendilerini mutlu eden faaliyetlerde bulunabilirler (Tütüncü, 2012:249). Rekreasyonel faaliyetler, her yaş ve yetenek düzeyindeki tüm sağlıklı ve/veya engelli insanları kapsamakta olup, onların mutlu ve kaliteli bir yaşam yaşama arzu ve eğilimlerine bağlı olarak gereklidir.

k) Rekreasyon insanların yaşam kalitesini artırmaktadır.

Yaşam kalitesi kişinin hayatından duyduğu memnuniyeti ifade eder. Bu bakımdan rekreasyonel faaliyetlerin yaşam memnuniyeti ile doğrudan ilişkisi vardır. İnsanların hobilere katılımı zevk, sağlık ve başarı arzusundan kaynaklanan yaşam doyumunun sağlanması ile motive edilmektedir (Tütüncü, 2012:249). Genel olarak rekreasyonel aktivitelerin insanların yaşam kalitesini arttırdığı varsayılmaktadır. Modern kent yaşamında gürültü, kirlilik, kalabalık vb. etkenler yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu gibi durumlardan kaçmak isteyen kişiler sessizlik ve doğal seslerin yardımıyla rahatlayabilir ve yaşam kalitelerini artırabilirler. (Özkan, 2002:52).

1.2.2.2. Toplumsal açıdan

Bir toplumun kentsel kimliğini anlamak, kentsel mekanları ve burada gerçekleştirilen etkinlik ve işlevleri sosyolojik açıdan değerlendirmek, söz konusu toplum hakkında bilgi edinmeye yardımcı olur. Kent pvdları ve yeşil alanlar gibi rekreasyon alanlarının bir diğer sorumluluğu da "sosyal etkileşim" sürecine katılmaktır. Rekreasyon hem toplumsal hem de bireysel davranış olarak ortaya çıkan bir aktivitedir. Boş zaman sosyolojisi alanında yapılan çalışmalar eğlence alanında da birçok kavramın oluşmasına neden olmuştur. Toplumsal aidiyet duygusunun ve liderlik rolünün elde edilebilmesi için eğlence ile toplumsal ilgi arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması önemlidir. Hobide toplumun kültürü ve yapısı yansıtılırsa özgünlük elde edilir ve toplumsal fayda ortaya çıkar. Öte yandan belirli grup

veya sınıfların toplumsal yapısına hitap eden rekreasyonel etkinliklerin üretilmesi bu sınıf veya grupların sosyalleşmesini teşvik etmektedir (Metin vd., 2013:5039-5040). Sosyal açıdan boş zaman faaliyetlerine duyulan ihtiyacın nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

a) Çalışma başarısı ve iş verimini arttırması,

Boş zamanlarını daha kaliteli geçiren insanlar iş hayatında işlerini daha rahat yapabilmektedirler. Sonuç olarak işlerini daha yüksek motivasyonla gerçekleştirirler, bu da örgütsel bağlılıklarını ve performanslarını artırır. Hawthorne İşletme Yönetimi Araştırması'nın gerçekleştirdiği çalışmada ilk kez insanlara duygusal bir perspektiften yaklaşıldı ve çalışma saatleri arasındaki dinlenme sürelerinin arttırılmasının bile çalışan verimliliğini arttırdığı ortaya çıktı. Ayrıca çalışanların iş dışındaki boş zamanlarını kaliteli faaliyetlerde geçirmeleri iş başarılarına da yansımaktadır.

b) Ekonomik canlılık kazandırması,

Birçok rekreasyonel aktivite finansal harcama gerektirir. Örneğin dağda kayak yapmak isteyen bir bireyin kayak malzemesi, kayak dersi, kayak kıyafeti alması, kayak merkezine gitmesi, kayak merkezi otellerinde konaklaması gerekmektedir. Bütün bu gereklilikler ekonomik aktiviteyi teşvik etmektedir. Çünkü insanlar boş zamanlarında para harcamayı severler.

c) Toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi desteklemesi,

Toplumsal yapıdaki ırk, milliyet, din, mezhep, sosyal statü, eğitim, kültür ve ekonomik fvdlilikler gibi pek çok faktör insanları birbirinden ayırmaktadır. Bu gruplar arasında değişen derecelerde şiddet içeren sürekli çatışmalar toplumlardaki rahatsızlık kaynaklarından biridir. Rekreasyonel faaliyetler bu grupların bir arada eğlenmelerine, ortak faaliyetlere katılarak iletişim kurmalarına ve bunun sonucunda toplumsal dayanışma ve bütünleşmeye olanak sağlamaktadır.

d) Demokratik toplumun yaratılmasına olanak vermesi,

Hobiler insanların ilişkilerini düzenlemede ve sosyal kurallara uymada önemli bir rol oynamaktadır. İyi vatandaşlık eğitiminin başlangıç noktası, insanların sosyal bir ortamda sosyal kurallara uymayı ve rekreasyonel faaliyetlerde zorlama olmadan, gönüllü olarak davranışlarını kontrol etmeyi öğrenmeleridir. Grup etkinlikleri şeklinde edindikleri belirli kurallar çerçevesinde yaşayan, bu kurallara uymak ve uygulamakta zorluk çekmeyen, başkalarının haklarına saygılı, bu sayede uygar ve demokratik bir toplum oluşumuna katkıda bulunan bireylerdir. (Uyanık, 2016:13).

1.2.3. Rekreasyonun özellikleri

Rekreasyonun temel özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır (Hacıoğlu vd., 2009: 31-33):

- Eğlence faaliyetlerine katılım isteğe bağlıdır. Bir başka deyişle birey boş zaman etkinliklerine herhangi bir baskı olmaksızın kendi isteğiyle katılmaktadır. Kişi kendisine sunulan ilginç aktiviteler arasından seçim yaparak özgürce katılır.

- Boş zamanlarında hobi faaliyetleri yapılır. Rekreatif faaliyetler kişilerin iş dışında veya boş zamanlarında, herhangi bir sorumluluktan uzak oldukları zamanlarda yapılmaktadır.

- Serbest zaman, rekreatif faaliyetlere katılım sonucu ortaya çıkan bir faaliyettir. Bu nedenle boş zaman, aktivitenin yerine getirilmesidir. Bu aktiviteler arasında yüzmeye, gezi vb. birçok spor aktivitesi yer almaktadır. Bu etkinliklerin her birinin kendine göre bir çekiciliği vardır. Kısaca tüm bu işlevler fiziksel, zihinsel, ruhsal, sosyal veya bu işlevlerin birleşimi olabilir.

- Serbest zaman birçok aktiviteden oluşur. Bu aktiviteler oyun, dinlenme ve eğlence olabilir. Bu nedenle boş zaman tek tip bir faaliyet biçimi değildir. Boş zaman, rekreatif aktivite türlerinden oluşan yaşamın bir parçasıdır.

-Sportif aktiviteler farklı amaçlara hizmet eder. Talep ve istekler insanların bu aktivitelerle katılımını belirler. Bu talepler farklılıklar göstermektedir, bazı bireyler bu etkinliklere kilo vermek için katılırken bazı bireyler serbest zaman aktivitesi ve mevcut durumlarını korumak için katılabilirler.

- Hobilere katılımın kişi tarafından önceden öngörülmesi. Bir aktiviteye katılanlar, hangi aktiviteyi tercih ederlerse etsinler, genellikle önceden bilgi sahibi oldukları aktivitelerle katılırlar.

- Rekreatif aktivitelerinde sınırlama yoktur. Serbest zamanlarda, her türlü açık ve kapalı mekânlarda, yılın her döneminde ve her iklim koşulunda yapılabilirler. Bu nedenle rekreatif faaliyetler esnek olup her ortam ve koşulda yapılabilir.

- Boş zaman, keyif veren etkinliklerin toplamıdır. İnsan böyle bir etkinliğe katıldığında kendini mutlu hisseder. Bir aktiviteye katılmanın temel amacı da budur ve temel hedefler aktivite sırasında anında keyfi almak, aktiviteden zevk almak, fiziksel ve zihinsel doyuma ulaşmaktır. Etkinlik doğrudan kişiyle ilgilidir (Kara Küçük, 2005:67).

- Eğlence faaliyetlerine katılma konusunda herhangi bir zorlama olmamalıdır. İnsanların en çok yapmak istedikleri aktiviteler en çok yapabilecekleri aktivitelerdir. Belirli aktivitelerle katılmak (seyahat etmek, sörf yapmak, kayak yapmak) daha büyük bir mutluluk ihtiyacı yaratabilir. Ancak bu durumda bile katılımcının inisiyatifi ilk sırada olmalıdır.

- Rekreatif faaliyetler her insan için ortak bir dil oluşturur. Faaliyet alanlarından bazıları; Görsel sanatlarda, müzikte ve sporda çeşitli işlevlere sahiptirler.

- Rekreatif; Toplumun gelenek, görenek ve ahlaki değerlerine uygun olmalı, toplumsal değerlerle çelişmemelidir. Rekreatif etkinliklerin en çok kabul gören özelliklerinden biri ahlaki ve toplumsal değerlere bağlılıktır. Bu anlayışa göre; kişi boş zamanlarını kendisi için yararlı olarak değerlendirir. Rekreatif faaliyet ve uygulamaların genel olarak toplumun kültürel değerlerine uygun olması gerekmektedir. Dolayısıyla bir toplum için oluşturulan eğlence örnekleri başka bir toplumda kabul görmeyebilir. Yani başka bir ülke için hazırlanan bir eğlence etkinliğinin başka bir ülkede tam olarak uygulanmaması gerekir.

- Rekreatif bir aktivite yaparsanız, bu size bir veya daha fazla başka aktiviteye ilgi duyma ve katılma fırsatı verir. Örneğin; Avlanan ve aynı zamanda fotoğraf çeken bir insan gibidir.

- Boş zaman faaliyetleri organize veya organize olmayan alanlarda hem vasıflı hem de vasıfsız kişiler tarafından planlı veya plansız olarak gerçekleştirilebilir.

SONUÇ

Rekreasyon alanları planlanıp oluşturulurken dikkat edilmesi gereken bazı ana unsurlar dikkate alınmalıdır.

Alanları kullanacak olan bireylerin yaş durumları ve ilgi alanları dikkate alınmalıdır. (Genç bireyler daha sportif ve macera içeren alanlardan hoşlanırken orta yaş ve üstü bireyler daha sakin ve dinlenebilecekleri alanları tercih etmektedirler.

Engelli bireyler için özel alan oluşturulmalı ya da mevcut alanlarda onlar için kolaylaştırıcı etmenler sağlanmalıdır.

Rekreasyon alanlarının güvenliği ve temizliği sağlanmalıdır.

Şehir merkezi dışında yer alan rekreatif alanların ulaşımı konusunda yerel yönetimlerin çözümler sunması gerekmektedir.

Rekreasyon alanlarında bu alanda eğitim almış bireylerin istihdamı sağlanmalıdır.

Bireylerin aynı faaliyeti uzun süre yapıktan sonra sıkılacakları varsayımdan dolayı uygun ve farklı alanlara yönlendirmeleri yapılmalıdır.

Rekreasyon alanlarının en önemli özelliklerinden bir tanesinin de Bireylerin sosyalleşmemesine katkı sağladığı varsayımıyla alanların buna göre düzenlenmesi gerekmektedir. Özellikle çocuk yaş gruplarında bu durum oldukça önemlidir.

REFERANSLAR

Akyürek S. (2017). Rekreatif Alan Ve Faaliyetlerinin Yurt İçi Turizm Talebi Ve Yeniden Ziyaret Etme Niyetine Etkisi: Bodrum Örneği. T.C. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir (Danışman: Doç. Dr. Ahmet Köroğlu).

Başaran, Z. (1998). Türk spor örgütlenme sürecinde rekreasyon anlayışı ve bugünkü uygulanabilirliği. (Basılmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bayer, M. Z. (1973). Memleketimizde tabiatı koruma ve rekreasyon. *Çalışma ve Çalışma Dışı Zamanın Planlanması Semineri*, Ankara: ODTÜ Yayınları, 49-81.

Bilgiç, F.B., Bilgiç, M., Öztürk, H. (2022). A research on the factors influencing why children are effective in sending the parents to the volleyball school. *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 7 (6), 102-110.

- Bilgiç, M. (2021). *Farklı ısınma prosedürlerinin pulmoner fonksiyonlar ve dolaşım parametrelerine etkisi*. Gece Kitaplığı Yayınevi, Ankara. ISBN:978-625-7793-063.
- Bilgiç, M., Biçer, M., Özdal, M. (2016). Farklı branşlarda spor yapan 11-13 yaş grubu çocukların 2D: 4D parmak oranlarının sportif performansla ilişkisinin incelenmesi, *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi* 1 (1), 48-56.
- Bilgiç, M., Bilgiç, F. B. ve Koyunlu, A. (2022). *Yetenek Sınavı İle Alınan Ve Alınmayan Besyo Öğrencilerinin Biyomotor Performans Parametrelerinin Karşılaştırılması*. Efe Akademi Yayınları, İstanbul. ISBN:978-625-6954-20-5, 111.
- Bucher, A., Richard, C. ve Bucher, D., (1974), *Recreation for Today's Society*, New Jersey, Prentice-Hall, Inc, 4-6.
- Cameron, M. & MacDougall, C. (2000). Crime Prevention Through Sport and Physical Activity. Australian Institute of Criminology, *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, Vol. 165.
- Davis, R. J., Bull, C. R., Roscoe J. V., Roscoe D. A., (1991). *Physical Education and The Study of Sport*, Wolf Publishing, England.
- Dökmen, Ü. (2004). *İletişim Çatışmaları Ve Empati*. 28. Basım, İstanbul: Sistem Yayıncılık. Ergün, M. (1994). Eğitim Sosyolojisine Giriş, 4. Basım, Ankara: Ocak Yayınları.
- Gökmen, H., Açıklan, A. ve Koyuncu, N. (1985). Yüksek öğrenim öğrencilerinin serbest zaman etkinlikleri kendilerini gerçekleştirme düzeyleri, MEGSB Yayını.
- Huntchinson, J. L. (1949). *Principles of Recreation*, New YORK.
- Ali, İ. (2017) Neulinger Boş Zaman Paradigması ve Boş Zaman Katılım Motivasyonları Üzerine Nitel Bir Araştırma, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Eylül 2017 21(3): 819-825. s. 821.
- Kara, T. (2022). Orta Yaş ve üstü Bireylerin Rekreasyon Taleplerinin Belirlenmesi ve Rekreatif Faaliyetlere Katılımını Engelleyen Faktörlerin çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Kaya, F. (2007). Bartın Kent Halkının Rekreasyonel Eğilim Ve Taleplerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara (Danışman: Doç. Dr. İlkden Talay).
- Koçan, N. (2007). Geleneksel Sporlarımızdan Ciritin Rekreasyon Amacı ile Günümüze Uyarlanması. Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi-Elektronik Dergi, 2 (1): 31-39.
- Koçyiğit M., Erdoğan M., Uyar M. ve Çınar M. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklerle Sosyalleşme Düzeylerinin İletişim Becerileri Ve Duygusal Zekaları Üzerine Etkisi. Gümüşhane Üniversitesi, İletişim fakültesi Elektronik Dergisi, 6(2): 966-988.

- Konrad, S. ve Hendl, C. (2001). *Duygularla Güçlenmek*, Çeviren: Meral T., İstanbul: Hayat Yayınları.
- Koyunlu, A. (2022a). Aşırtmalı ve Kapışmalı Aba Güreşi Gençler Türkiye Şampiyonasına Katılan Sporcuların Görsel ve İşitsel Reaksiyon Sürelerinin Karşılaştırılması. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 7(2), 82-92. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7472384>
- Koyunlu, A. (2022b). Çocuklarda pliometrik antrenman. *Spor Bilimlerinde Akademik Çalışmalar* 20, Duvar Yayınları: İzmir. ISBN: 978-625-6945-05-0.
- Koyunlu, A., Dağlıoğlu, Ö., & Özdal, M. (2020). Comparison Of Physical Fitness and Respiratory Parameters of Elite Wrestlers and Judokas. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 22(3), 360-365.
- Metin T. C., Kesici M. ve Kodaş D. (2013). Rekreasyon Olgusuna Akademisyenlerin Yaklaşımları. *Journal of Yasar University*, 30(8): 5021-5048.
- Orel, F. D. ve Yavuz, M.C. (2013). Rekreasyonel Turizmde Müşteri Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Bir Pilot Çalışma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(11): 61-76.
- Ozankaya, Ö. (1980). *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*, 2. Bası, TDK Yayını. Ankara.
- Özer, A. K. (2006). *İletişimsizlik Becerisi*. İstanbul: Varlık Yayınları;
- Özkan Ç. Ö., Kalınkütük H., Kalınkütük K., Abdurahmanoğulları A., Özkan O. ve Özkan, A. (2020). Yavşan Yaylası Tabiat Parkının Tanıtımı. *Black Sea Journal of Engineering and Science*. 3(1): 5-7.
- Öztürk, Y. (2018). Boş zaman, rekreasyon ve turizm kavramları arasındaki ilişkinin karşılaştırmalı bir analizi. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(2), 31-42.
- Saçcan M. (1986). *Rekreasyon ve Turizm*, Cumhuriyet Baskı Evi İzmir.
- Spor Bilim (2019). Rekreasyon ve Spor, Erişim tarihi: 04.07.2023:14.32, <https://www.sporbilim.com/sayfa.asp?mdl=haber&param=68>.
- Şahin, H. (1997). Sporcuların Performans Sporunu bıraktıktan Sonraki Yaşamlarında Boş Zaman Değerlendirme İlgilerinin Araştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana.
- Tütüncü, Ö. (2012). Rekreasyon ve Rekreasyon Terapisinin Yaşam Kalitesindeki Rolü. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23 (2): 248-252.
- Uyanık H. N. (2016). Yeni Kent Kurgusunda Rekreatif Yeşil Alanlar Ve Pvdlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. T.C. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Aydemir).
- WHO (2022) “2030’a kadar 500 milyon kişi hareketsizlik kaynaklı sağlık sorunları yaşayacak”. Erişim tarihi: 13.06.2023:09.24, <https://www.bbc.com/turkce/articles/c808v1j1qnxo>.

Zorba, E. & Yermakhanov, B. (2022). Rekreasyonda yaşam kalitesi ve fiziksel aktivitenin yeri ve önemi. Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi, 8 (2), 443-459.

Rekreasyon ve Rekreasyonun Sınıflandırılması

Tayfun KARA¹

ÖZET

Rekreasyon, serbest zaman, eğlenceyi, kısa süreli doyumları ve bireylerin katılımları sonucunda kendilerini yenilemelerine olanak sağlayan, insanların boş zamanlarında grup halinde veya tek başlarına yapabilecekleri etkinlikleri ifade etmektedir. Rekreasyon genellikle katılımcı tarafından gönüllü olarak seçilen, memnuniyet, zevk veya bunlardan kaynaklanan özel kişisel veya sosyal değer içeren boş zaman etkinlikleri veya deneyimlerden oluşur.

REKREASYON

Eğlence amaçlı bir aktivite bir kişi için "iş" olabilir veya bir kişi için eğlenceli olan bir aktivite, bir başkası için angarya olabilir. Burada kişinin bu aktiviteyi özgürce seçmesi ve dış etkenlerden bağımsız olarak keyif alması önemlidir (Karaküçük ve Akgül, 2016:13-18). Boş zaman, yaşamdaki mutluluğun faktörlerinden biri olarak karşımıza çıkıyor. Bireylerin kontrol ettiği ve mutluluk için gerekli olan en az dört durum daha vardır. Öncelikle tutum ve davranışlara yön veren belirli ahlaki standartlar vardır. Bir diğeri ise aile veya arkadaşlarla iyi ilişkiler şeklinde tatmin edici bir ev hayatıdır. Üçüncüsü ülkemizdeki varlığımızı meşrulaştıran, bizi iyi vatandaşlar yapan bir çalışma türüdür. Dördüncüsü, boş zamanın bireysel mutluluk sağlayacak şekilde kullanılmasıdır. Boş zamanı iyi kullanmak diğer durumların refahını etkilemez veya değiştirmez. Yeterli boş zamanın iyi kullanılması, yaşam kalitesine ve mutluluğa önemli ölçüde katkıda bulunur (Grey, 1919:4-5). Eğlence genellikle katılımcının gönüllü olarak seçtiği veya elde edebileceği kişisel veya sosyal bir değer gördüğü için seçtiği bir aktivite veya deneyimden oluşur, boş zamanlarda yapılır ve işle ilgisi yoktur. Örneğin, iş promosyonu genellikle güzeldir. Organize veya toplumsal hizmetlerin bir parçası olarak gerçekleştirildiğinde bireyin, grubun ve topluluğun yapıcı ve sosyal açıdan değerli hedeflerini gerçekleştirmek için tasarlanmıştır (Kraus, 1966:41). Tatil, yoğun iş temposu, monoton yaşam tarzı ya da olumsuz çevresel faktörlerden olumsuz etkilenen fiziksel ve ruhsal sağlığın yeniden kazanılmasını, korunmasını veya muhafaza edilmesini ve bundan keyif alınmasını amaçlayan, kişiye doyum getiren bağımsız ve bağlantılı bir boş zaman etkinliğidir. Gönüllü olarak, tek başına ya da kişinin kendi isteği ve iradesiyle bir gruba katılması şeklinde faaliyetlerle ifade edilir (Karaküçük, 2001:38-53).

Rekreasyon genellikle katılımcı tarafından gönüllü olarak seçilen, memnuniyet, zevk veya bunlardan kaynaklanan özel kişisel veya sosyal değer içeren boş zaman etkinlikleri veya deneyimlerden oluşur. Katılım süreci veya katılım sürecindeki duygusal durum olarak da görülebilir (Kraus, 1978:21). Boş zaman kişisel bir deneyim, aktivite veya kurum (sosyal kullanım) olarak görülebilir. Alternatif olarak eğlence bir süreç ve yapı (eğlencenin gerçekleştirildiği çerçeve) olarak görülebilir (Torkildsen, 1986:33).

1.1. Rekreasyon, Spor ve Sağlık

Spor, boş zamanın en kapsamlı, çok yönlü ve ilginç alanlarından biridir. Bu formlar spor ve boş zaman birbirini etkiler. Spor dalları, insanların boş zaman ihtiyaçlarının karşılanması önemli bir faaliyet alanı olmasına rağmen, rekreasyonel faaliyetlerde spor yapmak toplumda yaygınlaşmakta, tanınmakta ve sportif başarılar elde edilmesinde, gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Rekreasyon anlayışının artması sportif faaliyetlerin gelişmesine yol açmaktadır. Sporun sağladığı büyük toplumsal başarı ve geniş kitleler üzerindeki etkisi aynı zamanda boş zaman aktivitelerinde de önemli değişikliklere neden olmaktadır (Mathieson ve Goffry, 1982:41). Sporun içerisinde başarılı olmak gibi bireylerin elde etmiş oldukları başarıları korumak gibi ya da performansta iyileştirmeler sağlamak gibi unsurlar oldukça önem arz etmektedir (Bilgiç vd., 2022:103; Koyunlu, 2020:360). Ayrıca sporun geçmişi her ne kadar eski dönemlere kadar dayansa da günümüzde bireylerin gerek fiziksel gerekse psikolojik olarak iyi olmasına oldukça büyük katkılar sağlamaktadır (Bilgiç, 2021:109; Koyunlu, 2022:83).

Spor, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel koşullardan etkilenir. Nihayet yıllar içerisinde spora olan ilginin değişmesi, spor kavramının boyutunun da değişmesine neden olmuştur. Genişleme, sosyal ve kültürel yapılar ile spor faaliyetleri arasındaki bağlantıları ortaya çıkarmaktadır. İnsanların spor ilgi alanları, sağlıkla ilgili kaygıları, yeni vücut bilinç gelişimi, kendini tanıma, keşfetme arzusu ve değerler etkin bir şekilde çalışmaya başladı. Aslında teknoloji insanları giderek daha az çalışmaya zorluyor. Bu durumda boş zamanı olan kişi ancak çalışabilir düşünce yaygın olarak kabul görmeye başlamıştır. İnsanlar için sadece eğlence değil aynı zamanda hobiler, eğlenceler, oyunlar ve sporlara katılımları türleri ve biçimleri sürekli artmaktadır (Bucher vd., 1974:36). Sıradan hale gelen spor faaliyetleri ve rekreasyonel faaliyetler giderek daha yaygın hale geliyor. Rekreasyonel faaliyetler doğrudan fiziksel temas gerektirmez veya çok sınırlı temas gerektirir.

Kelly (1990)'e göre rekreasyonun amacı, belirlenen hedeflere göre bireyin gücünü ve sağlığını yenilemektir. Sadece tekrar çalışarak değil, yaşayarak da aşılabilir. Boş zamanın kendisi de hayatın bir parçası ve bizim için çok değerli. Kişinin kendisi de dahil olmak üzere en önemli sayılanların yenilenmesi tatilin bir parçasıdır. Rekreasyon yalnızca bireysel refah veya yenilenmeden değil, aynı zamanda sosyal nedenlerden de sorumludur. Eğlence, bireylerin ve toplumun "iyiliği" için ahlaki ve toplumsal değerlere bağlı kalmalıdır. Rekreasyonun, olumlu kimlik, gelişim, yaratıcılık, dengeli rekabet, karakter, zihinsel yetenek, bireysel sağlık, fiziksel rehabilitasyon, sosyalleşme, hayatta kalma tutumu açısından bireysel veya toplumsal refah ve tatmin üzerinde olumlu etkisi vardır. Bu etkilerin sosyal faydalara yol açması muhtemeldir. Bu bakımdan sosyal izin, toplumsal uyumun ve daha iyi bir yaşamın aracıdır; Sosyal boş zamanın gelişimi sosyal katılıma

bağlıdır. Toplumsal boş zaman, sağlıklı ve olumlu kabul gören faaliyetler için bir hizmet sistemi sağlar (Torkildsen, 2005:50-60). Tatilin amacı insanın yenilenmesidir. Her gün çeşitli sorunlara ve strese maruz kalan kişilerin fiziksel ve zihinsel olarak kendilerini yenilemeleri gerekmektedir. Her insanın yaşam kalitesi açısından bir yükseltmeye ihtiyacı vardır. Hastalıkların ve bağımlılıkların önlenmesinde rekreasyonel faaliyetler önemli bir yere sahiptir (Geri, Açıkıdilli ve Şen, 2019:56). Rekreasyonel sporların gönüllü ve ilgiyle yapılması nedeniyle sağlığın korunması ve geliştirilmesi açısından oldukça önemli olduğu görülmüştür. Koruyucu sağlık kapsamındaki rekreasyonel egzersizler toplumlarda giderek daha değerli hale gelmiştir (Ertüzün ve Karaaçık, 2014:1-9).

1.2. Rekreasyonun sınıflandırılması

Rekreasyonel faaliyetler, katılım şekline, katılımcının yaşına, uyuşuna, katılımcı sayısına, katılımcı zaman seçimine ve işlevselliğe göre bölgesel olarak sınıflandırılmaktadır. Hobi sınıflandırıcı, bu aktivitenin hangi amaçla uygulandığını bulmaya yardımcı olur. Bir rekreasyonel aktivitenin amacını bilmek, aktivitenin kimin için olduğunu, ihtiyaçlarını, boş zamanlarını ve nerede gerçekleştiğini ortaya çıkarabilir. Aşağıda bu açılardan hobilerin sınıflandırılmasına odaklanacağız.

1.2.1. Mekâna Göre

Rekreasyonel faaliyetler boş zamanların geçirildiği mekâna göre açık hava rekreasyonu ve kapalı rekreasyon olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır (Sevil vd., 2012:16).

1.2.1.1. Açık hava etkinlikleri

Açık hava rekreasyonu, doğal bir ortamda meydana gelen bir dizi rekreasyonel davranış, etkinlik, faaliyet ve deneyimden oluşmaktadır (Virden, 2006:309). Açık havada, milli parklarda, doğayla iç içe, geniş alanlardaki tüm aktiviteleri kapsayan açık hava rekreasyonu, açık alanlardaki her türlü spor aktivitelerini ve oyunları, kayak, tırmanma, futbol, sıcak hava balonu, tekne gezileri, av gezileri, kano sporlarını kapsamaktadır, kamp, doğa gezileri, konaklamalı doğa turları, günübirlik doğa yürüyüşleri, mağaracılık, kaya tırmanışı, zirve tırmanışı, binicilik, su kayağı, nehir veya deniz kayağı, uçurtma uçurma, dağ bisikleti ve oryantiringdir (Dalkılıç ve Mil, 2017:43).

1.2.2. Kapalı alan etkinlikleri

Kamu kullanımına ayrılan kapalı alanlardaki boş zaman etkinlikleri, kapalı mekândaki boş zaman etkinlikleridir (Hacıoğlu vd., 2009:36). Kulüpler ve dernekler, sergiler, defileler vb. Kapalı alanlarda toplantılara katılmak, kapalı alan spor etkinliklerine katılmak ve izlemek (basketbol, futbol, paten, yüzme, badminton, masa tenisi, jimnastik, voleybol), tavla, satranç, kapalı alanda etkinliklerine katılmak ve kapalı alanda spor etkinliklerine katılmak gibi faaliyetlerdir. Kapalı mekânda sağlıklı yaşam tarzları bu sınıflandırmaya dahil edilebilecek örneklerdir.

1.2.3. Faaliyetlere katılım türüne göre Rekreasyon

İnsanların aktiviteye nasıl katıldıklarına bağlı olarak değerlendirilir üç tür Rekreasyon faaliyeti vardır: aktif, pasif ve nedensel.

1.2.3.1. Aktif (Etkin) Katılım

Aktif Katılım, insanların aktif katılımıyla yapılan bir tatildir. Aktif boş zaman aktiviteleri örneğin spor yapmak, dans etmek, seyahat etmek ve sinemaya gitmektir (Gül vd., 2014:22).

1.2.3.2. Pasif (Edilgen) Katılım

İnsanların katılmadığı ancak genellikle seyirci olarak katıldığı boş zaman etkinliklerine pasif boş zaman adı verilmektedir (McLean vd., 2008:300). Televizyon izlemek, radyo dinlemek, sinemaya gitmek, spor ve kültür-sanat etkinliklerini izlemek gibi aktiviteler pasif boş zaman uygulamalarına örnektir.

1.2.3.3. Ettirgen Rekreasyonu

Eğitim, öğretim ve tedavi amaçlı olarak gerçekleştirilen, aktif olarak katılım sağlanan ancak yürütülmesi ve gerçekleştirilmesi için dışarıdan yardım gerektiren tüm faaliyetleri içerir. Bu tür rekreasyonel faaliyetler genellikle çok küçük yaştaki çocukların veya engelli kişilerin yaşam kalitesini arttırmak amacıyla yapılmaktadır (Gül, 2014:22).

1.2.4. Katılımcıların yaşlarına göre Rekreasyon

Hobiler, rekreasyonel faaliyetlerle uğraşan kişilerin yaşlarına göre çocuklara, gençlere, yetişkinlere ve yaşlılara yönelik boş zaman faaliyetleri olarak sınıflandırılmaktadır. Rekreasyona katılım eğilimi ve kapsamı ile aktivitenin içeriği yaş grubuna göre değişmektedir. Genç yaş grubundaki kişiler yaşlılara göre rekreasyonel faaliyetlere daha fazla katılmaktadır. Bu nedenle her yaş grubunun boş zaman etkinlikleri farklıdır. Örneğin gençler boş zamanlarında diskolara, eğlence mekânlarına vb. giderler. Çocuklar oynamayı, pvda gitmeyi vs. severler. Yaşlılar daha sessiz yerlerde olmak isterler (Demir ve Demir, 2006:38).

1.2.4.1. Çocuklar için Rekreasyon

Çocuklara yönelik boş zaman etkinlikleri, çocukların fiziksel ve bilişsel gelişimlerini sağlamak amacıyla düzenlenen ve genellikle çocukların aktif katılımcı olduğu etkinliklerdir. Oyun, çocukların hobilerinde önemli bir araçtır (Kozak vd., 2014:14). İnsanların çocukluk döneminde yaptıkları boş zaman etkinlikleri fiziksel sağlığı, kişiliği, ruh sağlığını, sosyal ilişkileri ve bilinç düzeylerini iyileştirir (Larson vd., 2011:2).

1.2.4.2. Genç Rekreasyonu

Ergenlik bireyin kişiliğinin oluştuğu ve şekillendiği bir yaşam evresidir. Gençler psikolojik yapıları gereği etkinliklere, maceralara ve değişimlere daha açıktırlar (Kozak vd., 2014:14). İnsanlar gençlik faaliyetlerine katılımdan kendini gerçekleştirme, özgüvenin artması, akran etkileşimi ve beceri gelişimi şeklinde yararlanır.

1.2.4.3. Yetişkinler için Rekreasyon

İnsanların rekreasyonel faaliyetlerden ne istediğini anlamak için yetişkinlik dönemi “genç yetişkinlik” ve “orta yetişkinlik” olarak ikiye ayrılmaktadır (Gül, 2014: 37).

a) Gençler için 19-20 yaş aralığından 35 yaşına kadar olan süre genç yetişkin olarak kabul edilir. Genç yetişkinlik dönemi insanların çalışma hayatına hazırlandıkları ve sonunda meslek sahibi oldukları bir dönemdir. Bu açıdan bireylerin genç yetişkinlik döneminde yaşam kaliteleri ve koşulları çerçevesinde aktif ya da pasif olarak katıldıkları tüm rekreasyonel faaliyetlere bakılmalıdır (Can vd., 2010:3-4).

b) Orta yetişkinlik 35-60 yaş arasındaki dönem kapsamaktadır. Orta yaşta üretkenlik, sorumluluğun artması, çeşitli alanlarda ilgilerin gelişmesi, mesleki doyum arama ihtiyacı, sosyal ihtiyaçların artması ve gelecek nesillerin yetiştirilmesine yardımcı olma gibi ihtiyaçlar ortaya çıkar (Gürses ve Kılavuz, 2011:158-159). Bu bakımdan orta yaş rekreasyonel etkinliklerinin bu ihtiyaçları karşılayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

1.2.4.4. Üçüncü Yaş Rekreasyonu

55 yaş üstü kişiler genel olarak üçüncü yaş olarak tanımlanmaktadır (Avcıkurt, 2015: 190). Üçüncü yaşta ise güçleri azalan, sağlıkları bozulan, emekli olduklarında ve boş zamanlarını değerlendirerek bu döneme uyum sağlamaya çalışan kişiler vardır (MEGEP, 2012:15-16). Üçüncü kuşak insanın değerli özellikleri, emeklilik veya işten çıkarılma nedeniyle olağan ortamdaki ayrılmama, iletişim eksikliği, yalnızlık ve emeklilik nedeniyle boş zamanın artmasında ortaya çıkmaktadır. Üçüncü kuşak insanlar genellikle spor salonları, kültürel etkinlikler, kurslar, gönüllülük, hobiler, bahçe işleri, el sanatları, koleksiyonculuk ve balıkçılık gibi boş zaman etkinliklerine odaklanmaktadır (Aydemir ve Kılıç,2017: 20).

1.2.5. Katılımcıların Uyruklarına Göre Rekreasyon

Boş zaman etkinlikleri katılımcıların uyruklarına göre ulusal ve uluslararası olarak sınıflandırılmaktadır.

1.2.5.1. Ulusal Rekreasyon

İnsanların ulusal sınırlar içerisinde katıldığı boş zaman etkinlikleri ulusal rekreasyon olarak kabul edilir (Hacıoğlu vd., 2009:38). Genel olarak ulusal çıkar faaliyetleri, ulusal kültürün korunması ve geliştirilmesi açısından önemlidir.

1.2.5.2. Uluslararası Rekreasyon

Uluslararası Rekreasyon, yerli ve yabancı katılımcıların katıldığı bir boş zaman etkinliğidir. Ulusal ve uluslararası film festivalleri, sergiler, ticaret fuarları, uluslararası spor organizasyonları, uluslararası otomobil ve motosiklet yarışmaları ve Olimpiyat Oyunları gibi etkinlikler uluslararası rekreasyona örnek olarak verilebilir. (Hacıoğlu vd., 2009:38).

1.2.6. Katılımcı Sayılarına Göre Rekreasyon

Katılımcı sayısına göre boş zaman aktiviteleri; Bireysel ve grup rekreasyonu olarak sınıflandırılır.

1.2.6.1. Bireysel Rekreyasyon

Bireysel rekreyasyon, insanların boş zamanlarında tek başlarına yaptıkları rekreyasyonel aktivitedir (Hacıoğlu vd., 2009:38).

1.2.6.2. Grup Rekreyasyonu

Bireylerin gruplar halinde katılarak boş zamanlarını birlikte geçirdikleri rekreyasyonel faaliyetlerdir. Bireyler, grubun rekreyasyonel faaliyetlerine katılarak bir grubun üyesi olurlar ve o topluluğun özelliklerini beraberlerinde taşırlar. Grup rekreyasyon etkinliklerine örnek olarak takım sporları yarışmaları, piknikler düzenlemek, koro gibi toplu müzik etkinlikleri ya da konserlere katılmak gösterilebilir (Sevil vd., 2012:16).

1.2.7. Zamana göre Rekreyasyon

Katılımcıların seçimi Rekreyasyonel faaliyetler, boş zaman faaliyetleri kişinin boş zamanlarına göre şekillenmektedir. Bazen bu, öğle yemeği molası gibi gün içindeki bir mola sırasında veya akşam işten sonra, bazen de hafta sonları, resmî tatiller veya tatil günlerinde yapılabilir.

1.2.7.1. Günlük Rekreyasyon

Günlük eğlence, insanların gün içerisinde boş zamanlarında yaptıkları rekreyasyonel faaliyetlerdir (Kulözü, 2009:30).

1.2.7.2. Hafta sonu Rekreyasyon

Hafta sonu hobisi, insanların hafta sonları, haftalık tatillerini hafta içi dışında kullanarak yaptıkları bir hobidir.

1.2.7.3. Uzun süreli Rekreyasyon

İnsanların iş dışında kalan zamanlarını günlük aktivitelerde veya hafta sonu tatillerinde kendileri ve çevreleri için kullanmalarının yanı sıra, çalışanları motive etmek amacıyla hükümetler ve işyerleri tüm iş sektörlerinde çalışanlara yıllık izin verebilmektedir. Tüm yıl boyunca yaptığı çalışmalar için, Dolayısıyla çalışanlara bu hakkın tanınması, onların yıl boyunca düzenli olarak geldikleri ve günlerinin çoğunu geçirdikleri yerlerden yılda en az bir kez uzaklaşmalarına olanak tanımaktadır. Çalışanlar bu hakkı kullanabilmek için yaşadıkları şehir veya ülkeyi terk etme iznine sahiptir. Bu tür faaliyetler arasında uzun süreli rekreyasyonel faaliyetler de yer almaktadır (Gül vd., 2014:42).

1.2.8. Fonksiyonel bakımdan Rekreyasyon

Rekreyasyonu kategorilere ayırmak hem işlevsellik hem de çok yönlülük açısından önemlidir. Rekreyasyon faaliyetlerinin fonksiyonel sınıflandırmasında karşılaşılan türler; ticari rekreyasyon, sosyal rekreyasyon, sağlık rekreyasyonu, estetik rekreyasyon, orman rekreyasyonu, fiziksel rekreyasyon, sanatsal rekreyasyon, kültürel rekreyasyon ve turistik rekreyasyondur (Sevil vd., 2012:56).

1.2.8.1. Ticari Rekreyasyon

Ticari Rekreyasyon, ücret karşılığında yapılan rekreyasyonel bir faaliyettir. Ticari rekreyasyonel faaliyet, kamu, özel ve gönüllü sektör tarafından düzenlenen ve ücretli rekreyasyonel faaliyet yapmak isteyen kişilere sunulan her türlü rekreyasyonel aktivite, etkinlik veya hizmettir. Rekreyasyon

faaliyetlerinin planlanması, üretimi, yönetimi, danışmanlığı, idaresi, pazarlanması ve altyapısının organize edilmesi, boş zaman hizmetlerinin ihtiyaç duyanlara sunulmasıdır (Şimşek, 2018:11).

1.2.8.2. Estetik Rekreasyon

Doğası gereği pasif olan bu estetik rekreasyonel aktiviteler çoğunlukla yüksek eğitilmiş ve eğitilmiş bireylere açıktır. Aktif rekreasyondan hoşlanmayanlar için sanat etkinliklerini izlemek, ünlü müzikleri dinlemek gibi aktiviteler de buna dahildir (<https://www.rekreasyonist.com>).

1.2.8.3. Sosyal Rekreasyon

Sosyal amaçlı rekreasyonel faaliyetler; Sosyal ilişkiler kurmaya ve geliştirmeye yönelik boş zaman etkinliklerini içerir (Karaküçük, 2008:67).

1.2.8.4. Sağlıklı Rekreasyonu

İşlevsel olarak sağlık yönetimi, insan sağlığını koruyan, tedavi eden veya iyileştiren faaliyetleri içerir. Rekreasyon terapisi, dezavantajlı gruplara veya rekreasyon için fiziksel veya sağlık sınırlamaları olan kişilere uygulanan sistematik bir rekreasyonel aktivitedir. Tedavi edici rekreasyonel faaliyetlerin temel amacı, eğlence, rekreasyon ve boş zaman etkinliklerinin geliştirilmesinin yanı sıra, insanların sağlığını iyileştirmek ve daha bağımsız yaşamlarına yardımcı olmaktır (Çetiner, 2019:406). Sağlık rekreasyonunun özel bir formu olan “terapötik rekreasyon”, bireyin sağlık durumunu, fonksiyonel kapasitesini, yaşam kalitesini korumak ve sosyal statüsünü iyileştirmek amacıyla değişimi teşvik etmek için rekreasyonel faaliyetleri ve deneyimsel müdahaleleri bilinçli olarak kullanan bütünsel bir yaklaşımdır. bireylerin duygusal yaşamı, entelektüel, fiziksel ve ruhsal açıdan bir süreçtir (Carter vd., 2003:6). Spor, insanların kendilerini fiziksel ve zihinsel olarak daha iyi ve sağlıklı hissetmeleri için yaptıkları en önemli rekreasyonel faaliyetlerden biridir. Şehir ve çalışma hayatının getirdiği hareketsiz, yoğun ve stresli yaşam tarzı insanları olumsuz etkiliyor. Bu nedenle tembellekten kurtaran, stresi azaltan, canlandırıcı, rahatlatan, fiziksel ve zihinsel sağlık sağlayan yeni aktiviteler aramaya başladılar. Bu aktiviteler arasında rekabet gerektirmeyen, kişisel, maceracı, heyecan verici ve açık havada, doğada yapılan yürüyüş, rafting, sörf, dağcılık, bisiklet, yoga ve paraşüt bulunmaktadır (Karaküçük, 1999:114).

1.2.8.5. Fiziksel Rekreasyon

Fiziksel Rekreasyon, kişinin kalabalık şehir hayatının ve iş ortamının yarattığı stresten kurtulmak ve biriken enerjisini kullanmak için kasları ve eklemleri ile yaptığı vücut hareketleridir. Bu durumda kişinin fiziksel gücünü daha fazla kullanarak yaptığı aktiviteler fiziksel serbest zaman aktiviteleridir (Armutçu, 2018:19). Aerobik egzersizler kapsamındaki yürüme, koşma, yüzme vb. aktiviteler, direnç, kuvvet ve güç egzersizleri, denge ve esneme egzersizleri fiziksel rekreasyonel aktivitelerdir.

1.2.8.6. Sanatsal Rekreasyon

Sanatsal rekreasyon, boş zamanın bir veya daha fazla sanatsal disiplini uygulayarak kullanılmasını içermektedir (Karaküçük, 2008:67). Mermer,

resim ve müzikle ilgili faaliyetler sanatsal eğlence olarak değerlendirilmektedir.

1.2.8.7. Kültürel Rekreasyon

Kültürel Rekreasyon, bireyin farklı kültürlere ilişkin bilgi ve deneyimini artırmak amacıyla yaptığı tarihi mekanları, müzeleri ziyaret etme gibi etkinliklerdir.

1.2.8.8. Turistik Rekreasyon

Hemen hemen tüm boş zaman etkinlikleri turizm faaliyetlerini içerebilir. Bu tür rekreasyonel faaliyetlere turistik rekreasyon da denilmektedir. Turizm sektöründeki katılımcıların hedefleri, eğlenceye ilgi duyanların dinlenme, eğlenme, hareket etme, yarışma ve heyecanlanma gibi hedefleri ile paralellik göstermektedir (Özdemir vd., 2016:374).

SONUÇ

Rekreasyon, kişilerin zorunlu fizyolojik ihtiyaçları ve çalışma sürelerinin dışında kalan serbest zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları, bireylere fiziksel, ruhsal, sosyal anlamda fayda sağlayan aktivitelerdir. Kişilerin zevkleri, tercihleri, ilgi ve yetenekleri farklı olduğundan dolayı rekreatif faaliyetler planlanırken bunların dikkate alınması gerekmektedir. Rekreatif faaliyetler bireyleri mutlu etmeli gerek yoğun iş temposu gerekse farklı sebeplerden dolayı fiziksel, ruhen yorulan sıkılan insanların yenilenmeleri sağlamalıdır. Rekreasyon Liderleri (uzmanları) bu anlamda iyi eğitim almış bireyler olmalı, Kamu ve özel Kurumlar rekreasyon alanları oluşturulurken bireysel farklılıklar, ilgi alanları, yetenekler, özel durumlar dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Rekreasyon uzmanları farklı özellik ve yapılarla sahip bireyleri iyi anlamalı rekreatif faaliyet yönlendirmeleri yapılırken kitabımızın içeriğinde bulunan özelliklere dikkat etmelidirler.

REFERANSLAR

- Armutcu F. (2018). Fiziksel Aktivite Amaçlı Park ve Rekreasyon Alanlarının Kullanımını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. T.C. Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Batman.
- Avcıkurt, C. (2015). Turizm Sosyolojisi Genel ve Yapısal Yaklaşım. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aydemir, B., Kılıç, N. (2017). Dünyada Ve Türkiye’de Üçüncü Yaş Turizmi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(3): 18-29.
- Bilgiç, F.B., Bilgiç, M., Öztürk, H. (2022). A research on the factors influencing why children are effective in sending the parents to the volleyball school. European Journal of Physical Education and Sport Science, 7 (6), 102-110.
- Bilgiç, M. (2021). Farklı ısınma prosedürlerinin pulmoner fonksiyonlar ve dolaşım parametrelerine etkisi. Gece Kitaplığı Yayınevi, Ankara. ISBN:978-625-7793-063.

- Bucher, A., R gchard, C., Bucher D. (1974). Recreation For Todays Society. New Jersey, Prentice Hall Inc.
- Can, S.,  zdağ, S., Duman, S., Ulucan, H., Dereceli,  ., & Fişekçioğlu, B. (2010). İlk retim Bölümü  ğretmen Adaylarının Eğitim- ğretim Döneminde Serbest Zaman Faaliyetlerine Katılım Biçimlerinin Belirlenmesi. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi, 12(2), 144-149.
- Carter, M. J., Van Andel, G. E. ve Robb, G. M. (2003). Therapeutic Recreation: A Practical Approach. IL: Waveland.
-  etiner H. (2019). Sağlık Rekreasyonu Kapsamında Terapatik Rekreasyon Uygulamaları. Journal of Recreation and Tourism Research, 6 (4): 405-411. www.jrtr.org ISSN:2148-5321 DOI: 10.31771/jrtr.2019.42
- Dalkılıç G., Mil B. (2017). Rekreasyon-Animasyon Hizmetlerinin Sınıflandırılması Ve Otel  şletmelerindeki öneminin Değerlendirilmesi. Beykoz Akademi Dergisi; 5(2), 40-72. DOI: 10.14514/BYK.m.21478082.2017.5/2.40-72.
- Demir C, Demir N. (2006). Bireylerin boş zaman faaliyetlerine katılmalarını etkileyen faktörler ile 14. Müderrisoğlu H, Kutay EL,  rnekcisi ES. (2005). Kırsal cinsiyet arasındaki ilişki: Lisans  ğrencilerine yönelik bir uygulama. Ege Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ege Akademik Bakış Dergisi, 6(1), 36-48.
- Ertüzün, E. ve Karak  k, S. (2014). Sağlık inanç modeli perspektifinde sportif rekreasyon aktivitelerine bakış. Gazi Journal of Physical Education and Sport Sciences, 19(1-4), 1-9.
- Geri, S., A ıkdilli, R. ve şen, M. (2019). Psiko-sosyal boyutlarıyla boş zaman ve rekreasyon bilimi. F.  alık (Edt.), İstanbul: Efe Akademi, 56.
- G l, T., Kara ar E., Kement,  ., Paslı, M. M., Yayla.  ., Erol, E. ve Göker, G. (2014). Rekreasyona Giriş. Yaylı, A., (Editör). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Gürses, İbrahim ve Mehmet Akif Kılavuz (2011). Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin  nemi. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 20 (2), s. 153-166.
- Grey, V. (1919). Recreation. Boston and New York: The Riverside Press Cambridge, 4-5.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A. ve Din , Y. (2009). Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Karak  k, S. (2001). Rekreasyon boş zamanları değerlendirme (4. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi, 38-53.
- Karak  k, S., (2008). Rekreasyon. Boş zamanları değerlendirme, 6. Baskı. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Karak  k, S. ve Akg l, B.M. (2016). Ekorekreasyon rekreasyon ve  evre (1. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi, 13-18, 28, 55-64, 96.

- Koyunlu, A. (2022). Aşırtmalı ve Kapışmalı Aba Güreşi Gençler Türkiye Şampiyonasına Katılan Sporcuların Görsel ve İşitsel Reaksiyon Sürelerinin Karşılaştırılması. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 7(2), 82-92. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7472384>
- Koyunlu, A., Dağlıoğlu, Ö. ve Özdal, M. (2020). Comparison Of Physical Fitness and Respiratory Parameters of Elite Wrestlers And Judokas. *Turkish Journal of Sport And Exercise*, 22(3), 360-365.
- Kozak, N., Kozak, M.A., Kozak, M. (2014). Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar. 15. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kulözü, N. (2009). St Paul Yolu ve Yakın Çevresinin Turizm Ve Rekreasyon Kullanımına Yönelik Peyzaj Potansiyelinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma. Ankara, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kraus, R. (1966). *Recreation today: program planning and leadership*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Kraus, R. (1978). *Recreation and leisure in modern society* (2nd Ed.). California: Goodyear Pub. Co.
- Larson, G.T., Green, G. T. ve Cordell, H.K. (2011). Children's Time Outdoors: Results and Implications of the National Kids Survey. *Journal of Park and Recreation Administration*, 29 (2): 1-20.
- Mathieson, A., Goffry W. (1982). *Tourism Economic Physical and Social Impacts*, Longman Group Limited, London.
- Mclean, D.D., Hurd, A.R. ve Rogers, N.B. (2008). *Kraus Recreation and Leisure in Modern Society*. Jones and Bartlett Publishers.
- MEGEP. (2012). Millî Eğitim Bakanlığı. Kişiliğin Dönemleri ve Kişilik Bozuklukları.
- Özdemir, S. A., Göçer E., Karaküçük S. (2016). Rekreasyon ve Turizm: 311-374.
- Sevil, T., Şimşek, K.Y., Katırcı, H., Çelik, V.O. ve Çeliksoy, M.A. (2012). Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi. Kocaekşi, S. (Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Şimşek, K. Y. (2018). *Ticari Rekreasyon*. İstanbul: Detay Yayıncılık. ISBN 9786052323533.
- Torkildsen, G. (1986). *Leisure and recreation management*. London: Spon Press.
- Torkildsen, G. (2005). *Leisure and recreation management*. London: Psychology Press, 50- 60.
- Viriden, R.J. (2006). *Introduction to Recreation and Leisure*. Champaign: Human Kinetics.

Macera Rekreasyonu

Muhammed Eshabil Sadık KILAVUZ¹
Orhun TOPAÇOĞLU²

- 1- Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Programı, sadikkilavuz@gmail.com
ORCID:0000- 0003-3649-2871
- 2- Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Programı, topacogluorhun@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9560-694X

ÖZET

Macera rekreasyonu, genellikle bireylerin günlük yaşamlarından uzaklaşıp doğal ortamlarda katıldıkları, genellikle adrenalin ve heyecan içeren, fiziksel ve zihinsel olarak meydan okuyucu etkinlikler bütünüdür. Bu tür aktiviteler, dağcılık, kaya tırmanışı, su sporları, doğa yürüyüşleri, kampçılık gibi açık hava etkinliklerini kapsadığı gibi kapalı macera parkurları, sanal gerçeklik (vr) macera oyunları, kapalı dalış merkezleri vb. kapalı alan macera rekreasyonu etkinliklerini de kapsar. Macera rekreasyonu, katılımcılara doğayla bütünleşme, kişisel sınırlarını keşfetme, özgüven kazanma ve stresi azaltma fırsatı sunar. Aynı zamanda, insanların eğlenceli vakit geçirmelerini sağlarken, yeni deneyimler edinmelerine, yaratıcılıklarını kullanmalarına ve fiziksel aktivite ile sağlıklarını desteklemelerine olanak tanır. Bu tür aktiviteler, genellikle bireylerin yaşam kalitesini artırmak, doğayla bağlantı kurmak ve kendilerini fiziki ve psikolojik olarak geliştirmek için tercih edilmektedir. Ancak, macera rekreasyonu aktivitelerine katılmak, yaygın bir biçimde pahalı ekipmanların kiralanması veya satın alınması ve eğitim alınması gerektirdiği için, aktivitenin barındırdığı fiziki riskin yanında maddi risklerde barındırmaktadır.

GİRİŞ

Rekreasyon, insanların boş zamanlarını değerlendirmek, dinlenmek, eğlenmek ve kendilerini geliştirmek için gerçekleştirdikleri çeşitli aktivitelerin genel bir tanımıdır. Bu terim, fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duygusal iyilik hali için yapılan aktiviteleri içerir. Rekreasyon, bireylerin kişisel zevklerine, ilgi alanlarına, tercihlerine ve yaşam tarzlarına bağlı olarak çeşitlilik gösterir. Spor faaliyetleri, açık hava etkinliklere katılım, sanat ve kültürel etkinliklere katılım, seyahat, hobiler ve oyunlar rekreasyonun bir parçası olabilir. Rekreasyonel aktiviteler, kişilerin ruh halini iyileştirmeye, stresi azaltmaya, sağlıklarını korumaya ve sosyal bağları güçlendirmeye yardımcı olabilir. Aynı zamanda, bireylerin kendilerini ifade etmelerine, yeni beceriler öğrenmelerine ve yaratıcılıklarını kullanmalarına olanak tanır. Ayrıca rekreasyon kavramı, insanların iş veya günlük sorumluluklarla geçen zamanın dışında, kendilerine zaman ayırmaları ve hayatlarının kalitesini artırmaları için geniş bir alan sağlar. Bu olumlu etkiler, kişisel tatmin, mutluluk ve genel refah için önemli bir bileşendir (Aksu vd., 2022:85). Bu olumlu etkiler bir rekreasyon türü olan macera rekreasyonu içinde geçerli olmakla birlikte, macera rekreasyonunun kendine has özellikleri de bulunmaktadır.

Macera rekreasyonu ise, insanların doğanın içinde yer alarak, genellikle alışılmadık ve heyecan verici aktivitelerle deneyimlerini zenginleştirdiği bir aktivite biçimidir. Bu tür etkinlikler, genellikle doğal ortamlarda, dağlarda, su kenarlarında veya ormanlık alanlarda gerçekleşse de macera parkurları, tırmanış duvarı ve dalış merkezleri gibi kapalı alanlarda ve VR, AR ve metaverse gibi sanal alemlerde gerçekleştirilen çeşitleri de vardır ve geniş

bir yelpazede faaliyetleri içerir. Dağcılık, kaya tırmanışı, doğa yürüyüşleri, kampçılık, su sporları ve ekstrem sporlar gibi çeşitli aktiviteler, macera rekreasyonunun temelini oluşturur. Macera rekreasyonu, katılımcılara fiziksel olarak zorlayıcı deneyimler yaşatmanın ötesinde, kişisel sınırları aşma, özgüveni artırma, doğayla bütünleşme ve stresten uzaklaşma fırsatı sunar. Bu tür aktiviteler, katılımcılara rutin yaşamlarından farklı bir bakış açısı kazandırırken, aynı zamanda yeni beceriler edinme ve eğlenceli bir deneyim yaşama imkânı da sağlar. Günümüzde, macera rekreasyonu aktiviteleri sadece fiziksel bir etkinlik olmanın ötesine geçmiş durumda. İnsanlar, macera içeren aktivitelerde bulunarak doğayla bağlantı kurma arzusu, macera arayışı ve kişisel gelişim amacıyla kendilerini bu deneyimlere adanmışlardır. Aşağıda macera rekreasyonunun çeşitli yönlerini ve bu aktivitelere olan ilginin nedenlerini inceleyeceğiz. Bununla birlikte, macera rekreasyonunun insan yaşamı üzerindeki etkilerini, sağladığı faydaları ve bu tür aktivitelerin kişisel gelişime katkısını detaylı bir şekilde ele alacağız.

MACERA REKREASYONU

Rekreasyon kavramını yazımızın giriş bölümünde genel hatlarıyla anlatmaya çalıştık, macera rekreasyonu kavramının anlaşılması için ise öncelikle “macera” kavramının incelenmesi yerinde olacaktır. Macera kavramının İngilizce “adventure” kavramından dilimize uyarlanmış olduğu bilinmektedir. Adventure kavramı ise Latince “adventura” kavramından Fransızcaya “adventure” şeklinde geçiş yapmış olduğu gözüküyor (Etimonline, 2023). Kavram 1200’lerde Fransızcada “şans”, “talih”, “şans eseri” anlamlarına gelirken, Latince de aynı dönemlerde “şans”, “kaza”, “olay”, “meydana gelme” ve “(bir şey) olma” anlamlarında kullanılmaktaydı. Kavram İngilizcede ise 1300lü yılların başında “risk”, “tehlike”, “kişinin şansını denemesi” anlamlarında kullanılmaktaydı. Bu yüzyılın sonlarına doğru ise kavramın “tehlikeli girişim” anlamına evrildiği görülmektedir. 1560’lardan sonra ise “yeni ve heyecan verici olay” ve “kişinin hayatında dikkate değer bir olay” anlamlarına gelmesiyle bugün kullanılan ve anlaşılan manasına yakın bir anlam olarak kullanılmaya başlandığı anlaşılmaktadır (Etimonline, 2023; Mote, 1585:2-4, Ferris, 1590:7). Macera kavramının kelime kökeninde yatan risk, tehlike, heyecan, olay gibi kavramlar aslında macera rekreasyonunun da temel taşları, anahtar kelimeleri, hammaddeleri olduğunu söyleyebilmek mümkündür.

Macera rekreasyonunun tarihsel gelişimi, insanların doğayla etkileşimleri, keşif arzusu ve meydan okuma ihtiyacıyla ilişkilendirilebilir. İnsanlık tarihinde macera, toprakları keşfetme ve bilinmeyen keşfetme isteğiyle iç içe olmuştur. İlk insanlar avcılık ve toplayıcılıkla uğraşırken, doğanın zorluklarıyla mücadele etmek ve onunla uyum içinde yaşamak zorundaydılar. Bu, doğayla iç içe bir yaşam tarzını beraberinde getirdi. Antik çağlarda, dünyanın bilinmeyen bölgelerini keşfetme arzusu, insanları

maceracı ruhlu yolculuklara sürükledi. Özellikle denizciler, keşif gezileri sırasında farklı kıtaların ve toprakların keşfiyle tarihsel olarak macera ve keşif faaliyetlerine öncülük etti. Bu dönemde, tarihçi Herodot'un ve Marco Polo gibi gezginlerin eserleri, farklı kültürleri, toprakları ve deneyimleri tanıtan önemli kaynaklar haline geldi. Modern çağlarda, 19. yüzyılın sonlarından itibaren dağcılık ve tırmanış gibi açık alan (outdoor) sporları popülerlik kazanmaya başladı. Özellikle İsviçre Alpleri'nde yapılan tırmanışlar, macera ruhunu ve doğayla uyumu vurgulayan önemli faaliyetler olarak öne çıktı (Dinç & Tez, 2021:211). 20. yüzyılın ortalarından itibaren özellikle 2. Dünya savaşı sonrası, savaşa katılan erkeklerin doğada olma ve maceraya atılma istekliliğinin savaşta kullanılan ekipman ve teknolojileri ile harmanlanmasına olanak vermesiyle macera rekreasyonu daha geniş kitlelere ulaşmaya başladı. Keşif gezileri, kampçılık, doğa yürüyüşleri, su sporları ve ekstrem sporlar gibi çeşitli aktiviteler, insanların doğayla iç içe olma isteğini ve macera arayışını destekledi. Günümüzde, teknolojik gelişmeler ve seyahat imkanlarının artmasıyla birlikte macera rekreasyonu daha erişilebilir hale geldi. Doğa sporları endüstrisi büyüdü, çeşitlendi ve bu tür aktiviteler popülerlik kazandı. Macera rekreasyonu, insanların stres atmasını, kendilerini keşfetmelerini ve doğayla daha yakın bir bağ kurmalarını sağlayarak yaşamlarına olumlu katkılarda bulunuyor (Cater, 2012).

Macera rekreasyonu, bireylerin rutin yaşamlarından uzaklaşıp, genellikle doğal ortamlarda gerçekleşen heyecan verici, meydan okuyucu ve farklı deneyimler arayışı içinde oldukları bir rekreasyon türüdür. Bu tür rekreasyonel aktiviteler genellikle yüksek risk ve fiziksel zorluklar içerir ve kişilerin sınırlarını zorlamalarını, yeni deneyimler ve adrenalin dolu anlar yaşamalarını sağlar. Macera rekreasyonu genellikle doğal alanlarda yani açık alanlarda hayat bulsa da (Kaya, 2020:62.), kapalı alan hatta sanal alan rekreasyon kaynaklarının varlığından söz edilebilir. Ancak macera rekreasyonu uzun bir süre boyunca doğal alanlarda hayat bulmuş hatta doğal alanlarda doğmuş olduğunu söylemek gerekir. Bir başka açıdan tarih öncesi atalarımızın doğal hayatta, gönüllü katılımın söz konusu olmasa da varlıklarına karşı düzenli olarak bir tür meydan okumayla karşı karşıya kaldıkları inkâr edilemez. Bunlar modern anlamda bir 'macera' olmasa da, heyecana olan susuzluğumuz bu günlük zorluklardan kaynaklanmaktadır.

Bu psikolojik mirasların varlığı, vücutta deneyimi artırır ve genellikle daha aktif maceralarda tatminin merkezinde yer alan çeşitli hormonların üretiminde bizimle kalır. Bir tehdit algılandığında, savaş ya da kaç hazırlığı 'beyin sapının aminojik sisteminin normalde uyanma ile ilişkili tüm işlevleri artırarak beyin-zihni harekete hazırlamasını' içerir (Hobson, 1994:161; Buckley, 2012). Bu salınan hormonlar ve işleyen mekanizma macera rekreasyonuna katılım teşvik eden unsurlar olarak nitelendirilir.

Macera Rekreasyonuna Katılımı Etkileyen Faktörler (Macera Rekreasyonu Motivasyonları)

Macera rekreasyonuna olan ilginin artması, insanların çeşitli içsel ve dışsal motivasyon kaynakları ile doğrudan ilişkilidir. Macera rekreasyonu katılımı etkileyen bir dizi faktör bulunmaktadır. Bireyler kişisel gelişim, rutin yaşamın getirdiği monotonluktan kaçma isteği, adrenalin arayışı, doğayla bağlantı kurma dürtüsü, özgüven kazanma, kişisel sınırların zorlanması ve yeni deneyimler yaşama isteği ve stresten uzaklaşma gibi içsel faktörlerin yanı sıra, çevresel etkiler, sosyal beklentiler, medya etkisi, seyahat imkanlarının genişlemesi ve teknolojik gelişmeler gibi dışsal sebepler başta olmak üzere farklı nedenlerle macera rekreasyonuna yönelmektedirler. Bu faktörler birbiri ile karmaşık bir etkileşim halindedir ve insanların macera rekreasyonuna yönelme nedenlerini şekillendirir. Örneğin, bir kişi doğaya olan özlemiyle beraber stres atmak isteyebilir, aynı zamanda öz güven kazanacağı inancıyla macera rekreasyonu etkinliğine katılmak isteyebilir. Ya da arkadaşlarıyla birlikte yeni bir aktivite deneyimlemek isterken heyecan arayışını gidermek isteyebilir. Bu nedenler, macera rekreasyonuna katılımı belirleyen karmaşık bir mozaik oluşturur. Araştırmanın bu bölümünde, insanları macera rekreasyonuna katılmaya iten farklı sebepleri ve bu sebeplerin arkasındaki psikolojik, sosyal ve nörobiyolojik dinamikleri inceleyeceğiz. Böylelikle, bu tür aktivitelere olan ilgiyi anlamak ve insanların neden bu deneyimleri arzuladığını keşfetmek mümkün olacaktır (Kaya, 2020:62, Varol vd., 2022:16, Cater, 2012:11, Buckley, 2006).

Macera Rekreasyonuna Katılıma İten Psikolojik Faktörler

Günümüzde, insanlar farklı aktiviteler arayışı içindedir ve bu arayış, genellikle sıradanın dışında, adrenalin dolu deneyimlere yönelebilmektedir. Macera rekreasyonu, bu arayışın karşılanması için önemli bir rol oynamaktadır. İnsan psikolojisi, bu tür etkinliklere katılımı etkileyen çeşitli faktörlerin altında yatan kompleks bir yapı sunmaktadır. Heyecan arayışı, özgüvenin artması, doğaya olan bağlılık, risk alma eğilimi ve yeni deneyimler arzusu gibi psikolojik faktörler, bireyleri macera rekreasyonuna katılmaya teşvik eder. Bu faktörler, insanların sıra dışı deneyimler arama ve kişisel sınırlarını zorlama arzusunu yansıtır. Bu başlık altında, macera rekreasyonuna katılımı etkileyen psikolojik faktörler üzerinde duracak ve bu faktörlerin insanların bu tür etkinliklere olan ilgisini nasıl şekillendirdiğini inceleyeceğiz (Cater, 2012; Kaya, 2020:65; Phillips 1997:7; Gregory 1994:20; Kaya, 2020:66; Kılavuz, 2022:79).

Heyecan Arayışı: İnsanlar bazen, rutin aktivitelerden sıkılır ve yaşamlarına heyecan katmak için macera rekreasyonuna yönelirler. Yeni ve meydan okuyucu deneyimler ararlar. Bu noktada macera rekreasyonu insanların ihtiyaçlarını karşılamının yollarından biri olabilir.

Özgüven ve Kendini Aşma İsteği: Macera rekreasyonu, bireylere kendi sınırlarını zorlama ve başarı hissi elde etme fırsatı sunar. Bu aktiviteler, kişilerin özgüvenlerini artırabilir ve kendilerini aşma isteğiyle katılımı teşvik edebilir. Bu da bireyde özgüven artışına sebep olur ve kişisel gelişimini sağlar.

Doğaya Bağlılık: Bazı insanlar doğayla bağlantı kurmaktan hoşlanır ve doğal ortamlarda macera ararlar. Bu aktiviteler, doğaya duyulan bağlılığı artırabilir ve ruhsal olarak tatmin edici olabilir. Güzel manzaralar eşliğinde rekreasyonel aktiviteye katılmak, veya doğada vahşi deneyimler yaşamak bireyde psikolojik rahatlama ve gelişime yola açabilir.

Risk Alma Eğilimi: Macera rekreasyonu genellikle belli bir risk taşır. Bazı insanlar, bu tür riskli aktiviteleri tercih eder ve adrenalinde dolu deneyimleri ararlar ve bu da bireyde çeşitli pozitif yönde psikolojik olumlamlar gelişebilir.

Yeni Deneyim Arzusu ve Merak: Yeni şeyler denemek, keşfetmek ve farklı deneyimler yaşamak isteği, insanları macera rekreasyonuna katılmaya yönlendirebilir.

Bunalımın Azaltılması: Günümüzde şehir hayatının baskıcı ve bunaltıcı yaşamında stres ve buna bağlı rahatsızlıklar hiç olmadığı kadar yaygınlaştığını söyleyebilmek mümkündür. Doğada veya heyecan verici aktivitelerde zaman geçirmek, stresi azaltabilir ve ruh halini iyileştirebilir. Bu nedenle, bazı insanlar macera rekreasyonunu stresi azaltmak ve zihinsel olarak rahatlamak için tercih ederler.

Bu psikolojik faktörler, insanların macera rekreasyonuna yönelmelerine neden olabilir. Her bireyin tercihleri ve motivasyonları farklı olabilir, ancak genellikle bu faktörlerden bir veya birkaçı, macera rekreasyonu deneyimlerine katılımı etkileyebilir.

Macera Rekreasyonuna Katılma İten Nörobijolojik Faktörler

Macera rekreasyonunun insanların zihinsel ve duygusal sağlığı üzerinde olumlu etkileri olduğu düşünülmektedir. Bu etkilerin altında yatan önemli faktörlerden biri de nörobijolojik süreçlerdir. Beyin kimyası ve sinirsel aktiviteler, macera rekreasyonuna katılımı etkileyebilir ve bu tür etkinliklerin insanlar üzerindeki etkisini belirleyebilir (Nahum ve Bavelier, 2020:126, Engeroff vd., 2019:812). Adrenalin, dopamin salınımı, stresin azalması, doğa ile bağlantı ve beyin plastisitesi gibi nörobijolojik faktörler, macera rekreasyonunun ruh halini, ödül sistemlerini ve öğrenmeyi nasıl etkilediğini anlamamıza yardımcı olabilir. Bu başlık altında, macera rekreasyonuna katılımı etkileyen nörobijolojik faktörler üzerinde duracak ve beyindeki bu süreçlerin insanların bu tür etkinliklere olan ilgisini ve deneyimlerini nasıl şekillendirdiğini inceleyeceğiz (Cater, 2012: 13, Kılavuz, 2022:76, Nahum ve Bavelier, 2020; Engeroff vd., 2019).

Adrenalin ve Dopamin Salınımı: Macera rekreasyonu sırasında yaşanan heyecan ve risk, vücutta adrenalin ve dopamin gibi kimyasal maddelerin salınımına neden olur. Bu kimyasallar, zevk ve ödül merkezlerini uyararak kişinin keyif almasını ve motivasyonunu artırabilir.

Stresin Azalması: Macera rekreasyonu ve fiziksel aktivite, stres hormonlarının azalmasına yardımcı olabilir. Gerek kapalı alan macera rekreasyonu etkinliklerinde gerekse de doğal ortamda icra edilen macera

rekreasyonu etkinliklerinde geçirilen zaman, stres seviyelerini düşürüp rahatlama ve zihinsel dinginlik sağlayabilir.

Beyindeki Ödül Sistemleri: Macera rekreasyonu sırasında elde edilen başarılar veya yeni deneyimler, beynin ödül sistemlerini aktive edebilir. Bu da kişinin mutluluk hissi yaşamasına ve gelecekte benzer deneyimleri arzulamasına neden olabilir.

Doğa ile Bağlantı ve Doğal Çevrenin Etkisi: Doğal ortamlarda vakit geçirmek ve doğayla bağlantı kurmak, beyindeki duygusal ve bilişsel süreçleri etkileyebilir. Doğa sesleri, manzaraları ve doğanın sunduğu rahatlatıcı etki, beyinde olumlu değişimlere yol açabilir.

Beynin Yeniden Programlanması: Macera rekreasyonu, yeni becerilerin öğrenilmesini ve beyin plastisitesini artırabilir. Bireyin gündelik yaşantısına göre farklı aktiviteler diyebileceğimiz macera rekreasyonuna katılım sırasında beynin farklı bölgelerinin çalışması, beyindeki sinirsel bağlantıları güçlendirebilir ve öğrenmeyi destekleyebilir.

Bu nörobiyolojik faktörler, macera rekreasyonu sırasında beyindeki kimyasal ve duygusal süreçlerin etkilenmesine işaret eder. Bu tür aktiviteler, beyindeki ödül sistemlerini aktive edebilir, stresi azaltabilir, doğayla bağlantıyı güçlendirebilir ve öğrenmeyi teşvik edebilir. Bu faktörler, kişilerin bu tür aktivitelere katılmaya daha istekli olmalarına yol açabilir.

Macera Rekreasyonuna Katılıma İten Sosyal Faktörler

Macera rekreasyonu, bireylerin sosyal çevreleri ve etkileşimleriyle de sıkı sıkıya bağlantılıdır. Sosyal faktörler, insanların macera rekreasyonuna olan ilgisini büyük ölçüde etkileyebilir ve bu tür etkinliklere katılımı şekillendirebilir. Arkadaşlık ilişkileri, aile etkisi, toplumsal kabul ve sosyal medyanın etkisi gibi faktörler, bireylerin macera rekreasyonuna yönelmelerinde belirleyici olabilir. Arkadaş gruplarıyla yapılan etkinlikler, aile üyeleri tarafından yapılan teşvikler, popülerlik kazanan trendler ve sosyal medya üzerinden paylaşılan deneyimler, insanların bu tür aktivitelere olan ilgisini artırabilir. Bu başlık altında, macera rekreasyonuna katılımı etkileyen sosyal faktörler üzerinde duracak ve sosyal etkileşimlerin insanların bu tür etkinliklere olan ilgisini nasıl şekillendirdiğini inceleyeceğiz (Mackenzie ve Hodge, 2020; Kılavuz, 2022:80).

Aile, Arkadaşlık ve Sosyal Etkileşim: Arkadaş gruplarıyla veya sosyal çevrelerle birlikte yapılan aktivite yapma isteği, macera rekreasyonuna katılımı teşvik edebilir. Bu tür etkinlikler, sosyal bağları güçlendirebilir ve paylaşılan deneyimlerle arkadaşlık ilişkilerini kuvvetlendirebilir. Ayrıca, aile bireyleri veya yakın çevre tarafından yapılan teşvikler veya öneriler, bireyleri macera rekreasyonu aktivitelerine katılmaya yönlendirebilir. Aile içi etkileşimler veya akrabalar arasındaki öneriler, katılımı artırabilir. Birçok rekreasyon türüne katılımda tetikleyici görev gören arkadaşlık ve sosyal etkileşim macera rekreasyonunda da motive edici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal Kabullenme ve Trendler: Toplumda belirli bir aktivite veya macera rekreasyonu türü popüler hale geldiğinde, insanlar bu trendi takip etme eğiliminde olabilirler. Toplumsal kabul ve bu tarz etkinliklerin popülerlik kazanması, katılımı artırabilir.

Sosyal Medya ve Görsel Paylaşımlar: Sosyal medyanın etkisiyle, insanlar görsel olarak etkileyici ve heyecan verici macera rekreasyonu deneyimlerinden etkilenecek macera rekreasyonlarına katılabildiği gibi, katıldıkları etkinlikleri paylaşma eğilimindedirler. Bu paylaşımlar, diğer insanları benzer deneyimler yaşamaya teşvik edebilir.

Ekip ve Grup Aktiviteleri: Takım çalışmaları veya grup etkinlikleri, insanları macera rekreasyonuna katılmaya teşvik edebilir. Grup halinde yapılan etkinlikler, grup dinamiğini geliştirir ve bireyleri sosyal etkileşim içinde olmaya teşvik eder.

Bu sosyal faktörler, insanların çevresel etkileşimlerden etkilenecek macera rekreasyonuna yönelmelerine neden olabilir. Toplumsal etkileşimler, sosyal kabullenme ve paylaşılan deneyimler, macera rekreasyonu etkinliklerine katılımı artırabilir.

Macera Rekreasyonu Özellikleri ve Fayda Zararları

Bölümün bu kısmında, macera rekreasyonunun temel özelliklerini, katılımcılar üzerindeki etkilerini ve bu tür aktivitelerin insan yaşamına olan katkılarını inceleyeceğiz. Katılımcıların macera rekreasyonu etkinliklerinden elde edebilecekleri deneyimleri ve bu aktivitelerin sağladığı benzersiz özellikleri anlamalarını sağlamak amacıyla detaylı bir analiz sunmayı hedefliyoruz. Ayrıca macera rekreasyonunun sağladığı faydaları ve beraberinde getirdiği riskleri detaylı bir şekilde inceleyeceğiz. Bireylerin macera rekreasyonu etkinliklerinden elde edebilecekleri faydaları anlamalarının yanı sıra, bu etkinliklerin doğaya ve genel çevreye olan etkilerini de göz önünde bulundurarak bilinçli bir şekilde yapılmasının önemini vurgulamak gerekir. Bu şekilde, insanların bu tür aktivitelerin faydalarından en iyi şekilde yararlanırken, aynı zamanda doğayı koruma sorumluluğunu da üstlenmelerine katkıda bulunmayı hedefliyoruz.

Macera Rekreasyonu Özellikleri

Bir rekreasyon türü olan macera rekreasyonunun, rekreasyon kavramının özelliklerini büyük ölçüde yansıtmakla birlikte, kendine has belirleyici özelliklerinin bulunduğunu söyleyebilmek mümkündür bunları aşağıdaki şekilde incelemek mümkündür.

Heyecan ve Adrenalin: Macera rekreasyonu aktiviteleri genellikle heyecan verici ve adrenalin yüksek deneyimler sunar. Bu tür aktiviteler genellikle rutinden farklılık gösterir ve katılımcılara adrenalin artışı yaşatabilir.

Fiziksel ve Zihinsel Meydan Okuma: Macera rekreasyonu genellikle katılımcıları fiziksel ve zihinsel olarak meydan okur. Bu tür etkinlikler genellikle bireylerin sınırlarını zorlamayı, yeni beceriler öğrenmeyi ve karar verme yeteneklerini geliştirmeyi içerir.

Risk Faktörü: Macera rekreasyonu, diğer rekreasyon türlerine kıyasla genellikle bir miktar risk içerir. Yükseklik, hız, doğal ortamın değişkenlikleri gibi faktörlerden dolayı bu aktivitelerde risk bulunabilir. Ancak, bu riskler genellikle katılımcılar için kontrol altında tutulmaya çalışılır.

Takım Çalışması ve Liderlik: Bazı macera rekreasyonu türleri, takım çalışması ve liderlik becerilerinin geliştirilmesini teşvik eder. Özellikle grup etkinlikleri, katılımcıların birlikte çalışarak zorlukları aşmasını ve birbirlerine destek olmalarını sağlar.

Eğitim ve Güvenlik Önlemleri: Macera rekreasyonuna katılımında risk alma, meydan okuma ve heyecan arama gibi faktörler temel oluştursa da, bu unsurlar katılımcının güvenliğinin önüne geçmemelidir. İyi bir macera rekreasyonu programı genellikle katılımcılara eğitim ve güvenlik önlemleri sağlar. Bu, katılımcıların etkinlikleri güvenli bir şekilde gerçekleştirmeleri ve keyif almalarını sağlamak için önemlidir. Macera rekreasyonu, genellikle özel ekipman, teknik bilgi ve eğitim gerektirir. Doğru ekipmanın kullanımı ve doğru tekniklerin öğrenilmesi önemlidir (Kaya, 2020; Pomfret ve Bramwell, 2016; Buckley, 2012; Moorman vd., 2007).

Doğaya Saygı ve Sürdürülebilirlik: Macera rekreasyonu kaynaklarının büyük çoğunluğunu doğal ortamlar oluşturduğundan, macera rekreasyonu genellikle doğaya saygı ve sürdürülebilirlik ilkelerini teşvik eder. Doğal çevreye zarar vermemek ve doğal kaynakları korumak amacıyla etkinlikler genellikle özenle planlanır. Bu özellikler, genellikle macera rekreasyonunun farklı türlerinde bulunan ortak niteliklerdir. Ancak her bir macera rekreasyonu etkinliği, kendine özgü özelliklere ve gereksinimlere sahip olabilir (Kaya, 2020; Cater, 2012).

Aktif Katılım: Rekreasyonel etkinliklere katılımı birçok şekilde sıralanabilir. Bireysel grup halinde, kapalı alan- açık alan gibi. Bu sınıflandırmalardan biri de aktif-pasif katılım şeklindedir. Pasif katılım tv izleme, müzik dinleme gibi bireyin çok fazla efor sarf etmeden dinlendirici etkinliklere katılımını ifade ederken, aktif katılım da birey rekreasyonel aktivitede bizzat rol almakta ve gerçekleştirmektedir. Macera rekreasyonuna katılımında risk alma, heyecan arama ve meydan okuma faktörlerinden ötürü mutlaka aktif katılımı gerektirir.

Bu faktörler, macera rekreasyonunun diğer rekreasyon türlerinden ayrılmasını sağlayan belirgin özelliklerdir. Diğer rekreasyon türleri genellikle daha sakin, düzenli ve az riskli aktiviteleri içerirken, macera rekreasyonu daha meydan okuyucu, heyecan verici ve doğayla birebir teması içeren etkinlikleri kapsar.

Macera Rekreasyonu Faydaları ve zararları

Macera rekreasyonunun faydaları, sağlık, ruh hali ve kişisel gelişim üzerinde olumlu etkiler sağlarken, risklerin farkında olmak ve doğru önlemleri almak önemlidir (Bentley ve Page, 2008:861). Katılımcılar, etkinliklere katılmadan önce eğitim almalı, doğru ekipmanı kullanmalı ve güvenlik önlemlerini göz önünde bulundurmalıdır.

Macera Rekreasyonu Faydaları

Fiziksel Sağlık: Macera rekreasyonu, fiziksel aktivite ve hareketliliği teşvik eder. Yürüyüş, tırmanma, bisiklet sürme gibi aktiviteler kas gücünü artırabilir, kardiyovasküler sağlığı iyileştirebilir ve genel fiziksel kondisyonu artırabilir.

Zihinsel Sağlık: Aktif doğa aktiviteleri stresi azaltabilir, zihinsel sağlığı iyileştirebilir ve ruh halini pozitif yönde etkileyebilir. Doğa ile temas, zihinsel tazelik ve dinlenme sağlayabilir.

Özgüven ve Liderlik Becerileri: Macera rekreasyonu, kişisel sınırları zorlama ve yeni beceriler öğrenme fırsatı sunar. Bu tür aktiviteler, özgüveni artırabilir ve liderlik, takım çalışması gibi becerileri geliştirebilir.

Doğayla Bağlantı: Doğal ortamlarda zaman geçirme ve doğayla etkileşim, doğaya duyulan bağlılığı artırabilir. Bu, çevresel farkındalığı artırabilir ve doğal kaynakların korunması konusunda duyarlılığı teşvik edebilir (Pomfret, 2019; Zwart ve Ewert, 2022; Mackenzie ve Hodge, 2020).

Sosyal Bağlar: Grup etkinlikleri ve macera rekreasyonu, insanlar arasında bağlar oluşturabilir, iletişimi artırabilir ve toplumsal ilişkileri güçlendirebilir.

Macera Rekreasyonu Muhtemel Zararları

Yaralanma ve Riskler: Macera rekreasyonu, bazı aktivitelerde yaralanma riski taşıyabilir. Tırmanma, sörf, paraşütle atlama gibi etkinliklerin fiziksel riskleri vardır ve doğru eğitim alınmadığı veya önlemler alınmadığı takdirde ciddi yaralanmalara yol açabilir.

Çevresel Etkiler: Doğaya dayalı macera rekreasyonu etkinlikleri, doğal çevreye etki edebilir. Özellikle yoğun bir şekilde yapılan etkinlikler, doğal habitatlara zarar verebilir veya çevresel etkilere yol açabilir. Taşıma kapasitesinin üzerinde katılımcının ziyareti doğal alandaki flora ve faunanın doğal yaşam döngüsüne zarar verebilir.

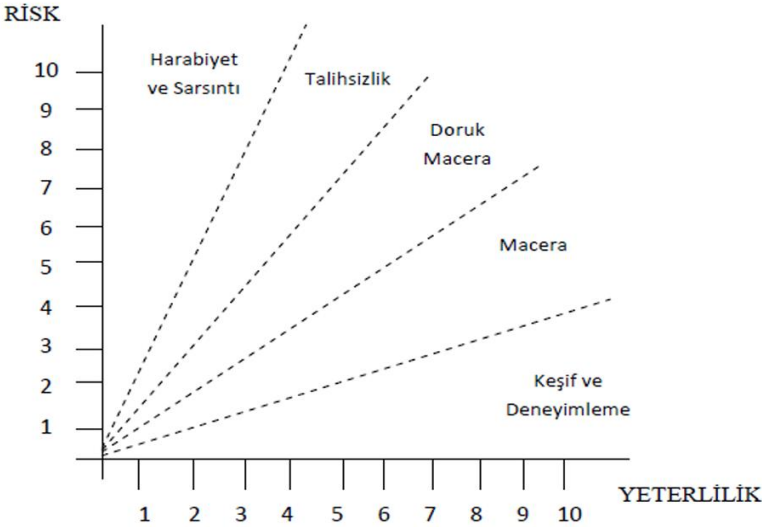
Finansal Maliyet: Bazı macera rekreasyonu türleri, ekipman kiralaması veya satın alımı, eğitim, rehberlik ücretleri veya seyahat masrafları gibi yüksek maliyetlere sahip olabilir. Bu tür etkinlikler finansal olarak zorlayıcı olabilir.

Deneyimsizlik ve Hazırlıksızlık: Bazı insanlar, belirli macera rekreasyonu etkinliklerine deneyimsiz veya hazırlıksız bir şekilde katılabilirler. Bu durum, ciddi sorunlara yol açabilir ve güvenlik risklerini artırabilir (Raines, 1991, Callander ve Page, 2003; Brgoch ve Lower, 2017).

Macera Rekreasyonu Kaynakları ve Türleri

Araştırmacılar macera rekreasyonunun, tanımlanmasında kullanılan ve genelde “yumuşak” ve “sert” gibi terimlerle ifade edilen bir ölçütün varlığını kabul etmişlerdir. Bu tanımlamalar macera rekreasyonunun zorluk ve beceri seviyelerini ölçmeye yönelik yapılmıştır (Swarbrooke vd., 2002:35). Ayrıca araştırmacılar tarafından macera deneyimini tanımlamak için önerilen ve birçoğu risk ve yetkinlik arasındaki etkileşime odaklanan çeşitli modeller de oluşturulmuştur. Bu modellerin çoğu Mortlock'un The Adventure Alternative (1984) adlı çalışmasını takiben risk ve yetkinlik arasındaki etkileşime odaklanarak geliştirilmiştir, örneğin Macera Deneyimi

Paradigması (Priest ve Bunting, 1993) veya Macera Turizmi Süreci (Morgan, 2000). Ancak daha sonraki yıllarda bunlardan farklı olarak Varley, Adventure Commodification Continuum (Varley, 2006) adlı eserinde macera rekreasyonu endüstrisinin büyümesine karşılık gelen macera rekreasyonunun içeriğine bağlı doğasını göstermiştir. Her iki yaklaşımda farklılıklar olsa da temelde ikisinin de odaklandığı nokta katılımın gönüllü olması, günlük yaşamdan farklı bir deneyim olması, katılımcının fiziksel ve duyuşsal potansiyelini gerçekleştirirken hissettiği zevkli duygu ve meydan okumanın hayati bir parçası olarak belirsizlik unsuruna odaklanması olmuştur (Cater, 2012:9). Bu belirsizlik ister fiziksel, ister zihinsel, sosyal veya finansal olsun, değerli bir şeyi kaybetme potansiyeli olarak tanımlanan riskin varlığıyla yaratılır. Bu risk, macera deneyiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Bir kişinin macerası başka birinin basit bir yürüyüşü kadar heyecan verici olabilir. Bu ayrımın anlaşılması için Simon Priest ve Martin Peter'in (1986) macera deneyim paradigmasının incelenmesi yerinde olacaktır.

Şekil 1. Priest ve Martin'in (1986) macera deneyim paradigması (Kaya, 2020:64)

Paradigmanın, keşif ve deneyimleme boyutu riskin düşük ancak yeterliliğin olduğu bölümdür. Macera boyutu yeterlilik düzeyinin azaldığı buna karşılık riskin biraz daha arttığı ve kısımdır. Doruk macera boyutu ise risk ve yeterlilik düzeylerinin dengelendiği kısım olan zirveye çıkan macerayı temsil etmektedir. Talihsizlik boyutu, risk düzeyinin katılımcıların yeterliliklerini aştığı bir boyutu temsil etmektedir. Son boyut olan harabiyet ve sarsıntı boyutu ise risk düzeyinin en yüksek, yeterlilik düzeyinin ise en az olduğu boyuttur. Katılımcılar bu süreçte riskle başa çıkabilecek herhangi bir yeterliliğe sahip olamazlar. Bunun sonucunda aktiviteye katılım gösteren bireylerde ağır kayıplar meydana gelebilir(Kaya, 2020:64).

Açık Alan Macera Rekreasyon Etkinliklerine Örnekler

Yukarıda herkesin macera algısının farklı olacağından bir kişinin macera olarak nitelendirdiği bir aktivitenin bir başka kişinin sıradan bir aktivitesi olabileceğinden bahsetmiştik. Ancak literatür incelendiğinde bazı rekreasyonel etkinliklerin sıklıkla “macera rekreasyonu” olarak nitelendirildiği saptanmıştır. Bu aktivitelerin hepsi de açık alanda icra edildiği ve hava, kara ve su kaynaklı macera rekreasyon aktiviteleri olduğu dile getirilmiştir. Bunlar:

Dağcılık ve Tırmanış, Yamaç Paraşütü ve Paraşütle Atlama, Wingsuit Kampçılık ve Doğa Yürüyüşleri, Heliski, Kayak, Sörf ve Yelken, Off-road ve ATV Sürme, Dağ Bisikleti ve Bisiklet Turları, Dalış ve Şnorkelle Dalış, Kaya ve Buz Tırmanışı ve Bungee Jumping'tir (Kaya, 2020:65-67; Cater, 2012:12).

Kapalı Alan Macera Rekreasyonu Etkinlikleri

Literatür incelendiğinde macera rekreasyonun sadece açık alanlarda icra edilebileceği, doğaya dayalı bir etkinlik olduğu için doğal ortamlardan başka yerde yapılamayacağı gibi ifadelerle sıklıkla rastlanmaktadır (Kaya, 2020; Cater, 2012; Priest ve Bunting, 1993). Ancak bu söylemler eksik kalacaktır. Macera rekreasyonu genellikle doğal ortamlarda gerçekleşse de günümüzde kapalı alanlarda ve hatta sanal ortamlarda da katılımcılara macera rekreasyonu deneyimi sunan çeşitli aktiviteler bulunmaktadır (Topacoğlu ve Kılavuz, 2022). Bazı örnekler şunlardır:

Kapalı Macera Parkurları: Kapalı alanlarda kurulmuş macera parkurları, tırmanma duvarları, ip parkurları, zorlu engeller ve manzaralı rotalar gibi aktiviteler sunabilir. Bu parkurlar, doğal ortamlarda bulunan macera rekreasyonu unsurlarını kapalı bir alana taşıyarak benzer bir deneyim sunar.

Sanal Gerçeklik (VR) Macera Oyunları: Sanal gerçeklik teknolojisi, insanlara doğal ortamın dışında da macera rekreasyonu deneyimi yaşatmak için kullanılır. Sanal dünyalarda dağcılık, dağ bisikleti, paraşütle atlama gibi aktiviteleri simüle eden oyunlar bulunmaktadır.

Kapalı Macera Sporları Merkezleri: İç mekanlarda, kanyon turları, tüplü dalış, yamaç paraşütü simülatörleri gibi aktiviteleri sunan merkezler bulunmaktadır. Bu tesisler, doğal ortamın özelliklerini taklit ederek macera rekreasyonu deneyimi sunarlar.

Kapalı Dalış Merkezleri: Tüplü dalışı, kapalı havuzlarda veya özel tesislerde öğrenmek veya pratik yapmak mümkündür. Bu tür merkezlerde dalış eğitimi ve deneyimi, doğal ortamlarda yapılan dalışın temellerini öğretmeyi hedefler.

Kapalı Dağ Bisikleti Parkurları: Bazı kapalı spor merkezleri veya tesisler, dağ bisikleti parkurları oluşturur. Bu parkurlar, doğal ortamı taklit eden zorlu alanlar, yokuşlar ve inişler sunar.

Bu tür kapalı alan veya sanal macera rekreasyonu aktiviteleri, insanlara doğal ortamlarda gerçekleşenlerle benzer heyecan ve meydan okuma duygularını yaşatmayı hedefler. Ancak, doğal ortamın sunduğu tüm deneyimler ve fiziksel etkileşimler sanal veya kapalı alanlarda tam olarak sağlanamayabilir. Bu nedenle, kişilerin tercihlerine ve fiziksel yeteneklerine uygun olan aktiviteleri seçerken dikkatli olmaları önemlidir.

Tarihsel süreç içerisinde insanlar tarafından macera rekreasyonu olarak kabul edilen ancak zamanla özelliğini yitirerek macera rekreasyonu vasfını yitiren bazı etkinlikler vardır. Bu aktiviteler zamanla, teknolojik, sosyal veya çevresel değişimlerle birlikte macera rekreasyonu özelliğini kısmen veya tamamen yitirdi. Endüstrileşme, çevresel koruma bilinci, turizm ve teknolojideki ilerlemeler, kültürel kabullenme gibi faktörler, bu tür aktivitelerin daha önceden heyecan verici ve keşif dolu olan özelliğini değiştirdi veya azalttı. Tarihsel süreç içerisinde insanlar tarafından macera rekreasyonu olarak kabul edilen ancak zamanla özelliğini yitiren aktivitelerden bazıları şunlardır:

Avlanma ve Avcılık: İnsanlık tarihinde avlanma, yiyecek temini ve hayatta kalma için önemli bir aktiviteydi. Ancak zamanla endüstriyel gelişmeler, avlanmanın birçok bölgede sürdürülemez hale gelmesine neden oldu. Doğal dengeyi bozma, nesli tükenme tehlikesi ve çevresel etkiler gibi faktörler avlanmayı macera rekreasyonu olmaktan çıkardı.

Tarihi Keşifler ve Keşif Seyahatleri: Geçmişte keşifler, bilinmeyen toprakları keşfetmek, yeni kültürlerle tanışmak ve farklı coğrafyalarda bulunmak için heyecan verici bir macera olarak kabul edilirdi. Ancak günümüzde dünya büyük ölçüde keşfedildiği için, bu tür seyahatler artık aynı derecede keşif özelliği taşımamakta ve genellikle turistik seyahatlerle benzerlik göstermektedir.

Yüksek İrtifa Tırmanışları: Dağ tırmanışı, geçmişte büyük bir macera ve meydan okuma olarak kabul ediliyordu. Ancak günümüzde, birçok yüksek zirve tırmanışı, önceden belirlenmiş rotalar ve ticari turlar aracılığıyla gerçekleştirilmekte, bu da aktiviteyi daha öngörülebilir ve rutin hale getirmektedir.

Okyanus Geçişleri: Geçmişte dünya haritası tam olarak çizilmediği için okyanuslarda seyahat etmek büyük bir risk ve macera içeriyordu. Ancak şimdi navigasyon teknolojisi ve daha gelişmiş gemi tasarımlarıyla, okyanus geçişleri daha rutin hale geldi ve bu da macera unsurunu azalttı.

SONUÇ

Macera rekreasyonuna katılımın insanlık tarihi boyunca varlığını sürdürdüğü ancak, tarihsel süreç içerisinde teknolojik gelişmeler, kültürel değişimler, toplumsal kabullenme, farklı konulara ilgi ve popülerliğin artması gibi sebepler başta olmak üzere birçok sebepten ötürü macera rekreasyonu farklılıklara uğradı. Avcı toplayıcı atalarımızın gönüllü olmadan, ihtiyaçlarını karşılamak ve zorunluluktan ötürü katılım sağladıkları macera rekreasyonları, antik dönemde bir gurup elit zümrenin katılım sağlamasıyla kısıtlı iken, orta çağda ve sonraki dönemlerde keşif gezileri ile popülerlik kazanmıştı. Rönesans döneminde ise doğaya olan tutku trend kazanmış ve macera rekreasyonuna katılımın sebepleri arasında doğaya olan ilgi başı çekmekteydi. 18. yy.dan itibaren ise dağcılık macera rekreasyonuna katılımı öncülük etmekteydi. 20. yüzyılın başlarından itibaren ise, kampçılık, yürüyüş, dağ bisikleti gibi etkinlikler, doğa turizmi ve macera rekreasyonu kavramlarının gelişimine katkı sağlamıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısında, macera rekreasyonu endüstrisi büyük bir ivme kazanmıştır. Turizm şirketleri ve rehberlik hizmetleri, insanlara doğal ortamlarda macera dolu deneyimler sunarak ticarileşmiştir. 21. yy.da ise açık alan macera rekreasyonlarının yanında kapalı alan ve sanal alan macera rekreasyonlarında da gelişim yaşanmıştır. Günümüzde, macera rekreasyonu sadece eğlence odaklı bir aktivite olmanın ötesine geçmiştir. Doğanın korunması, çevresel duyarlılık ve sürdürülebilir turizm gibi konular, macera rekreasyonu endüstrisinde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu gelişim aşamaları, macera rekreasyonunun tarihsel evrimini yansıtmaktadır ve bu alandaki ilerlemelerin zamanla nasıl şekillendiğini göstermektedir.

Macera rekreasyonu, doğayla uyum içinde, genellikle alışılmadık ve heyecan verici aktivitelerle bireylerin deneyimlerini zenginleştirdiği önemli bir alanı temsil etmektedir. Bu tür etkinlikler, katılımcılara fiziksel, zihinsel ve duygusal açıdan meydan okuyarak kişisel sınırları zorlama fırsatı sunar. Araştırmamızda macera rekreasyonunun sunduğu çeşitli deneyimleri, katılımcılara sağladığı faydaları ve insan yaşamına olan etkilerini incelendi. Macera rekreasyonunun tarihsel gelişiminin nasıl şekillendiği, zaman içinde gelişen teknoloji, toplumsal tutum vb. gibi sebeplerden ötürü geçmişte macera rekreasyonu olarak kabul edilen etkinliklerin, macera rekreasyonu vasfını yitirebileceğini gösterdik. Bazı kalıplaşmış macera rekreasyonlarının olmasına karşılık, her bireyin kendi bilgi ve beceri seviyesine bağlı olarak macera rekreasyonunun değişebileceğini ifade ettik. Macera rekreasyonunun, bireylerin kişisel gelişimi, doğayla bağlantı kurma isteği ve stresten uzaklaşma arzusu gibi çeşitli nedenlerle tercih edildiğini gördük. Bu tür aktiviteler, katılımcıların yaşam kalitesini artırabilir, özgüvenlerini geliştirebilir, yeni beceriler edinmelerine yardımcı olabilir ve doğayla derin bir bağ kurmalarını sağlayabilir. Ancak, macera rekreasyonu etkinlikleri doğal çevreye olan etkileri açısından dikkatle ele alınmalıdır. Doğanın korunması ve sürdürülebilirliği, bu tür aktivitelerin yapıldığı alanların

korunması ve doğal dengeye zarar verilmemesi açısından önemlidir. Bu nedenle, macera rekreasyonu faaliyetlerine katılırken, doğanın ve çevrenin korunmasına yönelik sorumluluklar göz önünde bulundurulmalıdır. Sonuç olarak, macera rekreasyonu bireylere birçok açıdan zengin bir deneyim sunarken, bu tür aktivitelerin dikkatli bir Şekilde planlanması, güvenlik önlemlerinin alınması ve doğa ile uyum içinde yapılması önemlidir. Macera rekreasyonu katılımcıları, bu deneyimlerden sağladıkları faydaların yanı sıra, doğaya karşı sorumlu bir tutumla bu aktiviteleri sürdürebilir ve daha geniş topluma bu deneyimlerin keyfini çıkarabilecekleri bir ortam sağlayabilirler.

REFERANSLAR

- Aksu, H. S., Güneş, S. G., & Kaya, A. (2022). *Covid-19 Küresel Salgını Sürecinde Rekreyasyona Aktif Katılımın Yalnızlık Algısına Etkisi*. Sosyal, Beşerî Ve İdari Bilimler Dergisi, 5(2), 83–97.
- Bentley, T. A., & Page, S. J. (2008). *A decade of injury monitoring in the New Zealand adventure tourism sector: A summary risk analysis*. *Tourism Management*, 29(5), 857-869.
- Brgoch, S., & Lower, L. M. (2017). *Mitigating Litigation for Adventure Recreation Operators: The Ski Safety Act*. *Journal of Outdoor Recreation, Education, and Leadership*, 9(4).
- Buckley, R. (2012) *Rush as a key motivation in skilled adventure tourism: Resolving the risk recreation paradox*. *Tourism Management* 33:961-970
- Callander, M., & Page, S. J. (2003). *Managing risk in adventure tourism operations in New Zealand: a review of the legal case history and potential for litigation*. *Tourism Management*, 24(1), 13-23.
- Cater, C (2012) *The Meanings of Adventure*. Eds. Varley, P., Taylor, S. and Johnston, T. *Adventure Tourism: Meaning, Experience and Education*. Routledge
- Dinç, S. C., & Yavaş Tez, Ö. (2021). *Macera Rekreyasyonu Katılımcılarının Risk Alma Davranışlarında Farklılık Yaratan Değişkenlerin İncelenmesi*. *International Journal of Sport Exercise and Training Sciences - IJSETS*, 7(4), 203-219.
- Engeroff, T., Vogt, L., Fleckenstein, J., Füzéki, E., Matura, S., Pilatus, U., ... & Banzer, W. (2019). *Lifespan Leisure Physical Activity Profile, Brain Plasticity And Cognitive Function In Old Age*. *Aging & mental health*, 23(7), 811-818.
- Ferris, R. (1590). *The Most Dangerous and Memorable Adventure of R. Ferris, who Undertake to Rowe by Sea to Bristowe*. London: Wolfe.
- Gregory, D. (1994) *Geographical Imaginations* Blackwells, Oxford
- Hobson, J.A. (1994) *The chemistry of conscious states* Little, Brown and Company, London
- Mackenzie, S., & Hodge, K. (2020). *Adventure recreation and subjective well-being: A conceptual framework*. *Leisure Studies*, 39(1), 26-40.
<https://www.etymonline.com/word/adventure> Erişim Tarihi: 22.08.2023.
- Kaya, A. (2020). *Macera Rekreyasyonu ve Rekreyasyonel Aktiviteler*. editörler. İ. Kayantaş ve M. Söyler, *Sporda Akademik Yaklaşımlar* 6 (55-70). Ankara: Gece Kitaplığı
- Kılavuz, M, E, S. (2022). *Uçma Olgusunun Turizme Yansımına Bir Örnek: "Yamaç Paraşütü"* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

- Moorman, M. K., Schlatter, B. E., & Hurd, A. R. (2007). *Adventure Recreation: Coming Soon To Your Community*. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 78(9), 22-26.
- Morgan, D. J. (2000). *Adventure Tourism Activities In New Zealand: Perceptions And Management Of Client Risk*. *Tourism Recreation Research*, 25:3:79–89.
- Mortlock, C. (1984) *The Adventure Alternative*. Milnthorpe: Cicerone Press
- Mote, H. (1585). *The Primrose of London, with Her Valiant Adventure on the Spanish Coast*. London: Nelson.
- Nahum, M., ve Bavelier, D. (2020). *Video Games As Rich Environments To Foster Brain Plasticity*. *Handbook of clinical neurology*, 168, 117-136.
- Phillips R (1997) *Mapping Men and Empire: A Geography of Adventure* Routledge, London
- Pomfret, G. (2019). *Conceptualising Family Adventure Tourist Motives, Experiences And Benefits*. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 28.
- Pomfret, G., & Bramwell, B. (2016). *The Characteristics And Motivational Decisions Of Outdoor Adventure Tourists: A Review And Analysis*. *Current Issues in Tourism*, 19(14), 1447-1478.
- Priest, S., & Bunting, C. (1993). *Changes In Perceived Risk And Competence During Whitewater Canoeing*. *Journal of Applied Recreation Research*, 18:4:265–280.
- Raines, J. T. (1991). *Adventure Programs—Can the Risk Be Taken*. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 62(1), 64-67.
- Swarbrooke, J., Beard, C., Leckie, S., and Pomfret, G. (2003) *Adventure Tourism: The New Frontier*. Butterworth Heinmann, Oxford.
- Topaçoğlu, O., & Kılavuz, M. E. S. (2022). *Rekreasyon ve Sosyalleşme Açısından Metaverse İncelemesi*. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 9(3), 18-37.
- Varley, P.J. (2006) *Confecting Adventure and Playing with Meaning: The Adventure Commodification Continuum*. *Journal of Sport & Tourism* 11:2:173–194
- Varol, F., Aksu, H. S., & Demirel, M. (2022). *Evaluation of outdoor recreation potential of destinations in terms of paragliding: The case of Konya*. *Tourism and Recreation*, 4(1), 13-23.
- Zwart, R., & Ewert, A. (2022). *Human health and outdoor adventure recreation: perceived health outcomes*. *Forests*, 13(6), 869.

Gençlerin ve Seyahatçilerin Eko-Turizm ve Serbest Zaman Paylaşımlarında Sürdürülebilir Turizm Kavramı

Serap İNCEÖZ¹

1- Öğr. Gör.; Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Cumhuriyet Sosyal Bilimler MYO Turizm ve Otelcilik Bölümü, sinceoz@cumhuriyet.edu.tr ORCID: 0000-0001-6382-7118

ÖZET

Birçok farklı amaçla yapılan seyahatlerin temelinde aslında insanların doğa ve yeşili seçmelerinin yanı sıra eğlenirken dinlenme ve bütünsel anlamda kendilerini deşarj etme isteğinin olması önemli bir güdülenme durumudur denilebilir. Çünkü kirlenen dünyanın en önemli başrolünün insan faktörü olduğu hiç şüphesiz bilinen bir gerçektir. Bu çalışma, literatür destekli yapılacaktır. Kavramsal yöntem kullanılarak hazırlanacak olan çalışmanın amacı, özellikle farklı istek ve ihtiyaçlarla gelmiş olan turistlerin konaklama işletmelerinde serbest zaman kapsamında değerlendirdikleri zaman periyotlarını ekolojik turizm hissi ile doğayla veya kırsalda ne derece yakından ve iç içe geçiriyor olabildiklerinin araştırılması ve sürdürülebilir turizm çeşidi olan eko-turizm çalışmalarının genç turistlerce katılım bazlı gerçekleştirildiğinde ne oranda faaliyete dönüşebildiğinin incelenmesi olacaktır. Bu anlamda, özellikle genç turistlerin aktivitelerinin doğa destekli eğitimler de dâhil olmak üzere eko-turizm' den istenilen ölçüde yararlanabildiklerinin araştırılması çalışmanın ana temasını oluşturacak ve böylelikle yerli ya da yabancı seyahatçilerin serbest zaman faaliyetlerinde daha nitelikli çalışmalar yapılabilmesi öngörüsüne katkıda bulunacaktır.

GİRİŞ

Toplumların ihtiyaç duyduğu, hemen hemen her istek ve beklentinin karşılanabilmekte olduğu, içinde bulunulan yüzyıl itibariyle bilgi çağının sunduğu hizmetler ekseninde turizm, sektör olarak bir lüks olmaktan çıkıp gereksinim halini almıştır. Her türlü bireysel aktivitelerin ve grup oyunlarının ve hatta hizmet anlayışı özgünlüğünde sunulan faaliyetlerin en özelinde aslında boş zaman kavramında, eğlendirirken dinlendirme ya da genel anlamda müşteri tercihlerinin sürekliliği bulunmaktadır (Gündüz, 2022). Buradan hareketle değişen dünya dinamikleri, tüketicileri çevre bilincine ve doğaya daha duyarlı hale getirerek tercihlerini de o yönde yapmaya yöneltmişlerdir (Mehmetoğlu, 2007).

Turizm kavramı, tüm canlıları harekete geçirerek birbirleriyle bütünsellik gerektiren ve her birinin hem bir materyal hem de donanım olarak ilişkilendiği duygu oyunlarını da ifade eder. Hammaddesi aktivite olan rekreasyon turizmi kapsamında birçok turizm dallarını, özellikle eko-turizm, gençlik turizmi, serbest zaman içerisinde boş zaman faktörünü, farklı amaç ve isteklerle münferit veya grup hareketliliklerine dayalı serbest zaman faaliyeti konularının konaklama işletmelerindeki genç seyahatçi uygulamaları ve sürdürülebilir turizm kavramlarının yer aldığı bu çalışmada en güncel turizm çeşitlerini tanımak ve anlamak mümkün olacaktır.

1. Turizm Kavramı, Turizm Çeşitleri ve Turizm ile İlişkili Diğer Kavramlar

En az bir geceleme yapmak koşuluyla, maddi kazanç elde etme eyleminin dışındaki farklı birçok amaçlarla, sürekli ikamet edilen yerin dışına yapılan seyahatler, turizm olarak adlandırılır (Eralp, 1974:3).

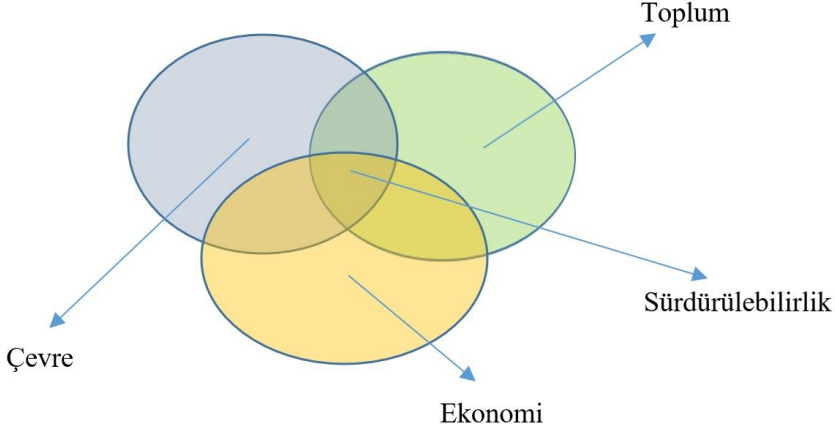
Değişen dünya koşulları ile birlikte kültürel ve teknolojik gelişme insanları tüketimleri noktasında, özellikle, satın alma sürecinde tüketim ihtiyacının

yanı sıra ürünün doğallığını, yasal uygunluğu ve çevresel faktörleri gibi konularda da bilinçli olmaya yöneltmiştir (Buğday ve Babaoğul, 2016). Bunun için, çevresel bilgi tanımında Şirin ve Erbaş (2022), “çevre kavramına dair bilinmesi gereken her türlü bilgi” olarak tüketicilere vurgu yapmıştır.

Turizm çeşitleri konusunda turistlerin ortak özelliği, amaçları gereği yaptıkları seyahatlerdir. Çünkü tüketici hangi amaçla seyahat ederse etsin tatil, sağlık, spor, dinlenme, iş amaçlı ya da kültürel doyum bunların tamamında seyahatçilerin beklentilerinin başında konaklayacakları işletmenin türü, pansiyonun tipi ve satın aldıkları hizmetin kalitesi olacaktır. Özellikle doğa dostu turistler veya eko- turizmcileri hem bâkir çevrenin içinde olmayı hem de organik kırsalın dinginliğine özlem ve arayış amacıyla seyahat tercih etmektedirler. Nitekim birçok turizm dalının esasen ortaya çıkış kaynağı da turistlerin ilgi alanları ve merak konularından doğmaktadır. Alternatif turizm dallarının içerisinde yer alan önemli bir turizm çeşidi olan sürdürülebilir turizmi anlamak için öncelikle sürdürülebilirlik ve dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma kavramlarının iyi anlaşılması gerekmektedir. Sürdürülebilir turizmin esası, bu doğal ürünleri gelecek nesillere aktarabilecek şekilde bilinçli olarak kullanmaktan geçmektedir (Gündüz, 2022). Bir diğer yakın kavram olan Yeşil kavramı, doğaseverlerin sıkça tüketimleri neticesinde, kavram karmaşası da düşündürür olmuştur (Shrum vd., 1995).

Gerçek anlamı sürdürülebilir kalkınma olan fakat kullanım alanında sürdürülebilirlik olarak benimsenmiş bir kavram (Akpulat, 2019) olan “sürdürülebilir” kelimesi, kalkınmada sürekliliği ve bir sonraki nesillere aktarılacak devamlılığının gerekliliğini de ifade etmektedir (Nemli, 2004:21). UNEP, sürdürülebilir kalkınma konusunu, “doğal sermayenin korunarak, geliştirilerek mevcut yaşamsal değerlerin daha da çoğaltılarak hem sosyal hem de kültürel erozyonun önlenmesi yönünde ve kuşaklar arası orantı denkliliğinin sağlanarak elde edilecek olan değişimlerin sürdürülebilirlik kapsamında devamına emek ve gayret gösterilmesi” tanımıyla yaklaşmaktadır (UNEP, 2014:17). Turizmde 3S (sea, sand ve sun) olarak anılan deniz, kum, güneş, daha çok sahil bölgelerde turistik yatırımların ve hareketliliğin varlığı, hem doğal alanların hızla yok olmasına hem de ciddi alt yapı sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Bu gibi birçok sebeplerden dolayı turizmde planlamalar ve politikalar açısından yenilenme ve güncellenme gerekliliği doğmuştur. Dolayısıyla sürdürülebilirlik bu politikaların temelini oluşturmaktadır denilebilir (Çavuş ve Tanrısevdi, 2000:157).

Şekil 1. Sürdürülebilirliğin Üç Bileşeni

Kaynak: Çeken, H., (2016).

Dinamik yapısıyla, emek üreten ve stoklanamayan hizmet anlayışıyla 7-24 tüketicilere hizmet sunan işletmeler turizm sektörünü oluşturur. Dolayısıyla Çeken (2016), çalışmasında, üç önemli bileşenin Şekil 1. de belirttiği gibi çevre, toplum ve ekonomi olduğunu göstermektedir. Sürdürülebilir turizm ve rekreasyon faaliyetleri ile ilgili en etkili yaklaşımların, ilkelerin ve politikaların gerek alınması aşamasında gerekse uygulanabilirliğinde toplumun yani bölge halkının öncelikli olması düşüncesine dayanmaktadır (Çeken, 2016).

Sürdürülebilirliğin en önemli üç ögesi toplum, çevre ve ekonomidir. Bu üç ögenin etkileri bir diğer geleceğin en önemli iki kaynağı olan gençlik ve doğal - çevresel varlıkların korunması ekseninde bulunmaktadır. Gençlik bir sonraki neslin ilk temsilcileri olduğundan tabiat varlıklarını, doğal kaynakları, mevcut değerleri ve kültürel mirası koruyarak aktarmaya, bilinçli toplum olunmasına dikkat çekmek gerekmektedir.

Turizm çeşitlerine göre sıralandığında, katılan sayısına göre turizm çeşitleri (bireysel turizm, kitle turizmi, grup turizmi), ziyaret edilen yere göre turizm çeşitleri (iç turizm, dış turizm), katılan yaş gruplarına göre turizm çeşitleri (gençlik turizmi, yetişkin veya orta yaş turizmi, üçüncü yaş turizmi), katılımcıların sosyo-ekonomik durumlarına göre turizm çeşitleri (sosyal turizm, lüks turizm), katılanların amaçlarına göre turizm çeşitleri (deniz turizmi, kongre turizmi, termal turizm, yat turizmi, mağara turizmi, av ve yaban hayatı turizmi, akarsu turizmi, golf turizmi, dağ ve kış turizmi, yayla turizmi ve inanç turizmi) şeklinde gruplandırılabilir (Kozak vd., 2009).

Açıklamalardan da anlaşıldığı gibi, tüm seyahatçiler, turizm dallarının hemen hepsini faaliyetleri doğrultusunda ilgi ve çekiciliklere dönük tercih ederek gerçekleştirme eğilimindedirler. Rekreasyon ve sürdürülebilirliğin normal koşullarda engelsiz turizm olabilmesi adına gelecek yıllarda ve yüzyıllarda yaşam sürebilmesi için eldeki tüm doğal varlıkların da

yaşatılması zorunluluğunu ifade etmektedir. İklimin yeşilin doğanın ve evrendeki tüm canlıların yaşam alanı da turizmin ana teması ve konusu niteliği taşımaktadır. Söz konusu olan sadece kullanım değil kullanım koşullarında sarf edilecek hassasiyet ve duyarlılıktır

2. Eko-Turizm, Sürdürülebilir Turizm Ve Serbest Zaman Kavramları

2.1. Eko-Turizm Kavramı

Birbirlerinden farklı anlamlarda iki kelime olan eko ve turizm kelimelerinin bir araya gelerek oluşturduğu Eko-turizm, ilk olarak 1973 yılında eko-tur kavramı ile Oxford İngilizce Sözlüğü'nde yer almıştır.1982 yılında eko-turdan sonra eko-turizm kavramına rastlanır. Tanım olarak eko-tur; çevresel veya doğal çekiciliğe sahip herhangi bir alan içerisinde eğitici-öğretici nitelikte, ziyaretler süresince ekolojiye hiçbir zarar gelmemesine dikkat koşulu taşıyan ve hatta tabiatı korumayı ön planda tutmayı hedefleyen bir hareketliliği, ziyareti ifade eder. Eko-turizm ise; doğa ziyaretlerinin koruma çerçevesinde birey ya da gruplarca yapılmasını ifade eden özellikle çevre bilimi ilgili alanları içine alan bir kavramdır.

Eko-Turizm, yeşil turizm, düşük etki turizmi, bi-yo turizm, doğa turizmi, ekolojik olarak sorumlu turizm olarak adlandırıldığı da bilinmektedir (Tripathi, 2016). Eko-turizm ile diğer tüm turizm dalları arasındaki temel fark biçimsel olarak turizm alanları belirgin olmayıp birçok tartışmaya açık oluşudur. Sosyal ve çevreye duyarlılık gösteren toplumlar, sosyal sorumluluğu görev edinmiş firma ya da işletmeler tüketici grupları için değerli imaj yaratır. Yeşil pazarlama kavramının tanınırlığı böylelikle olmuştur (Yüksel, 2009:3).

Eko-turizm aynı zamanda doğaya dayalı uygulanabilen birçok aktiviteyi kapsadığı için altyapı gerekliliğini de zorunlu kılmaktadır (Tripathi, 2016).

Amacı, seyahatçilere doğal çevre ile ilgili alanların korunmasına yönelik tanıtımlar yapılmasına teşvik edici olmanın yanı sıra tabiatın doğallığına dokunmaksızın, keşfedici ve gözlem faaliyetlerine dayalı gerçekleştirilen eko-turizm, önemli bir turizm dalıdır. Önemi, sadece tanımak izlemek olmak değil çevre ile ilgili ekonomik kalkınmayı destekleyici gerek kültürel gerek gerekse çevre bilime ek kaynak yaratmaya dönük çabaları ve faaliyetleri de kapsamaktadır.

2.2. Sürdürülebilir Turizm Kavramı

BM Çevre Programı ve yine BM Dünya Turizm Örgütü'nün belirttiği gibi, "yerli-yabancı turistlerin, ağırlama endüstrisinin, doğal çevrenin ve toplumların ihtiyaçları ile ilgilenen aynı zamanda hem ekonomik hem sosyal hem de çevresel etkileşimi konu alan turizm çeşidi" olarak açıklamaktadır. (Gündüz, 2022).

Coccosis (1996) sürdürülebilirlik kavramını, "çevresel faktörlerle insan davranışlarının bütünleşerek, tüm doğal kaynakların etkilerini de içine alan ve süreç gerektiren, sosyo-ekonomik ve ekolojik negativizmi sıfırlamayı amaçlayan bir düşünce biçimidir" olarak tanımlar.

Oldukça kompleks, içinde birçok faktör barındıran bir o kadar da zengin bir kavramdır sürdürülebilirlik. Turizmin oluşumuna, özellikle turistik varlıkların değer kaybına uğramadan devamlılığının yürütülebilmesi durumudur sürdürülebilir turizm (Çeken, 2016). Ayrıca, gelişme, çoğalma, zenginleşme ve kalkınma gibi kavramların birbirleriyle ilişkilerindeki her türlü negatif etkilerin tamamen bitirilmesini ya da minimum düzeye indirgenmesine yönelik bir kavram olması özelliği taşır (Sarkım, 2007).

Her türlü doğal ve kültürel varlıkların bozulmadan, çevrenin ön planda tutularak, turistik çekiciliklerin bir sonraki nesillere zarar vermeden ulaştırılmasını amaçlayan sürdürülebilir turizm sürdürülebilir kalkınmanın içerisinde yer almaktadır (Butler, 1991: 205).

“Mavi Bayrak”, “Green Globe (Yeşil Küre)”, “Yeşil Anahtar” ve “Yeşil Yıldız” gibi sosyal sorumluluk proje uygulamaları örnekleriyle ülkemizde sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik turizm sektörü oldukça ilerleme kaydetmektedir. Bu gibi projelerin sektör içerisinde yer alması yeşil pazarlama kavramını değerli hale getirmiş ve turizm literatürünü de zenginleştirmiştir (Taşer ve Çelebi, 2022).

2.3. Boş Zaman Kavramı ve Rekreasyon

Bireyin yaşam sürecinde yapmakla yükümlü olmadığı, görevlerinin haricinde, tamamen kişisel istekleri için kullandığı zaman dilimi olarak ifade edilebilen kavramdır boş zaman (Tezcan, 1982:10). Bir diğer tanımla, boş zaman; gün sonu mesai bitimi, mesleki görevler haricinde, hafta sonu, emeklilik sonrası ve senelik izin olarak ifade edilir (Türkmen vd. 2013; 2142). Ancak bu genç grup için farklı zaman dilimini ifade edebilir. Şöyle ki; hem okuyup hem çalışan gençler için çalışma saati dışında kalan zaman, okulların ara tatil veya yılsonu tatili için kalan zaman veya gün içerisindeki yarı zamanlı çalışanlar için kendilerine kalan artı zaman olarak söylenebilir. Bir de boş zaman kavramı ile ilgili rekreasyon kavramı vardır. Seyahatçilerin kendi tercihleri doğrultusunda etkinliklerle değerlendirdikleri boş zaman, rekreasyon olarak ifade edilir (Serarslan ve Bakır, 1988; 28). Genç seyahatçiler sosyal faaliyetleri ve eğlence içerikli etkinliklerde boş zamanlarını kullanarak farklı deneyimleri de arama eğilimine girebilirler. Öğrenme, gelişim, evrilme ve yeniden yapılanma konularının en önemli bileşenidir. Dolayısıyla, sağlıklı yaşam, çevreyle bütünleşme ve deneyimsel dış çevre aktivitelerine dayalı yapılan hareketlilikleri D’Amato ve Krasny (2011:238) “çevre eğitimi” kapsamında tanımlamaktadırlar. Rekreatif faaliyetlerde katılımcılar, psikolojik rahatlama, tatmin duygusu, karakter, rekabet ve hızlanma güdüsü, ruhsal dönüşüm ve kapasite, mutluluk, fiziksel gelişim ve yaşama bakış açısında derinlik ve geniş bakış açısı kazanmaktadırlar (Hacıoğlu vd. 2003:30).

Genç Seyahatçilerin Boş Zaman İçerisinde Serbest Zaman Uygulamalarında, doğa temelli turizm, doğa eğitimiyle desteklenerek uygulamaları gerektirir. Öncelikle, seyahatçilerin destinasyon seçimi ve faaliyet tercihleri ön planda tutulmaktadır. Çünkü doğa temelli aktiviteler,

genellikle aksiyon tutkunu, hareketli doğa sporlarıyla ilgilenen seyahatçiler ile ekolojik çevrenin bütünleşmesini gerekli kılmaktadır (Fredman vd., 2012, s.289-290). Valentine (1992), “direkt olarak zevk almaya dayalı nispeten değişime uğramış doğal kaynaklar” olarak tanımlarken bu ifadenin kabul görmüş tüm tanımlardan ayrıştığını da belirtmektedir. Doğa temelli yapılan seyahat koordinatları, sağlık için yürüme parkurları, bisiklet vb. araçlarla kısa mesafeli gezintiler hedeflenirken özellikle genç seyahatçilerin ilgi alanlarını ön plana çıkaran faaliyetler kapsamında teknoloji ve ağır şehir gürültü ve kirliliğini de unutmayı arzulamak olarak sıralanabilir (Kaypak, 2012).

Doğa eğitimi uygulamalarında, yerel topluluklar için geri dönüşüme özendirici faaliyetler, enerji kullanımındaki verimliliği artırıcı çalışmalar ve özellikle su tasarrufuna yönelik uygulamalı eğitimler ile hem gençleri doğayı korumaya hem de en son trend koruma yöntemler ile çevre bilinci oluşturulmasının geleceğe aktarımında da öncü olmaları sağlanabilmektedir (Randall, 1987).

Boş zaman içerisindeki serbest zaman, tüm standart yeme-içme öğünlerinin dışındaki, kısıtlı, ancak, bireylerin seçimine göre belirleyecekleri zaman aralığını ifade eder. Örneğin; öğle yemeği saati ile akşam yemeği saati arasındaki ‘have a break time’ olarak da adlandırılan serbest zamandır. Bu süre içerisinde genç bireyler havuz deniz doğa ya da farklı seçimleriyle aktivitelere yönelerek kendilerini memnun etme davranışı gösterebilirler.

3. Gençlik Turizmi Ve Konaklama İşletmelerinde Serbest Zaman Faaliyetlerinin Doğa Eğitimi Bilinciyle Uygulanması

Gençlik Turizmi, hem bir alternatif turizm çeşidi olarak hem de aksiyon, spor ve deneyime dayalı gerçekleştirilen faaliyetler kapsamındadır. Geleceğin sahipleri olarak gençliğin temsil ettiği ve turizm çeşitleri içerisinde en güzel vizyona sahip bir turizm çeşidi olması özelliğindedir. Dolayısıyla, rafting, trekking, bangi-jumping, yamaç paraşütü, gibi farklı spor turizmi dallarını tercih eden, yine, bedensel ve mental sağlığa sahip seyahatçiler olan gençlerdir. Gençlerin ilk turistik faaliyetleri eğitim gördükleri okullar kanalıyla yaptıkları seyahatlerdir. TÜRSAB tanımında, 7-27 yaş aralığındaki bireylerin, gençlerin ve çocukların yer aldığı aktivitelerle gençlik turizmi olduğunu belirtmiştir. Genç birey ya da grupları kapsayan aktiviteler;

- Okul aracılığıyla yapılan geziler
- Gençlerin eğlenebildiği hoşça vakit geçirdikleri gençlik kampları
- Çalışmaya gönüllü oluşturulan genç grup etkinlikleri
- Uluslararası okul ve yaz kampları
- Gençlik şöenleri adı altında yapılan şöen veya festivaller sıralanabilir (Yılmaz, 2018).

Yapılan araştırmalarda genç bireyler tatil zamanlarında doğa temelli turizm etkinliklerine katılımlarında sosyal çevreyle bütünleştiklerini, motivasyon

duygularının arttığını, moral ve huzur dolu davranışlar sergilediklerini, ebeveynleriyle ve arkadaşlarıyla daha çok zaman geçime eğilimi gösterdiklerini vurgulamışlardır

Konaklama İşletmelerinde Serbest Zaman Kullanımlarında Çocuklu Aileler İçin Çocuk Bakıcılığı Hizmeti, tatilcilerin tercih ettikleri destinasyonlarda, büyük ölçekli konaklama işletmelerinde, Housekeeping departmanında ekstra bir hizmet olarak sunulmaktadır. Konaklama İşletmeleri departmanlaşma sistemiyle çalışan ve kesintisiz hizmet anlayışıyla hizmet üreten işletmelerdir. Önbüro (Front Office), Kat Hizmetleri (Housekeeping), Muhasebe (Accounting), Satış Pazarlama (Sales & Marketing), Satın Alma (Purchasing), Güvenlik (Security), Teknik Servis (Maintenance) ve Yiyecek- İçecek (Food&Beverage) olmak üzere ölçüğü büyüdükçe departman ve personel sayısı da o oranda artan bir yapıya sahiptir (İnceöz, 2018).

Ebeveynler ile çocukları arasındaki iletişim ve aile bağı en önemli konulardan biridir (Bozyiğit ve Karaca, 2014:57). Çocuk tüketiciler aileleriyle kurdukları bağ çerçevesinde harcama konularına dahil olabilmektedirler (Bakir vd., 2005: 48). Dolayısıyla, Moschis (1985) ' in belirttiği gibi, çocuklarıyla iyi diyaloga sahip ailelerde materyalist çocuk bireyler bulunmaktadır. Materyalizm, bir diğer deyişle, nesne meraklılığını unutturan yegâne etmen belki de tatil turizminde ailelerin de rahat bir tatil fırsatı yakalayabilmelerine dönük düşünülen, otellerdeki çocuk bakıcılığı hizmetini alternatif olarak sunan ve aynı zamanda özellikle 5-6 yaş grubu çocukların rekreasyonel faaliyetlere katılmasını destekleyerek daha sosyal ve iletişimi güçlü neslin yakalanması olabilir.

Çocuklar için düşünülmüş özel alanlar mevcuttur. Rekreasyon turizmi sayılabilecek nitelikte, özellikle kum oyunlarının yer aldığı kulüp aktiviteleri, dans, yarışma, tiyatro gibi gösteri alanlarının varlığı ve özellikle çocukların damak tatları düşünülerek hazırlanmış yiyecek-içecek menüleri ve yetişkinlerin beğendiği kadar çocukların da vazgeçemeyeceği türden çocuk havuzlarındaki partnerlerle yapılan su oyunları aileler açısından önemli bir seçim kriterini belirler.

4. Sürdürülebilir Rekreasyon

Sürdürülebilir kalkınma, bir diğer deyişle sürdürülebilirlik, özellikle son dönemlerde çevre sorunlarının araştırılması hareketliliğiyle birlikte tanınmaya başlamıştır. Birbirleriyle bağlantılı iki kavram olan üretim ve tüketim kavramları doğal kaynak kullanımında ölçüsüzce kullanıldığı için kullanım açısından insanlar tarafından doğaya ve evrene zararlı olmaktadır(K, Avan,2021). Oysa rekreasyonel faaliyetler olarak da adlandırılabilen insanların bireysel veya grup olarak sosyalleşme hareketliliği, açık havada serbest zaman paylaşımları, sağlık ve huzur için aktivitelerde bulunmaları, özellikle manevi kültür öğeleriyle dolu seyahatleri hem ülke ekonomisini geliştirici hem de insanlığa miras olan doğal ve çevresel görev olan tabiatı koruyucu tavırları kazanarak kültürel kimlik

sahibi olmanın duyarlılığını kazanmak için önemli olmaktadır. Dolayısıyla, turizmin doğa temelli rekreasyonel faaliyetlerindeki faydaları, deneyimsel açıdan kişi, toplum ve hatta topluluklar olarak kitlesel güç nezdinde sürdürülebilirliği ayakta tutacak önemli bir faydadır. Bu faydaların bilincinde olan hedef pazar, kullanıcılar, siyasiler ve ülke vatandaşları daha uzak kitlelere öncü olma konusunda da büyük bir görevi üstlenmiş olacaklardır. Özellikle öz sermayenin bugünkü durumu ve süreç içerisindeki geleceği sürdürülebilirliğin devamında çok önemli bir konu olmaktadır(Önal, 2016).

Rekreasyon denildiğinde aktiviteye bağlı yapılan bir kavram olduğundan, ilk akla gelen kavramlar ormanlar, dağ, yeşil alanlar, denizler, göller gibi iklimsel ve coğrafyayı ilgilendiren birçok kavram ve yeryüzü olmaktadır. İnsan ve doğa ile yapılan gerek sportif gerekse duygu ve düşünceye dayalı aktiviteler yumağı olan rekreasyon ile doğal varlıkları insan topluluklarının iyi yada kötü farklı şekillerde kullandıkları da bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla olumsuz kullanımlar tahribatı ve bozulmayı da beraberinde getirmektedir. Tam tersi hiç tükenmeyecek, bitmeyecek bir doğa ya da yeryüzü varmışçasına kötü kullanım ise kayıpları ve tehlikeyi de o oranda artırıcı rol oynamaktadır. İnsanlığın temel görevinin içinde yaşanılan dünyanın ve çevrenin korunmasında, tüketim koşullarını büyük bir sorumlulukla yerine getirme düşüncesine odaklanılmasının sağlanmasıdır(K. Avan, 2021). Bu anlamda kişiler arası ilişkiler ve kişisel davranış biçimleri tüketici rolünü belirleyerek, tüm çevreyi ve ekolojiyi koruyucu boyutta değişimi zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla tüketim biçimini mi yoksa tüketim miktarını mı düşünmek gerektiği yönünde prensipler sürdürülebilir rekreatif profiline de belirleyicisi olacaktır (Saltık, 2021). Hiçbir ayırım olmaksızın toplumun tüm bireyleri özel ya da kamu kuruluşları ve meslek grubu tüm tüketicilerin, tüketimin bilinçlenmesi yönünde bireysel ya da kitlesel herkesin çevre bilincinde hareket etmesi yönünde davranışlarla değişim ve gelişmişlik göstermeleri gerekmektedir. Ayrıca, doğa temelli yapılan seyahatler beraberinde hızlı ve sistemsiz büyümeyi, mahalli ve idari altyapı koşullarının iyileştirilmesi gerekliliğini, kıt kaynakların yokluğunda dahi rekabetin olması, göç ile gelen işgören akını ve bölgenin tanıtımı ve pazarlanmasındaki tutarsızlıklar gibi birçok kalıcı çözümler gerektiren sorunları hatırlatmaktadır (Önal, 2016).

Sürdürülebilirlik kavramı rekreasyon ile anıldığında ekonomik ve sosyal boyut da kazanmaktadır denilebilir. Çünkü turizm arz ve talep örgüsünde büyüyen ve gelişen bir sektördür. Nitekim rekreasyon turizmi anlamca her ne kadar aktivite veya faaliyet turizmi de olsa turizm gelirlerini, yatırımları, istihdam ve personel çalıştırma konularının yanı sıra arazi şart ve sahipliğini, yönetim kavramı kapsamında sosyal ve politik konuları ilgilendiren alanları da ilgilendirmektedir. Ekolojik sistem kendi ekseninde esnek ve

toleranslı bir yapıya sahiptir ancak turizmin gelişimi ve sürekli değişimi ekosistemle uyumlu olmak durumundadır (Önal, 2016).

Bütün bu açıklamalar ışığında, ihtiyaç olunan tüm gerekliliklerin yerine getirilememesi demek her türlü doğal yıkımı ve yok oluşu da beraberinde getireceğine vurgu yapılması içindir. Tüm doğal kaynaklar olan deniz, hava, göl, dağ, orman ve tüm canlıların yok oluşuna izlemci olmamak adına rekreasyon turizminde de bir sürdürülebilirlik anlayışının geliştirilip uygulanması yönünde atılımlar yapılmasını istegidir (Avan, 2021).

Değerlendirme ve Sonuç

Üretimin olduğu her alanda tüketim de, bir o kadar kaçınılmazdır. Özellikle doğal kaynakların doğru kullanılmaması halinde hızla bozulma ve tükenme turizm sektörünün her alanında kayıplara yol açmaktadır. Dolayısıyla toplumlara bu anlamda düşen en büyük görev, turizm kaynaklarının, doğanın ve ekolojik dengenin devamının sağlanabilmesinde uygulanabilir bir sürdürülebilirlik politikasının varlığıdır. Kültürel miras, kırsal kalkınma, turistik varlıklar gibi konular turizm sektöründe hizmet işletmeleri ve sektörden faydalanan yerel ve yabancı turistler için bir milli servet niteliğindedir (Çeken, 2016).

Sürdürülebilir turizm ilkelerinin uygulanmaya başlanmasıyla birlikte, toplumlar bundan maksimum düzeyde fayda sağlayacak ve böylelikle sonraki nesillere korunarak iletilmiş milli servet niteliğindeki doğal kaynakların korunmuş olduğu gözlenecektir. Sürdürülebilir turizm politikaları için öncelikli olarak planlanan yöntemler ve uygulamalar belirlenirken öngörülen ilkelerden ödün verilmeksizin ve kar sağlayacak şekilde geliştirilmesi zorunludur. Dolayısıyla, tüm insanlığın birincil görevi, dünyaca kanıksanmış sürdürülebilir turizm ilke ve politikalarının uygulanmasıdır (Alpar, 2000).

İlk olarak; Eko-Turizm Projeleri ile toplumun katkıları vasıtasıyla oluşturulması düşünülen projelere bakıldığında, özellikle, kaynağı senelik olmak koşuluyla Japonya Keidanren Doğa Koruma Fonu ev sahipliğinde, üç yıl süreli bir program ile desteklenebilmesi,

İkincisi; bölgesel açıdan yörenin balıkçı ve ailelerinin rol model alındığı eko-turizm projelerinde araştırma yapılabilmesi için birtakım örnek çalışmalar uygulamaları yapılabilmesi hedefler dâhilindedir.

Turizm destekli özellikle genç seyahatçilerin oluşturdukları grup çalışmaları şeklinde ağaçlandırmaya özendirici faaliyetler geliştirilebilir.

Özellikle, doğal alanların sadece milli parklar şeklinde olmayıp, bölge halkının, engelli bireylerin ve çocukların eğlenip boş zamanlarını kaliteli zaman duyarlılığına dönüştürebilmesi yönünde uygulamalara geçilmesine yönelik çalışmalar başlatılmalıdır (Erdoğan, 2018).

Eko-turizmin amacı, özellikle az gelişmiş bölgelerde türlerin ve habitatların korunması için turistleri düşük etki altında, tüketici olmayan ve yerel odaklı ortamlarda ekosistemlere dâhil etmektir. Ayrıca, korunan alanlarda turizm üç

ana kaynaktan doğmaktadır. Bu bileşenleri şu şekildedir; korunan alan, turistler ve turizm organizasyonları ve yerel topluluklardır.

Sonuç olarak, turizm, her yaş, meslek ve cinsiyetteki insanlara mümkün olan tüm imkânları sunmaya her an hazır muhteşem bir olgudur. Çünkü turizmin hemen her çeşidi bir aktiviteden ismini almakla beraber, yapılan tüm faaliyetlerde besleyici, ihtiyacı karşılayıcı ve tekrarını yapmaya mutlaka özendirilen yönüyle sosyo-ekonomik bir hareketliliktedir. Gelirler ekonomisine olan katkıları dahi ülke ekonomisindeki yeri yadsınamaz niteliktedir. Ancak çalışmanın konusu genelinde, rekreasyon faaliyetlerine özellikle genç bireylerin katılımının sağlanmasında turizmin geleceğinin de gelişmesine ve çeşitlenmesine olanak sağlayacağı hiç şüphesizdir. Bunun oluşmasında en çok dikkat edilmesi gereken nokta, mevcut doğal kaynakların korunması, ısı, ışık su gibi ülkenin temel kaynaklarının tüketiminde bilinçli, duyarlı ve eğitilmiş birçok neslin yetişmesine, tarihi ve kültürel değerlerin tanıtımı ve yine korunmasında dayanak oluşturulmasına genç kuşakların dâhil edilmesine de taraf olunmasının gerekliliğidir. Önemli bir diğer konu da atıkların geri dönüşümünde ekolojik dünyayı da düşünerek doğa dostu çocukların çevre bilinci hareketliliklerine katılımlarının okullar ve aileler tarafından desteklenmesidir. İlk öğretmenler ebeveynlerdir ve dolayısıyla gerek çocuklar gerekse gençler ailelerinden aldıkları eğitim ve sevgiyle daha güzel birer eko-turistler, sürdürülebilir turizmin savunucuları ve hatta tüm rekreasyon ve serbest zaman etkinliklerinin baş rolü veya temsilcileri olacaklardır.

Kaynakça

Alpar, M. Ö. (2000), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hoşgörü ve İnanç Turizminde Göller Bölgesi Sempozyumu “İnanç Turizminin Bölgesel Ekonomik Kalkınmadaki Rolü ve Yalvaç İlçesi Örneği”, Isparta.

Akpulat, F., (2019). Sürdürülebilirlik Kavramına Farklı Yaklaşımlar: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İşletmecilik Anabilim Dalı Yüksel Lisans Tezi.

Bakir, A., Rose, G.M ve Shoham, A. (2005), Consumption Communication and Parental Control of Children’s Television Viewing: A Multi-rater Approach. *Journal of Marketing Theory and Practice* ,13(2):47-58.

Berk, O. N., & Celep, E. (2020). Konaklama İşletmelerinde Yeşil Pazarlama Faaliyetlerinin Tüketicilerin Satın Alma Davranışlarına Etkisi, Konya İli Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (44), 267-285.

Buttler, R.W. (1991), *Tourism Environment and Sustainable Development*, *Environmental Conversation*. Yıl:18, No:3, S: 201-209.

- Buğday, E.B., Babaoğul, M. (2016). Bilinçli tüketim kavramının boyutları: bilinçli tüketim davranışının yeniden tanımlanması, *Sosyoekonomi*, 24(30), 187-206.
- Bozyiğit, S., ve Karaca, Y., (2014). Çocukların Tüketim Hakkındaki Aile İletişimleri İle Materyalist Eğilimleri ve Demografik Özellikleri Arasındaki İlişki. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16 (27): 56-64.
- Can, E. (2015). Boş Zaman, Rekreasyon Ve Etkinlik Turizmi İlişkisi. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*
- Çavuş, Ş., Tanrısevdi, A. (2000). Sürdürülebilir Turizm ve Yerel Ölçekli Bir Sürdürülebilir Turizm Gelişme Modeli Önerisi, *Anatolia Dergisi*, Yıl:11, Eylül-Aralık.
- Çeken, H. (2016). Sürdürülebilir Turizm Temel Kavramlar ve İlkeler. Ankara: Detay Yayıncılık
- D'Amato, L.G. ve Krasny, M.E. (2011). Outdoor Adventure Education: Applying Transformative Learning Theory to Understanding Instrumental Learning and Personal Growth in Environmental Education. *The Journal of Environmental Education*, 42, 237-254.
- Ekasasi, S.R. (2005). The Role of Children in Family Decision Making: A theoretical Review, *Edisi Khusus Jsbn on Marketing*, pp. 25-41.
- Eralp, Z. (1974). Turizmin Toplumsal Değişme. *Sosyal Ekonomik Etkisi, AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları*, Ankara.
- Erdoğan, M. ve Ş. Tapan, D. (2018). Türkiye'deki Sürdürülebilir Toplum Temelli Turizm Projeleri için Yenilikçi Finansman Modelleri, *UNDP Türkiye*, s.18., Ankara.
- Erbaşı, A. Şirin, E.F. (2022). Gençlik Kamplarına Katılan Gençlerin Yeşil Tüketim Profili ile İlgili Farkındalık Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi. *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, ISSN: 2636-848X, DOI: 10.46385/tsbd.1128304
- Eser, S., Dalgın, T., Çeken, H. (2010). Sürdürülebilir Kültür Turizmi: Efes Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 19/2, 27-34, İzmir.
- Erdoğan, M. (2018). Türkiye'deki Sürdürülebilir Toplum Temelli Turizm Projeleri için Yenilikçi Finansman Modelleri. *UNDP Türkiye*, Mayıs, Ankara.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yürütülen Sürdürülebilir Toplum Temelli Turizm Alanında Kapasite Geliştirme Projesi kapsamında hazırlanan yayından kaynak olarak alınmıştır.
- Fredman, P. ve Tyrväinen, L. (2010). Frontiers in nature-based tourism. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 10(3): 177-189.
- Gündüz, C (2022). Alternatif Turizm Yeni Temalar Ve Destinasyonlar. Ankara; Detay Yayıncılık
- Grimsby, B., R. (2020). Other Land Uses' Effect on Nature Based Tourism. Master's Thesis, Faculty of Environmental Sciences and Natural Resource Management

- Hacıoğlu, N., A. Gökdeniz ve Y. Dinç, 2003, Boş Zaman Ve Rekreasyon Yönetimi-Örnek Animasyon Uygulamaları, Detay Yayıncılık, Ankara.
- İşçi, C. (2021). Doğa Temelli Turizme Katılım Motivasyonu ve Deneyim Doyumu İlişkisi. *Journal of Yaşar University*, 16/64, 1763-1786
- İnceöz, S., (2018). OTED, Housekeeping Yönetimi (1999), Otel Temizlik Eğitimi ve Dekorasyonu Derneği, İstanbul.
- J.K., Strickland-Munro, H.E. Allison, S.A. Moore, (2010). Using resilience concepts to investigate the impacts of protected area tourism on communities. *Annals of Tourism Research*, Vol. 37(2), pp. 499-519.
- Kaypak, Ş. (2012). KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14 (22): 11-29.
- Karaküçük, S. (1999), Rekreasyon-Boş Zaman Değerlendirme, Üçüncü Basım, Bağırhan Yayınevi, Ankara
- Kozak, N., Kozak, A., M., Kozak, M., (2009). Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar. Detay Yayıncılık, 8. Baskı, Ankara, sf. 11-26.
- K. Avan, S., vd., (2021). Rekreasyon Ve Turizm Araştırmaları. Çizgi Kitabevi, İstanbul, 978-605-196-691-5, sf. 21-31. www.cizgikitabevi.com e-kitap adresinden 25.12.2023 tarihinde alınmıştır.
- Mehmetoğlu, M. (2007). Nature-Based Tourism: A Contrast to Everyday Life. *Journal of Ecotourism*, 6(2): 111-126.
- Meng, F., Tepanon, Y. ve Uysal, M. (2006). Measuring tourist satisfaction by attribute and motivation: The case of a nature-based resort, *Journal of Vacation Marketing*, 14 (1), 41 – 56.
- Moschis (1985). Tüketim hakkındaki aile-çocuk iletişiminin yaş arttıkça azaldığını, kız çocuklarına oranla erkek çocuklarla aile arasında iletişimin daha sık olduğunu ve gelir düzeyi orta durumda olan ailelerin tüketim konusunda daha sosyal yönelimli olduğunu vurgulamıştır
- Nemli, E. (2004). Sürdürülebilir Kalkınma: Şirketlerin Çevresel ve Sosyal Yaklaşımları, İstanbul, Filiz Kitabevi.
- Önal, L., (2016). Rekreasyon Ve Çevre. Atatürk Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi, 1-17. <https://adm.ataaof.edu.tr> adresinden 25.12.2023 tarihinde alınmıştır.
- Randall, A. (1987). *Resource economics*, Second Edition. New York, USA: John Wiley and Sons.
- Sarkım, M., (2007), “Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları ve Antalya Örneği”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, D.E.Ü. S.B.E., İzmir.
- Saltık, Z., (2021). Algılanan Çevre Sorunlarının Sürdürülebilir Turist Davranışına Etkisi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, 90-92, İstanbul.
- Serarslan, M. Zahit ve Müslüm Bakır (1988), “Turizm Pazarlamasında Sorun Yeri ve Türkiye Açısından Değerlemesi”, Pazarlama Dünyası, Mayıs Haziran, Yıl:2 Sayı: 9, ss.28-30.

Shrum, L.J., Mccarty, J.A., Lowrey, T.M. (1995). Buyer characteristics of the green consumer and their implications for advertising strategy. *Journal of Advertising*, 14(2), 71-82.

Taşer, A., Çelebi, B., (2022). Konaklama İşletmelerinde Yeşil Pazarlama Faaliyetlerinin Tüketicilerin Satın Alma Davranışlarına Etkisi: Arus Otel Örneği. *Sakarya İktisat Dergisi Cilt 11, Sayı 3, SS. 329-351*

Tezcan M., (1982) Sosyolojik Açıdan Bos Zamanların Değerlendirilmesi, A.Ü. Yayını, Ankara,

Türkmen M., M.Kul ve M.Sarıkabak, (2013) Konaklama İşletmesi Yöneticilerinin Rekreasyon Algı Ve Tutumlarının Değerlendirilmesi: Batı Karadeniz Bölgesi Örneği, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/8 Summer 2013, p. 2139-2152,*

Tripathi, K., L. (2016). SSRG International Journal of Humanities and Social Science (SSRG-IJHSS) volume 3 Issue6 November to December

Tuohino, A.; A. Hynonen (2001). Ecotourism—imagery and reality. Reflections on concepts and practices in Finnish rural tourism. *Nordia Geographical Publications*. pp. 30(4):21–34.

Oxford English Dictionary İkinci Baskı, Sürüm 4.0, Taslak Girişler Aralık 2001, Oxford University Press 2009.

Valentine, P. (1992). *Nature-based tourism*. Belhaven Press.

Yılmaz, G. (2018). OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi-International Journal of Society Researches ISSN:2528-9527 E-ISSN: 2528-9535, Cilt,8, Sayı, 15.

Yüksel, E. (2009). Yeşil pazarlamanın modern pazarlamadaki yeri ve küresel bazda değerlendirilmesi: Uygulama örnekleri (Doctoral dissertation, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).

UNEP (United Nations Environment Programme), (2014). *Transforming Universities into Green and Sustainable Campuses: A Toolkit for Implementers*. Greening Universities Toolkit V2.0, 2014.

UNEP. (2023). Sustainable Development Goals. <https://www.unep.org/> adresinden alınmıştır.

www.tursab.org.tr (Erişim tarihi:17.04.2018) TURSAB Gençlik Turizmi 2015 Raporu.

İklim Değişikliğinin Açık Alan Rekreatyon Faaliyetlerine Etkisi

Sabri BOZCA¹
Murad Alpaslan KASALAK²

- 1- Doktora Öğrencisi.; Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Doktora Programı. sabribozca@gmail.com
ORCID No: 0000-0003-4676-5845

- 2- Doç. Dr.; Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rekreasyon Yönetimi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi. murkasalak@gmail.com ORCID No: 0000-0002-4421-1921

ÖZET

Sera gazı salınımlarıyla ısınan yüzey sıcaklıkları köklü değişimler içeren sonuçlar doğurmuştur. Bu sonuçlar iklim değişikliğine neden olmuş, coğrafyayı, insan, bitki ve hayvan popülasyonlarını derinden etkilemeye başlamış, dünya genelinde gözlemlenen ve artarak devam eden tehlikeli bir duruma dönüşmüştür. Bu durumun insan yaşam kalitesine de negatif yansımaları söz konusudur. Doğal alanların ve türlerin gelecek nesillere aktarılması hususundaki zorluklar tüm tarafların aktif katılımıyla aşılabilecek bir özellik arz eder. Bu nedenle koruma, kapasite ve sürdürülebilir bir ortamın yaratılmasında herkesin ortak yükümlülükleri vardır. Doğal kaynakların kullanımı, korunması ve gelecek nesillere aktarılmasının sürdürülebilirlik kapsamında çevresel, sosyal ve ekonomi ana başlıklarıyla tarafların bir araya gelmesi önemli bir başlangıçtır. İnsan yaşamında önemli bir yer tutan rekreasyon alanları ve rekreasyon faaliyetleri iklim değişikliğine doğrudan maruz kalan belli başlı konulardan biridir. Ruh ve beden sağlığı üzerinde olumlu etkileri olan rekreasyon faaliyetlerinin kısıtlanmasına sebep olabilen iklim değişikliği kaynaklı doğal alan kayıplarının önüne geçilebilmesi tüm paydaşların aynı hedef doğrultusunda kolektif bir çalışmayı gerektirir. Bu çalışma da son yıllarda artan iklim değişikliği etkilerinin daha iyi anlaşılması bağlamında özellikle son on yılda yapılan araştırmalar ağırlıklı olarak incelenmiş, iklim değişikliği, açık alan rekreasyonu ve açık alan rekreasyonu ile iklim değişikliği arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmış, sonuç kısmında ise fiziksel, ruhsal ve akıl sağlığı açısından önemli olan açık alan rekreasyonunun iklim değişikliğinden daha fazla etkilenmemesi için yapılması gerekenler hakkında öneriler sunulmuştur.

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler' in Eylül 2015 New York'ta kabul edilen 17 maddelik sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin altı maddesinin doğrudan çevreyle ilgili (UN 2015:14) olması, akabinde Aralık 2015'te Paris'te düzenlenen ve iklim değişikliği konusunda üye ülkelerin mutabakatıyla sonuçlanması konuyla ilgili farkındalığın belli bir seviyeye geldiğini ifade eder. Bu bakımdan *Paris İklim Anlaşması*'yla birlikte değerlendirilen sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında, uluslararası toplumun kalkınma ile iklim değişikliği ilişkisini de kabul etmesi önemli bir göstergedir (Chong 2018:43). İklim değişikliği, küresel ekonomik koşulları etkilemesi söz konusu olduğu gibi, ekonomik büyüme, üretkenlik, halk sağlığı ve ekolojik işlevler üzerinde de geniş kapsamlı sonuçlar doğurmaktadır (Chan ve Wichman, 2020:120). İklim değişikliğinin açık alan rekreasyon faaliyetlerine ve turizme olası

etkileri konusundaki bilgiler son on yılda muazzam bir artış göstermiştir (Pröbstl-Haider vd., 2021:1). İklim değişikliğinin çeşitli ekosistemler ve türler üzerindeki etkilerine ilişkin pek çok çalışma yayınlansa da artık iklim değişikliğinin meydana geldiği ve sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik ciddi bir politikanın kabul edilse bile dünyanın önümüzdeki yüzyılda ısınmaya devam edeceği yaygın olarak kabul gören bir anlayış haline gelmiştir (Morris ve Walls, 2009:1). İklim ve hava ile turizm ve rekreasyon arasındaki ilişkiler çok sayıda akademik çalışmalarla belli bir bilgi seviyesi oluşturmuş ve bu sayede iklim değişikliği etkilerinin değerlendirilmesi de muhtemel hale gelmiştir (Hewer ve Gough, 2018:180).

Bir bölgenin ekonomik zenginliği ve refahı, toprağından, suyundan, jeolojisi ve tüm canlı organizmalarından meydana gelen doğal sermayesi ile desteklenir (Vallecillo vd., 2019:196). Doğal çevre, mevsimsel iklim değişimleri nedeniyle açık alan rekreasyon aktiviteleri çeşitliliğinde muazzam fırsatlar sunmaktadır. İklim değişikliği; sel, kuraklık, kontrol edilemeyen yangın, sıcak hava dalgaları ve yükselen deniz seviyeleri dahil olmak üzere insanlar açısından giderek daha fazla tehdit üretmesine rağmen kara, deniz ve tatlı suyun nasıl yönetildiğine veya korunduğına bağlı olarak bu tehditler azaltılabildiği gibi daha da ağırlaştırabilir (Parmesan, vd., 2022:310). COVID-19 salgınının dünya çapında açık hava rekreasyonuna derin bir etkisinin olduğunu (Ferguson vd., 2022:1), Amerikan Milli Parklar Servisinin (NPS, 2023) rekreasyon faaliyetlerini pandeminin dramatik olarak negatif yönlü değiştirdiğini gösteren raporunda açık bir şekilde görülmektedir. İnsanların sosyoekonomik statüsü, tatiller, mevcut ekonomik durum gibi değişkenler ile önemli ölçüde hava durumu da açık alan rekreasyon faaliyetlerine etki etmektedir (Finger ve Lehmann, 2012:230).

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

Küresel çevre sorunlarının şüphesiz en tipik olanı ve uluslararası işbirliği olmadan çözümü mümkün görünmeyen iklim değişikliği (Delbeke vd. 2019:24), şimdiden türleri ve onlara ait dağılımları etkilemesi ve buna bağlı ekosistemler ile bitki ve hayvan çeşitliliği bakımından riskler oluşturmakta (Warren vd. 2018:395), doğaya ve insanlara ciddi biçimde etkileri gözlemlenen ve insanlık açısından da en önemli tehditlerden biridir (Feyen vd. 2020:3; Chen vd. 2023:2525). Küresel ısınmanın arkasındaki ana itici güç olan sera gazı emisyonlarının ısının atmosferde sıkışmasına neden olmasıyla iklim düzenlerinde meydana getirdiği değişim, *iklim değişikliği* olarak tanımlanabilir (Fawzy vd., 2020:2070).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler önümüzdeki on yıl sera gazı emisyonlarını azaltmaya dönük önlemler önerdikleri, dünya da iklim değişikliğiyle yüzleşmeye dönük en geniş ve kapsayıcı anlaşma olan Paris Anlaşması (Gurgel vd., 2019:397), 12 Aralık 2015 tarihinde, Paris'te, 196 ülkenin onayıyla kabul edilmiş ve uygulanmasında bazı zorluklar olsa da

iklim konusunda atılmış dev bir adımdır (Parker vd., 2017:239-250). İklimin korunmasına ilişkin bu anlayışla dünya liderleri küresel ısınmayı sanayi öncesi seviyenin en fazla 2°C, mümkünse 1,5°C üzerinde sınırlama üzerinde mutabık kalmışlardır (Olefs vd., 2021:2). Bu kapsamda iklim değişikliği ile ilgili yapılan araştırmalar pratikte uygulamaya geçtikçe, eyleme geçirilebilir bilgilere olan gereksinimde hızla artıyor (Shepherd vd. 2018:555). Artan küresel yüzey sıcaklıkları 50 yıllık periyotların en yükseğine çıkması, havanın kirlenmesi, buzulların azalması, deniz seviyelerinin yükselmesi, iklim sisteminin ve ölçeğinin bütünsel olarak düşünüldüğünde ne denli değişim geçirdiğinin çarpıcı sonuçlarıdır (IPCC, 2021:4-6).

İklim değişikliğine karşı sera gazı azaltımlarında yeterli önlem alınmadığı takdirde gelecekte her alanda etkilerinin artacağı söylenebilir (Şen, 2022:17). Avrupa Birliği'nin (Feyen vd. 2020:4-6) 2020 yılında yayınladığı üç aşamalı raporda önlem alınmadığı durumda iklim değişikliğinin neden olacağı ana bulgular özetle şöyle sıralanmıştır:

- Avrupa Birliği'ndeki insanlar, eko-sistemler ve ekonomiler, hafifletilemeyen iklim değişikliğinden büyük etkilerle karşı karşıya kalacağı öngörülmektedir,
- İklim değişikliğinin ortaya çıkardığı sonuçlar açık bir kuzey-güney ayrımı gösteriyor; Avrupa'nın güneyi bu sonuçlardan daha fazla etkilenecektir,
- İklim değişikliği azaltılırsa, Avrupa Birliği'nde iklim değişikliğinin etkileri de önemli ölçüde azaltılabilecektir,
- İklim değişikliğine uyum gösterilirse, Avrupa Birliği'nde iklim değişikliğinin kaçınılmaz etkileri uygun maliyetle azaltılabilir.

İklim değişikliği, diğer faktörlerin yanı sıra değişen kış hava koşulları ve sezon uzunluğu, kullanıcı tercihlerinde iklime bağlı değişiklikler ve rekreasyon altyapısının zarar görmesi yoluyla açık hava rekreasyon fırsatlarını ve talebini değiştirip (O'Toole vd. 2019:1), toplumun tüm yönleri üzerinde geniş etkilerinin olacağı varsayımıyla sanayi, tarım ve ekosistemler açısından etkilerinin çeşitli bilimsel alanlarda çalışmaya dair isteğin yoğunlaştığı bilinmektedir (Chan ve Wichman, 2020:149).

AÇIK ALAN REKREASYONU (OUTDOOR RECREATION)

Doğal alanların insanlar üstünde fiziksel faaliyetler bağlamında büyük bir etkisi vardır (Andkjær ve Arvidsen, 2015:25). Kamuya ait açık alanlar topluma açık alan rekreasyon fırsatlarına katılım ve doğaya erişim fırsatı sunarken, rekreasyon fırsatlarına erişimde insanın yaşamını, seyahatlerini ve çalışma hayatını etkilemektedir (Halofsky vd., 2022:321). Açık alan rekreasyonu, çalışma dışında açık havada yapılan birçok aktiviteyi kapsayan (Jones vd. 2018:2), doğal çevreye bağlı ve doğal çevrede gerçekleşen (Morse vd. 2022:1), insanların çevresel alanlarla etkileşime

girdiği geniş bir kültürel uygulamalar kümesi ve boş zamanın (leisure) bir parçası, *doğa, yeşil alan ve su bazlı rekreasyonları* kapsayan, turizm ile de sıkı bağları olan bir kavramdır (Barton vd., 2019:4). Ekonomik anlamda değerlendirildiğinde Amerika Birleşik Devletleri'nde, 2022 yılı açık alan rekreasyon ekonomisi yaklaşık 564 Milyar Amerikan Doları (BEA, 2023) gibi devasa bir güce ulaşması konunun geldiği yer bakımından çarpıcı bir örnektir.

Doğaya dayanan rekreasyonel faaliyetlerin yönetimi gerek parklarda gerekse korunan alanlarda dünya genelinde çeşitli zorluklarla karşılaşmaya devam etmesinin yanında, farklı odak noktalarıyla da değerlendirilmiş, bu bağlamda Almanya ve Avusturya'da planlama ve yönetim doğal kaynak boyutu odak noktası olurken, ABD'de sosyal boyut öne çıkmaktadır (Von Ruschkowski vd., 2013:95-99). Gelecekte boş zaman aktivite trafiğinin sürdürülebilirliği, insanların açık alan rekreasyon bölgelerine neyin yönlendirdiğinin bilinmesiyle olabilir (Willibald vd., 2019:2). Diğer yandan halk sağlığı ve rekreasyon yöneticilerinin rekreasyon fırsat dağılımları noktasında, alan tasarımı, kurumlararası ilişkiler ve rekreasyonel faaliyetlerin koordineli yürütülmesi çalışmaları da (Stanis vd., 2009:73-74) dikkate değer çalışmalardır. Ekosistem açısından ise iklim değişikliği, nüfus artışı, yaban hayatı habitatları gibi olumsuz baskılara maruz kalan yerlerin korunmasında tek bileşenin turizm ve açık alan rekreasyonu olduğu (Miller vd., 2022: 8) hususu da önemli bir konudur.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE AÇIK ALAN REKREASYON İLİŞKİSİ

İklimin açık alan rekreasyonu ile turizme etkileri 1986 yılındaki ilk yayımla hızlı bir gelişim kaydetmiştir (Patrolia vd. 2017:254). Açık alan rekreasyonu tüm dünyada popülerliğini giderek arttırmış (Loosen vd., 2023:1), iklim değişikliğinin açık alan rekreasyonu ve turizme bir tarafta kış aktiviteleri bakımından negatif etkileri söz konusuysen diğer tarafta ısı artışlarında meydana gelen değişiklik sıcak hava aktivitelerini pozitif yönde etkilemesi söz konusu (Hewer ve Gough, 2018:179) olabiliyor.

Rutty ve Andrey (2014) Ontario, Kanada'da hava durumu değerlerinin kış rekreasyonu (kayak, snowboard, kar motorları, buz balıkçılığı veya buzla ilgili rekreasyon faaliyetlerinde kullanımıyla ilgili yaptıkları araştırma da rekreatif faaliyetlere katılım planlaması ve karar vermede yoğun olarak hava durumu raporları ile iklim koşullarının kullanıldığını tespit etmişlerdir.

Smith ve arkadaşları (2014), iklim değişikliği politikalarının yerel yönetimlerde uygulamaları ile ilgili ABD eyaletleri bazında farklı seviyelerde meydana geldiğini tespit etmişler, bunun da kamuya ait alanlarda açık alan rekreasyon fırsatlarının daha verimli kullanılabilmesi için teknik yeterliliğin yerel ekonomik büyümeden daha önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Smith ve arkadaşları (2016), Minnesota, Superior Gölü'nün Kuzey Kıyısı boyunca açık alan rekreasyon alanlarına olan talepteki değişimleri iklim değişikliği bağlamında yaptıkları araştırmada öngörülen iklim ve çevre değişikliklerinin gelecek 20 yıl aralığında ziyaret kalıplarını önemli ölçüde etkilemesinin muhtemel olmadığını ancak değişen katılımcı türlerinin ısınan kış koşullarına farklı tepki vereceği sonucuna varmışlardır.

Rode ve arkadaşları (2018:121), iklim değişikliği nedeniyle eriyen buzulların kutup ayılarının yaşam alanlarını daralttığını, Delphi yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmaya dahil olan katılımcıların çoğunluğunun arktik bölgede rekreasyon faaliyetlerinde artış beklediğini ancak rekreasyon faaliyetlerinin kutup ayları üzerinde henüz minimum düzeyde tehdit olsa da artan rekreasyon faaliyetlerini sınırlama, onlar üzerindeki olumsuz etkileri azaltabileceği sonucuna varmışlardır.

Ferguson ve arkadaşları (2022), New England, ABD'de Covid-19 salgınının açık alan rekreasyon ve korunan alanlara, girişler bazında artışa sebep olduğunu yaptıkları ampirik araştırmayla ortaya koymuşlardır.

Ommer ve arkadaşları (2022), Avrupa Birliği için yaptıkları çalışmada, *Doğa Bazlı Çözümler*'in afet risklerinin azaltılması bağlamında *Paris Anlaşması* ile *Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi*'ni baz alarak *Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri*'ni desteklediğini, ancak *Doğa Bazlı Çözümler*'in katkısını eksiksiz ortaya koymak için yan fayda ve zararlarının sayısallaştırılması gerektiğini de önermişlerdir.

Hava durumu ve iklim, açık alan rekreasyon (*outdoor recreation*) faaliyetlerinin çoğunluğuna hava durumu ve iklim koşulları ile bu koşulların meydana getirdiği sonuçlar etki eder (Verbos ve Brownlee, 2017:88-89). Yu ve arkadaşları, (2023:10-12) IPCC raporlarına binaen, iklim değişikliğinin, doğal manzaralara zarar vererek, rekreasyon kalitesini düşürerek ve rekreasyon alanlarını azaltarak sahil endüstrisini, kayak endüstrisini ve buna bağlı doğal rekreasyon endüstrilerini etkilediğini iddia etmişlerdir. Birçok rekreasyon aktivitesi iklim ve çevresel değişimlere karşı oldukça hassastır (Hand vd., 2018:335). Yaygınlaşan ve şiddetlenen iklim değişikliği, insan faaliyetlerini etkilerken, değişen yağış ve sıcaklık değerlerinin oluşturduğu durumla şekillenen yeni rekreasyon aktivitelerine katılımı da doğrudan etkiler (Willwerth vd., 2023:477). Dolayısıyla küresel olarak doğal kaynaklara etkisiyle, açık alan rekreasyonunu destekleyen ekosistemleri değiştiren bu durum devam ettikçe, insanların bu sistemlerden faydalandığı hizmetlerde etkilenir (Anna B Miller vd., 2022:453).

Özel etkinlikler, tatiller ve hafta içi etkinlikler bağlamında rekreasyon alanlarına katılımı gerçek hava durumu da etkiler, rekreasyon faaliyet türüyle ilintili olarak farklı hava durumuna bağlı talep fonksiyonuna yol açar (Prettenhaler ve Kortschak, 2016:1). Rekreasyonun, ısınması beklenen havaya, yükselen buharlaşma potansiyeline, değişen yağış rejimine, aktiviteler, katılım çeşidi ve konum bağlamında tüketim açısından farklı tepkiler vereceği (Askew ve Bowker, 2018:98), iklim değişikliğinin

açık hava rekreasyon faaliyetlerine, konumlarına ve mevsimlere erişilebilirliği değiştirirse insan sağlığına faydaları, yayılma etkileri ile bireyler ve kuruluşlar açısından uyum kapasitesi de etkilenecek, fiziksel değişim ve ziyaretçilerin deneyimlerini değiştirerek açık hava rekreasyon fırsatlarının arz ve talebini etkileyecek, bu nedenle açık hava rekreasyonunun ekonomik değerinin farklılaşmasına neden olacaktır (Miller vd., 2022:456). Paudyal ve arkadaşları (2019:1025) Florida Ulusal Manzara İzleme rekreasyon alanına ziyaretlerin takibini yaptıkları araştırma da açık alan rekreasyonuna katılımın bağıl nem, soğuk ve sıcak hava eşik değerleri aşıldığında rekreasyon faaliyetlerinin olumsuz etkilendiği sonucuna varmışlardır. Ancak, iklim değişikliği dolayısıyla etkilenen su kalitesi şartlarıyla rekreasyon katılımcılarının etkileşimi ve katılımcıların etkileşime verdikleri tepki ve davranışlar hakkında bilinenler henüz sınırlı olması (Ferguson vd., 2018:53) konuyla ilgili daha fazla veri gerektirebilir.

İspanya'da yapılan bir araştırma da rekreasyon açısından İspanya sahillerinin iklim değişikliğinin bir etkisi olarak önlem alınmazsa bazı bölgelerinin yüzyılın sonuna gelindiğinde yok olma tehlikesiyle yüz yüze geleceği tahmin edilmektedir (Toimil vd., 2018:398). Parthum ve Christensen'in (2022:12) Amerika Birleşik Devletleri, eyaletler bazında kayak merkezlerinde yaptıkları araştırma sonucuna göre, iklim değişikliğinin kayak merkezlerinin yıllık gelirlerinin yüzyılın sonuna doğru %40 ile %60 arasında negatif etkileyeceğini tespit etmişlerdir. Burada unutulmaması gereken önemli bir noktada uyum stratejileri geliştirilip, tartışılırken, daha önce ziyaret edilen destinasyonların çekiciliğini önemli ölçüde belirleyecek olan iklim kaynaklı faktörlerin yanında, davranışsal ekonomiden elde edilen sonuçlar ile sosyal bilim araştırmaları da dikkate alınmalıdır (Pröbstl-Haider vd., 2021:12).

SONUÇ ve ÖNERİLER

İklim değişikliği gittikçe daha fazla çevresel, sosyal, ekonomik ve politik sorunlara sebep olmaktadır. Isınan havayla eriyen buzullar ve buna bağlı olarak yükselen okyanus ve deniz seviyeleri gerek canlı hayatını gerekse doğal çevreyi devasa boyutlarda negatif etkilemektedir. İnsan hayatında önemli bir yere sahip rekreasyon aktiviteleri, onların ruhsal, fiziksel ve akıl sağlığına pozitif katkılar sunmaktadır. Özellikle de açık alanlarda yapılan avlanma, balıkçılık, doğa ziyaretleri, kuş veya doğa gözlemciliği, kano, bisiklet sürme, kayak, yüzme, dalma gibi daha birçok açık alan rekreasyon aktivitesi yaşam kalitesini arttırarak toplumsal ve bireysel iyiliği olumlu yönde etkilemektedir.

İklim değişikliğinin yarattığı/yaratacağı olumsuzluklar insan yaşamının doğal çevreye erişimini engellediği gibi, diğer canlılarında doğal habitatlarına zarar vererek popülasyonların negatif etkilenmesine sebep olur. IPPC raporları, sıcaklık artışını endüstri devriminden önceki hali olan 1,5

°C’de tutmak veya en fazla 2 °C olmasını hedeflemektedir. Aynı raporlarda yapılan simülasyonlarda bu değerleri aşan sıcaklıkların çok ciddi ve bazı bölgelerde ölümcül etkileri olacağı hesaplanmıştır.

Doğal alanlara erişim sürdürülebilirlik kapsamında ekonomik, çevresel, sosyal ve yönetim ana temalarında iklim değişikliğinin negatif etkilerini en aza indirmenin yolları aranmalıdır. Bu bağlamda özellikle akademik camianın katılımının en geniş manada sağlanması gerekir. Olumsuz etkilenecek, kıyıları, ormanlar, dağlar, göller, denizler kısaca hava, deniz ve kara alanlarının darbe alması beraberinde çevresel, ekonomik ve sosyal sorunları getirir. Göç dalgaları, bitki hayatının sürdürülememesi ve buna bağlı canlı yaşamına karşı gelişen tehditler, olası felaketlerin ekonomik boyutları ve ihtiyaçları tatmin edilmemiş insanların yaşayacağı muhtemel sağlık sorunları tüm dünyayı ilgilendiren ortak hareket edilmesi gereken hususlardır.

İklim değişikliğinin olumsuz çevresel etkileri nedeniyle rekreasyon fırsatlarının olası değişimleri yönetim, planlama, sosyal etkileşim ve kaynakların kapasite sorunlarını da beraberinde getirir. Zaman, kaynak kullanımları, istihdam, ekonomik değer, sosyal ve ekonomik anlamda yaşanacak kayıplar toplumsal düzeni de tehdit edecek nitelik taşıyabilir. Bu sebeple yaşanacak iklim değişikliği gerilimi sadece bir bölgeyi, kişileri, ekonomileri değil hepimizi ilgilendiren ortak bir sorundur. İklim değişikliği ile etkilenecek doğal çevre ile buna bağlı tüm ekosistemin topluma doğru şekilde anlatılması ve bu kapsamda farkındalığın artırılması için tüm tarafların ortak hareket etmesi tüm kesimlerin faydasına olacaktır. Bu bağlamda daha çok yeni akademik veri ve çalışma ile tedbirler alınmalıdır. Başta karbon ayak izi ve sera gazı kullanımının etkilerinin toplumlara küçük yaşlardan itibaren anlatılması suretiyle çevre eğitime önem verilmesi ve ülkelerin çevre politikalarında hava kirliliğini önleyecek etkin ve caydırıcı unsurların yer alması zorunluluk olarak görülmektedir.

REFERANSLAR

Andkjær, S., ve J. Arvidsen. 2015. “Places for Active Outdoor Recreation – a Scoping Review”. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 12:25-46. doi: 10.1016/j.jort.2015.10.001.

Askew, Ashley E., ve J. M. Bowker. 2018. “Impacts of Climate Change on Outdoor Recreation Participation: Outlook to 2060”. *The Journal of Park and Recreation Administration* 36(2):97-120. doi: 10.18666/JPRA-2018-V36-I2-8316.

Barton, David N., Carl Obst, Alejandro Caparrós, Payam Dadvand, Eli Fenichel, U. Yale, Lars Hein, Timon McPhearson, ve Grazia Zulian. 2019. “Recreation Services from Ecosystems”.

- Chan, Nathan W., ve Casey J. Wichman. 2020. "Climate Change and Recreation: Evidence from North American Cycling". *Environmental and Resource Economics* 76(1):119-51. doi: 10.1007/s10640-020-00420-5.
- Chen, Lin, Zhonghao Chen, Yubing Zhang, Yunfei Liu, Ahmed I. Osman, Mohamed Farghali, Jianmin Hua, Ahmed Al-Fatesh, Ikko Ihara, David W. Rooney, ve Pow-Seng Yap. 2023. "Artificial Intelligence-Based Solutions for Climate Change: A Review". *Environmental Chemistry Letters* 21(5):2525-57. doi: 10.1007/s10311-023-01617-y.
- Chong, D. 2018. "The sustainable development goals and climate change." *Social Alternatives* 37(1):43-48.
- Delbeke, Jos, Artur Runge-Metzger, Yvon Slingenberg, ve Jake Werksman. 2019. "THE PARIS AGREEMENT". 24-45.
- Fawzy, Samer, Ahmed I. Osman, John Doran, ve David W. Rooney. 2020. "Strategies for Mitigation of Climate Change: A Review". *Environmental Chemistry Letters* 18(6):2069-94. doi: 10.1007/s10311-020-01059-w.
- Ferguson, Michael D., Kyle McIntosh, Donald B. K. English, Lauren A. Ferguson, Robert Barcelona, Georgia Giles, Olivia Fraser, ve Marianne Leberman. 2022. "The Outdoor Renaissance: Assessing the Impact of the COVID-19 Pandemic upon Outdoor Recreation Visitation, Behaviors, and Decision-Making in New England's National Forests". *Society & Natural Resources* 35(10):1063-82. doi: 10.1080/08941920.2022.2055247.
- Ferguson, Michael D., J. Tom Mueller, Alan R. Graefe, ve Andrew J. Mowen. 2018. "Coping with Climate Change: A Study of Great Lakes Water-Based Recreationists". *The Journal of Park and Recreation Administration* 36(2):52-74. doi: 10.18666/JPra-2018-V36-I2-8296.
- Feyen, L., J. C. Ciscar, S. Gosling, D. Ibarreta, ve A. Soria. 2020. *Climate Change Impacts and Adaptation in Europe: JRC PESETA IV Final Report*. LU: Publications Office.
- Finger, R., ve N. Lehmann. 2012. "Modeling the Sensitivity of Outdoor Recreation Activities to Climate Change". *Climate Research* 51(3):229-36. doi: 10.3354/cr01079.
- Gatti, Elise T. J., Matthew T. J. Brownlee, ve Kelly S. Bricker. 2022. "Winter Recreationists' Perspectives on Seasonal Differences in the Outdoor Recreation Setting". *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 37:100366. doi: 10.1016/j.jort.2021.100366.
- Gurgel, Angelo C., Sergey Paltsev, ve Gustavo Velloso Breviglieri. 2019. "The Impacts of the Brazilian NDC and Their Contribution to the Paris Agreement on Climate Change". *Environment and Development Economics* 24(04):395-412. doi: 10.1017/S1355770X1900007X.
- Halofsky, Jessica E., David L. Peterson, ve Rebecca A. Gravenmier. 2022. *Climate Change Vulnerability and Adaptation in the Columbia River Gorge National Scenic Area, Mount Hood National Forest, and Willamette National Forest*. PNW-GTR-1001. Portland, OR: U.S. Department of

Agriculture, Forest Service, Pacific Northwest Research Station. doi: 10.2737/PNW-GTR-1001.

Hewer, Micah J., ve William A. Gough. 2018. "Thirty Years of Assessing the Impacts of Climate Change on Outdoor Recreation and Tourism in Canada". *Tourism Management Perspectives* 26:179-92. doi: 10.1016/j.tmp.2017.07.003.

IPCC. 2021. *Climate Change 2021 – The Physical Science Basis: Working Group I Contribution to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. 1. bs. Cambridge University Press.

Jones, Michael D., Zann Anderson, Jonna Häkkinen, Keith Cheverst, ve Florian Daiber. 2018. "HCI Outdoors: Understanding Human-Computer Interaction in Outdoor Recreation". Ss. 1-8 içinde *Extended Abstracts of the 2018 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. Montreal QC Canada: ACM.

Loosen, Anne, Talia Vilalta Capdevila, Karine Pigeon, Pam Wright, ve Aerin L. Jacob. 2023. "Understanding the Role of Traditional and User-Created Recreation Data in the Cumulative Footprint of Recreation". *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 100615. doi: 10.1016/j.jort.2023.100615.

Miller, Anna B., Dale J. Blahna, Wayde C. Morse, Yu-Fai Leung, ve Mary M. Rowland. 2022. "From Recreation Ecology to a Recreation Ecosystem: A Framework Accounting for Social-Ecological Systems". *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 38:100455. doi: 10.1016/j.jort.2021.100455.

Miller, Anna B, Patricia L. Winter, José J. Sánchez, David L. Peterson, ve Jordan W. Smith. 2022. "Climate Change and Recreation in the Western United States: Effects and Opportunities for Adaptation". *Journal of Forestry* 120(4):453-72. doi: 10.1093/jofore/fvab072.

Morris, Daniel, ve Margaret Walls. 2009. "Climate Change and Outdoor Recreation Resources".

Morse, Wayde C., Marc Stern, Dale Blahna, ve Taylor Stein. 2022. "Recreation as a Transformative Experience: Synthesizing the Literature on Outdoor Recreation and Recreation Ecosystem Services into a Systems Framework". *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 38:100492. doi: 10.1016/j.jort.2022.100492.

Olefs, M., H. Formayer, A. Gobiet, T. Marke, W. Schöner, ve M. Revesz. 2021. "Past and Future Changes of the Austrian Climate – Importance for Tourism". *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 34:100395. doi: 10.1016/j.jort.2021.100395.

Ommer, Joy, Edoardo Bucchignani, Laura S. Leo, Milan Kalas, Saša Vranić, Sisay Debele, Prashant Kumar, Hannah L. Cloke, ve Silvana Di Sabatino. 2022. "Quantifying Co-Benefits and Disbenefits of Nature-Based Solutions Targeting Disaster Risk Reduction". *International Journal of Disaster Risk Reduction* 75:102966. doi: 10.1016/j.ijdr.2022.102966.

- O'Toole, Daniel, Leslie A. Brandt, Maria K. Janowiak, Kristen M. Schmitt, P. Danielle Shannon, Patricia R. Leopold, Stephen D. Handler, Todd A. Ontl, ve Christopher W. Swanston. 2019. "Climate Change Adaptation Strategies and Approaches for Outdoor Recreation". *Sustainability* 11(24):7030. doi: 10.3390/su11247030.
- Parker, Charles F., Christer Karlsson, ve Mattias Hjerpe. 2017. "Assessing the European Union's Global Climate Change Leadership: From Copenhagen to the Paris Agreement". *Journal of European Integration* 39(2):239-52. doi: 10.1080/07036337.2016.1275608.
- Parmesan, Camille, Mike D. Morecroft, ve Yongyut Trisurat. 2022. "Climate Change 2022:Impacts, Adaptation and Vulnerability".
- Parthum, Bryan, ve Peter Christensen. 2022. "A Market for Snow: Modeling Winter Recreation Patterns under Current and Future Climate". *Journal of Environmental Economics and Management* 113:102637. doi: 10.1016/j.jeem.2022.102637.
- Patrolia, Emily, Robert Thompson, Tracey Dalton, ve Porter Hoagland. 2017. "The Influence of Weather on the Recreational Uses of Coastal Lagoons in Rhode Island, USA". *Marine Policy* 83:252-58. doi: 10.1016/j.marpol.2017.06.019.
- Paudyal, Ramesh, Taylor V. Stein, Birendra Kc, ve Damian C. Adams. 2019. "Effects of Weather Factors on Recreation Participation in a Humid Subtropical Region". *International Journal of Biometeorology* 63(8):1025-38. doi: 10.1007/s00484-019-01715-z.
- Pretenthaler, F., ve D. Kortschak. 2016. "The Use of Weather Driven Demand Analysis in Recreation Site Management". *Journal of Tourism & Hospitality* 04(05). doi: 10.4172/2167-0269.1000188.
- Pröbstl-Haider, Ulrike, Claudia Hödl, Kathrin Ginner, ve Florian Borgwardt. 2021. "Climate Change: Impacts on Outdoor Activities in the Summer and Shoulder Seasons". *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 34:100344. doi: 10.1016/j.jort.2020.100344.
- Rode, Karyn D., Jennifer K. Fortin-Noreus, David Garshelis, Markus Dyck, Vicki Sahanatien, Todd Atwood, Stanislav Belikov, Kristin L. Laidre, Susanne Miller, Martyn E. Obbard, Dag Vongraven, Jasmine Ware, ve James Wilder. 2018. "Survey-Based Assessment of the Frequency and Potential Impacts of Recreation on Polar Bears". *Biological Conservation* 227:121-32. doi: 10.1016/j.biocon.2018.09.008.
- Rutty, Michelle, ve Jean Andrey. 2014. "Weather Forecast Use for Winter Recreation*". *Weather, Climate, and Society* 6(3):293-306. doi: 10.1175/WCAS-D-13-00052.1.
- Shepherd, Theodore G., Emily Boyd, Raphael A. Calel, Sandra C. Chapman, Suraje Dessai, Ioana M. Dima-West, Hayley J. Fowler, Rachel James, Douglas Maraun, Olivia Martius, Catherine A. Senior, Adam H. Sobel, David A. Stainforth, Simon F. B. Tett, Kevin E. Trenberth, Bart J. J. M. Van Den Hurk, Nicholas W. Watkins, Robert L. Wilby, ve Dimitri A. Zenghelis.

2018. "Storylines: An Alternative Approach to Representing Uncertainty in Physical Aspects of Climate Change". *Climatic Change* 151(3-4):555-71. doi: 10.1007/s10584-018-2317-9.

Smith, Jordan W., Yu-Fai Leung, Erin Seekamp, Chelsey Walden-Schreiner, ve Anna B. Miller. 2014. "Projected Impacts to the Production of Outdoor Recreation Opportunities across US State Park Systems Due to the Adoption of a Domestic Climate Change Mitigation Policy". *Environmental Science & Policy* 48:77-88. doi: 10.1016/j.envsci.2014.12.013.

Smith, Jordan W., Erin Seekamp, Allie McCreary, Mae Davenport, Mark Kanazawa, Kerry Holmberg, Bruce Wilson, ve John Nieber. 2016. "Shifting Demand for Winter Outdoor Recreation along the North Shore of Lake Superior under Variable Rates of Climate Change: A Finite-Mixture Modeling Approach". *Ecological Economics* 123:1-13. doi: 10.1016/j.ecolecon.2015.12.010.

Stanis, Sonja A. Wilhelm, Ingrid E. Schneider, Kimberly J. Shinew, Deborah J. Chavez, ve Mary C. Vogel. 2009. "Physical Activity and the Recreation Opportunity Spectrum: Differences in Important Site Attributes and Perceived Constraints". 27(4):71-91.

Şen, Zekâi. 2022. "CLIMATE CHANGE AND TÜRKİYE". (1).

Toimil, Alexandra, Pedro Díaz-Simal, Inigo J. Losada, ve Paula Camus. 2018. "Estimating the Risk of Loss of Beach Recreation Value under Climate Change". *Tourism Management* 68:387-400. doi: 10.1016/j.tourman.2018.03.024.

UN. 2015. "Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development".

Vallecillo, Sara, Alessandra La Notte, Grazia Zulian, Silvia Ferrini, ve Joachim Maes. 2019. "Ecosystem Services Accounts: Valuing the Actual Flow of Nature-Based Recreation from Ecosystems to People". *Ecological Modelling* 392:196-211. doi: 10.1016/j.ecolmodel.2018.09.023.

Verbos, Rose I., ve Matthew T. J. Brownlee. 2017. "The Weather Dependency Framework (WDF): A Tool for Assessing the Weather Dependency of Outdoor Recreation Activities". *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 18:88-99. doi: 10.1016/j.jort.2017.02.005.

Warren, R., J. Price, J. VanDerWal, S. Cornelius, ve H. Sohl. 2018. "The Implications of the United Nations Paris Agreement on Climate Change for Globally Significant Biodiversity Areas". *Climatic Change* 147(3-4):395-409. doi: 10.1007/s10584-018-2158-6.

Willibald, Fabian, Maarten J. Van Strien, Victor Blanco, ve Adrienne Grêt-Regamey. 2019. "Predicting Outdoor Recreation Demand on a National Scale – The Case of Switzerland". *Applied Geography* 113:102111. doi: 10.1016/j.apgeog.2019.102111.

Willwerth, Jacqueline, Megan Sheahan, Nathan Chan, Charles Fant, Jeremy Martinich, ve Michael Kolian. 2023. "The Effects of Climate Change on Outdoor Recreation Participation in the United States: Projections for the

Twenty-First Century”. *Weather, Climate, and Society* 15(3):477-92. doi: 10.1175/WCAS-D-22-0060.1.

Yu, Hong-Wen, Chun-Cheng Lin, ve Wan-Yu Liu. 2023. “Predicting Forest Recreation Benefits Changes under Different Climate Change Scenarios”. *Trees, Forests and People* 12:100390. doi: 10.1016/j.tfp.2023.100390.

Elektronik Kaynaklar

BEA, (2023). Outdoor Recreation Satellite Account, U.S. and States, 2022. <https://www.bea.gov/news/2023/outdoor-recreation-satellite-account-us-and-states-2022> adresinden 10.12.2023 tarihinde alınmıştır.

IPCC, (2023). Climate Change 2021: The Physical Science Basis. https://report.ipcc.ch/ar6/wg1/IPCC_AR6_WGI_FullReport.pdf adresinden 02.12.2023 tarihinde alınmıştır.

NPS, (2023). *Annual Summary Report*. National Park Service. [https://irma.nps.gov/Stats/SSRSReports/National%20Reports/Annual%20Summary%20Report%20\(1904%20-%20Last%20Calendar%20Year\)](https://irma.nps.gov/Stats/SSRSReports/National%20Reports/Annual%20Summary%20Report%20(1904%20-%20Last%20Calendar%20Year)) adresinden 25.11.2023 tarihinde alınmıştır.

von Ruschkowski, E., Burns, R. C., Arnberger, A., Smaldone, D., & Meybin, J. (2013). Recreation Management in Parks and Protected Areas: A Comparative Study of Resource Managers' Perceptions in Austria, Germany, and the United States. *Journal of Park & Recreation Administration*, 31(2).

https://www.researchgate.net/publication/256577523_Recreation_Management_in_Parks_and_Protected_Areas_A_Comparative_Study_of_Resource_Managers'_Perceptions_in_Austria_Germany_and_the_United_States/link/55d4788508ae7fb244f71ac3/download?tp=eyJib250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19 adresinden 08.12.2023 tarihinde alınmıştır.

Sportif Etkinlikler ve Pozitif Gençlik Gelişimi

Hülya ÜNLÜ¹

- 1- Dr. Öğr. Üyesi; İstanbul Gedik Üniversitesi Spor Bilimler Fakültesi Spor Yöneticiliği Bölümü. hulya.unlu@gedik.edu.tr, hulu.unlu@gmail.com,
ORCID No: 0000-0003-4571-2979

ÖZET

Spor özelliği ile dezavantajlı koşullarda yaşayan gençler başta olmak üzere tüm genç ve çocukların pozitif gelişimleri üzerinde önemli etkisi olduğu düşünölmektedir. Pozitif gençlik gelişiminin spor etkinlikleri aracılığı ile verilmesi bireylerde aile, arkadaş ve sosyal çevre ile ilişkilerin gelişmesine ve uyum oranının artmasına katkı sağladığı, bireysel gelişimin ve özgüvenin gelişimine katısı olduğu görölmektedir. Bunun yanı sıra sporun ya da sportif etkinlikleri çocuk ve gençlerin gelişimi için kilit noktada olduğu, çocuk/gençlerin hayatlarını yönlendirmede ve/veya şekillendirmede büyük potansiyele sahip olduğu ve çocukların/gençlerin karakterlerinin gelişmesine ve oturmasına destek olduğu görölmektedir. Bu sebeple gençlerin gelişimi ve çevresel koşullar dikkate alınarak, gençler için spesifik politikalar ve programların çeşitliliğinin artması için yapıcı çalışmaların kapsamı olarak sportif etkinlikleri içeren serbest zaman aktiviteleri geliştirmek gerekmektedir. Geliştirilen aktiviteler ile çocuk ve gençleri spora dahil etmenin spor ile iç içe olmaları ile hayatları boyunca toplumda katılımcı ve üretken bireyler olarak yetiştirilmelerinin pozitif birey pozitif toplum bilincinin oluşmasında etkili olacağı düşünölmektedir.

GİRİŞ

Pozitif (olumlu) gençlik gelişimi, gençlerin gelişim sürecinde alkol, madde kullanımı, antisosyal davranışlar, motivasyon düşüklüğu, duygudurum bozukluğu, öğrenme güçlüğu gibi problemlere odaklanmaz. Tam tersine tüm bunların varlığını kabul ederek gençlerin güçlü yönlerine odaklanır (Damon, 2004:13-24). Pozitif (olumlu) gençlik gelişimi topluma ve dünyaya katkıda bulunma bir sonraki nesile kültürel bir miras bırakmaya istekli çocuklar/gençler vizyonunu benimser bununla birlikte gençleri anlamayı ve eğtmeyi amaçlar (Damon, 2004:13-24). Pozitif (olumlu) Gençlik Gelişimi (PYD), gençlerin tam potansiyellerine ulaşmalarını sağlamak için gençleri aileleri, toplumları ve/veya yöneticileri birbirleri ile meşgul eder. PYD yaklaşımları, becerileri, varlıkları ve yeterlilikleri geliştirir; sağlıklı ilişkileri teşvik eder, çevreyi güçlendirir ve sistemleri dönüştürmeye odaklanır (USAİD, 2016). Bronfenbrenner'in (1979) ekolojik modeli üzerine kurulan pozitif (olumlu) gençlik gelişimi, gençlerin gelişmesini sağlayan, onlara kendilerini geliştirmeleri için meydan okuyan ve onları destekleyen, olumlu ortamlar yaratmada yetişkinlerin büyük rolü olduğunu kabul eder. Bunun yanı sıra pozitif (olumlu) gençlik gelişimi, gençlerin kendi gelişimlerine ile toplumun gelişimine de katkıda bulunabileceğini öne sürmektedir. Pozitif (olumlu) gençlik gelişimi, program tasarlama ve tasarlanan programlarda gençlerle çalışma konusunda, gençlere görev ve sorumluluk vererek varlık temelli bir yaklaşım ortaya koyar.

Pozitif (olumlu) gençlik gelişimini bireyin sosyolojik çevresine ve o çevre içerisinde ona dokunan aile, toplum ve kurumlardan gelen desteklere ve kaynaklara bağlı olarak gelişim gösterdiği şeklinde ifade etmiştir. Destek ve fırsatların çok olması ile gençlerin gelişebileceğini belirtmiştir. Çevrenin yetersiz olması halinde gençlerin gelişme ve ilerleme eğilimi göstermezler (Wit ve Crompton, 2003:4).

Holt (2008:35-44) pozitif (olumlu) gençlik gelişimi yaklaşımının bağıllık/bağlanma duygusu olmayan gençlerin yeniden bağ kurmaları için belirli çalışmalar geliştirdiği, bir gençlik dönüşümü üzerine temellendiğini belirtmiştir. Zarar azaltılmasından varlık inşasına doğru kayan paradigmada, yetişkin-genç ilişkilerini olumlu yönde destekleyen, beceri gelişimi sağlayan etkinliklerin teşviki gibi faaliyetleri içeren fırsatların gençlere sağlanması üzerinde durulmaktadır (Lerner ve ark., 2005:17-71; Roth ve Brooks-Gunn, 2003:94-111).

Pozitif (olumlu) gençlik gelişimi kuramı gençlerin kendilerini geliştirebilecekleri kaynaklara sahip olmaları üzerine odaklanmaktadır. Sahip oldukları güçlerin/varlıkların gençlerin zorlu koşullara direnme güçlerini artırarak mevcut ve/veya gelecekteki durumlarına katkıda bulunabilir (Damon, 2004:13-24). Özellikle okul çağındaki gençlerin okul dışı zamanlarda (serbest zamanlarda) suç oranının fazla olduğu bölgelerde suçlu davranış ortaya koyma oranı göz önüne alındığında risk altında olduğu düşünülen genç nüfusa yönelik olarak ortaya koyulacak pozitif (olumlu) gençlik gelişimi temelinde ortaya koyulacak etkinlikler çocukların/gençlerin korunması, risklerin azaltılması ve zorlukları yenme gücünün kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir (Lopez ve ark., 2015:726-736).

Sosyalleşme, Sosyalizasyon, Serbest Zaman ve Gençlik

Hayat boyu devam eden sosyalleşme, bireyin tüm hayatı boyunca tek yönlü olmayan, karşılıklı etkileşim ritüellerinin olduğu, toplumsal davranış kalıplarının kabul edildiği ve uygulandığı bir süreçtir (Marshall,1999:760-761, İçli, 2002:91). Diğer bir deyişle; sosyalleşme “bir kişinin bir diğer kişi ya da kişilerle arasında ortaya koyulan eylemlerin sonunda toplumsal davranış örneklerinin kabulünü ve uygulanmasını sağlayan bir etkilerim sürecidir. Sosyalleşme doğumdan ölüme kadar tüm yaşam boyunca devam eden bir dönemi kapsamaktadır. Bu süreç bireye kişilik ve karakter kazandırmaktadır. Başka bir ifade ile sosyalleşme, toplumun belirli davranış kalıplarını kendine mal ederek o topluma ait olma durumuna geliş olayıdır” (Tezcan, 1996:36-37).

Fichter (1990:21) sosyalleşmeyi birey ve bulunduğu toplum arasında olan etkileşime dayalı olması dolayısı ile öznel ve nesnel bakımdan sosyalleşme olarak tanımlamaktadır. Öznel bakımdan sosyalleşmeyi; bireyin bulunduğu çevresindeki kişiler ile etkileşimi sonucu ortaya çıkan öğrenme süreci olarak tanımlayan Fichter, kişinin yaşadığı toplumun alışkanlıklarını aldığı ve bireyin çocukluktan başlayarak adım adım toplumca kırılmış bir

hale geldiğini belirtmiştir. Nesnel bakımdan sosyalleşme ise toplumun kültürünün kuşaktan kuşağa geçirildiği ve bireyin, örgütlenmiş sosyal yaşamın kabul edilmiş yollarına ve davranışlarına uyarlandığı bir süreçtir. Nesnel sosyalleşmenin işlevi bir toplumun sahip olduğu kültürü, değeri ve hedefleri bireyin yavaş yavaş öğrenmesi, benimsemesi ve özellikle de bireyin toplum içerisinde yerine getirmesi gereken sosyal rolleri öğrenmeleri için bireylerin gereksindiği beceri ve kuralları geliştirmektedir (Akt. Korkmaz, 2019).

Simmel bireyler arasındaki etkileşim sıklığı ve yoğunluğu sonucunda toplumun ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Bundan dolayı da sosyalleşmede etkileşim süreçlerinin biçimleri ile ilgilenmiştir (Tatlıcan, 2011:92). Bireylerin sosyalleşmesini sağlayan toplumsal unsurlar aile kurumu, akran grubu, eğitim kurumu ve kitle iletişim araçları olarak sıralanabilir (Poyraz ve ark., 2003:9).

Sosyalleşme gençlik döneminde kimlik ve kişilik arayışının en yoğun olduğu dönemdir (Poyraz ve ark., 2003:10). Bu dönemde gençlerin topluma katılımı sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal biçimde gerçekleşmektedir. Bunların yanı sıra küreselleşen dünyada yeni katılım şekli olan sanal ortamlar (-e katılım) olarak görülmektedir. Gençlerin sosyalleşme sürecinde ortaya koyduğu katılım biçimlerinin oluşturulduğu toplumsal yapı, bireyin ve dolayısı ile toplumun kültürünün, normlarının ve yaşam biçiminin şeklini etkilemektedir (Bayhan, 2018:6).

Bireylerin sosyalleşmelerinde belirtilen sosyalleşme araçlarının etkilerinin yanı sıra devletlerin de sosyalleşme biçimleri ortaya koyma konusunda çalışmaları bulunmaktadır. Literatürde bireylerin zorunlu yapması gereken yükümlülükleri ve iş saatleri dışında bulunan saatler “boş zaman değerlendirme” biçimi olarak adlandırılmaktadır. Bu durum genç bireylerde okul dışı saatler “boş zaman değerlendirme” olarak ifade edilir. Boş zamanın değerlendirilmesinde dinlenme, eğlenme ve kendini geliştirme olmak üzere üç önemli fonksiyon bulunmaktadır (Karaküçük, 2008:47).

Genç bireylerin boş zamanlarının değerlendirilmesi (serbest zaman) adına Türkiye’de geçmişten bugüne birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Merkezi ve yerel yönetimler genç bireylere sadece okul içinde verilen örgün eğitimlerin yeterli gelmediğini belirtmiş ve genç bireylerin boş zamanlarının değerlendirilmesi gerekliliğinden yola çıkılarak, genç bireylerin serbest zaman etkinliklerini düzenlemek, ihtiyaçlarını tespit etmek ve genç bireyler için ileriye dönük bir planlama yapmak amacıyla çalışmalar yürütmüştür (Gökmen ve ark., 1985:16).

Bu bağlamda genç bireylerin ortaya koyduğu davranışların altında yatan nedenler tespit edilip gençlerin boş zamanlarını daha nitelikli davranışları olumlu yönde yönlendirebilecek etkinlikler ile boş zamanlarını nitelikli geçirmeleri amaçlanmıştır. Bu kapsamda oluşturulan etkinlikler, genç bireylerin kötü alışkanlıklarında uzaklaşmaları ve yeteneklerini geliştirmeye ortaya çıkarmaya yönelik özellikler taşımaktadır (Güçlü,

2013:160-167). Gökmen ve ark. (1985) Genç bireylerin kişiliklerini geliştirmelerinde etkinliğin türü, katılım şekli ve bireyin ayırdığı zaman gençlerin kendilerini gerçekleştirmelerinde önemli bir faktördür. Genç bireylerin okul dışı zamanını bu özelliklere sahip etkinliklerle geçirmesi bedenen ve ruhen iyi oluşlarına etki edeceği gibi üretken, başarılı ve topluma yararlı bireyler olmalarına imkan sağlayacağı düşünülmektedir (Akt. Korkmaz, 2019).

Sosyalleşme toplumdaki her bir birey için büyük önem arz etmesinin yanı sıra kültürün aktarılması ve toplumun devamlılığı gereklidir. Toplumlar farklı kurumlar ve ortaya koyulan mekanizmalar aracılığıyla genç bireylerin kültür öğelerini nasıl kavrayacaklarını öğretmeye çalışmaktadır. Bu öğretim süreci sosyalleştirmenin ve kültürleşmenin çok önemli bir bölümüdür (Rızatepe, 2014:544). Genç bireyler sosyalleşme sürecinde öğrendikleri toplumsal davranış kalıplarını sadece kişisel ihtiyaçları ve hayatlarının devamlılığı için öğrenmezler, toplumda var olmak, yer edinmek ve kültürel aktarım için dolayısı ile toplumların devamlılığının sağlanması için genç bireylerin büyük önemi vardır. Genç bireyler birer özne pozisyonunda öğrendikleri toplumsal davranış kalıplarını sonraki kuşaklara aktarımda neyi nasıl öğreteceğini de öğrenmiş olurlar. Bu bağlamda genç bireylerin toplumsallaşma sürecinde aile, eğitim kurumu, akran ve kitle iletişim araçları gibi içlerinde buldukları unsurların dışında araçlara da ihtiyaçları olduğu düşünülebilir (Korkmaz, 2019:26).

Pozitif (Olumlu) Gençlik Gelişimi Yaklaşımının Tarihsel Süreci ve Özellikleri

1980'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde gençlerin olumsuz davranışlarındaki artış Pozitif gençlik gelişimi yaklaşımının doğuşunda etkili olmuştur. Bu artış "bir şeyler yapılmalı" çağrısına sebep olmuştur. Gençlerde; çeşitli kötü alışkanlıklar (alkol, uyuşturucu, çetelere üye olma gibi) ve olumsuz davranışların azaltılması için çeşitli çalışmalar yapılmasına karar verilmiştir. İlk olarak suç oranının azaltılması yönünde çalışmalar ortaya koyulmuş, aileler ve çocuklar yoluyla bu sorun giderilmeye çalışılmıştır. Problemlerin detaylarına inerek çeşitli yöntemler geliştirilmiş ve sorunlar yaşanmadan öncesi için önlem ve önleyici hizmetler sunulmuştur (Catalano ve ark., 2004). Daha sonra risk altında olan gençlere yönelik sportif ligler, sanat programları, özel etkinlikler ve çevre eğitim, gibi konuların yer aldığı şehir destekli park ve rekreasyon programları geliştirilmiştir (<https://crpa.com/resources/what-is-parks-and-recreation>).

Pozitif gençlik gelişimi kavramı, 1990'lı yılların başlarında gelişim psikolojisi alan yazınında yer almış ve bireylerin yetişmesi sürecinde her türlü olumlu yönde gelişimi amaç edinen uygulamalardır (Larson, 2000). Gençliğin bir sorun olarak görülmesini değil geliştirilebilecek bir kaynak olarak görülmesini destekler. Pozitif gençlik gelişimi, ergenleri anlamaya,

eğitmeye ve üretken faaliyetlere dahil etmeye odaklanan bir yaklaşımdır (Damon, 2004). Olumlu yanlarını gelişimi ile birlikte olumsuz yanlarının da düzeltilebileceğine inanır (Roth and Brooks Gunn, 2003). Tüm gençlerin olumlu gelişimsel değişim potansiyeline sahip olduğunu varsayarak çocuk ve ergen gelişimi güçlendirme temellidir (Lerner ve ark., 2005). Bunun yanı sıra gençlerin topluma katkı sağlamaları için fiziksel ve psiko-sosyal yeterliliklerinin ile var olan potansiyellerini ortaya çıkarmalarına teşvik eder (Damon, 2004). Bu yaklaşım, bireylerin ve toplulukların gelişmesine yardımcı olarak güçlü yönler ve nitelikler oluşturmaya odaklanır (Snyder ve Lopez, 2002) ve gençleri 'çözülecek sorunlar' yerine 'geliştirilecek kaynaklar' olarak görür (Damon, 2004). Bu bakış açısı, en dezavantajlı ve sorunlu bireyler de dahil olmak üzere gençlerin beklenen yetersizliklerinden ziyade potansiyellerine vurgu yapmaktadır (Damon, 2004; Leffert ve ark.,1996). Toplumsal geleceğin güçlü ve sağlıklı olabilmesi için genç bireyler önemli bir yere sahiptir. Bireyin içinde yaşadığı koşullar geleceğine ayna tutmakta ve bu sürecin büyük bir kısmı gençlik döneminde gerçekleşmektedir. Yani toplumsal birey olma ve bunun farkındalığının oluşması önemli ölçüde bireyin içinde yaşadığı sosyal çevrenin etkisi büyük olduğu söylenebilir.

Harris Poll'un (2016) yaptığı çalışmada gençlerin gelecekte liderlik becerilerini kullanma konusunda iyimser olduklarını ancak tam potansiyellerini gerçekleştirmek için daha fazla güvene, uygulamalı deneyime ve yetişkinlerin rehberliğine ihtiyaç duyduklarını ortaya koymuştur (Harris Poll, 2016). Çalışmaya katılan katılımcıların çoğunluğu liderliği uygulayabilecekleri ve geliştirmek için çalışabilecekleri bir beceri olarak görmektedir. MacNeil (2006:153) liderliği, olumlu yönde etkileme yeteneği ile bunu yapma yetkisinin birleşimi olarak tanımlamıştır. Gençlik gelişimi profesyonelleri, gençlerin yetkiyle güçlendirilebileceği ve yetişkinlerle ortaklaşa çalışabileceği, planlamacı, savunucu veya danışman olarak çevrelerinin ortak yaratıcıları haline gelebileceği çeşitli yolları dile getirmiştir. Bu fırsatlar aynı zamanda gençleri yeterlilik, güven, karakter, şefkat ve bağlantı gibi olumlu gençlik gelişiminin hedeflerine yaklaştırmaktadır (Hamilton, Hamilton ve Pittman, 2004:3-22; Lerner, Lerner ve Phelps, 2008:95). Bireyin gelişimi aynı zamanda toplumun gelişimi anlamına gelmekte olduğundan bireye/gençlere yaşam becerilerine yönelik eğitimler ve olanaklar sunmak toplumsal olarak iyi vatandaş olma eğilimini aşılama anlamına gelmektedir.

Amerika'da yapılan araştırmalar kariyer gelişimine ve sivil katılıma odaklanan toplum temelli eğitim modelinin önemine ortaya koymaktadır (Hoover ve ark., 2007:100-110). Birey gelişiminin deneyimleyerek, görerek, örnek alarak (rol model) yani yapılan işin bir parçası olması ile ortaya koyulan bir eğitim veya etkinlik bireyin/gençlerin sosyal becerilerinin artmasını sağlamaktadır. Burada öğrendiğini gündelik hayata aktaran birey karşılaştıkları zorluklarla daha rahat baş edebilmeyi öğrenir. Bu tip etkinlikler gençleri sosyal beceri gelişimini destekleyen gerçek dünya

ortamlarına dahil eder (Gates ve ark., 2016:46). Gençler bu yolla, tutum, sorumluluk, iletişim, takım çalışması ve çatışma çözümü gibi sosyal becerilerin gerçek hayattaki olayları ve etraflarındaki insanları nasıl etkilediğini pratik edebilir ve öğrenebilir. Takım çalışması ile kazanılacak deneyim bireye hedeflere ulaşmak için benzersiz yollar seçme takdirine sahip olma olanağı sunmaktadır (Choy, 2005:26-28).

Kültürler arası yaklaşımda her bireyin toplumsal birer varlık olma süreci, içinde yaşadığı toplumun sahip olduğu kültürel norm ve değerler ışığında gerçekleştiği fikrinden hareket edilerek açıklanmaktadır. Fleming (2005:69-70) genç bireylerin davranışlarının uzun yıllardır var olan ve devam etmekte olan kültürel ilişkiler etrafında şekillendiğini ifade etmektedir. Kültürler arası yaklaşımda da her toplumun genç bireylere karşı farklı bakış açısına sahip olduğu görüşü kabul edilmektedir (Burcu, 1998:110). Buna göre toplumların gençliğe dair oluşturdukları bakış açılarının arka planında toplumsal sistemlerin sahip olduğu kültürel norm ve değerlerin olduğu söylenebilir.

Pozitif Gençlik Gelişimiyle İlgili Yapılan Çalışmalar

Literatür incelendiğinde ortaya koyulan çalışmaların daha çok sosyo kültürel yönden dezavantajlı ve risk taşıyan azınlık gençler ile yapıldığı görülmektedir (Fuller ve ark., 2013; Shek, 2014). Okulla olumlu ilişkiler kuran ve aidiyet geliştirilmesinin ele alındığı (Weissberg ve O'Brien, 2004; Hui ve ark., 2011), ebeveyn ve akran ilişkilerini ele alan çalışmalar bulunduğu (Şanver Gürsoy, 2018), programların bazıları okul temelli olup genel olarak yaş grubu dört ve yirmi beş arasını kapsamaktadır (Taylor ve ark., 2017, Bird ve Markle, 2012). Pozitif gençlik gelişimi alanında yapılan çalışmalar deneysel ve kesitsel olarak ortaya koyulmuştur. 18 yaş altı yaş grubuna uygulanan çalışmalar katılımcıların, ilişki (farklılıkları yönetme, çatışma çözme, iş birliği yapma, sosyal beceriler ve iletişim), sosyal ilgi (başkalarıyla ilgilenme, empati, paylaşma ve besleyici ilişkiler) boyutuna ait yaşam becerilerinde artış sağlandığını (Özbay, 2017) ortaya koymaktadır.

Jameika'da yaşları 17-24 arası olan herhangi bir işte çalışmayan gençlere altı aylık iş öğretimi içeren pozitif gençlik gelişimi temelli "Jameika Ulusal Gençlik Programı" uygulanmıştır. 6 aylık programda spor, sağlık, akran rol modeli, gelecek planlaması içeriklerine yer verilerek, gençlerin yaşam becerileri geliştirmek ve topluma pozitif yönlü katılımlarını sağlamak amaçlanmıştır. Gençler yapılan çalışma sonucunda, gençlerin mesleki temelli yaşam becerileri geliştirdikleri ortaya konmuştur (Hull ve ark., 2018).

Lerner ve Lerner (2013) tarafından Tufts Üniversitesi'nde 4H (bilişsel alan (head), duygusal alan (hearth), sosyal alan (hands) ve sağlık alanı (health)) programının uygulanması ile ilgili bir araştırma yapılmıştır. 10 yıl süren bu çalışmada 4H çalışmasına katılan gençlerin kendi yaşitlarındaki

diğer gençlere göre seçimlerinde daha sağlıklı oldukları, yurttaşlık görevlerini daha aktif yerine getirdikleri ve yaşadıkları topluma daha çok katkı sağladıkları belirlenmiştir. Bununla birlikte bilim, teknoloji ve mühendislik alanlarına okuldaki çalışmaları haricinde ekstra katılım gösterdikleri görülmüştür.

Alfian ve Chusairi tarafından 2021 yılında yapılan çalışmada ergenlerin gelişiminde doğrudan etkili olan öğretmenlerle 5C özellikleri (yetkinlik, öz güven, bağ kurma, karakter, empati) bağlamında ortaya koyduğu araştırmasında, öğretmenlerin 5C özelliklerini geliştirmek amacıyla “Pozitif Öz Yeterlilik” programını uygulamak ve programın öğretmenlerin mesleki öz yeterlilik düzeyleri üzerindeki etkisini test etmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda Endonezya’da bir ortaokulda çalışan ve farklı branşlardan (Örn: İngilizce, sosyal bilgiler, beden eğitimi) 59 öğretmene olumlu gençlik gelişimi ve 5C özellikleri ile bağlantılı eğitimler verilmiştir. Eğitimlerin içeriğinde öğretmenlerin bilgi ve becerilerini artırıcı çalışmalar bulunmaktadır. Ardından öğretmenlerin gelişim sonuçlarına bakılmıştır. Öğretmenlerin gelişimi, program öncesi ve sonrasında uygulanan ön test-son test ile ölçülmüştür. “Öğretmen Yeterliliği Ölçeği” ön test ve son test arasındaki ortalama puanlarda artış olduğu ifade edilmiştir.

Pozitif (Olumlu) Gençlik Gelişimi ve Spor

Pozitif gençlik gelişiminin temelinde yatan yaşam becerilerinin geliştirilmesi için ideal bir ortam yaratan etkinliklerden birisi de spordur. Spor aracılığı ile oluşturulan etkinlikler sayesinde gençler serbest (boş) zamanlarını en verimli ve yararlı biçimde değerlendirebilmektedirler (Jones ve Lavalley, 2009:159-167). Bir çok araştırma ile ortaya koyulan sporun kazanımlarına baktığımızda; liderlik (Camire ve ark., 2009:72-88), bilişsel beceriler (Danish ve ark., 2004:38-49), takım çalışması (Holt, 2007:58), sosyal beceriler (Gould ve ark., 2012), duygusal beceriler (Brunelle ve ark., 2007), iletişim becerileri (Gould ve ark., 2007), zaman yönetimi (Fraser-Thomas ve Cote, 2009:3-23), inisiyatif alma becerisi, kendine ve başkalarına saygı gösterme, amaç ve hedef belirleme (Holt ve ark., 2012:97-113), problemlere çözüm yolu ve karar verme gibi (Strachan ve ark., 2011) bir takım yaşam becerilerini geliştirdiğine ve bireyi toplumsal hayata hazırladığına dair bulgular öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, gençler spor aracılığı ile sosyal, akademik ve bilişsel yetkinlik kazanır/gelişir, özgüven, öz yeterlilik ve kendilik algısı gelişir, toplumsal kurallara saygı, doğru yanlış algısı ile karakter gelişimini sağlar ve empati ve sempati algısı gibi diğer insanlara saygı algısı ortaya çıkar (Lerner ve ark., 2005:17-71, Roth ve Brooks-Gunn, 2003:94-111, Lerner ve ark., 2005:23).

Spor bireylere psikolojik sağlamlık veren, toplumsal davranışlarını şekillendiren, fiziksel ve zihinsel olarak belirli bir noktaya erişmesini sağlayan, pedagojik ve biyolojik bir olgudur (Ölmez, 2010:65). İnsanın ruhen, bedenen ve sosyal yönden gelişimine katkı sağlama görevi olan spor,

modern bir toplum yaratmada etkili bir sosyal olgudur. Bireye kişisel olarak sunduğu yarar ve görevlerinin yanında sosyal yönden de önemli bir görev üstlenmiştir (Aracı, 1999:79-81; Yetim, 2000:63-72). Birleşmiş Milletler, kalkınma ve barış programlarına sporu daha sistematik bir şekilde dahil ederek, daha iyi bir dünya yaratılmasında yardımcı bir araç olarak yararlanılabileceğini belirtmiştir (Özbey ve Güzel, 2009:117-131; Gilbert ve Bennett, 2012:35-37). İnsanların fiziksel, duygusal ve toplumsal olarak öz gelişimlerinin sağlanabilmesi, takım çalışması kabiliyetlerinin geliştirilebilmesi, dayanışmanın sağlanabilmesi ve kendilerini toplumun bir parçası/üyesi olarak hissedebilmelerinin en kolay yollarından birisi spordur. Spor, temel anlamda fiziksel aktiviteler bütünü olarak tanımlanmasının yanı sıra insanlara kişisel ve sosyal bir üst kimlik duygusu ve grup üyeliği hissi vermesiyle sosyalleşme konusunda son derece işlevsel bir etkiye sahiptir (Özer ve Demir, 2022; 350). Spor birçok sosyal değer oluşmasına ve bu değerlerin yaygınlaşmasına ve sürekliliğine katkı sağla bu sebeple toplumsal anlamda oldukça büyük bir öneme sahiptir.

Spor temelli pozitif gelişim programlarının temelinde, gençlik gelişiminde daha olumlu sonuçlar elde edebilmek adına sporun benzeri olmayan bir araç olduğu inancı yatmaktadır (Coakley, 2011:306-324; Fraser-Thomas ve ark. 2005:19-40; Turnnidge ve ark., 2014:215-217; Jones ve ark. 2011:250-267). Sporun doğası gereği ortaya koyduğu bu potansiyel bireye verilmek istenen kazanımların öğretilmesinde gerekli ortamı hazırlaması yönünden çok kıymetli olduğu düşünülmektedir.

Spor yoluyla pozitif gençlik gelişimi yaklaşımı ile ortaya koyulan çalışmalara bakıldığında sporun birey üzerinde yaşamsal becerileri geliştirmesi, bireyin/gençlerin sosyal hayata dahil olmalarında kolaylık sağlaması, fiziksel gelişimlerinin yanı sıra zihinsel anlamda da pozitif gelişmelerine katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Kısacası ortaya koyulan çalışmalar sporun gençlerin iyi birer vatandaş/insan olabilmeleri konusunda desteklemede önemli bir rol oynadığının altını çizmektedir. Sporun gençler üzerinde sağladığı bu yol, çevrelerinde yaşanan olumsuz olaylara dair pozitif bir tutum sahibi olabilmeleri ve her ne olursa olsun farklılıklara daha işlevsel bir şekilde yaklaşmalarını sağlamasında ve bunu yaşamsal bir beceri olarak algılanması ve öğretilmesinde oldukça yüksek bir önem sahiptir (Aykara ve Albayrak, 2016:77-100; Özer ve Demir, 2022; 357-359). Bunun yanı sıra spor genç ve çocuklara eğlenerek bir şeyleri öğrettiğinden gençler ve çocuklar katıldıkları bir sportif etkinlikte farkında olmadan bireysel gelişimlerine ve bireysel gelişimleri ile de toplumsal yönden gelişimi ortaya koymaktadır. Sporun eğitici yönünü alan projeler vardır. Bu projeleri uluslararası kuruluşlar (IOC, UNİCEF vb.) da desteklemektedir. Örneğin IOC'nin geliştirdiği ve özellikle dezavantajlı ya da gelişmekte olan ülkelerde uygulamaya çalıştığı ve uygulanmasında teşvik ettiği proje olan Olimpik Değerler Eğitimi Projesi (ODEP). Olimpik Değerler Eğitim Programının altında yatan öğreti pozitif genlik gelişimine yönelik sportif etkinlikler

sunmak. Genç ve çocuklara spor yolu ile saygıyı, arkadaşlığı, hoşgörüyü, daha iyiye ulaşmaya yönelik çaba göstermeye teşvik etmek, bunun yanı sıra hayat boyu öğrenmeyi, eğitimi kavramsallaştırmayı ve değer temelli gelişimi destekleyen program, genç ve çocukları zararlı davranış ya da alışkanlıklardan uzak kalmasını sağlayarak gelişen becerilerin yaşam boyu kullanılmasını ve günlük yaşama aktarılmasına odaklanan, topluma yararlı sağlıklı gençlik ve toplum yetiştirmeyi hedef almaktadır (IOC-OVEP Tool Kit, 2016). Olimpik Değerler Eğitim Programını kullanarak ortaya koyulan uygulamalı proje ve çalışmaların sonuçları bakıldığında; sportif etkinliklerle ortaya koyulan eğitimlerin/aktivitelerin bireye toplumsal, kültürel değerler öğretmesinde büyük bir katkısının olduğu, çocuklarda deneyimlemeyi, uyumu, empatiyi, daha iyiye ulaşmayı, yardımlaşmayı, paylaşmayı ve saygıyı öğretmede önemli bir nokta olduğunu göstermektedir (Ünlü, 2023:158-159). Bunun yanı sıra bu tür eğitimler ya da aktivitelerin çocuk ve gençlerde karakter gelişimlerine de katkı sağladığı yönünde çalışmalara da rastlamak mümkündür (Camire, ve Trudel, 2010:193-207).

Sporla Pozitif Gençlik Gelişimi ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Eğitim ve aile hayatı dışında kalan zamanlar özellikle gençlerin çeşitli etkinliklerde yer almalarının pozitif yönde gelişim için fırsatların sunulmasında önemli bir yere sahiptir. Pozitif (olumlu) gençlik gelişimine ilişkin bu görüşlere bakıldığında, gençlerin içinde yer aldıkları spor etkinliklerinin, onların yaşamlarını büyük ölçüde etkileme potansiyeli olduğu görülmektedir. Bu gençlerin yaşamlarına farklı boyutlarda etki edebilecek olan spor etkinliklerinin önemli rol oynayabileceği söylenebilir. Spor etkinlikleri bu deneyimi kusursuz sunabilen bir olgudur. Spor etkinliklerinde yer alan gençler bilişsel sosyal, duygusal ve fiziksel olarak gelişimleri söz konusudur. Sporda pozitif gençlik gelişimi ile ilgili ülkemizde ve yurt dışında yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Bu bölümde yapılan çalışmalar özetlenmeye çalışılmıştır.

Riley ve Anderson-Butcher (2012) yapmış oldukları çalışmada, pozitif gençlik gelişimi temelli Spor Yaz Kampı programının bireysel, veli, aile ve topluluk düzeyindeki etkisini incelemişlerdir. Çalışmaya yaşları 9-16 arasında ve düşük gelirli olan 600 öğrenci katılmıştır. Yaz spor okulu kapsamında öğrencilere araştırma, öğrenme ve öğretme içeriği bulunan çalışmalar uygulanmıştır. Program 19 gün boyunca devam etmiş olup, sabah 9 ve öğleden sonra 14 saatleri arasında çalışılmıştır. Programda sosyal beceriler, ait olma, bağlılık duygusunu geliştirme konuları işlenmiştir. Ayrıca program “Kişisel ve Sosyal Sorumluluk Eğitimi” (TPSR), programına dayandırılmıştır ve fiziksel aktivite bağlamında saygı, katılım, çaba, kişisel ve sosyal yönlendirme, kendini geliştirme konularına odaklanmıştır. Programın sonunda ailelerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve ailelerin gençlerde olumlu tutum ve davranışların geliştiğini ifade ettikleri sonuçlar ortaya çıkmıştır. Sonuçlara katkıda bulunan ana

noktalar; danışmanların rolleri ve nitelikleri, spor ve yaşamın iç içe birbirine dahil edilmesi, akran ve aile etkileşimi ve programın olumlu yapısı ve katkısı şeklinde ortaya koyulmuştur. Bulgulara bakıldığında, spora dayalı pozitif gençlik gelişimi yaz programlarının değerine ilişkin nitel kanıtlar sağlamanın yanı sıra, bu yeni ortaya çıkan programın uygulama alanında program tasarımına rehberlik edebilecek önemli bir kazanım olarak nitelendirilmiştir.

Fuller ve ark., (2013) tarafından, “Sport Hart Ford Boys” programına katılan erkek çocuklarının deneyimleri nitel araştırma yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmaya 8 erkek çocuğu ve ebeveynleri dahil edilmiştir. Uygulanan Sport Hart Ford Boys programının içeriğinde spor (basketbol, futbol, hokey) ve fiziksel aktiviteler (yakalama, bayrak yarışı) ile yaşam becerileri (sorumluluk alma, saygı duyma, liderlik) bulunmaktadır. Bununla birlikte ev ödevlerine yardım, sağlıklı beslenmenin öğretilmesi ve birlikte uygulanması gibi uygulamalar da yapılmıştır. Program, 24 hafta boyunca haftada 2 kez ve 2 saat olmak üzere uygulanmıştır. Program sonunda bireylerle yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar tarafından oluşturulan görüşme soruları pozitif gençlik gelişimi modeli olan 5C özelliklerine dayalı hazırlanmıştır. Çalışma için veri toplama, programa ilişkin algılarını değerlendirmek için 12. ve 24. haftalarda katılımcılar ve ebeveynleri ile yapılan bireysel görüşmeleri içermiştir. Bir de programın son gününde katılımcılarla sonlandırma görüşmesi yapılmıştır. Araştırmanın veri toplama kısmında katılımcılara ilişkin gözlemler öğretmen ve ebeveynlere sorulmuştur. Soruların içeriğini katılımcıların programa odaklanma ve programın hedeflerine ilişkin katılımları ile ilgili sorular oluşturmuştur. Katılımcıların yanıtlarını doğrulamak amacıyla ebeveynler ve öğretmenlerle yapılan görüşmeler incelenmiştir. Bulgulara bakıldığında erkek çocukların programa katılmalarındaki en önemli etken spor ile ilgili yapılan aktiviteler olduğu ortaya koyulmuştur. Ayrıca programa katılan çocuklarda programın, 5C özelliklerini geliştirmede olumlu etkiler sağladığı görülmüş ve kendilerini keşfetmelerine yardımcı olmuştur. Okul sonrası programların, olumlu ilişkileri teşvik ederek güvenli ve güvenilir bir ortamda kendi kendini keşfetme fırsatları sunarak, en azından kısa vadede erkek çocuklarında olumlu gençlik gelişimi sağlamış olduğu ortaya konmuştur (Fuller ve ark., 2013).

Aykara ve Albayrak 2016 yılında yapmış oldukları nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı çalışmalarında, dezavantajlı koşullarda yaşayan gençlerin, spor aktivitelerinde yer almalarının yaşamlarına yansımalarını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda ortaya çıkan ana temalar; bireylerin spor aktivitelerine dair algıları, bireylerin kişisel gelişimleri ve çevreleri ile ilişkileridir. Ortaya çıkan bu ana temalar, pozitif gençlik gelişimi yaklaşımında bulunan 5C (yetkinlik, öz güven, karakter, bağ kurma ve empati) özellikleri açısından ele alınmıştır. Sonuçta; spor etkinliklerine katılan gençlerin çevrelerindeki bireylerle kurdukları ilişkilerde bağların güçlü olduğu, aile ve çevrelerine karşı olumlu tutum ve davranışlar

sergiledikleri görülmüştür. Ayrıca spor etkinliklerine katılımın kişilerin öz güvenlerine katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, ebeveynlerinden spor etkinliklerine katılmaya yönelik pozitif tutum ve davranış gören bireylerin öz güven, bağ kurma özellikleri gelişim göstermiştir.

SONUÇ

Pozitif gençlik gelişimini bakış açısıyla hazırlanan programlara gençlerin katılımı sonucunda gençlerin, madde bağımlılıklarında ve suç teşkil eden davranışların gösterilmesinde azalma, akademik ve okul başarılarında artışın, okula devam etmeleri ile ilgili sorunların azaldığı, sosyal yeterliliklerinde ve özgüven duygusunda artışın bunun yanı sıra ruhsal sağlıklarında iyileşmenin öne çıktığı görülmüştür (Catalano ve ark., 2004:98-124; Eccles ve Gootman, 2002; Roth ve Brooks-Gunn, 2003:94-111; Aykara ve Albayrak, 2016:77-100). Bunların yanı sıra kendilerine özgü bir değerler sistemi oluşturdukları, doğru ve yanlış arasındaki ayrımın farkındalığı dolayısı ile karakterlerinin geliştiği ortaya koyulmaktadır (Aykara ve Albayrak, 2016:77-100). Bununla birlikte gençlerin çevrelerinde yaşanan olumsuzluklara dair pozitif bir tutum ortaya koymaları, farklılıklara saygılı olmayı ve daha işlevsel uyum sağlamaları açısından sporun önemi oldukça büyüktür.

Sportif etkinlikler aracılığı ile pozitif gençlik gelişimi programlarına bakıldığında, gençlerin kendi kararlarını verebilme yeteneği geliştirdiklerini (Inoue vd., 2015:1-13), geleceğe umut ile bakabilmeyi sağladığını (Damon, 2004:13-24, Schmid vd., 2011:45-56), gençlerin hayatlarının bir anlam kazandığı duygusunu arttığını (Damon, 2004:13-24), topluma yararlı birer vatandaş yetiştirme gibi bireyin ve dolayısı ile toplumun gelişimsel açıdan olumlu birçok sonucu ortaya koyduğu görülmektedir. Spor insanların kişiliklerinin olumlu yönde şekillendiren, yaşam becerilerini geliştiren, sosyal hayata dahil olmasını kolaylaştıran bir kavram olması ile gerek gençlerin gerekse çocukların yetiştirilmesinde ve geliştirilmesinde kısacası iyi vatandaş olabilmelerinde ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda sporun eğitici özelliğini kullanarak çocukların ve gençlerin kişiliklerinin geliştirilmesi duygusal ve sosyal yönden daha sağlıklı bir toplum yaratmaya olanak sağlayacaktır.

Sporun ya da sportif etkinlikleri çocuk ve gençlerin gelişimi için kilit noktada olduğu yadsınamaz bir gerçek olduğu, çocuk/gençlerin hayatlarını yönlendirmede ve/veya şekillendirmede büyük potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra sportif etkinliklerin kötü alışkanlıklardan (sigara, alkol, uyuşturucu gibi) ve kavga şiddet vb. gibi olumsuz etkilerden koruduğunu, zorluklarla mücadele edebilme yetisini kazandırdığını, sosyal bağları güçlendirerek negatif sosyal güçlerin etkisinin azaltılmasına olanak sağladığı açıktır. Çocuk ve gençleri spora dahil etmenin spor ile iç içe

olmaları ile hayatları boyunca toplumda katılımcı ve üretken bireyler olarak yetiştirilmelerinin pozitif birey pozitif toplum bilincinin oluşmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

REFERANSLAR

- Alfian I. N, Chusairi A. (2021). Youth positive capacity training 5c (competence, confidence, connection, character, caring) for malang regency teachers. In Proceeding of Inter-Islamic University Conference on Psychology. 1(1): 1-4.
- Aracı, H. (1999). Öğretmen ve öğrenciler için okullarda beden eğitimi. 79-81, Bağırğan Yayınevi. Ankara.
- Aykara, A. ve Albayrak, H. (2016). Olumlu Gençlik Gelişimi Yaklaşımı Açısından Spor Etkinliklerine Katılımın Gençlere Yansımaları. Toplum ve Siyasal Hizmet, Cilt: 27 Sayı: 1, 77–100.
- Bayhan V. (2018). “Gençliğin Topluma Katılma Örüntüleri”, Gençlik Araştırmaları Dergisi, Cilt:6, Sayı:14, 5-23.
- Bird J. M, Markle R. S. (2012). Subjective well-being in school environments: Promoting positive youth development through evidence-based assessment and intervention. American Journal of Orthopsychiatry. 82(1): 61-66.
- Bronfenbrenner, U. (1979). The ecology of human development. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Camire, M., ve Trudel, P. (2010). High school athletes' perspectives on character development through sport participation. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 15(2), 193- 207.
- Camire, M., Trudel, P., & Forneris, T. (2009). High school athletes' perspectives on support, communication, negotiation and life skill development. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 1(1): 72-88.
- Catalano, R. F., Berglund, M. L., Ryan, J. A. M., Lonczak, H. S. ve Hawkins, J. D. (2004). Positive youth development in the united states: Research findings on evaluations of positive youthdevelopment programs.The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 591, 98-124.
- Choy, S. (2005, Winter). Engaging youth learners. *Adult Learning Australia's Quest Magazine*, 2, 26–28. Retrieved from <https://eprints.qut.edu.au/6775/1/6775.pdf>
- Coakley, J. (2011). Youth sports: What counts as positive development? *Journal of Sport and Social Issues*, 306-324.
- Connecticut Recreation and Park Association, (2023). <https://crpa.com/resources/what-is-parks-and-recreation> (Erişim Tarihi: 27.08.2023).

- Danish, S.J., Forneris, T., Hodge, K., & Heke, I. (2004). Enhancing youth development through sport. *World Leisure*, 3: 38-49.
- Damon, W. (2004). What is positive youth development? *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 5, 91,13-24.
- Eccles, J. S. ve Gootman, J.A. (Eds.). (2002). *Community programs to promote youth development*. Washington, DC: National Academy Press.
- Fleming, C. M. (2005). "Its Social Psychology: with an Introduction to Recent Findings From The Fields of Anthropology, Physiology, Medicine, Psychometrics and Sociometry", *The Sociology of Youth and Adolescence* Adolescence, Vol: 12, Published by Routledge and Kegan Paul, London.
- Fraser-Thomas, J.L., Cote, J., ve Deakin, J. (2005). Youth sport programs: An avenue to foster positive youth development. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 19-40.
- Fraser-Thomas, J., & Cote, J. (2009). Understanding adolescents' positive and negative developmental experiences in sport. *The Sport Psychologist*, 23: 3-23.
- Fuller R. D, Percy V. E, Bruening J. E, Cotrufo R. J. (2013). Positive youth development: minority male participation in a sport-based afterschool program in an urban environment. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 84(4): 469-482.
- Gates, S., Lippman, L., Shadowen, N., Burke, H., Diener, O., & Malkin, M. (2016). Key soft skills for cross-sectoral youth outcomes. Retrieved online from <http://www.youthpower.org/resources/key-soft-skills-cross-sectoral-youth-outcomes>
- Gilbert, K. ve Bennett, W. (2012). Sport, peace and development. *Sport and Society series*, Common Ground Publishing, 35-37.
- Güçlü M. (2013). "Gençlik Döneminde Boş Zaman Faaliyetlerinin Yeri ve Önemi", *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, 158-169.
- Hamilton, S. F., Hamilton, M. A., ve Pittman, K. (2004). Principles for youth development. In S. F. Hamilton & M. A. Hamilton (Eds.), *The youth development handbook: Coming of age in American communities 3–22*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Harris Poll. (2016). National youth survey. Chevy Chase, MD: National 4-H Council. Retrieved from <http://cdn.4-h.org/wp-content/uploads/2016/04/National-Youth-Survey-Report-PUBLIC.pdf>
- Holt, N. (2008). *Positive youth development through sport*. London: Routledge. <http://sporla-basla.org/hakkimizda/proje-hakkinda/>, Erişim Tarihi: 05.08.2023.
- Holt, N.L. (2007). An ethnographic study of positive youth development on a high school soccer team. In Paper presented at society for research in child development conference, Boston, MA.

- Holt, N.L., Sehn, Z.L., Spence, J.C., Newton, A.S., & Ball, G.D. (2012). Physical education and sport programs at an inner city school: Exploring possibilities for positive youth development. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 17(1), 97– 113.
- Hoover, T. S., Scholl, J. F., Dunigan, A. H., & Mamontova, N. (2007). A historical review of leadership development in the FFA and 4-H. *Journal of Agricultural Education*, 48(3), 100–110. doi:10.5032/jae.2007.03100
- Hui E. K, Tsang S. K, Law B. (2011). Combating school bullying through developmental guidance for positive youth development and promoting harmonious school culture. *The Scientific World Journal*. 11: 2266-2277.
- Hull D. M, Saxon T. F, Fagan M. A, Williams L. O, Verdisco A. E. (2018). Positive youth development: An experimental trial with unattached adolescents. *Journal of Adolescence*. 67: 85-97.
- International Olympic Committee (IOC) (2016). *The Fundamentals of Olympic Values Education: A Sports-Based Programme*, 2nd Edition, OVEP Kit, International Olympic Committee, Department of Public Affairs and Social Development through Sport, Lausanne, Switzerland.
- Inoue, Y., Wegner, C. E., Jordan, J. S. ve Funk, D. C. (2015). Relationships Between Self- Determined Motivation and Developmental Outcomes in Sport-Based Positive Youth Development, *Journal of Applied Sport Psychology*, 27 (4), 1-13.
- Jones, M. I., Dunn, J. G. H., Holt, N. L., Sullivan, P. J., & Bloom, G. A. (2011). Exploring the “5Cs” of positive youth development in sport. *Journal of Sport Behavior*, 34, 250–267.
- Jones, M. I., & Lavalley, D. (2009). Exploring the life skills needs of British adolescent athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 10, 159–167.
- Karaküçük S. (2008). *Rekreasyon- Boş Zamanları Değerlendirme*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Korkmaz F. C. (2019). *Olumlu Gençlik Gelişimi: Genç Denizli Kulüpleri Örneği*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli.
- Larson R. W. (2000). Toward a psychology of positive youth development. *American Psychologist*, 55(1):165-170.
- Leffert N, Saito R.N, Blyth D.A, Kroeneke C.H. (1996). Making the case: Measuring the impact of youth development programs. ERIC, Minneapolis: Search Institute. s: 1-33.
- Lerner, R., Lerner, J. V., & Phelps, E. (2008). *The positive development of youth: Report of the findings from the first four years of the 4-H Study of Positive Youth Development*. Medford, MA: Tufts University.

- Lerner, R. M., Lerner, J. V., Almerigi, J., Theokas, C., Naudeau, S., Gestsdottir, S., Naudeau, S., Jelicic, H., Alberts, A., Ma, L., Smith, L., Bobek, D., Richman-Raphael, D., Simpson, I., Christiansen, E. D. & von Eye, A. (2005). Positive youth development, participation in community youth development programs, and community contributions of fifth grade adolescents: findings from the first wave of the 4-h study of positive youth development. *Journal of Early Adolescence*, 25(1), 17-71.
- Lerner R. M, Lerner J. V. (2013). The positive development of youth: Comprehensive findings from the 4-H study of positive youth development. National 4-H Council. 1: 1-53.
- Lopez, A., Yoder, J.R., Brisson, D., Lechuga-Pena, S., ve Jenson, J.M., (2015). Development and Validation of a Positive Youth Development Measure: The Bridge-Positive Youth Development, *Research on Social Work Practice*, 25(6), 726-736.
- MacNeil, C. A. (2006). Bridging generations: Applying “adult” leadership theories to youth leadership development. *New Directions for Youth Development*, 2006(109), 27–43. doi:10.1002/yd.153.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, (çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürçü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Ölmez, E. (2010). Görme engelli bireylerin sosyalleşme sürecine sporun etkisi (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi.
- Özbay G. (2017). Pozitif Genç Gelişimi Temelli Sınıf Rehberliği Programının İlkokul Öğrencilerinin Yaşam Becerilerine Etkisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Özbeç, S. ve Güzel, P. (2009). Uzun dönemli olimpiik eğitim programlarının incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, Hacettepe Journal of Sport Sciences, 20(4), 117-131.
- Özer, C. Ş. ve Demir, H., (2022). Spor Yoluyla Pozitif Gençlik Gelişimi ve Erasmus Plus Programları. *INSAC World Social and Education Sciences*. Ed. Doç. Dr. Veysel Temel. Gece Kitaplığı, 350-359.
- Poyraz ve ark. (2003). “Üniversite Gençliğinin Güncel Sorunlara Bakışı: H.Ü. Sosyoloji Bölümü Öğrencileri Örneği”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 1, 1-32.
- Riley A, Anderson Butcher D. (2012). Participation in a summer sport based youth development program for disadvantaged youth: Getting the parent perspective. *Children and Youth Services Review*. 34(7): 1367-1377.
- Roth, J. ve Brooks-Gunn, J. (2003). What exactly is a youth development program? Answers from research and practice. *Applied Developmental Science*, 7(2), 94-111.
- Schmid, K. L., Phelps, E., Kiely, M. K., Napolitano, C. N., Boyd, M. C. ve Lerner, R. M. (2011). The role of adolescents’ hopeful futures in predicting positive and negative developmental trajectories: Findings

from the 4-H Study of Positive Youth Development, *The Journal of Positive Psychology: Dedicated to furthering research and promoting good practice*, 6 (1), 45-56.

- Shek D. T, Lin L. (2014). Personal well-being and family quality of life of early adolescents in Hong Kong: Do economic disadvantage and time matter? *Social Indicators Research*. 117(3): 795-809.
- Seligman M. E. P. Positive Psychology, Positive Prevention and Positive Theraph. C.R. Snyder and S.J. Lopez (Ed.). *Handbook of Psychology*. Oxford Press, New York; 2002, p: 3-9.
- Şanver Gürsoy H. (2018). Amerikalı Müslüman Ergenlerin Pozitif Gençlik Gelişimlerinin Yordayıcısı Olarak Etnik ve Dini Kimlik Oluşumlarının İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul*.
- Taylor R. D, Oberle E, Durlak J. A, Weissberg R. P. (2017). Promoting positive youth development through school-based social and emotional learning interventions: A meta-analysis of follow-up effects. *Child Development*. 88(4): 1156-1171.
- Tezcan M. (1996). *Eğitim Sosyolojisi*, Feryal Matbaa, Ankara.
- Turnidge, J., Cote, J., & Hancock, D.J. (2014). Positive youth development from sport to life: Explicit or implicit transfer? *Quest*, 66, (2), 215-217.
- Ünlü, H. (2023). Olimpik Değerler Eğitim Programına Dayalı İşlenen Beden Eğitimi Derslerinin Psikolojik, Bilişsel ve Değer Kazanımına Etkisi: Ortaokul Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, 158-159.
- Witt, P.A. ve Crompton, J. L. (2003). Positive youth development practices in recreation settings in the United States, *World Leisure Journal*, 45 (2), 4-11.
- Weissberg R. P, O'Brien M. U. (2004). What works in school based social and emotional learning programs for positive youth development. *The Annals of The American Academy of Political and Social Science*. 591(1): 86-97.
- Woff K. H. (2014). "Fenomenoloji ve Sosyoloji", (çev. Harun Rızatepe), *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, Tom Bottomore ve Robert Nisbet, (der. Mete Tunçay ve Aydın Uğur), *Kırmızı Yayınları*, İstanbul, 544-605.
- Yetim, A. (2000). Sporun sosyal görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1, 63-72.

Kampüs Rekreasyonu

Mustafa ARICI¹

1- Arş. Gör.; Hitit Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Bölümü, mstfa.arici@gmail.com, ORCID No: 0000-0002-6459-8326

ÖZET

Kampüs rekreasyonu, üniversite ortamlarında öğrencilerin fiziksel, sosyal ve zihinsel sağlıklarını destekleyen bir dizi faaliyeti içerir. Spor salonları, açık hava spor alanları, sosyal etkinlikler ve öğrenci kulüpleri gibi unsurları kapsayan bu programlar, genç yetişkinlere düzenli egzersiz yapma imkânı sunmanın yanı sıra sosyal bağları güçlendirmelerine ve stresle başa çıkmalarına yardımcı olur. Bu, öğrencilerin genel yaşam kalitesini artırmaya, derslere daha fazla odaklanmalarına ve üniversite deneyimlerini daha dengeli hale getirmelerine katkıda bulunur. Kampüs rekreasyonu, genç öğrencilerin sadece fiziksel sağlıklarını değil, aynı zamanda sosyal ve zihinsel refahlarını da destekleyen bir platform sunar. Bu faaliyetler, öğrencilerin birbirleriyle etkileşime geçmelerini teşvik eder, yeni dostluklar kurmalarına olanak tanır ve çeşitli kültürlerden gelen öğrenciler arasında bir köprü oluşturur. Ayrıca, stresin yoğun olduğu üniversite yaşamında, kampüs rekreasyonu, öğrencilere rahatlamak ve zihinsel olarak yeniden enerji toplamak için önemli bir araç sağlar. Böylece, genç yetişkinler sadece akademik başarılarını değil, aynı zamanda kişisel gelişimlerini de destekleyerek üniversite deneyimlerini daha anlamlı hale getirirler. Bu bölümde üniversitelerdeki rekreasyon tesislerinin rolü, kampüs rekreasyonunun amaçları, bu faaliyetlerin sağladığı faydalar ve bu bağlamda üniversite gençliği üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur.

Kampüs Rekreasyonuna Giriş

Rekreasyon, kişinin serbest zamanını yaşamını iyileştirecek faaliyetler için kullanma sürecidir. Günümüz dünyasında makineleşme, teknoloji ve dijitalleşme hızla ilerlemekte, iş dünyasında emek ihtiyacı her geçen gün azalmakta, bireylerin serbest zamanları artmakta, çalışma saatleri ise azalmaktadır. Bireylerin rahatlayabilmesi, dinlenebilmesi, sosyalleşebilmesi ve eğlenebilmesi için serbest zamanların etkili bir şekilde değerlendirilmesi oldukça önemlidir (Siyahaş, 2020).

İnsanların hayatlarında çok önemli aşamalar vardır. Böyle dönemlerde kişilerin geleceğe yönelik kararlar alması ve değerli deneyimler kazanması oldukça önemlidir. Eğitim süreci, bireyleri geleceğe, sosyal hayata, aileye ve kariyere hazırladığı için de önemli bir deneyimdir. Öğrenciler için üniversite dönemi hayatı yeni bir sosyal ortam ve yeni deneyimler anlamına gelir. İnsan hayatı için bir geçiş dönemi olan üniversite yılları, bireylerin sorumluluklarının farkına vardıkları ve bunlarla baş etme becerilerini geliştirdikleri bir dönemdir (Hızıroğlu, 2018).

Üniversite yerleşkeleri, akademik ve idari personel, içinde buldukları topluluk, öğrenci aileleri ve özellikle öğrenciler için kültürel, fiziksel, entelektüel, sosyal, manevi, çevresel ve ekonomik gelişimin sağlanması açısından önemlidir (Gül vd., 2016). Bu durum Türkiye’de 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kurumu’nun 47. maddesinde “*Yüksek Öğretim Kurumları’nın yapacağı plan ve programlar uyarınca öğrencilerin beden ve*

ruh sağlığını korumak, beslenme, çalışma, dinlenme, boş zamanları değerlendirme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ve bu amaçla bütçe imkânları oranında okuma salonları, yataklı sağlık merkezleri, öğrenci kantini ve lokanta açmak, toplantı, sinema, tiyatro salonları, spor salonu ve sahalar, kamp yerleri sağlamak ve bunlardan öğrencilerin en iyi şekilde yararlanmaları için gerekli önlemleri almakla görevlidir” (Yükseköğretim Kurulu (YÖK), 1983) açık bir şekilde belirtilmektedir. Her yaştan bireyin spora yönlendirilmesi; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 59. maddesinde *“Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder.”* güvence altına alınmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2020).

Genç olarak tanımladığımız üniversite öğrencileri, yoğun okul hayatının, yoğun derslerin, sınavların, iş hayatının ve buna benzer birçok faktörün neden olduğu günlük hayatın stresinden kaçmak için serbest zaman aktivitelerine ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle kampüs içi eğlence tesislerinin ve etkinlik mekanlarının varlığı öğrenciler için son derece önemlidir (öpür, 2020). Öte yandan kampüs rekreasyonu etkinlikleri, öğrencilerin üniversite hayatı boyunca yeni deneyimler kazanmalarına, bireyselliklerini geliştirmelerine, yeni arkadaşlar edinmelerine, sosyal olarak gelişmelerine ve okul hayatından keyif almalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Günümüzde öğrenciler üniversite tercih ederken genellikle üniversitenin ve üniversitenin kampüsünün sunduğu olanakları göz önünde bulundurarak tercih yaparlar. Öğrencilerin üniversite tercihlerinde üniversitenin akademik başarılarının yanında üniversite kampüsünde bulunan tesis ve mekanların önemi oldukça fazladır.

Kampüs içi serbest zaman etkinlikleri başta ABD, Kanada ve İngiltere olmak üzere birçok gelişmiş ülkede planlı ve programlı bir şekilde yürütölmekte ve genellikle müfredatın bir parçası olmaktadır (Zengin vd., 2006). Türkiye'de kampüs rekreasyonu fikrinin hayata geçirildiği asıl yer üniversitelerdir. Ülkemizde hemen hemen her üniversitenin kampüsü bulunmaktadır. Üniversite kampüslerinde gerçekleştirilen serbest zaman etkinlikleri olumlu etkileriyle hem eğitime hem de kampüste yaşayan insanların yaşam kalitesinin artmasına katkıda bulunmaktadır (Kaba, 2009). Kampüs rekreasyonu, üniversite topluluğunun öğrenci gelişimi ve öğrenme sonuçları üzerinde önemli etkisi olan bir bileşenidir (Helms, 2010).

Colley ve arkadaşları (2018), kampüs içi rekreasyonun öğrencilerin sadece kampüste eğlenmesi değil aynı zamanda fiziksel olarak aktif kalmaları için de harika bir fırsat olduğunu belirtmiştir.

Kampüs içi rekreasyon, üniversite kampüslerindeki öğrencilerin stresini azaltmaya yardımcı olabilecek bir seçenektir. Kampüsteki rekreasyon, okul içi sporlar ve fitness merkezi dahil olmak üzere çeşitli fiziksel aktivite türlerinden oluşur (Selvaratnam, 2020).

Günümüzde üniversitelerde kampüs eğlencesi adı verilen birçok etkinlik düzenlenmekte olup bunlara verilebilecek örnekler arasında;

mezuniyet törenleri, spor yarışmaları, öğrenci kulüpleri, konserler, festivallerin yanı sıra kampüs spor tesislerindeki etkinlikler ve üyelik programları yer almaktadır (Mercanoğlu vd., 2015).

Son araştırmalar ışığında kampüs rekreasyonunun, öğrencileri üniversiteye çekmede ve gerekli yatırım ve çabayla bu statüyü korumada önemli bir faktör olduğu kabul edilmektedir (Kampf, 2010).

Üniversite hayatı bireylerin yalnızca akademik gelişim için eğitim aldıkları dönem olmamalı. Bireyler yaşamlarının bu dönemlerinde sosyal ve fiziksel gelişim sağlayarak kişisel gelişimlerine katkı sağlayarak sonraki yaşamlarında fayda sağlayabilecekleri deneyimler elde etmelerine imkân sağlamalıdır. Kampüs, öğrencilerin sadece eğitim aldıkları bir yer değil, aynı zamanda öğrencilerin günlük yaşamın stresinden uzaklaşabilecekleri, yeni ders saatleri öncesinde motivasyonlarını artıracabilecekleri, yeni arkadaşlar edinip etkileşime girebilecekleri, çeşitli etkinliklerle kültürel gelişime katkıda bulunabilecekleri bir yer ve günlük hayatımızın da merkezidir (Arıcı, 2022).

Kampüsteki serbest zaman etkinliklerine katılan ve serbest zaman özgürlüğü ruhunu destekleyen öğrenciler, kendi özgür iradeleriyle etkinlikleri seçerler, bu etkinliklerde kendilerini denerler, kendi ihtiyaçlarını anlar ve keşfederler. Bu özgürlük durumu serbest zamanın temel özelliklerinden biridir.

Kampüs Rekreasyonu Tesisleri

Üniversiteler tarafından sunulan ve her sene milyonlarca kişi tarafından katılım sağlanan çok çeşitli rekreasyon etkinlikleri, planlı ve programlı bir şekilde yapılabilecek boş zaman aktiviteleri açısından önemli bir ortam sağlamaktadır. Öğrencilerin eğlenebilecekleri, kültürel ve sanatsal aktivitelere katılabilecekleri, sosyalleşme fırsatı bulabilecekleri pek çok fiziksel mekânı içinde barındıran kampüsler bu mekanları akademi ya da okullar ile beraber etkili ve aktif bir biçimde işletmektedir. Kampüsler, öğrenciler için sadece eğitim gördükleri bir mekândan ziyade, günlük hayatın stresinden uzaklaşabildikleri, yeni ders saatine kadar motivasyon fırsatı bulabildikleri, yeni arkadaşlıklar kurup sosyalleşebildikleri ve çeşitli etkinlikler ile kültürel gelişimlerine katkı sağladıkları yaşam merkezleridir (McLean ve Hurd, 2012). Kampüs rekreasyon merkezleri, akademik başarı ve kalıcılığı inceleyen giderek büyüyen bir yapı haline gelmiştir.

Hiç şüphe yok ki, ilgi çekici rekreasyonel tesislerin varlığı, kampüsü araştıran ve öğrenim hayatı boyunca dört yıl orada bulunmak isteyip istemediğini düşünen öğrencilerin düşüncelerini pozitif yönden etkilemektedir (McLean ve Hurd, 2012). Öğrencilerde bu pozitif düşüncelerin oluşmasını sağlayan en önemli etken üniversite kampüsünde bulunan rekreasyonel tesislerdir. Bazı kampüslerde akademik faaliyetler için ayrı, rekreatif faaliyetler için ayrı tesisler bulunduğu gibi, bazı kampüslerde yalnızca akademik faaliyetler için bulunan tesisler vardır ve bu tesisler ancak derslerden arta kalan zamanlarda rekreatif faaliyetler için

kullanılabilmektedir. Kampüslerde yapılacak olan rekreatif aktivitelerden en yüksek faydayı sağlayabilmek için bu faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği tesislerin inşa edilmesi gereklidir (Kaba, 2009).

Üniversitelerin potansiyel öğrencilerin ilgisini çekmek için uygulayabilecekleri pazarlama yaklaşımı, kampüs ziyaretleri sırasında ve belki de tanıtım süreçleri boyunca tesislere ücretsiz erişim sunmak olabilir (Stier vd., 2008).

Engelli katılımcılara yönelik tasarlanmış etkinlik programları çok az sayıda olduğundan engelli bireylerin kampüs rekreasyonu tesislerini kullanım oranları önemli ölçüde düşüktür. Engelli bireylerin kampüs rekreasyonuna katılımını artırabilmek için yöneticilerin daha iyi erişilebilirlik ve konaklama alanı sağlamak için yapılabilecekler üzerinde yoğunlaşmaları gerekmektedir. Kampüs rekreasyon programlarından memnuniyeti artırmak için üniversitelerin, engelli öğrencilerin kampüs rekreasyon faaliyetlerine katılım ihtiyaçlarını düzenli olarak değerlendirmeleri önerilmektedir. Bu süreç, erişilebilirlikle ilgili konularda doğrudan deneyimi olan engelli katılımcıların etkinlik programlanması ve planlanması süreçlerinde söz sahibi olmasıyla kolaylaştırılabilir. Ayrıca engelli öğrencilerin kendilerine yönelik rekreasyon ve fiziksel aktivite programlarının geliştirilmesine ve uygulanmasına katılmalarına izin verilmesi de önerilmektedir (Yoh vd., 2008). Kampüs rekreasyonu ve spor katılımı, zihinsel veya gelişimsel engelli olan üniversite öğrencileri için sosyal sağlık yararları sağlayabilir. Engelli bireyler üniversitelerin düzenli bir parçası haline gelmekte ve bu öğrencilerin genel olarak kampüs yaşamına dahil edilmesi için kampüs rekreasyonu etkinliklerinin önemi artmaktadır. Rekreasyon ve serbest zaman, anlamlı sosyal ilişkilerin geliştirilmesi için tartışmasız en seçkin ve zengin ortam olduğundan, üniversite öğrencilerinin kampüs rekreasyon ve spor faaliyetlerine dahil edilmesi, başlamak için harika bir yerdir (Oakes vd., 2022).

Kampüs rekreasyonunun etkinliğini artırabilmesi için ilgili departmanların, potansiyel kullanıcılara ve katılımcılara hitap edebilmek ve katılımcıların ihtiyaçlarını karşılayabilmek için önceden veri toplanarak yapılabilecek değişiklikler ve iyileştirmeler hakkında daha iyi bir anlayışa sahip olmalıdır. Bu pratik uygulamalar sayesinde katılımcıların amaç ve hedeflerine yönelik olacak kişilere uygun ve katılımı artıracak etkinlikler tercih edilerek daha iyi planlamalar yapılmalıdır. Ayrıca kampüs rekreasyonu etkinliklerine yönelik etkinlik tanıtımlarının daha ciddi bir şekilde takip edilmesi yapılan tanıtımlarda bilgilendirme stantları, önemli kampüs noktalarında dağıtılan el ilanları ve broşürlerin yanı sıra teknolojik imkanlardan yararlanılması katılım üzerinde ciddi bir artışa yol açabileceği düşünülmektedir (Arıcı, 2022; Woosnam vd., 2006).

Kampüs Rekreasyonu Amaçları

Kampüsü olan her üniversite açısından önemli olan rekreasyon aktiviteleri ve alanları kampüsün özelliklerine göre farklılıklar gösterebilir. Üniversite

kampüsü içerisinde yapılan rekreatif aktivitelerin üniversite öğrencilerine olumlu etki sağladığı düşünülmektedir. Kampüs rekreasyonu, üniversitelerde öğrenci, akademik personel, idari personel ve çalışanlara çeşitli etkinlik imkânları sunar ve üniversite bünyesinde bulunan sosyal mekânların ve tesislerin sık kullanımını hedefleyerek etkinliklere üst seviyede katılımı destekler (Kesim, 2008; Kaba, 2009).

Kampüs içerisindeki açık veya kapalı alan tesislerinde düzenlenen ve öğrencilerin psikolojik, fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri birçok rekreatif etkinlik gerçekleştirilmektedir. Kampüslerde düzenlenen çeşitli spor etkinlikleri, kültürel paneller, konferans ve sempozyum, sanatsal faaliyetler, gençlik festivalleri, bahar şenlikleri, konserler gibi etkinliklerle öğrencilerin kişisel gelişimlerini sağlamaları ve donanımlı bir hale gelebilmeleri için planlanmış etkinliklerdir (Günaydın, 2011).

Kampüs rekreasyonunun hedefleri arasında öğrencilerin eğitim ve öğretim hayatı için ayırdıkları zamanlardan arta kalan vakitlerini çeşitli etkinlikler ile zenginleştirmek, liderlik yapma ve başkalarını yönlendirme özelliklerini geliştirme, özel hayatlarına katkıda bulunma, gibi unsurlar da bulunmaktadır. Kampüs rekreasyonu katılım sağlayan öğrencilerin akademik hayatlarında pozitif gelişim ve olgunlaşmalarını hedeflemektedir. Buna bağlı olarak kişilik gelişimi, özgüven, yardımlaşma ve sosyalleşme benzeri özellikleri ön plana çıkarır (Kesim, 2016).

Üniversiteler, kampüs rekreasyonu kapsamında düzenlediği aktiviteler ile öğrenci, akademik personel ve çalışanların; fiziksel aktiviteye düzenli katılım sağlayabilmelerini, stres atabilmelerini, kişisel gelişimlerini ve aynı zamanda motivasyon düzeylerini artırabilmelerini amaçlamaktadır (Önder, 2003).

Kampüs rekreasyonu etkinliklerinin yaz hazırlık programı olarak uygulanmasının üniversiteye alışma sürecini hızlandırabileceği ve fiziksel aktivite eşitsizliklerini giderme fırsatı sunabilecektir. Yaz kampüs rekreasyonu uygulamaları öğrencilerin fiziksel aktivite davranışlarında gözlemlenen olumsuzlukları ortadan kaldırmak için eşsiz bir zamanlama fırsatı sunabilecektir (Wilson vd., 2023).

Fiziksel aktivite üniversite öğrencilerinin genel refahıyla ilişkilidir. Birçok üniversite öğrencisi için kampüs içi dinlenme tesisleri, fiziksel aktivitenin gerçekleştirileceği birincil ortamdır. Öğrencilerin kampüs rekreasyonu ortamlarındaki konforunun, tesislerin kullanımı ve dolayısıyla fiziksel aktivitelere katılım açısından kritik öneme sahiptir (Shaikh vd., 2018).

Üniversite toplulukları içinde kaliteli rekreasyonel spor programlarının desteklenmesi ve geliştirilmesi oldukça önemlidir. Spesifik olarak, bu tür programların ek faydalarının belirlenmesi, öğrencinin başarısını ve kalıcılığını kolaylaştırmanın yanı sıra, yönetimden program desteği için gerekçe sağlamada büyük öneme sahiptir. Kampüs rekreasyon programlarının ek sonuçlarının belirlenmesinin diğer etkileri, program

tasarımı ve potansiyel katılımcılara yönelik pazarlama çabalarında önemlidir (Helms, 2010).

Kampüs Rekreasyonu Faydaları

Kampüs rekreasyonuna katılımın yeni şeyler deneyimleme, arkadaşlık, yeni insanlarla tanışma, ait hissetme, dahil olma ve toplum olma gibi sosyal hisler gibi faydalar ile birlikte kişisel gelişim, beceri ve yetenek gelişimi gibi özellikler sayesinde stresten kurtularak akademik yaşantıya da olumlu etkileri olmaktadır (Angus Busby, 2011). Kampüs rekreasyonunun sunduğu olanaklar, katılımcıların zinde hissetme, fiziksel uygunluk, stres yönetimi ve mutlu olma gibi durumlarına olumlu açıdan etki etmektedir ve bunlara ek olarak yaşadıkları topluma ait olma hissini artırma gibi faydalar sağlamaktadır (Henchy, 2011).

Rekreatif aktivitelerden sağlanan faydalara yönelik olarak ABD’de üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir araştırmada rekreasyonun bireyler üzerine yaptığı etkiler kanıtlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre her beş üniversite öğrencisinden birisinin fazla kilolu olduğu ve hiçbir aktivite yapmadığı veya çok az enerji harcaması gerektiren aktiviteleri yaptıkları belirlenmiştir. Bu yüzden ABD’de üniversitelerin %63’ünde öğrencilerin mezun olabilmek amacıyla bazı fiziksel aktivite kurslarına katılım sağlamaları önerilmiştir. Kampüs rekreasyonu sistemi öğrencilerin alışkanlık ve davranışlarını faydalı olacak şekilde değiştirmiştir (Cardinal vd., 2002).

Kampüs rekreasyon programlarının çeşitli sağlık ve zindelik sonuçları üzerinde etkisi vardır. Rekreasyon, spor veya fitness aktiviteleri, bir üniversiteye kaydolmadan önce ve ayrıca bir üniversiteden mezun olduktan sonra öğrenciler için oldukça önemlidir. Rekreasyon faaliyetlerine ve programlarına katılmak, formda ve sağlıklı kalmaya olan ilgiyi artırır (Forrester, 2014). Kampüs rekreasyonu etkinliklerine katılan öğrenciler sağlık, sosyal ve akademik faydalar elde etmektedirler (Henchy, 2013).

Kampüs rekreasyon programları, öğrencilere üniversite hayatından sonra kullanabilecekleri yetenekler sağlamanın yanı sıra kampüs rekreasyonuna katılım sağlayan öğrencilerin bir dizi öğrenme alanında gelişim sağlamaları bakımından önemlidir (Forrester, 2014). Yapılan araştırmalar ışığında kampüs rekreasyonunun, kolej ve üniversite öğrencilerinin akademik başarılarına önemli katkılar sağladığı görülmektedir (Belch vd., 2001). Kampüs rekreasyonuna katılım akademik başarı ile olumlu bir şekilde ilişkilidir. Böyle bir ilişki, kampüs rekreasyon programı kullanılabilirliği ile üniversitede öğrenci başarısı arasındaki bağlantıyı kurmada kritik öneme sahiptir (Huesman vd., 2007). Öğrencilerin sınıf koşulları, kampüs rekreasyonundan elde ettikleri faydaları önemli ölçüde etkilememektedir (Henchy, 2013).

Zegre ve arkadaşları (2022), kampüs kullanıcıları olan öğrenciler üzerine yaptıkları araştırmada haftada 3 kez kampüs rekreasyonu tesisi kullanan öğrencilerin 1 kez kullanan öğrencilere göre üniversiteye daha çok aidiyet

duygularının olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yine aynı çalışmada kampüs rekreasyonu tesislerini daha fazla kullan öğrencilerin akademik başarılarının hiç kullanmayanlara ve daha az kullananlara oranla daha yüksek akademik not ortalamalarına sahip olduklarına ulaşılmıştır. Kampüs rekreasyonu tesislerine ve etkinliklerine katılan bireylerin kütüphanelere ve diğer akademik kaynaklara daha fazla ziyarette bulunabileceği düşünölmektedir. Böylece kampüs rekreasyonu akademik gelişimin sağlanması da öncü olacak bir olgudur.

Kampüs rekreasyonunun üniversiteye aidiyet duygusunu artırarak iş verimini artırdığından, öğrencilerin etkinliklerden mutlu ayrılarak yoğun ders hayatının getirmiş olduğu streten uzaklaşıp akademik başarılarının arttığından, etkinliklere katılım sağlayan tüm katılımcıların daha mutlu olduklarından ve bu mutluluğun kampüs dışı hayatına da yansiyarak evlerine döndüklerinde daha huzurlu bir hayat geçirebileceklerinden bahsedilmektedir (Arıcı, 2022).

Kampüsteki rekreasyonel sporlar öğrencilerin genel gelişimine katkıda bulunur. Bu gelişimin sağlanması düzenli ve sürekli katılımı gerektirir. Deneyime ilişkin olumlu algılar katılımın düzenliliği ve sürekliliğinde önemli rol oynamaktadır. Üniversiteler, öğrencilerin deneyim algılarını değerlendirmeli ve kampüs içi rekreasyonel spor programlarına katılımı artırmaya ve sürekliliği sağlamaya yönelik plan ve stratejiler geliştirmelidir (evik vd., 2019; Woo vd., 2022).

Helms (2010), yapmış olduğu çalışmasında kampüs rekreasyonuna katılımın üniversitede kalıcılığı ve memnuniyeti artıracağını ve bunun da öğrenci başarısını, üniversiteye aidiyeti ve gelecekteki gelişimi etkileyebileceği gibi bulgulara ulaşmıştır. Bu bulgular, genel olarak kampüs rekreasyon programlarının gerekliliğini gözler önüne serer ve üniversiteler içinde yeterli yerleştirmeyi ve finansmanı hak ettiği fikrini güçlendirir.

Üniversite Gençliği / Öğrenciler

Gençlik, bireyin duygusal ve fiziksel değişimler yaşamasıyla başlar, cinsel ve psikososyal olgunluğa erişinceye kadar devam eden, bireyin birey olarak bağımsızlaştığı ve toplum için daha üretken olduğu bir dönem olarak ortaya çıkacaktır. Gençlik dönemindeki sosyal ve fiziksel değişimler aynı değildir. Arkadaşlıklar, aile ortamı, ders çalışılacak yerlerin niteliği ve niceliği, serbest zaman etkinliklerinin türleri ve bu etkinliklere katılım sıklığı da gençlerin kişilik gelişimi açısından oldukça önemlidir (Ergöl, 2008). Genç, serbest zamanlarını faydalı ve aktif bir biçimde değerlendirdiği takdirde, dengeli ve sağlam bir kişilik geliştirecek, sosyal ilişkileri daha olumlu olacak ve toplumun gelişmesi ve kalkınmasına fayda sağlayacaktır. Gençlik kavramı kendi içerisinde farklı kategorilere ayrılmaktadır, örneğin; köy gençliği, okuyan gençlik, kent gençliği, iş sahibi olmayan gençlik vb. Üniversite gençliği bu gençlik kategorileri kavramlarından bir tanesini oluşturmaktadır. Bu kavramların birbirinden farklı olması boş zamanlarını

değerlendirme şekillerinin de birbirinden farklı olması anlamına gelmektedir (Süzer, 2000).

Üniversite gençliği, rekreatif etkinliklere katılım sağlarlar. Genellikle rekreatif etkinlikler öğrenciler vasıtasıyla yapılır. Öğrenci toplulukları, bazı kuruluşlar ve kulüpler bu aktivitelerin bünyesinde yer alırlar. Aktivitelerin çoğunluğu kampüs içerisinde yapılır, bir kısmı ise kampüs dışında bulunan mekânlarda yapılır. Bunlara örnek olarak; kamplar, geziler, müze ziyaretleri, sportif etkinlikler vb. Yapılan bu etkinlikler, öğrencileri, akademik personelleri, idari personelleri, çalışanları ve tüm bunların ailelerini içerir. Üniversite öğrencileri de serbest zaman tüketicileri arasında yer alırlar. Bilhassa eğitime olan olumlu katkıları sebebiyle rekreasyon üniversitelerde önemli bir yere sahiptir (Horner'dan aktaran Uzun, 2013).

Üniversite gençliğinin yanında kampüste yaşamını süren diğer tüm bireyler; akademik personel, idari personel, bunların aileleri ve öğrencilerin aileleri de olmak üzere kampüs rekreasyonu etkinliklerine katılım sağladığında fiziksel ve sosyal faydalar sağlayacaklardır. Bu durumun akademik ve idari personelin kuruma aidiyet duyma, iş/çalışma motivasyonlarının artmasına da katkıları olacaktır.

Üniversite Gençliğinin Rekreatif Aktivitelere Katılımı

Üniversitede eğitim gören gençler için spor oldukça önemlidir. Sportif aktivitelere katılan gençler, kişiliklerinin gelişmesi, topluma uyum sağlama, sosyal ve aktif bir hayat tarzı benimseyerek stres ve gerginlikten arınmış bir yaşam sürdürme şansına erişir (Uzun, 2013).

Rekreatif etkinlikler okul ve eğitim hayatının vazgeçilmez bir parçasıdır. Günümüzde vaktinin büyük kısmını çalışma masalarında, sınıflarda, laboratuvarlarda ya da kütüphanelerde geçiren her bir öğrenci rekreatif etkinliklere katılmaya ihtiyaç duyar. Bundan dolayı üniversitelerin etkinlik programları, dinlenebilmek ve rekreatif aktiviteye katılabilmek için fırsat sağlayacak şekilde hazırlanmalı, çağdaş hayatın, derslerin ve okul yaşantısının öğrenci üzerinde oluşturduğu baskıyı ortadan kaldırmalıdır. Bunu sağlayabilmek için gerekli olan gayret ve programlamalar yapılmalıdır (Kılbaş, 2010).

Gençler, eğitim-öğretim hayatları boyunca sportif aktivite ve farklı rekreatif etkinliklere katılarak yeni ve farklı arkadaş çevreleri edinir ve sosyalleşirler. Bu etkinlikler katılım sağlayan gençlere, zinde kalma, sağlık, sosyal ilişki kurma, kişilerarası sağlıklı iletişim kurma ve liderlik becerileri gibi pek çok fayda sağlar (Kelinske vd., 2001). Brown ve Potrac (2009), yapmış oldukları bir çalışmada öğrencilerin rekreasyonel sporlara katılmalarının duygusal refahı artırdığı, stresi azalttığı ve özgüveni geliştirdiği sonucuna ulaşmışlardır.

Kampüs rekreasyonu, öğrencilerin spora olan ilgisini gelişimsel olarak uygun bir moda kanalize etmenin bir yoludur (Helms, 2010). Kampüs

rekreasyonu etkinliklerine katılımı artırabilmek için uygulayıcılar katılımcıların ihtiyaçlarına ve hedeflerine odaklanmalıdır (Zegre vd., 2022). Üniversite öğrencilerinin bir kurumu diğerine tercih etmelerinin birçok nedeni vardır. Sunulan tüm ders dışı etkinliklerle birlikte, artık öğrencilerin gidecekleri üniversiteyi seçerken dikkate aldıkları tek neden akademik yeterlilikler ve akademisyenler değil. Rekreasyon tesisleri, birçok üniversite için tercih edilmede hızla önemli bir unsur haline gelmektedir (Woosnam vd., 2006).

Çevik ve arkadaşları (2019), yaptıkları araştırmada cinsiyet değişkeni açısından kadın katılımcıların, rekreasyonel spor deneyimlerinin erkek katılımcılara oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca aynı çalışmada üniversite eğitim hayatının birinci ve ikinci yılında olan öğrencilerin de diğer öğrencilere kıyasla rekreasyonel spor deneyimlerinin daha yüksek olduğuna değinmişlerdir. Eğitim hayatlarının başında olan öğrencilerin kampüs rekreasyon programlarının sadık katılımcıları olabilecekleri düşünülmektedir. Öğrencilerin üniversite eğitimlerine devam etmelerinde kampüs rekreasyonu etkinliklerinin etkili olabileceği de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Kampüs rekreasyonuna katılım cinsiyet değişkeni açısından etkilenmekte ve kendini azınlık olarak gören grupların yetersiz fiziksel aktiviteye katılım gösterdiği belirtilmektedir (Peterson vd., 2023).

Kaynaklar

- Angus Busby, T. L. (2011). *An Exploration of Campus Recreation's Role in Student Engagement*. Manitoba University.
- Arıcı, M. (2022). *Spor Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarında Görevli Akademisyenlerin Kampüs Rekreasyonu Hakkındaki Görüşleri: Nitel Bir Çalışma* [Yüksek Lisans]. Selçuk Üniversitesi.
- Belch, H. A., Gebel, M., & Maas, G. M. (2001). Relationship Between Student Recreation Complex Use, Academic Performance, and Persistence of First-Time Freshmen. *NASPA Journal*, 38(2), 254-268. <https://doi.org/10.2202/1949-6605.1138>
- Brown, G., & Potrac, P. (2009). 'You've not made the grade, son': de-selection and identity disruption in elite level youth football. *Soccer & Society*, 10(2), 143-159. <https://doi.org/10.1080/14660970802601613>
- Cardinal, B. J., Jacques, K., & Levy, S. S. (2002). Evaluation of a university general education health and wellness course delivered by lecture or online. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 42(1), 113-119. <https://doi.org/10.4278/ajhp.101020-QUAN-344>
- Colley, R. C., Butler, G., Garriguet, D., Prince, S. A., & Roberts, K. C. (2018). Comparison of self-reported and accelerometer-measured physical activity among Canadian youth. *Health Reports*, 30(7), 3-12. <https://doi.org/10.25318/82-003-x201900700001-eng>
- Çevik, H., Yılmaz, E., & Korkmaz, A. (2019). Kampüste Spor Deneyimi: Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Rekreasyonel Spor Deneyiminin İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 346-359. <https://doi.org/10.31680/GAUNJSS.594280>
- Çöpür, H. (2020). *Üniversite Öğrencilerinde Depresyon ve Boş Zamanın Anlamı İlişkisinin İncelenmesi*. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergül, K. O. (2008). *Üniversite Gençliğinin Sportif Rekreasyon Etkinliklerine Yönelik İlgileri ve Katılma Düzeylerinin Belirlenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Celal Bayar Üniversitesi.
- Forrester, S. A. (2014). The Benefits of Campus Recreation. İçinde *mus.edu*. https://www.mus.edu/board/meetings/2017/May2017/AdminBudget/175-2012-R0517_A5.pdf
- Gül, A., Keleş, E., & Uzun, Ö. F. (2016). Süleyman Demirel Üniversitesi Öğretim Elemanları ve Öğrencilerinin Yerleşke İçindeki Rekreasyonel Talep ve Eğilimleri. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 1(1), 26-43. <https://doi.org/10.30785/MBUD.282560>
- Günaydın, M. (2011). *K.T.Ü Kanuni Yerleşkesi (Trabzon)'ndeki Öğrencilerin Spor ve Rekreasyon İhtiyaçlarının Saptanması ve Gelişimine Yönelik Yaklaşımların İrdelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Helms, K. E. (2010). Campus Recreation Program Involvement, Athletic Identity, Transitional Loss and Life Satisfaction in Former High School Athletes

[University of Arkansas]. İçinde G. Balint, B. Antala, C. Carty, J.-M. A. Mabieme, I. B. Amar, & A. Kaplanova (Ed.), *Uniwersytet ślaski*. <https://doi.org/10.2/JQUERY.MIN.JS>

- Henchy, A. (2011). The Influence of Campus Recreation Beyond the Gym. *Recreational Sports Journal*, 35, 174-181.
- Henchy, A. (2013). The Perceived Benefits of Participating in Campus Recreation Programs and Facilities: A Comparison between Undergraduate and Graduate Students. *Recreational Sports Journal*, 37(2), 97-105. <https://doi.org/10.1123/RSJ.37.2.97>
- Hızıroğlu, Ö. S. (2018). *Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin öznel iyi oluş ve algılanan stres düzeylerinin rekreatif etkinliklere katılım durumları ve farklı değişkenler açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Huesman, R. L. Jr., Brown, A. K., Lee, G., Kellogg, J. P., & Radcliffe, P. M. (2007). *Modeling Student Academic Success: Does Usage of Campus Recreation Facilities Make a Difference?* <http://conservancy.umn.edu/handle/11299/159766>
- Kaba, İ. C. (2009). *Türkiye'deki Üniversitelerde Kampüs Rekreatyonu ' Nun Mevcut Durumu Ve Kampüs* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kampf, S. (2010). Impact of College Recreation Centers on Enrollment. *Recreational Sports Journal*, 34(2), 112-118. <https://doi.org/10.1123/RSJ.34.2.112>
- Kelinske, B., Mayer, B. W., & Chen, K. L. (2001). Perceived benefits from participation in sports: A gender study. *Women in Management Review*, 16(2), 75-84. <https://doi.org/10.1108/09649420110386601/FULL/PDF>
- Kesim, Ü. (2016). İşyeri Rekreatyonu. İçinde S. Karaküçük (Ed.), *Rekreatyon Bilimi* (ss. 127-154). Gazi Kitabevi.
- Kılbaş, Ş. (2010). *Rekreatyon Boş Zamanı Değerlendirme*. Gazi Kitabevi.
- Mclean, D. D., & Hurd, A. R. (2012). *Kraus' Recreation and Leisure in Modern Society*. (9. bs). Jones & Bartlett Learning.
- Mercanoğlu, A. O., Çevik, H., & Şimşek, K. Y. (2015). Kampüs Rekreatyonu Kapsamında Düzenlenen Sportif Rekreatyon Etkinliklerinin Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi: Anadolu Üniversitesi Örneği. İçinde K. Y. Şimşek & Ö. Tütüncü (Ed.), *III. Rekreatyon Araştırmaları Kongresi* (ss. 92-102).
- Oakes, L. R., Milroy, J., George, S., & Smith, A. (2022). Examining Campus Recreation and Sports Experiences of College Students with Intellectual and/or Developmental Disabilities (IDD) and Attitudes of College Students Without IDD: A Special Olympics Unified Sports® Study. *Recreational Sports Journal*, 46(1), 78-94. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=s3h&AN=156200372&lang=tr&site=ehost-live>

- Önder, S. (2003). Selçuk üniversitesi öğrencilerinin rekreasyonel eğilim ve taleplerinin belirlenmesi üzerinde bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 17(32), 31-38.
- Peterson, K. T., Bopp, M., Frederick, G. M., Powers, S. L., & Wilson, O. W. A. (2023). Campus Recreation Amenity Use Differences by Sexual Orientation Among US College Students. *Recreational Sports Journal*, 47(2), 118-125. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=s3h&AN=173275031&lang=tr&site=ehost-live>
- Selvaratnam, V. (2020). *How awareness, motivations, constraints, and organizational facilitators influence participation in campus recreation*. University of Waterloo.
- Shaikh, H. M., Patterson, M. S., Patterson, C. A., Lanning, B., & Umstatted Meyer, M. R. (2018). Assessing College Students' Use of Campus Recreation Facilities through Individual and Environmental Factors. *Recreational Sports Journal*, 42(2), 145-159-159. <https://doi.org/10.1123/rsj.2017-0033>
- Siyahaş, A. (2020). *Serbest Zaman Etkinliklerine Katılan Bireylerin Yalnızlık Düzeyleri ile Doyum Düzeylerinin İncelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Stier, W. F., Haines, S., Kampf, S., Gaskins, B., & Schneider, R. C. (2008). Factors Affecting Risk Management of Indoor Campus Recreation Facilities. *Recreational Sports Journal*, 32(2), 114-133-133. <https://doi.org/10.1123/rsj.32.2.114>
- Süzer, M. (2000). Üniversite Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 123-133. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pauefd/issue/11135/133187>
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Pub. L. No. 59, Sporun Geliştirilmesi ve Tahkim 48 (2020).
- Uzun, M. (2013). *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu Yerleşkesi'nde Rekreatif Aktivite Çeşitliliğini Oluşturabilecek Alanlar Belirlenmesine Yönelik Fizibilite Çalışması* [Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Wilson, O. W. A., Bhuiyan, N., & Bopp, M. (2023). Factors contributing to gender inequities in physical activity and campus recreation facility use. *Journal of American College Health*, 71(7), 2225-2233. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=s3h&AN=173157563&lang=tr&site=ehost-live>
- Woo, M., Jang, I., & Chang, Y. (2022). The Relationship Between Sense of Community and Job Satisfaction Among Campus Recreation Center Employees. *Recreational Sports Journal*, 46(1), 95-104. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=s3h&AN=156200369&lang=tr&site=ehost-live>
- Woosnam, K. M., Dixon, H. E. T., & Brookover, R. S. (2006). Influence of Campus Recreation Facilities on Decision to Attend a Southeastern

- University: A Pilot Study. *Recreational Sports Journal*, 30(1), 70-76.
<https://doi.org/10.1123/RSJ.30.1.70>
- Yoh, T., Mohr, M., & Gordon, B. (2008). Assessing Satisfaction with Campus Recreation Facilities among College Students with Physical Disabilities. *Recreational Sports Journal*, 32(2), 106-113.
<https://doi.org/10.1123/RSJ.32.2.106>
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (1983). *Yükseköğretim Kanunu*.
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf>
- Zegre, S. J., Hughes, R. P., Darling, A. M., & Decker, C. R. (2022). A Data-Driven Approach for Facility Use Definitions in Campus Recreation. *Recreational Sports Journal*, 46(1), 115-127.
<https://doi.org/10.1177/15588661221077692>
- Zengin, E., Sertbaş, K., & Kolayış, H. (2006). Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Boş Zaman Profilleri ve Raket Sporlarına Gösterdikleri İlgi Düzeylerinin Araştırılması. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri*, 1(1), 17-28.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sybttd/issue/11436/136518>

İşyeri Rekreasyonu, Kampüs Rekreasyonu ve İyilik Hali İlişkisi

Murat ÇELİK¹

1- Öğr. Gör. Dr., Fenerbahçe Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü, murat.celik@hotmail.com ORCID NO: 0000-0003-1558-5454

ÖZET

Rekreasyon, kişilerin boş zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları, zihinsel ve fiziksel olarak rahatladıkları etkinliklerdir. Bu etkinlikler sadece rahatlama imkanı vermez, bireylere kişisel gelişim de sağlar. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin en üstünde yer alan kişilerin kendini gerçekleştirmesini rekreasyon etkinlikleri ile sağlayabiliriz. Rekreasyon etkinliklere pek çok sınıfta değerlendirilebilir. Kurumlar tarafından kullanılan işyeri rekreasyonu çalışanlara zihinsel ve fiziksel rahatlama sağlayarak, personel arasındaki sosyalleşmeyi artırır. Arınma ve mutluluk sayesinde çalışan verimi artar. İşyeri rekreasyonu işverenler tarafından günümüzde oldukça önemli bir hal almıştır. Yapılan işyeri rekreasyonlarının tüm masrafları işverene ait olup personelin boş zamanında yapılır, maddi amaç gütmeyen ve çalışanların ihtiyaç duydukları gereksinimleri karşılamak adına yapılır. Personellerin katılımında zorunluluk yoktur. Çalışanlar, çalışanların aileleri ve yöneticilerde katılabilir. İşyeri rekreasyon etkinliklerinin düzenlenmesindeki amaç personel verimini ve bağlılığını arttırmaktır. Kurum içi iletişimde en üst seviyeye çıkar. Kampüs ise üniversitelere ait açık, kapalı mekanlara denir. Bu kampüste yer alan öğrenci, akademisyen, personeller ve ailelerinin katıldıkları rekreasyonel etkinliklere kampüs rekreasyonu adı verilir. Öğrenciler, Öğrencilerin eğitim hayatları süresince olumlu anlamda gelişmelerini ve olgunlaşmalarını kampüs rekreasyonu desteği ile dayanışma ruhu, sosyalleşme, karakter kazanma gibi özellikleri elde ederler. Kampüs rekreasyonu temel olarak öğrencilere, akademisyenlere ve üniversite mensuplarına sportif etkinlikler sunarak başarılı öğrencileri üniversiteye yönlendirme ve güçlü bir üniversite imajı oluşturmayı hedefler. Ayrıca akademisyenlerin kurumsal bağlılıklarını ve akademik performanslarını olumlu yönde etkiler. İyilik hali iselyilik hali, insanların sosyal çevrelerinde zihinsel ve fiziksel bütünlük içinde olumlu şekilde yaşamalarının kalite seviyesidir. İyilik halinin olmamasının bir sağlık sorunu olarak değerlendirdiği günümüzde iyilik hali eksikliği pek çok probleme sebebiyet verecektir. Çalışanın iş yeri açısından tam hazır durumda olması için iyilik haline sahip iş motivasyonu ve çalışma isteği yüksek, fiziksel ve zihinsel olarak da sağlıklı olması istenilen unsurdur. Rekreasyon etkinlikleri ile birlikte çalışanlar, öğrenciler, akademisyenler, personeller ve aileleri zihinsel ve fiziksel rahatlama sağlayarak kişisel gelişimlerini arttırmırlar. Bu gelişmeler daha sonra beraberinde iyilik halini getirir. İyilik hali ile beraber öğrenci, akademisyen, personel ve ailelerinin kurumsal bağlılık ile iş verimliliği artar.

GİRİŞ

Sanayi toplumuna geçiş rekreasyonel faaliyetleri arttırmıştır. Kişilerin zihinsel ve fiziksel olarak sağlıklı olmasının yanında işe motive olmaları açısından da rekreasyon etkinliklere katılım büyük önem arz etmektedir. Rekreasyon özellikle bireyin boş zamanlarında yapılması, isteğe bağlı olması

bakımından tamamen kişiye ait bir kararla yapılmaktadır. Kişinin kendini gerçekleştirmesine katkı sağlar. Zihin ve fizik sağlığının yanında kişinin kendini gerçekleştirmesi yaptığı tüm etkinler iş verimliliğini artırır. Kişide iyilik hali de kazanılan zihin ve fizik sağlığına eşlik eder. İş görenler iş yeri performanslarını arttırmak, kurum içi sosyalleştirmeyi geliştirmek amacıyla rekreasyonel faaliyetleri çalışanlara ve ailelerine sunarlar.

Akademik dünyada ise öğrenciler, akademik personel, personel ve aileleri akademik başarı ve iş başarısını arttırmak için kampüs rekreasyonuna katılım gösterirler. Üniversite bünyesinde yer alan bu kişiler kampüs alanı içinde veya dışında rekreasyonel etkinliklere katılırlar. Boş zamanlarda kişinin gönüllü olarak katıldığı rekreasyon etkinlikleri çeşitli sınıflandırılmalarla yapıldığı fonksiyonel alanlar dikkate alınır. Bu çeşitlilik rekreasyonel alanların çok çeşitli olmasıyla alakalıdır. İyilik hali sağlık durumunun tamamlayıcı unsuru olup kişinin sadece zihinsel ve fiziksel olarak sağlıklı olduğu anlamına gelmemektedir. Kişinin beden sağlığına istinaden iyilik hali içinde olmasıyla sağlık unsuru tamamlanmış olur.

Yapılacak olan rekreasyonel etkinlikler sayesinde kişi zihinsel ve fiziksel iyileşmeye iyilik halinin de eşlik etmesiyle beraber gerçek anlamda sağlıklı olacaktır. Bu sayede de öğrenci olsun, akademisyen olsun yada çalışan ve aileleri yaptıkları işlerde ve görevlerde verimliliği yüksek, iletişim ilişkileri olumlu kendileri ile barışık bireyler olarak yaşamlarını sürdürecektir.

1.REKREASYON VE İŞYERİ REKREASYONU

Rekreasyon, zihinsel ve fiziksel olarak yenilenerek tatmin olma duygusuyla ekonomik, sosyal ve kültürel olanaklarla kişilerin boş zamanlarda katıldıkları etkinliklerdir (Kılbaş, 2001:32). İnsanların serbest zamanlarında yapmak mecburiyetinde hissettiği hareketlerden farklı olarak iştirak ettikleri ve insanların kişisel gelişimini ve deneyim kazanmasını arttıran etkinliklerdir (Rossman ve Schlatter, 2000:67). Kişisel gelişim ve deneyimin zihinsel ve fiziksel rahatlama ile birlikte kazanılması insanlar tarafından severek yapılmasına neden olur.

Bireyler boş zamanlarında etkinliklerle eğlenirken aynı zamanda zihinsel ve fiziksel rahatlama yaşarlar. Bu etkinliklere katılım gönüllü olduğu gibi mecburi de değildir. Bu durum kişisel gereksinim olarak da değerlendirilebilir. Kişi zihinsel ve fiziksel rahatlama ile birlikte çalışmaya daha hazır verim alınabilir bir hale gelecektir.

Rekreasyon, Herhangi bir beklenti olmadan kişilerin yapmak için yaptığı etkinliklerdir (Kraus, 1971:44). Bireyin tatmin olmak ve sosyal değerleri kazanmak amacıyla gönüllü olarak başka bir ticari amaç gütmeyen katıldığı zevkli ve eğlenceli deneyimler ve etkinliklerdir (Ardahan, 2016:56). Rekreasyon kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler içermenin yanında serbest zamanlarda yapılır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007:75). Serbest zamanda kişiye kendini yenileme imkanı sunar (Can, 2015:33). Yorucu iş hayatında

yıpranan kişilerin bedenlerini yenileştirerek güçlendiren bu sayede güçlü bir hazır olma hali sunan etkinliklerdir (Kıroğlu, 2007:24). Gönüllü olmanın yanında doğayı koruyarak yapılan yaşam standartlarını arttıran multidisipliner faaliyetlerdir (Tütüncü, 2012:38). Bu bize rekreasyonun tek bir alana değil bir çok alana bağlı olduğunu göstermektedir.

Kişilerin yaşamında karşılaştığı stres, iş yoğunluğu, monoton yaşam biçimi ve çevresel faktörler sağlıklarını bozabilmektedir. Sağlıklarını korumak adına serbest zamanlarda ve kendi istekleri ile ister tek başlarına ister insan grupları ile beraber yaptığı aktiviteler rekreasyon olarak nitelenmektedir (Aracı ve Aracı, 2014). Rekreasyonel faaliyetlerle kişisel tatminin yanı sıra duygusal ve fiziksel olarak da iyileşme beklenir (Kılbaş, 2001:24). Türk Dil Kurumu rekreasyonu kişilerin boş zamanlarını eğlence ve sportif etkinliklerle geçirme, dinlenme, eğlenme ve hoşça vakit geçirme olarak tanımlamaktadır (Gündüz, 2013:16).

Tanımlardan rekreasyonun gönüllü ve boş zamanda yapılmasının yanında eğlence ve iyi vakit geçirme içermesinin, zihinsel ve fiziksel rahatlama sağlamasının en önemli unsurlar olduğu anlaşılmaktadır.

Ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmişlik durumları o ülkedeki rekreasyon seviyesini de belirlemektedir (Ceylan, 2009:35). Ülkelerin gelişmişlik seviyesine göre spor, balıkçılık, avcılık gibi alanlardan hangisi ilgi çekiyor ise gerek bu isimler altında veyahut kültürel etkinlikler, sanat yada eğlence adı altında anılmaktadır (Zorba, 2007:47). Buda bize ülkelerin gelişmişlik durumunun ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Ekonomik refah ve çalışma koşulları bu etkinliklerin seçiminde önemli rol oynamaktadır.

Rekreasyonda coğrafi fiziksel koşullar ve iklim büyük önem arz etmektedir. Şehirde ve dağlık bölgede yapılacak etkinliklerin birbirinden farklı olacağı düşünüleceği gibi donmuş göl üzerinde yapılan buz sporları yada plajda kum üzerinde yapılan etkinlikler coğrafya olarak ilgi çekicidir (Özgüç, 2017:74). Dağlık bölgede ve karlı bir noktada yapılan kızak yarışı coğrafyanın rekreasyona etkisi açısından güzel bir örnektir.

Kişilerin sosyal durumu ve yaşadıkları çevrenin yapılacak aktiviteye uygun olması gereklidir. Eğer uygun değilse kişilerin rekreasyonelseyahat yapması da kişiler için farklılık yaratacaktır (Özgüç, 2017:74). Bu farklılıklar kişilerin monotonluktan sıyrılarak yenilenmesini sağlayacaktır. Kişiler ihtiyaçlarını bilmek yapılacak rekreasyonel faaliyetler açısından oldukça önemlidir.

Rekreasyon, zihinsel ve fiziksel ihtiyaçları gidermesi açısından Maslow'un "ihtiyaçlar hiyerarşisi" ile doğrudan bağlantılıdır (Sevil, 2012:22). Maslow'un ihtiyaçlar Aşamaları; İhtiyaçlar hiyerarşisinde temel fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, ait olma ve sosyal ihtiyaçlar, saygınlık ve statü ihtiyacı, kendini gerçekleştirme ihtiyacı toplam beş aşama içermektedir (Maslow, 1943:36). Rekreasyonel uygulamalara iştirak eden kişiler Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin en üst ve en önemli aşaması olan kendini gerçekleştirme ihtiyacının kazanımını hedeflemektedir (Karaküçük,

1999:42). Rekreatyonel etkinlikler kişilerin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olacak unsurların kazanımını sağlayacaktır. Yukarıda bahsettiğimiz zihinsel ve fiziksel fayda kişilere de bu sayede yansıyacaktır.

Rekreatyonun zellikleri

Rekreatyonun özelliklerini maddeler halinde sıralarsak;

- Boş bir vakitte yapılır, kar amacı gütmez.
- Etkinliklere katılımları kendi iradeleri iledir.
- Etkinlikler kişisel ve toplumsal fayda sağlar.
- Toplumsal normlara uygundur.
- Hayati bir durum söz konusu değildir (Günay, 2012:31).

Yukarıdaki maddeler rekreatyonun temel özellikleri olup olmazsa olmaz niteliktedir. Bu unsurlar bir araya gelip uygulandığında rekreatyon özelliklerine uygun bir şekilde gerçekleştirilmiş olur.

Kişilerin bireysel ilgi, amaç, katılım ve motivasyonuna göre rekreatyon farklı biçimler gösterebilir bu sebeple net bir şekilde ortak özellikler ortaya koymak oldukça zordur. Ancak araştırmacıların büyük bir kısmı tarafından kabul edilen ortak özellikler söz konusudur. Bunları sıralarsak;

- Aktivite seçimi kişinin kendi seçimine bağlıdır.
- Aktivitelere devam etmede zorunluluk yoktur.
- Aktiviteler bireyin boş vakitlerinde yapılır.
- Tüm yaş gruplarından herkes katılım gösterebilir.
- Rekreatyonel etkinlikler mevsimsizdir ve açık, kapalı alan fark etmez.
- Fiziksel, zihinsel, toplumsal gelişim sağlar.
- Çok fazla çeşitliliğe sahiptir.
- Etkinlikleri evrenseldir ve ortak bir dili vardır.
- Kişisel mutluluk kazandırır.
- Toplumun tüm değerlerine uygun planlanmalıdır.
- Birden fazla aktiviteye katılım gösterilebilir.
- Etkinliklere planlı ve plansız katılım gerçekleşebilir, etkinlikler gruplu ve grupsuz şekilde de planlanabilir. Rekreatyon etkinlikleri esnekler.
- Rekreatyon aktiviteleri verimliliği arttırarak üretkenliği sağlar (Tezcan, 2007:23).

Görüldüğü gibi ortak kabul edilen rekreatyon özellikleri oldukça fazladır. Bu zellikler yapılan etkinliklerde olduğu taktirde tam anlamıyla rekreatyonel bir etkinlikten söz etmek mümkün olacaktır. Tüm bu özelliklere bakıldığında aslında kısaca şu ifade ile de rekreatyon özelliklerini tanımlayabiliriz: Yetişkinlerin oynadığı oyunlar. Bir çocuk gibi içimizden geldiği gibi hür irademizle ve boş vaktimizde yapılan ve bizi mutlu eden etkinliklerdir.

Rekreatyonun Sınıflandırılması

Kişiler boş zamanlarında aktif veya pasif şekilde açık veya kapalı alanlarda, şehir merkezinde yada kırsal alanda zihinsel ve fiziksel olarak rahatlamak, sağlık, heyecan duyma gibi unsurlara kavuşmak için etkinliklere katılırlar. Kişiler ait oldukları toplumsal tabakaya bağlı olarak farklı rekreatyonel

aktiviteler yapabilirler (Karaküçük, 2005:43). Rekreasyon zamana, mekana, birçok özelliğe bağlı olarak sınıflandırılabilir (Ardahan, Turgut ve Kalkan, 2016:36).

Bu sınıflandırmalar rekreasyonun niteliğini belirlemekte olduğundan elimizdeki şartlara ve çalışanların isteğine göre en uygun etkinlik belirlenir.

a. Eylem Çeşidine Göre

Kişinin aktiviteye aktif olarak mı pasif olarak mı katıldığına göredir. Kişi seyirci olarak katılıyorsa pasif, uygulayıcı olarak katılım gösteriyorsa aktiftir (Mirzeoğlu, 2003:18). Aktif veya pasif katılım kişinin iradesiyle olduğu gibi yapılan etkinliğe göre de belirlenir.

b. Mekânsal Sınıflamaya Göre

Etkinliklerin yapıldığı mekanlara bakılarak yapılan sınıflandırmadır. Etkinlik doğada yapılıyorsa açık alan etkinliği, bir çatı altında tatbik ediliyorsa kapalı alan etkinliği olarak sınıflandırılır (Mieczkowski, 1990:36). Mekan seçimi de kişinin tercihinin bağlı olarak gerçekleşir.

c. Amaçlarına Göre

Rekreasyon etkinliklerinin amaçlarına göre yapılan sınıflandırmadır.

Dinlenme amacı: Bireye zihinsel ve fiziksel açıdan fayda sağlamalıdır.

Kültürel amaç: Bireye kültürel katkı sunan etkinliklerdir.

Sosyal amaç: Toplumsal ilişkilere fayda sağlamak için yapılan aktivitelerdir.

Sportif amaç: Kişilerin aktif veya pasif olarak katıldıkları sportif aktivitelerdir.

Turizm Amaç: Tatil planıyla yapılan uzun süren etkinliklerdir.

Sanatsal amaç: Sanatla ilgilenerek yapılan aktivitelerdir (Mirzeoğlu, 2003:19).

Rekreasyonun amacı direk olarak rekreasyonun nasıl olacağını belirler. Bu şekilde çalışanlarımızın veya yönetimin ne istediğine bakılarak etkinlik seçilir.

d. Çeşitli Ölçülere göre

Yaş, katılan kişi sayısı, zaman, mekan, ve sosyal duruma göre sınıflandırmalar yapılır (Mirzeoğlu, 2003:19). Katılımcıların yaşı, mekan, katılımcı sayısı ve sosyal tercihleri yapılacak olan etkinlik seçimine etki eder.

e. Özel İşlevlerine Göre

Özel işlevlere göre sınıflandırma ticari, sosyal, uluslararası, estetik, fiziksel, orman, turizm, sağlık, park, işyeri, kampüs ve hastane rekreasyonu olarak çeşitlere ayrılır (Ardahan vd., 2016:32).

Özel işlev için yapılan sınıflandırma da isimlerinden de anlaşılacağı gibi kişilerin ait olduğu kurumlar veya sosyal ortamlarla beraber etkinliğin yapıldığı mekanda önem taşımaktadır.

f. Yerel Sınıflamaya Göre

Kişilerin şehir hayatından uzaklaşmak, arınmak ve yenilenmek için şehir merkezinden uzakta doğada yapılan kırsal aktivitelerdir. Kentsel aktiviteler

ise şehir merkezinde yapılan rekreasyonel aktivitelerin tümüdür (Demir ve Demir, 2006:36). Kırsal aktivitelere örnek vermek gerekirse doğa turları, kanyon yürüyüşleri, ata binme örnek olarak verilebilir.

Yerel sınıflandırmada kentsel rekreasyon etkinlikleri kentin marka değeri açısından önem taşımaktadır. Kentsel rekreasyon aktiviteleri kent alanı sınırlarında özellikle merkezlerde açık ve kapalı alanlarda yapılır. Kentin kolay ulaşılabilen alanlarında insanlarca katılımın kolay sağlanması için planlanır. Tiyatro, sinema, hayvanat bahçesi, müzeler ve şehir parkları kentlerde yapılan kentsel rekreasyon etkinliklerine örnek olarak sunulabilir. (Eren ve Koçyiğit, 2020:49:45)

Kentsel rekreasyon alanlarının iyi bir ticari durumu da vardır. Bu ticari değer, kentin büyüklüğü ve gelişmişlik seviyesi ile doğru orantılıdır. Gelişmiş kentlerde kentsel rekreasyon alanları çok fonksiyonlu olarak planlanmaktadır. Kentsel rekreasyonlarda kullanılacak araç-gereçler merkezi hükümet, belediyeler, kamu kurumları ve kendi şirketlerinin reklamını yapmak isteyen özel şirketlerce temin edilir.

Kent markalaşmasında ve imajında önemli bir unsur haline gelen rekreasyon alanları, kente değer katarken kenti cazibe merkezi haline getirir. Kentsel açık mekanlar en çok kullanılan yerler olup, kent meydanları kentsel yaşamın geçtiği ana noktalarıdır. Kent parkları ise estetik, rekreasyonel, eğitsel ve ekolojik olarak planlanmış yaşam kalitesini arttıran yerlerdir. Müzeler ise geçmişteki tüm belge ve eserleri saklayan, koruyan ve sergilemek için hazırlanmış bilimsel kuruluşlardır (Eren ve Koçyiğit, 2020).

g. Yapısal Sınıflandırmaya Göre

Yapısal sınıflandırmanın psikolojik algı ve yaşama biçimi boyutu olarak iki boyut vardır. Bu boyutlarda üç farklı boyutta incelenir;

Mücadele Gerektiren Rekreasyon: Bireyler tüm zorluklarla mücadele ederken psikolojik dünyalarında gerçekleşen etkilerdir.

Rekabetçi rekreasyon: Daha çok sportif yarışmaya bağlı olan aktivitelerdir.

Yaratıcılık Gerektiren Rekreasyon: Daha çok sanat eserlerinin hazırlanması tarzı rekreasyonel etkinliklerdir (Ardahan vd., 2016:32).

Çalışanların özellikle arge ve yaratıcılık özelliğini geliştirmek istediğimiz rekreasyonlarda yaratıcılık gerektiren rekreasyon etkinliklerini kullanırken, takım iş birliğini geliştirmek istediğimiz rekreasyonlarda rekabetçi rekreasyonu, zorluklara karşı mücadele gücünü arttırmak istiyorsak ise de mücadele gerektiren rekreasyon etkinliklerini kullanırız.

ğ. Yaşam Biçimine Göre

Bireyin kendisine ciddi boş zamanla aktivite belirlemiş ve düzenli olarak belirsiz zamanda aktiviteye katılım göstermesi şeklinde ikiye ayrılır.

Rekreasyonun Faydaları

Yapılan etkinliklere bağlı olarak kişilere zihinsel, fiziksel ve toplumsal fayda sağlamasından dolayı rekreasyonun önemi büyüktür. Eski tarihlerden bu yana rekreasyon bir şekilde kullanılmaktadır.

Rekreasyonun faydalarını sıralamak gerekirse; Fiziki sağlığı geliştirir, ruh sağlığını korur, kişiileri sosyalleştirir, mutluluk verir, becerileri geliştirir ve çalışma başarısı, iş verimini artırır ve ekonomik hareketi geliştirir (Karaküçük, 2005:34).

Rekreasyon faaliyetleri Maslow'un ihtiyaçlar aşamalarının en üstünde bulunan kendini gerçekleştirme ihtiyacının sağlanması ile kişiye bireysel mutluluk sağlar. Bu da yukarıda saydığımız tüm faydaların oluşumuna katkıda bulunur. Bireyin kendini gerçekleştirmesine zemin hazırlar.

Rekreasyon ve Boş Zaman İlişkisi

Serbest zamanlarda yapılan ana aktivitelere rekreasyon adını veriyoruz (Dictionary of Sociology, 1944:36). Rekreasyon boş zamanda yapılırsa da bu zamanın tamamına rekreasyon dememiz doğru olmayacaktır. Serbest zaman tanımı bilinçli olarak kullanılıyorsa o süre bilerek ya etkinlik için ayrılmıştır. Tembellik rekreasyon olarak değerlendirilemez (Özdemir vd., 2016:17). Rekreasyondaki temel hedef zihinsel ve fiziksel dinlenmek ayrıca enerji kazanmaktır (Akten, 2003:44).

Boş zamanın rekreasyon olması için zamanın bilinçli olarak bırakılması ve bir aktivite olması gereklidir. Ayrıca Zihinsel ve fiziksel dinlenme bilinçli ayrılan zaman ile birlikte kuvvetli bir rekreasyon ilişkisi kuracaktır.

İş YERİ REKREASYONU

İş yeri rekreasyonu; iş veren tarafından finanse edilen çalışanların zihin ve beden sağlığını korumak için yapılan etkinliklerdir (Gungaphul, Kaasean ve Remnarain, 2012:35). İş yaşamında süre gelen monotonluk zaman içerisinde dikkatsizlik, stres ve verimsizliğe neden olmaktadır.

Rekreasyonel faaliyetler iş yeri içerisinde yada iş yeri dışarisında etkinliklere iştirak ederek yapıldığında mutlu olma, rahatlama, yenilenme ve iyi hissetme mümkün olacaktır. Bununla beraber çalışanların kurumsal aidiyetleri de artacaktır (Kesim, 2016:36). Rekreasyon sınıflandırmasında yer bulan iş yeri rekreasyonunu; iş görenlerin iş dışındaki zamanlarda yaptığı ihtiyaçlarını karşılayan aktiviteler olarak niteleyebiliriz (Kesim, 2016:36).

İş yerinde olsun veya dışarda olsun yapılan rekreasyon uygulamaları kurum personeli için yapılırsa da asıl plan iş yerinin performansını arttırmaktır. Rekreasyonel faydanın farkında olan kurumsal firmalar bu süreci etkili bir şekilde yönetmektedir. Zihinsel ve fiziksel olarak iyi bir çalışan yenilenmiş olup tamamen kurumda yaptığı işe motive olacaktır. Ayrıca kuruma karşıda yüksek düzeyde bir aidiyet duyacaktır.

İş yerleri iş görenlerini mutlu etmek, kurumsal bağlılığı arttırmak ve çalışan performansını arttırmak için rekreasyon planlayıcılarca hazırlanan işyerinde veya iş yeri dışında gerçekleşen etkinliklerdir (Hacıoğlu vd., 2009:78).

İş görenler çalışma hayatının temposunda zihinsel ve fiziksel sıkıntılar yaşayabilirler. Bu sebeple iş görenleri monotonluktan kurtararak yaşam kalitesini arttırmak ve kişiisel gelişimlerini sağlamak için iş görenlerin boş zamanlarında kurum imajını koruyan ve kuruma ekonomik getiri sağlayan aktiviteler oldukça önem taşımaktadır (Kesim, 2016:37). Kurumlar

rekreasyonel uygulamaları kendileri yapabilecekleri gibi dış planlayıcılardan hizmet olarak da yapabilirler. Çalışanlarını hizmet olarak bir kültür tatiline veya sanatsal bir etkinliğe de yollayabilirler.

Rekabet, motivasyon ve çalışanlar arasındaki sosyal ilişkiler iş görenlerin iş yeri verimliliğini etkiler. İş yerinde bu ilişkiler yumağının trafğini bir yönlendiricinin planlaması gerekir. Bundan dolayı iş yeri sorumluları iş görenleri rekreasyon etkinliklerine çekmeye çalışırlar. İş yeri içerisinde olduğu gibi iş yeri dışarısında da çalışanın izinsel ve fiziksel sağlığı oldukça önem arz etmektedir. Bu bize rekreasyon uygulamalarının önemini net bir şekilde göstermektedir (Mokaya ve Gitari, 2012:41).

Çalışanın kendisine daha faydalı olması adına işveren tarafından personel için belirlenen rekreasyon etkinliğinde yönlendirici tamamen iş görendir. Zira çalışanlarının zihinsel ve fiziksel sağlığını korurken iş yerine olan bağlılıklarını da arttırarak personelden maksimum alınacak fayda alınmaya çalışılır.

İşyeri rekreasyon uygulamaları sanayi toplumunun ortaya çıkmasıyla Amerika'da ortaya çıkmıştır. İlk olarak 1854 yılında Peacedale şirketi iş görenlerinin ve halkın faydalanacağı bir kütüphane inşa etmiştir. 20. Yüzyılın başında ise iş görenler ile patronlar arasında uyuşmazlıklar meydana çıkmış, grevler yapılmıştır. Bu olaylar patronların iş görenlerin şartlarını iyileştirmesine zemin hazırlamışlardır. İş yeri rekreasyonu ikinci dünya savaşının sona ermesi ile iyice yayılmıştır. Memleketimizde 1976 yılında iş bankası tarafından ilk rekreasyon uygulamaları yapılmaya başlanmıştır. Günümüzde de organizatörler tarafından bu uygulamalar sürdürülmektedir (Kesim, 2016:37).

Günümüzde şirketler rekabet üstünlüğü sağlamak adına mevcut yetişmiş personelini kurumda çeşitli yöntemlerle tutmak istemektedir. İyi bir kariyer planı ve iyi bir ücret bunun başında gelse de rekreasyon uygulamaları da kurumsal bağlılığı arttırmaktadır. Çalışanların arkadaşları ile birlikte katıldığı rekreasyon faaliyetleri kurum içi arkadaşlığı geliştireceği gibi iş yerindeki iletişimi maksimum seviyeye çıkaracaktır.

İşyeri Rekreasyonu Amaç ve Özellikleri

İş yerindeki yönetici dahil tüm çalışanları kapsayan iş yeri rekreasyonu çalışanların ailelerini ve kurumdan emekli olmuş kişileri de içermektedir. İş yeri rekreasyonunun özellikleri ve amaçları şunlardır;

- İş görenlerin ve emekli olmuş eski personellerinin yanında ailelerinin de zihinsel ve fiziksel sağlıklarını korumak
- Yöneticiler ile iş görenler arasındaki iletişimi güçlendirmek
- İş görenlerin kendilerini ifade ettikleri ortam sunmak
- Kişilerin rekreasyonel etkinliklere katılımını teşvik etmek
- Kişilerin kendini gerçekleştirme sağlayan gelişimi sağlamak
- Çalışanların sosyal profiline göre ve ihtiyaç duydukları gereksinimlere göre etkinlik planlamak

- Kişinin rekreasyonel etkinliklere katılımında özgürce seçim yapmalarını sağlamak (Kesim, 2016:37).

Görüldüğü gibi temel amaç kuruma personelden alınacak maksimum faydayı sağlamaktır. Bu rekreasyonel etkinlikler sayesinde kurumda istenilen hedeflere ulaşmaya çalışır. Bu mantığı özetlemek gerekirse personel iyi ise kurumda iyi mantığıdır.

İşyeri Rekreasyonu Program ve Hizmetleri

İşyeri rekreasyon programlarını bakacak olursa ise tamamen rekreasyonun ne ile ilgili olacağına bağlıdır.

Sağlık ve Esenlik Temelli Aktiviteler

- Önleyici sağlık sunumu
- Sosyal sorumluluk ve sosyal fayda etkinlikleri
- Yeşilay'ın alanına giren etkinlikler
- Stresi kontrolü etkinlikleri
- Çalışanların yaşam kalitesini artırma
- Sağlıklı beslenme sunumları
- Çalışanların doğum ve doğum sonrası ile ilgili bilgilendirme seminerleri (Kesim, 2016:37).

Tamamen kişinin sağlık durumunu koruyucu etkinlikler olarak ön plana çıkmaktadır.

Eğitim ve Kültür Temelli Aktiviteler

- Sosyal bilgilendirme ve eğitim seminerleri
- Kitap okumayı özendirme ve elektronik kitap eğitimleri
- Aile danışmanlığı hizmeti
- Emeklilik dönemi eğitim seminerleri
- Mesleki seminerler
- Yaz okulları
- Dil eğitimi
- Müzik ve dans kulüpleri
- Doğa etkinlikleri (Kesim, 2016:37),

Yapılacak olan etkinliklerde çalışanı veya ailesini eğiten etkinliklerin yapıldığı aktivitelerdir.

Spor Temelli Aktiviteler

- Fitness
- Sportif branş eğitimleri
- Spor turnuvaları
- Doğa etkinlikleri
- Düzenli koşular (Kesim, 2016:38).

Çalışanın ya katılımcı ya da izleyici olarak katıldığı aktiviteler olup sportif aktiviteler içerir.

Eğlence ve Hizmet Temelli Aktiviteler

- Doğum günü etkinlikleri
- Etkinliklere biletler
- Elektronik oyun etkinlikleri

- Tarla etkinlikleri
- Doğa aktiviteleri
- Serbest kıyafetle işe gelim günleri (Kesim, 2016:38).

Eğlence ve çalışanların işini kolaylaştırıcı eylemleri içeren aktivitelerdir.

Gönüllü Hizmetlere Katılım

- İhtiyaç sahiplerine gönüllü yardım
- Bakımevi ve çocuk esirgemelere ziyaretler
- Çalışanların ailelerine okul öncesi eğitim
- Yaşlılara gönüllü olarak bakım hizmeti (Kesim, 2016:38).

Çalışanların gönüllü olarak katıldıkları iş yerindeki huzur ve vefa kültürünü arttıran etkinliklerdir.

İşyeri Rekreasyonunun İşyerine Sağladığı Kazanımlar

- İş görenlere iş yerini mutlu kılmak
- Üretimde kaliteyi ve verimi yükseltmek
- İş kazalarını minimuma indirmek
- Çalışanların anlaşmazlıklarını gidermek
- Tazminat isteklerini azaltmak
- İşten ayrılmaları azaltmak
- Devamsızlıkları en aza indirmek
- Motivasyon düzeyini arttırmak
- Çalışanlar aralarında sosyalleşmesini sağlamak
- Sağlık harcamalarını düşürmek
- İşyerinin halkla ilişkilerini sağlamak (Kesim, 2016:38).

İş yerinde kurumsal bağlılıktan, çalışan performansına, halkın kuruma bakışına kadar faydası olan faydalardır. Rekreasyonel etkinlikler sayesinde iş yeri için maksimum fayda sağlanmış olur.

İşyeri Rekreasyonunun İş Görene Sağladığı Faydalar

- Yetenek gelişimi sağlar
- Karar verme kabiliyetini artırır
- İşbirliği yeteneğini artırır
- Monotonluktan çıkarır
- Çalışmak şartlarını iyileştirir
- Yeni hobiler kazandırır
- Kaliteli hayat sürmeyi sağlar
- Spordan kültüre ve sağlığa yetenek kazanma (Kesim, 2016:39).

Yapılan rekreasyonel etkinlikler sayesinde kendini geliştiren ve iyilik haline erişen personel daha mutlu çalışacaktır. Yukarıda bahsedilen özellikler iş görene özel yaşamında ve kariyer planlamasında da fayda sağlayacaktır.

İşyeri Rekreasyonunun Devlete Getirdiği Faydalar

- Verim artışı
- Ekonomik hareketlilik
- Sağlık harcamalarının minimuma indirir
- İş kazalarında azalma olur
- Yeni istihdam alanları oluşur (Kesim, 2016:39).

Devlet açısından bakıldığında vatandaşların devlete olan ekonomik yükünün azalması açısından önem taşımaktadır. İyilik haline sahip mutlu bir çalışanın iş verimi ve kendi sağlığı yerinde olacağından rekreasyon devlete binen ekonomik ve sosyal yükü azaltmış olacaktır.

Rekreasyon ve İş İlişkisi

Amaca ulaşmak için sırasıyla yapılan hareketlere iş adını veriyoruz. İş, disiplin, kısıtlama ve zorunluluk içerir. Bu da işyerinde çalışanın özgür hareketlerini kısıtlar (Aytaç, 2002:41). Rekreasyon, iş hayatında çalışanların zihinsel ve fiziksel sağlığına dokunarak iş yeri verimliliği artırır bu sayede çalışanın üzerinden iş yeri rekreasyon ilişkisini kurar. Monoton iş temposunda çalışan iş gören zihinsel ve fiziksel olarak strese girerek sağlık problemleri yaşayabilir. Rekreasyon etkinlikleri sayesinde zihinsel ve fiziksel olarak sağlıklarını korumaları kolaylaşır (Güngörmüş ve Sezen, 2005:23). Çalışanlar iş yaşamlarında pek çok stres ile karşı karşıyadır. Bu streslerle başa çıkabilmeleri için rekreasyonel etkinliklere ihtiyaç duyulur. İş görenlerin iş yaşamlarında nefes alabilmeleri için mola yapmalarına izin verilmelidir. Bu çalışanların ruh arınmasını sağlayarak iş verene katkı sağlamaktadır. İş görenler amacına ulaşmış molalar sayesinde daha mutlu hissedeceklerinden dolayı işe odaklanarak iş performanslarında artış yaşayacaktır (Tama, 2019:24).

Rekreasyon çalışana dokunarak iş hayatının gereklerinin yerine getirilmesini kolaylaştırır. İş hayatının verimliliğine fayda sağlaması rekreasyon iş ilişkisinin gelişmesine zemin hazırlamıştır. İnsan sosyal ve duygusal bir varlıktır. İş hayatının da temel unsuru insandır. Çalışanın mutlu ve iyilik hali içerisinde olması iş yerinde istenilen performansı sağlamasını kolaylaştıracaktır.

İşyeri Rekreasyonu ve İyilik Hali İlişkisi

Rekreasyon etkinliklerinin her birinden sonra personelde değişimler gözlemlenmiş bu sayede gelen iyilik hali iş yerlerinde önemli bir hal almıştır (Dal, 2018:25). İş yerlerinde sağlık farkındalığını arttırmak için yapılan seminerler iş görenlerin zihinsel hallerini olumlu etkileyerek sağlık harcamalarını azaltmaktadır (Yıldırım vd, 2013:22). İnsan kaynakları yöneticileri çalışanların sağlıklı kalmaları için rekreasyon etkinlikleri uygulanmıştır. Ailelerin katıldığı etkinlikler, sportif etkinlikler, seyahatler ve abonmanlıklar sunulmaktadır. Bu da çalışanların iyilik hallerinde artış sağlamaktadır. İyilik hali sayesinde çalışanlar daha aktif ve daha yaratıcı olurlar (Dal, 2018:25).

İstenilen iyilik haline uygulanan iş yeri rekreasyonu etkinlikleri ile ulaşırız. Bu etkinlikler bireyi mutlu ederek iyilik halini sağlar. Zihinsel ve fiziksel olarak sağlıklı olan ve mutlu hisseden çalışan iyilik hali ile beraber iş yerinin belirlenen hedeflere ulaşması için gerekli olan köprü vazifesini görecektir.

2. KAMPÜS REKREASYONU

Üniversitelere ait açık veya kapalı mekanlara üniversite yerleşkesi diğer adıyla da kampüsü diyoruz.Kampüs yerleşkesi açık ve kapalı alanlarda olmakla beraber kampüsün özelliklerine göre değişiklikler gösterebilir. Kampüs fikri daha çok üniversitelerde hayat bulmakta olduğundan her üniversite bir kampüse sahiptir. Rekreasyon etkinliklerinin eğitim-öğretim işlerinin görüldüğü düşünüldüğünde kampüste olan bireylerin yaşam standartlarını yükseltmede üniversite gençliği ve akademisyenler açısından büyük önem arz etmektedir.

Kampüs rekreasyonun önemli tarafı ise üniversite ile iş hukuku anlamında çalışma bağı olan çalışanlara, öğrencilere, öğrenci ailesi ve çalışan ailelerine rekreasyon hizmeti sunmasıdır. Yapılan programlar katılımcılara göre planlanır. Kampüs rekreasyonu için kampüslerin tesis yeterliliklerinin yanında personel yeterliliğinin de büyük önemi vardır. Üniversitenin tüm mensuplarına ve ailelerine fayda sunan kampüs rekreasyonu hizmet verilecek kişilerin özelliklerine, rekreasyonun amacına, büyüklüğüne göre değişiklik gösterir ve profesyonelleşir. Ayrıca etkinlikler kampüs dışarısında da yapılabilir. Öğrencilerle beraber çalışanların ve ailelerinin ilgi alanlarını öğrenmek ve bu özelliklerini yönlendirerek geliştirmek kampüs rekreasyonunun alanı içerisine girmektedir.

Kampüs rekreasyonu öğrencilerin kendilerinin isteyerek seçtikleri, kendilerini test ettikleri, kendilerini tanıyıp geliştirdikleri etkinlikleri sunar. Bu serbest zaman özgürlük konseptinin asıl ana amacını oluşturur (Munday, 1998:41).

Yapılan çalışmalarda üniversite öğrencilerinin memnuniyet ve başarı durumları incelendiğinde rekreasyonel etkinliklerin yüzde 75 oranla etkili olduğu ortaya çıkmıştır (NIRSA, 2004:23).

Özellikle rekreasyonel spor genel eğitimin ve sosyo kültürel programın bir unsuru haline gelmiştir.

Kampüs Rekreasyonu'nun Amaçları

Üniversitelerin tarihlerinin ilk yıllarında kampüs rekreasyonunun kapalı mekanlarda olduğu ve literatürde “intramural” kelimesi ile “duvarların içinde” yapıldığı anlamı içermekteydi (Karaküçük, 1999:26).

Ancak son yıllarda ise bu tanım yerini rekabete dayanan yarışmalar, eğlence programları belediyeler, işyerleri, sivil toplum örgütleri gibi kurumlarla işbirliği içerisinde yapılmaktadır. Öğrencilerin serbest zamanlarını zenginleştirmek amacıyla yapılan kampüs rekreasyonel faaliyetlerini; rekreasyonel spor hizmetleri ve enformal spor hizmetleri olarak ikiye ayırılır. Öğrenciler, Öğrencilerin eğitim hayatları süresince olumlu anlamda gelişmelerini ve olgunlaşmalarını kampüs rekreasyonu desteği ile dayanışma ruhu, sosyalleşme, karakter kazanma gibi özellikleri elde ederler. Kampüs rekreasyonu temel olarak öğrencilere ve üniversite mensuplarına sportif etkinlikler sunarak başarılı öğrencileri üniversiteye yönlendirme ve güçlü bir üniversite imajı oluşturmayı hedefler.

Kampüs Rekreasyon Modelleri

Kampüs rekreasyonu dünyada ve Türkiye’de önemli bir yer tutmaktadır. Katılımcıların genişliği ve ekonomik hacmin büyük olması sebebi ile rekreasyonel etkinlikler profesyonel bir yapıya ihtiyaç duymaktadır. Tek elden herhangi bir müdürlük altında yönetilmesi pek de mümkün değildir. Bu sebeple üniversitelerin bazılarında rekreasyonel modeller oluşturacak modeller kurulmuştur. Kurulan bu birim üniversitenin yapısına göre ve anlayışına göre farklılıklar gösterir. Kampüsün rekreasyon birimleri rektör yardımcısına bağlı müdürlük olarak faaliyet gösterir. Birimin alt tarafında ise sekreterlik, halkla ilişkiler, pazarlama, araştırma geliştirme, spor kulübü, tesisler ve temizlik hizmetlerinden sorumlu yöneticiler bulunmaktadır.

Koordinatörler tarafından gönüllüler, yarı zamanlı çalışan öğrenciler ve antrenörler koordine edilirler. Yine bu birimde bulunan personel tarafından harcamalarda oluşacak mali tablo planlanır. Ayrıca faaliyetlerin duyurulması ve reklam yapılması amacıyla gerekli tanıtım işlerini üniversitenin reklam ve tanıtım departmanı yapar. Sponsorluk departmanı ise etkinliklere en fazla destek sağlayabilecek departmanlardan biridir. İletişim departmanı ise yapılan etkinlikleri üniversitenin internet sitesinde sunar. Oldukça önem taşıyan bu birim gerekli iletişim ve etkileşim çıktıları olarak planlanacak rekreasyon etkinliklerinin arge’sini oluşturur. Arge bölümü tüm bunlara bakarak gerekli etkinlikleri hazırlar (Kaba, 2009:33).

Üniversitelerde danışma kurulları olarak kurulan kurullar bu etkinliklere destek verirler. Danışma kurullarında Spor bilimleri hocaları, rekreasyon bölümü hocaları ile mali ve stratejik anlamda tecrübe sahibi yöneticiler vardır. Kampüs rekreasyon sorumlusu da bu kurulun doğal üyesidir.

Bazı üniversiteler özellikle özel tabir edilen vakıf üniversiteleri öğretim yılı başında öğrencilerden “rekreasyon katılım aidatı” adı altında rekreasyon ücretini almaktadır. Ancak devlet üniversitelerinde bu söz konusu değildir. Zaten bu ücret kar amacı etmekten çok kullanılan malzemelerin ve bazı giderlerin ücretini karşılamak amacıyla alınır (Kaba, 2009:26).

İnsan kaynakları birimleri tarafından rekreasyon ve spor yöneticiliği eğitimi almış, iletişim becerileri kuvvetli, işinde uzmanlaşmış kişilerin tam zamanlı olarak çalışmalarının yanında bu özellikleri alabilecek öğrencileri ise yarı zamanlı ve gönüllü olarak çalıştırılmasını sağlaması oldukça önemlidir. Ayrıca tesisler üniversite tarafından öğrencilere hizmet amaçlı olarak üniversite bütçesinden yapılmalıdır (Kaba, 2009:26).

Kampüs rekreasyonlarına ülkemizden örnek vermek gerekirse; İstanbul üniversitesinin bu sene 44. yılını organize ettiği spor şöleni en dikkat çekici olandır. Çeşitli spor branşlarında yapılan kampüs rekreasyonu sayesinde öğrenciler, akademisyenler ve personeller müsabakalarda bir araya gelip sosyalleşme sağlamaktadır. Takım sporlarında bir arada mücadele etmeyi öğrenen bu grup zihinsel ve fiziksel rahatlamanın yanında takım çalışmasının da ne olduğunu öğrenerek kişisel gelişimlerine katkıda bulunurlar. Diğer bölümlerdeki öğrencileri, akademisyenleri ve personelleri de yapılan bu müsabakalar sayesinde tanıyan kişiler sosyal çevrelerini

arttırır. Yapılan bu müsabakalarda gelişen dostluklar kurumsal aidiyete ve kurumsal verimliliğe de olumlu olarak katkı sunar. Bir voleybol müsabakasından bahsedelim. Takımın büyük çoğunluğu o fakültenin öğrencilerinden oluşurken takımda fakültenin akademisyenleri de oynayabilmektedir. Personellerde kenardan teknik ekip olarak katkı verebilmektedir. Fakülte adına katılan takımdaki tüm bu öğrenci, akademisyen ve personel topluluğu okul dışı ve iş dışı serbest zamanda ortak bir paydada buluşup bir hedef uğruna mücadele ederler. Zihinsel ve fiziksel rahatlama ile beraber arınma yaşarlar. Bu etkinliğe gönüllü olarak katıldıkları için yoruculuğu onlar için çok önemli de değildir. İstanbul üniversitesi dışında Marmara üniversitesinin de kampüs rekreasyonu olarak yapılan köklü bir rekreasyon etkinliği bulunmaktadır.

Kampüs Rekreasyonu ve İyilik Hali İlişkisi

Rekreasyonun amaçlarındaki tüm maddeler kampüs rekreasyonu içinde geçerlidir. Öğrenciler, akademisyenler ve personeller bu etkinlikler sayesinde zihinsel ve fiziksel sağlığa kavuşurken arınmada yaşarlar. Öğrencilerin akademik başarıları artarken çalışanlarında iş verimliliği artacaktır. Üniversitede iletişim boyutu oldukça bir dinamik hal alacaktır. Etkinliklere birlikte katılan öğrenci, akademisyen ve personel grupları kendi içlerinde kaynaşarak sosyalleşmeyi arttıracaktır. Birbiriyle hiç tanışmayan birimler birbirleri ile tanışacak ortaya yeni multi disiplin alanları çıkacaktır. Üniversiteler içinde rekreasyon faaliyetleri bir ticari işletme kadar önem taşımaktadır. Akademisyenlerin ve personellerin kurumsal bağlılıkları artacak kurumsal kimlik daha çok güçlenecektir. Kurumsal yapıyı güçlendiren rekreasyonel etkinlikler okulun dış dünya tarafından da bilinirliğini arttıracaktır.

İYİLİK HALİ

İngilizce “Wellness” adı verilen iyilik sağlıklı, zinde ve mutlu olma olarak tanımlanır. Sağlıklı yaşam, amaçlar, sosyal karakter, zihinsel ve fiziksel uyum ve aktif yaşam alanlarını kapsayan iyilik hali kavramıdır (Koçak, 2020:22). İyilik hali, insanların sosyal çevrelerinde zihinsel ve fiziksel bütünlük içinde olumlu şekilde yaşamalarının kalite seviyesidir (Myer vd., 2000:30). İnsanların hayatındaki hareketlerin potansiyelini en iyiye doğru olan hareket sürecini gösteren dinamik bir kavramdır (Kasapoğlu, 2013:29). Dünya Sağlık örgütü iyilik halini kişinin sağlık sorunlarının olmamasının o kişinin sağlıklı olduğu anlamına gelmez iyilik hali de olmalıdır şeklinde desteklemiştir. Bu tanım bize kişilerin çoğunun bize sağlıklı olmadığını gösterir. Kişinin sağlıklı olabilmesi için iyilik halinin devam etmesi gereklidir.

İyilik hali, sağlıklı bir yaşam adına istekli ve kararlı olmak ile başlar en yüksek potansiyeli sağlamayı hedefler. Kişinin kendine yetebilmesi zihinsel ve fiziksel olarak duygu, düşünce ve inancın gösterilebilmesini iyilik hali olarak bize gösterir (Kaynarca, 2019:36). İnsanların sosyal dünyada başarılı olmaları adına zihin ve fizik olarak yeterli seviyede olmaları gerekir (Myres

vd., 2000:44). Sağlık ile iyilik hali arasındaki temel fark sağlığın durumu iyilik halinin ise süreci kapsamasıdır (Jonas, 2005:31). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki gibi kişinin kendini gerçekleştirerek davranışına ve hayatına hükmetme durumu da iyilik halidir (Koçak, 2020:42). İyilik halinin felsefi uzantısında zihinsel ve fiziksel desteğin önemi yunan ve roma döneminde de karşımıza çıkmaktadır. Antik yunan kültüründe zihinsel ve fiziksel eğitim, sistemin oldukça önemli bir unsuru olmuştur (Ardel, 1998:52).

İyilik halinin olmamasının bir sağlık sorunu olarak değerlendirdiği günümüzde iyilik hali eksikliği pek çok probleme sebebiyet verecektir. Çalışanın iş yeri açısından tam hazır durumda olması için iyilik haline sahip iş motivasyonu ve çalışma isteği yüksek, fiziksel ve zihinsel olarak da sağlıklı olması istenilen unsurdur. İyilik hali çalışanın kendini gerçekleştirmesi için gereken tüm özelliklerin kazanımını da kolaylaştıracaktır.

İyilik Hali Düzeyi Yüksek Olan Bireylere Ait Özellikler

- Realist bakışa açısı olmak
- Bir hedefi olmak
- Yaratıcı ve mücadeleci karakteri olmak
- Şeffaf ve sosyal ilişkilere sahip olmak
- Fiziksel ve zihinsel olarak bütünleşmek (Koçak, 2020:42).

İyilik Hali Yıldız Modeli

İyilik hali yıldız modeli entelektüel sağlık, fiziksel sağlık, sosyal sağlık, duygusal sağlık ve manevi sağlık olarak beş maddeden meydana gelir. Bu boyutlar birbirleriyle ilişkide olup birbirlerini desteklerler.

Duygusal Sağlık: Hayattan zevk alma, sosyal ortamı sürdürme, stresle baş etme ve yeniliklere ayak uydurma, gülebilmek iyi olmanın duygusal halini zihinsel olarak iyi durumda olarak sağlar (Zorba, 1999:26).

Entelektüel Sağlık:Öğrenme isteği ile enerji söz konusudur.Fırsat bulmak, plan yapmak, strateji hazırlamak ve problem çözmeyi gerektirir (Koçak, 2020:42).

Fiziksel Sağlık: Kişinin kas ve iskelet sağlığı açısından fonksiyonları yerine getirebilmesini içerir (Zorba, 1999).

Sosyal Sağlık: İnsanoğlu sosyal bir varlık olduğundan dolayı çevresi ile ilişki kurar. Kişinin ailesi ve arkadaşları ile kurduğu ilişki sosyal sağlık boyutunu oluşturur (Koçak, 2020:42).

Manevi Sağlık: Kişinin hayatın anlamını bularak hayatının yönünü çizmek için yaptığı arayışların sonucunda inançları ve manevi yaşamını belirleyerek yaşamını anlamlı kılmasıdır (Koçak, 2020:43).

REFERANSLAR

- Aracı, H. & Aracı, Ş. (2014). Spor bilimleri öğretimi. Ankara: Masal Yayıncılık
- Ardahan, F., Turgut, T. & Kalkan, A. K. (2016). Her yönüyle rekreasyon. İçinde F. Ardahan (Ed.). Serbest Zaman Ve Rekreasyon (s. 1-116). Ankara: Detay Yayıncılık
- Ardell, D. B. (1998). The history of wellness. *Ardell Wellness Report*, 59(6), 3-11.
- Akten, M. (2003). Isparta ilindeki bazı rekreasyon alanlarının mevcut potansiyellerinin belirlenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, A(2), 115-132.
- Aytaç, Ö. (2002). Boş zaman üzerine kurumsal yaklaşımlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 231-260.
- Can, E. (2015). Boş zaman, rekreasyon ve etkinlik turizmi ilişkisi. *İstanbul Journal of Social Sciences*, 10, 1-17.
- Ceylan, Ö. (2009). Açık alan rekreasyon etkinliklerinde insan kaynaklarına yönelik iç kaynak ile dış kaynak kullanan turistik işletmelerin hizmet kalitesi açısından incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Dal, S. (2018). İşyeri rekreasyonunun çalışanların iş performansı, örgütsel özdeşleşme ve iyilik hali(wellness) üzerine etkisi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Dictionary Of Sociology* (1944). Recreation. New York: Philosophical Library.
- Demir, N. & Demir, C. (2006). Bireylerin serbest zaman faaliyetlerine katılmalarını etkileyen faktörler ile cinsiyet arasındaki ilişki: Lisans öğrencilerine yönelik bir uygulama. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 6(1), 36-48.
- Gündüz, N. (2013). İstanbul Boğaziçi rekreasyon alanları içinde bir yeniden işlevlendirme yaklaşımı: Küçüksu mesire alanı örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güngörmüş, H. & Sezen, M. (2005). Milletvekillerinin rekreasyonel alışkanlıkları. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitim ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(17), 52-62.
- Gungaphul, M., Kaasean, H. ve Remnarain, T. (2012). Promoting recreation and leisure in the workplace. *African Journal for Physical Health Education, Recreation and Dance*, 4(18), 86-94.
- Eren C. Ve Koçyiğit, M. (2020). Kent İmajının ve Kentsel Rekreasyon Alanlarına Yönelik Algının Ölçümü, *Aksaray Üniversitesi İletişim Fakültesi, Aksaray İletişim Dergisi*, 69-70.

- Günay, F. (2012). Afyonkarahisar'ın rekreasyon alanları ve faaliyetlerinin turizm talebine ve konaklama süresine etkisi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A. ve Dinç, Y. (2009). *Boş zaman ve rekreasyon yönetimi örnek animasyon uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Jonas, S. (2005). The wellness process for healthy living: A mental tool for facilitating progress through the stages of change. *AMAA Journal* 2.
- Kaba, İ. (2009). Rekreasyonun mevcut durumu ve kampüs rekreasyon modellemesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karaküçük, S. (1997). *Rekreasyon boş zamanları değerlendirme*. Ankara: Seren Ofset
- Karaküçük, S. (2005). *Rekreasyon boş zamanları değerlendirme* (5. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi
- Karaküçük, S & Gürbüz, B. (2007). *Rekreasyon ve kentleşme*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kasaoğlu, F. (2013). Üniversite öğrencilerinde iyilik hali ile özgeciler arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kesim, Ü. (2016). *Rekreasyon bilimi*. İçinde S. Karaküçük (Ed.), İşyeri Rekreasyonu (s. 127-153).
- Kılbaş, Ş. (2001). *Rekreasyon boş zamanı değerlendirme* (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kraus, R. G. (1971). *Recreation and leisure in modern society*. New York: Meredith Corporation
- Kıroğlu, E. (2007). Erzurum kenti ve yakın çevresindeki bazı rekreasyon alanlarının görsel peyzaj kalitesi yönünden değerlendirilmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Koçak, B. (2020). Spor bilimleri fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin iyilik hali(wellness) düzeylerinin değerlendirilmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
- Mieczkowski, Z. (1990). *World trend in tourism and recreation*. New York: Peter Lang Publishing
- Mirzeoğlu, N. (2003). *Spor bilimine giriş*. Ankara: Bağırın Kitabevi.
- Mokaya, S. ve Gitari, J. W. (2012). Effects of workplace recreation on employee performance: The case of Kenya Utalii college. *International Journal of Humanities and Social Science*, 2(3), 176-183.
- Myers, J. E., Sweeney, T. J. ve Witmer, J. M. (2000). The Wheel of wellness counseling for wellness: A holistic model for treatment planning. *Journal of Counseling and Development*, 78, 251-266.

- Rossmann, R. J. ve Schlatter, E. B. (2000). Recreation programming design leisure experiences, (3rd ed.). Campaign IL: Sagamore Publishing.
- Sevil, T. (2012). Boş zaman ve yönetimi: Boş zaman ve rekreasyon kavram ve özellikler. Anadolu Üniversitesi Dergisi, 18(1). 6-14.
- Tama, R. (2019). İnsan kaynakları yönetiminde rekreasyon faaliyetlerinin tükenmişlik ve örgütsel bağlılık ile ilişkilerinin araştırılması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Tezcan, N. (2007). Rekreasyon etkinliklerinin çalışanların performansları üzerine etkilerinin incelenmesi (Kocaeli Trakya Birlik) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Özdemir, A. S., Göçer, E. & Karaküçük, S. (2016). Rekreasyon bilimi. İçinde S. Karaküçük (Ed.), Rekreasyon ve Turizm (313-392). Ankara: Gazi Kitabevi
- Özgüç, N. (2017). Turizm coğrafyası: Özellikler ve bölgeler. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Yıldırım, S., Donuk, B., Şahin, S. Bastık, C., Gümüşdağ, H. (2013). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Spor A.Ş. çalışan spor yöneticilerinin stres düzeylerinin ve işyeri ruh hallerinin incelenmesi. Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi, 3, 93-105
- Zorba, E. (1999). Herkes için spor ve fiziksel uygunluk. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Zorba, E. (2007). Türkiye’de rekreasyona bakış açısı ve gelişimi. Gazi Haber Dergisi, 52-55.

Üniversite Fayda Hareketi “Kampüs Rekreasyonu”

Özlem DEMİRTAŞ¹

1- Dr. Öğretim Üyesi; Hitit Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Bölümü. ozlemedair@gmail.com ORCID No: 0000-0002-9369-6670

*“Boş zaman herkesin kendi zamanı. En çok boşken kendim oluyorum,
boşken oluşturuyorum, kendimi.
Boş zamanlarda yaptıklarımla bölünüp dağılmak şöyle dursun,
derlenip toplanıyorum.
Gönlüme göre bir yaşama sevinciyle genişliyorum, boş zamanlarda.
Boş zamanım olmasaydı ben de olmazdım.”*
Nermi Uygur, Güneşle, 1989.

ÖZET

Rekreasyon kavramı, en bilinen (!) ve en anlaşılır (!) tabiriyle “Boş Zamanı Değerlendirme” olarak karşımıza çıkmaktadır. Sayın Hocam, Prof. Dr. Suat Karaküçük’ün de kitabında bahsettiği üzere; Rekreasyon ile ilgili olarak yapılacak bir çalışmada öncelikle ele alınacak konuların başında kuşkusuz boş zaman kavramı gelmektedir. Çünkü Rekreasyon her şeyden önce boş zamanı olan insanların bu boş zamanlarında gerçekleştirecekleri etkinliklerle ilgilidir. O halde; boş zaman nedir? Bu soru filozoflar, araştırmacılar, öğretim elemanları, sosyologlar, yöneticiler ve öğrenciler tarafından iki bin yılı aşkın bir süredir tartışılmaktadır, hala da tartışılıyor. Konuya ilişkin var olan çeşitlilik ve farklılıklar dikkate alındığında bir tanımlama sorunu ortaya çıktığı aşikardır. Geniş kabul görece ve kullanılacak tek, açık seçik ve tartışma götürmez bir boş zaman tanımı vermek pek mümkün görünmemektedir. Torkildsen (2005), “Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi” kitabında, Edginton vd., (2003)’nin yazmış oldukları, “Boş Zaman: Temel Kavramlar” adlı başka bir kitapta, boş zaman ve rekreasyonun 200’den fazla tanımının yapıldığından bahsetmektedir. Her ne kadar tek bir tanım üzerinde anlaşmaya varılamasa da, bu kavramın özellikle akademik camiada oldukça önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Bu bölümde yapılması hedeflenen tartışmalara bir yenisini eklemek değil, onun yerine, Rekreasyon felsefesinin yalnızca eğlenmekten ibaret olmadığını; birey için, toplum için, ülke için dolayısıyla tüm insanlık için çok ciddi bir amaç taşıdığına altını bir kez daha çizmektir. Üniversitelerin de ülkelerin kalkınması ve gelişmesindeki en önemli rolü üstlendiği ve toplumdaki yerinin her geçen gün daha iyi anlaşıldığı göz önüne alındığında, üniversite öğrencilerinin akademik başarılarına destek olan rekreasyon aktivitelerinin kampüste yer alması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Üniversite kampüslerinde gerçekleştirilen bazı rekreasyon faaliyetleri olsa da maalesef bu etkinlikler henüz belirli bir plan-program çerçevesinde ve sürdürülebilir kapsamda değildir. Öğrencilerin ihtiyaçlarını dikkate alan bir kampüs tasarımı onların psikososyal gelişimlerini sağlamlaştırarak, üniversite dışındaki yaşamı şekillendirmelerine olanak sağlayacaktır. Rekreasyon özelinde kampüs rekreasyonunun faydaları ve geleceğine değinmeyi amaçladığımız bu çalışmada, umarım tartışmayı doğru bir biçimde yönetebilmiş ve Kampüs Rekreasyonuna dair yeni bir boyut kazandırabilmeyi başarabilmişizdir.

GİRİŞ

Genel olarak Rekreasyonun sağlamış olduğu faydalara geçmeden önce zaman zaman birbiri yerine kullanılan bazı kavramlara kısaca değinilmesi gerekmektedir.

Boş zaman veya boş zaman deneyimleri tartışıldığında, sesler genellikle saygılı bir fisıltıya dönüşür ve bazı mistiklere başvurulur. Teorisyenler koşulsuz ve saf boş zamanın varlığını kavramsallaştırdıklarında, bu fenomeni incelemeye başladığımızda kutsal topraklarda yürüme hissini edinmek neredeyse çok kolaydır. Meşru bir deneyim olarak nitelendirilmek için, bunun bir “Boş Zaman Aktivitesinden” türetilmiş olması yeterli değildir. Bunun yerine, deneyimin bir “Boş Zaman Deneyimi” olarak uygun şekilde görülebmesinden önce belirli niteleyici veya normatif kriterler uygulanmaktadır (Mannell ve Iso-Ahola, 1987:317). Boş zaman fenomeni analistleri arasında bu yaklaşımın en iyi örneği Grazia (1962:5) tarafından önerilmiştir. Özgürlüğe sahip olmanın kişiye boş zaman deneyimi yaşama garantisi vermediğini öne sürmektedir. “Boş zaman ve serbest zaman iki farklı dünyada yaşar” der Grazia, “Herkesin serbest zamanı vardır ama herkesin boş zamanı olamaz. Boş zaman, çok az kişinin arzu ettiği ve daha azının başardığı bir varoluş durumunu ifade eder.” Dolayısıyla “Boş zamanlarımızda neler yaparsınız?” veya “Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?” sıklıkla başkalarına sorulan bir sorudur. İnsanlar gündelik yaşamında iş, uyku, yemek yeme, kişisel hijyen ve bakım, dinlenme vb. pek çok şeyle meşgul olur ve boş zamanların bireyin çalışmadığı zamanlarda dinlenme zamanı olduğuna inanılmaktadır. Boş zaman, elimizde bulunan boş zaman ve kendi karakteristik tarzımızda geçirme eğiliminde olduğumuz zamandır. Boş zamanlarımızda aklımızı meşgul edecek hiçbir şey yoktur ve zamanı kendi takdirimize göre kullanmakta özgürüzdür. İnsanların bu özgür oldukları zamanda kendilerini şımarttıkları ve aslında biraz heyecan ve eğlence aradıkları eğlence dolu aktivitelere atıfta bulunan, Rekreasyon adı verilen başka bir kelime daha vardır ki iki kelimenin neredeyse aynı anlamlara sahip olması nedeniyle bazı insanlar için doğru kelimeyi seçmek bazen zorlaşabilmektedir.

Rekreasyon etkinliklerinin sınıflandırma çeşitliliğindeki kavram zenginliği de bu noktaya dayanmaktadır. İnsan sayısı kadar rekreatif etkinlik çeşidi olabileceği görüşü üzerinde duran kuramcılar bulunmaktadır. Çünkü boş zaman ve bu boş zamanda yapılan rekreatif etkinlikler öznedir. Her düşünce ve duygu durumu her bireyde farklı deneyimlenmektedir (Üstün, 2023:20).

Boş zamanların değerlendirilmesi ise kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Rekreasyon araştırmacılarının büyük bir kısmı boş zamanların olumlu bir şekilde değerlendirilmesi üzerine çalışmaktadırlar. Bu rekreatif etkinlikler de coğrafik, ekonomik, kültürel, dini, eğitim vb. pek çok faktöre göre şekillenmektedir. Böylesine önemli olan Rekreasyon etkinliklerine her kurum ve meslekte olduğu gibi eğitim alanında da katılımın artırılabilmesi için fırsat sunulması gerekmektedir. Üniversite kampüslerinde rekreatif alan

ve tesis imkanları; bu etkinliklere katılan öğrenciler, akademik ve idari kadrolar için gündelik hayatın oluşturduğu negatiflikleri ortadan kaldırmak ve bu tür aktivitelerle yenilenerek sağlık yönünden kaliteli bir yaşama kavuşmak için destek olabilmektedir. Kampüs rekreasyonu bu anlamda üniversite mensuplarının boş zaman ve rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılamak için uygun bir araç olarak görülebilmektedir (Demirtaş, 2021:2).

*“Mutluluğun boş zamana bağlı olduğu düşünülüyor;
çünkü boş zamanımız olsun diye meşgulüz
ve barış içinde yaşamak için savaşıyoruz.”*

*Aristoteles, Yunan Filozofu
Rekreasyon Felsefesi*

Rekreasyon felsefesi, felsefenin boş zaman değerlerini netleştirmeye yardımcı olabileceğini ve boş zaman hizmetlerinin değerini değerlendirmenin bir yolunu sağlayabileceğini ve boş zaman hizmetlerinin sunumunda felsefe yöntemlerinin nasıl iyi bir şekilde kullanılabilirliğini açıklamaktadır. Felsefi araştırmanın boş zaman hizmetleri sağlayıcıları için iki açıdan önemli olduğunu görmekteyiz. Felsefenin daha iyi boş zaman hizmet sağlayıcıları olmamıza yardımcı olmasının ilk yolu, boş zaman değerlerimizi daha net bir şekilde anlamamıza yardımcı olmasıdır. Antik Yunan filozofu Sokrates, insanın "kendini bilmesi" gerektiği hükmüne göre yaşıyordu. İnsanların, eğer inançlarını ciddi bir şekilde sorgulamaya vakit ayırmazlarsa, kendilerini nasıl her türlü konuda uzman olarak görebileceklerinin acı bir şekilde farkındaydı. Benzer şekilde, boş zaman hizmeti sağlayıcıları olarak, insanların ne tür boş zaman deneyimlerine ihtiyaç duyduğunu bildiğimizi düşünmek bizim için yeterince kolaydır. Ancak boş zaman değerlerimizi eleştirel bir şekilde incelemesek, uygun ve eğlenceli boş zaman fırsatları sunabiliriz ancak bu, insanların yaşam kalitesini iyileştiremez. Felsefi analiz, çeşitli boş zaman fırsatlarının değerini rasyonel olarak değerlendirmemize yardımcı olabilir. Günümüz boş zaman pratiklerinin çoğunun tatmin edici bir yaşam tarzına yardımcı olmadığına inanmak için iyi nedenler olduğunu görmekteyiz. Daha iyi boş zaman hizmeti sağlayıcıları olmamıza yardımcı olan ikinci yol felsefe ise, tüm boş zaman hizmeti sağlayıcılarının kariyerleri boyunca karşılaştıkları pratik etik ikilemleri çözmek için bize bir yöntem sunmasıdır. Felsefe, karşılaşılan her etik soruna basit bir çözüm vaat etmese de, düşünciyi yapılandırabilir ve yönlendirebilir, böylece seçilen belirli eylem yolları diğer insanlara açıklanabilir ve gerekçelendirilebilir. Dolayısıyla, boş zaman hizmetlerinin sağlanmasında felsefenin önemli olduğunu görmekteyiz (McLean, 2006:37-49). Boş zamanın insan varlığı için önemi göz önüne alındığında, bir ulusun kültürü, halkının boş zamanlarını kullanma şekline göre zenginleşmekte veya fakirleşmektedir. On yedinci yüzyıl filozofu Thomas Hobbes, boş zamanın felsefenin annesi olduğunu söylemiştir.

Britanya Başbakanı Benjamin Disraeli, *artan olanakların* ve *artan boş zamanın* insanı uygarlaştıran iki şey olduğuna inanıyordu. Bertrand Russell, İngiliz pasifist, filozof ve matematikçi, boş zamanları akıllıca doldurabilmenin uygarlığın en iyi ürünü olduğu görüşündeydi (Torkildsen, 2005:45). Popüler düşüncenin aksine, boş zaman hizmetlerinde çalışmak tamamen eğlence ve oyunlardan ibaret değildir. İnsanların boş zaman yaşam tarzlarını iyileştirmelerine yardımcı olmak için çalışırken ciddi sosyal ve etik sorunların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Çeşitli boş zaman etkinliklerinin değerini eleştirel bir şekilde değerlendiremezsek, o zaman insanların yaşam kalitesini düşüren boş zaman fırsatları sunma riskiyle karşı karşıya kalırız. Eski Yunanlılar, boş zamanların başlı başına iyi olan faaliyetlere ayrılması gerektiğini çok iyi anlamışlardı. Rekreasyon hizmetleri sağlayıcıları olarak hizmet verilen kişilerin ve toplulukların hayatlarında bir fark yaratabiliriz. Her şey kendi boş zaman değerlerimizin net bir şekilde anlaşılmasıyla başlamaktadır. Örneğin, insanların çalışmaya aşırı değer veren bir kültür nedeniyle strese maruz kaldıklarını biliyorsak, o zaman rekreasyon hizmetleri sağlayıcıları olarak boş zamanın değerini savunma yükümlülüğümüz vardır. Elbette kendimizi yaşam kalitesi uzmanları olarak düşünürsek, insanların ve toplulukların karşılaştığı bazı temel sorunlara dair felsefi bir anlayışa ihtiyacımız vardır, aksi takdirde farkında olmadan çözümün bir parçası olmak yerine sorunun bir parçası haline gelebiliriz (McLean, 2006:37-49).

Rekreasyonel Katılımın Faydaları:

Rekreasyon (Recreation) kelimesi Latince *recreatio*, yani sağlığa restorasyon (restoration) kelimesinden gelmektedir. Dolayısıyla rekreasyonu tanımlarken tarihsel yaklaşım, insanları iş için yenileyen bir aktivite olarak ele almak olmuştur ve bu yaklaşımın bariz sınırlamaları vardır. Bazı tanımlar rekreasyonu restorasyon olarak adlandırırken çoğu tanım bir aktivite biçimi üzerinde durmaktadır (Torkildsen, 2005). Nasıl ki restorasyon, kültürel değerlerin korunması, geleceğe aktarılması ve daha fazla tahrip olmasını önlemek için aslına uygun biçimde yenilenmesi amacıyla yapılan çalışmalar anlamları taşıyorsa, sağlığın restorasyonu da; sağlığın iyileştirilmesi, korunması, devam ettirilmesi ve yenilenmesi gibi benzer anlamlar taşımaktadır.

Fiziksel aktivite, yaşam süresi boyunca, özellikle ergenlikten yetişkinliğe geçiş gibi önemli yaşam geçişleri sırasında büyük ölçüde azalmaktadır. Bu nedenle, fiziksel ve zihinsel sağlık için fiziksel aktivitenin önemi, hele ki öğrenciler arasında zihinsel sağlık sorunları, obezite ve hipertansiyonun yaygınlığı göz önüne alındığında, üniversitelerin, sağlıklı, fiziksel olarak aktif yaşam tarzlarının benimsenmesini teşvik eden ortamlar şeklinde karşımıza çıkması oldukça normaldir. Çünkü bu dönemde benimsenen davranışlar bireylerin yaşam boyu sağlık gidişatını etkileyebilmektedir. Özellikle kampüs rekreasyonu, üniversite öğrencilerinin fiziksel aktivite teşvikinin önemli bir bileşenidir; çünkü politikaları, programları ve

uygulamalarının yanı sıra sorumlu oldukları tesisler ve olanaklar da öğrencilerin sağlık davranışlarını etkileme potansiyeline sahiptir. Wilson vd., (2020:72-79)'nin kampüs rekreasyonunda, tüm Big 10 kurumlarının güncel ve kurumsal değerlerini, kampüs rekreasyon politikalarını, programlarını ve uygulamalarını web siteleri vasıtasıyla sistematik olarak incelemiş oldukları makalede; bahsi geçen üniversitelerin; eşitliğin, çeşitliliğin ve katılımın teşviki konusunda "söyledikleri" ile "yaptıkları" arasında kopukluk olduğu görülmektedir. Burada Big10 kurumlarının her yıl Big 10 Rekreasyonel Spor Konferansı düzenlemeleri ve kolektif bir misyonu paylaştıkları varsayılmaktadır. Big10 Konferansı (BIG), Amerika Birleşik Devletleri'ndeki en eski Division I üniversite spor konferansıdır. Bu seviyede mücadele veren branşlardan bazıları: Beyzbol, basketbol, bowling, kros/atletizm, binicilik, eskrim, çim hokeyi, futbol, golf, cimnastik, buz hokeyi, lakros, kürek, ragbi, plaj voleybolu, kayak, softbol, yüzme ve dalış, tenis, voleybol, güreş ve su topu'dur. 1896 yılında Üniversitelerarası Fakülte Temsilcileri Konferansı olarak kurulmuştur. Onlarca yıldır, adını taşıyan 10 önde gelen üniversiteden oluşan BIG, 2014 yılı itibarıyla 14 üye kurum ve 2 bağlı kuruluştan oluşmaktadır. Konferans, NCAA Division I'de ve futbol takımları, daha önce Division I-A olarak bilinen ve bu spordaki en yüksek NCAA yarışması olan Football Bowl Subdivision'da (FBS) yarışmaktadır. BIG üyesi kurumlar, büyük mali donanım ve güçlü akademik itibara sahip büyük araştırma üniversiteleridir. Tek özel üniversite olarak kurucu üye Northwestern Üniversitesi dışında hepsi devlet üniversitesidir (BIG, 2023). Çalışmada belirlenen temalardan ilki *kurumsal özelliklerdir*: Bu temaya göre kurumların yarısından fazlasının (n=9) 30.000'den fazla lisans kaydı vardır. Ayrıca üniversitelerin cinsiyet ve etnik köken açısından oldukça çeşitli olduğu belirtilmiştir. İkinci tema, *kurumsal değerlerdir*. Bu temada en yaygın değerler keşif, yenilik ve öğrenme (n=13), topluluk (n=13), çeşitlilik ve katılım (n=12), mükemmellik (n=12) ve saygı (n=11) ile ilgilidir. Kurumların çoğunluğu ayrıca dürüstlüğü (n=9) ve sorumluluğu (n=7) ifade etmektedir. Üçüncü tema; *Kampüs rekreasyon misyon beyanı ve değerlerini* içermektedir. Sağlık ve/veya sağlıklı yaşam (n=12), rekreasyon, aktivite ve/veya fitness (n=12) ve topluluk (n=11), çeşitlilik ve katılım (n=9) gibi baskın alt temalar olarak ortaya çıkmaktadır. Samimi/güvenli bir ortamın yaratılması (n=3) ve sürdürülebilirliğin (n=2) sağlanması da birçok üniversite tarafından dile getirilmektedir. Özellikle tesislere ve programlara eşit erişimin sağlanması eşitlikle karıştırılmamalıdır. Bu nedenle tüm öğrencilerin fiziksel olarak aktif olma konusunda eşit fırsatlara sahip olması gerekir. Dördüncü tema; *Politikalardır*. Kurumların yarısından azı engellilere yönelik düzenlemelerle ilgili politikalar bildirmişlerdir. Beşinci ve son tema ise; *Planlama, ücretler ve programlama* temasıdır. Bu temada kampüs rekreasyon üyelikleri, biri hariç tüm üniversitelerde öğrencilerin üniversite ücretlerine dahildir. Ayrıca yalnızca bir kurum kadınlara özel rekreasyon programı sağladığını bildirmektedir. Üç kurum eşit rekreasyon

teklifleri ve tek bir üniversite kadınlara daha fazla teklif sunarken geri kalan yedi kurum erkeklere daha fazla teklif sunmaktadır. En önemli eşitsizlik, erkeklere dokuz lig sunan, kadınlara ise hiç lig teklif etmeyen bir kurumda yaşanmaktadır. Sonuç olarak; Üniversite, genç yetişkinler arasında sağlıklı yaşam tarzı davranışlarının geliştirilmesinin teşvik edilmesinin gerekli olduğu, yaşamda önemli bir aşamadır. Bununla birlikte, öğrencilerin fiziksel olarak aktif olmaları için eşit fırsatların sağlanması konusunda geliştirilecek çok şey olduğu görülmektedir (Wilson vd., 2020:72-79).

Ulusal Kampüs Faaliyetleri Birliği (NACA) son elli yılda öğrenci faaliyetleri çalışmalarını çarpıcı biçimde yeniden şekillendirmiştir. Bu dönemde, profesyonel liderler çalışmalarının tüm kampüse fayda sağladığını ve öğrenciler başta olmak üzere akademik ve idari personelin, mezunların ve toplumun/halkın kampüs etkinliklerine ve programlarına çoğunlukla katıldıklarını fark etmişlerdir. Bu durum çerçevenin yeniden odak noktasını oluşturup, çalışmalarının kampüs (öğrenciden daha geniş kapsamlı) faaliyetleri olarak adlandırılmasına yol açarak daha geniş bir misyonun sinyalini vermiştir. Kampüs faaliyetleri, günümüzün kampüslerinde kampüs topluluğu oluşturmada ve öğrencileri çeşitli müfredat dışı programlar aracılığıyla eğitmede çok önemli bir rol oynamaktadır. Yüksek Öğretimde Standartları Geliştirme Konseyi (CAS), 1979 yılında NACA tarafından ortaklaşa kurulmuştur. Standartları oluşturmak ve geliştirmek ve programların öğrenci öğrenimi ve gelişimi üzerindeki etkisinin öz değerlendirilmesi için düzenlenen CAS, şu anda tüm üye birliklerin CAS Yönetim Kurulu temsilcileri tarafından onaylanan 44 bireysel uygulama standardına sahip 41 yükseköğrenim birliğinden oluşmakta ve amaçları şu şekilde belirtilmektedir:

... öğrencileri eğitime hazırlarken öğrenci iş birliğini ve liderliğini geliştiren program ve etkinliklerin geliştirilmesi, bunları ortaya çıkarma ve bunlara katılım yoluyla öğrencilerin genel eğitim deneyimini geliştirmek olmalıdır. Sorumlu savunucular ve vatandaşlar ve kurumun akademik programını tamamlayıcı niteliktedir (CAS, 2015, s. 87).

Kampüs Faaliyetleri Programlarına (CAP) ilişkin CAS standardı, CAP öğrencilerin kampüs rekreasyonuna katılımındaki faydalarını şu şekilde tanımlamaktadır:

- Müfredat dışı faaliyetlere katılmak,
- Kampüs yönetimine yer almak,
- Kuruluşlarının ve çıkarlarının savunuculuğunu yapmak,
- Liderlik yeteneklerini geliştirmek,
- Sağlıklı kişilerarası ilişkiler geliştirmek,
- Boş zamanları bilinçli kullanmak,
- Etik karar verme becerilerini geliştirmek, ve
- Öğrenci hareketini ve çıkarlarını savunmaktır.

Kampüs aktivite birimleri öğrenci katılımına değer vermektedir. Kampüsler, öğrencilerin bu alanlara zaman ve enerji harcamasını gerektiren yerlerdir. Kampüs faaliyetlerine ve liderlik fırsatlarına giderek artan öğrenci katılımı uzun süredir beklenmektedir. Araştırmalar sürekli olarak ilgili öğrencilerin daha yüksek notlar elde ettiklerinin ve derslere daha yüksek oranlarla devam ettiklerinin bilindiğini gösterdiğinden, artan katılım büyük önem arz etmektedir. Yararlı bir başka sonuç olarak, faaliyetlere katılan öğrenciler kampüslerine daha güçlü bir aidiyet duygusu beslemektedirler. Elbette belirli faaliyetlerin kapsamı kurumsal türe, boyuta ve konuma göre değişmektedir. Kırsal temelli bir kurumun, şehirdeki bir topluluk kolejinin veya doktora veren bir araştırma üniversitesinden farklı faaliyetleri olacaktır. Daha küçük kampüsler, genellikle çok az sayıda uzman personel tarafından koordine edilen, şaşırtıcı derecede geniş bir faaliyet yelpazesine de sahip olabilir. Kırsal bir kurum, sınırlı toplumsal kaynaklarla kampüste benzer katılım fırsatları sağlamak zorunda kalabilirken, kentsel bir kurum, öğrencileri buldukları şehirlerdeki geniş mekân fırsatlarına zaten katılabildikleri için daha küçük bir etkinlik sunabilir (Komives, 2019:15). Düzenli ve arkadaşları (2016:121-130), kampüste açık mekân tasarladıkları çalışmalarında, genç mekanlarından kampüs açık mekanları ele alınarak gençlerin ihtiyaçlarına bağlı olarak dizayn edilmesi için bazı kriter önerileri geliştirmiştir. Bu kriterler yenilenecek, canlandırılacak kampüs açık mekanlarında ve yeni oluşturulacak kampüs açık mekanlarında kullanılabilir. Araştırmada gençlerin en önemli ihtiyacının sosyalleşmek olduğunun altı çizilmektedir. Üniversite gençliğinin fizyolojik ihtiyaçları dışında hayatları boyunca kişiliklerini etkileyecek olan olumlu sosyal ilişkiler kurma, bağımsızlık elde etme, güven kazanma gibi ihtiyaçlarının olduğunun, bu ihtiyaca yönelik olarak aktif-enerjik yapılarına uygun mekanlar planlanmış, tasarım senaryoları da bu kabule göre hazırlanmıştır. Böylece gençlerin ihtiyaçlarını karşılayan bu nedenle de kullanım oranı yüksek; hareketlilik, açıklık, doğallık algısının yüksek olduğu bir kampüs mekânı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu ihtiyaçların kampüs açık mekanlarına nasıl yansıtılması gerektiğinin belirlenmesi önemlidir. Sonuç olarak genç mekanları için çok önemli olan bu 3 algısal özellik, yapılan tasarımlarda da dikkate alınmalıdır. Bu nedenle bu çalışmada; *Hareket-enerji, Açıklık, Doğallık* ele alınmıştır. Dolayısıyla tasarlanacak mekanlarda tüm bu özellikler bulunmalı, gençlerin bir arada olup sosyalleşmesine imkân sağlayan uygun mekanlar yaratılmalıdır (Düzenli vd., 2016:121-130). Kampüs Rekreasyon alanları oluşturulurken sürdürülebilir olmasına önem gösterilmelidir. Kampüs sakinleri, üniversite tarafından sağlanan, özellikle açık alan rekreasyon mekanlarına önem vermeye ve desteklemeye başladıkça bu mekanlar kendi kendini idame ettirebilecek ve kampüs içerisinde ortak bir değer yaratılması başarılmış olacaktır.

Sürdürülebilirlik-İz Bırakma

Açık havada yapılan rekreasyonel aktiviteleri sağlıklı yaşam tarzlarını teşvik etmektedir. İyi beslenmeyle birleştiğinde fiziksel, zihinsel ve ruhsal sağlığın iyileşmesine ve hastalıkları tedavi etmekten sağlıklı yaşam yaratmaya geçişe katkıda bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik, tüm program kararlarının temelini oluşturur. Mevcut ve gelecek nesiller için açık hava rekreasyonunun faydalarını sürdürmek amacıyla, rekreasyon programı; *çevresel, sosyal ve ekonomik koşulları* içeren bu üç alan arasında sürdürülebilir bir dengeyi ele almalı ve bu yönde çalışmalıdır. Sürdürülebilir bir rekreasyon programı oluşturmak için toplumun katılımı şarttır (Sustainable Recreation, 2011). Kampüs rekreasyonunun olumlu çıktılarının yanında geliştirilebilir ve sürdürülebilir olması da oldukça önemlidir. Değişen ve gelişen yenilikçi üniversitelerde rekreatif amaçlar doğrultusunda yapılacak yatırımlarla öğrencilerin dikkatleri her daim canlı tutularak kampüs içerisindeki uygulamalarda devamlılık sağlanabilir. Zamanla kurum kültürü içerisinde kendisine yer bulan kampüs rekreasyonu yapısı, üniversitenin diğer birimleri tarafından benimsenerek kampüste yer alan tüm bireylerin katılım göstermelerine zemin oluşturabilmektedir (Beşikçi, 2020:69).

Kampüs Rekreasyonu

Rekreasyon ve boş zaman hizmetleri uzun zamandır toplumun tüm kesimlerine birçok fayda sağlamıştır. Yaşam kalitesine katkıda bulunduğu ve toplulukları güçlendirdiği için bu alan Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve diğer ülkelerde temel bir değer olarak tanımlanmaktadır (Tapps ve Wells, 2019). Kampüs rekreasyonu, üniversite öğrencilerinin fiziksel aktivite teşvikinin önemli bir bileşenidir; çünkü politikaları, programları ve uygulamalarının yanı sıra sorumlu oldukları tesisler ve olanaklar da öğrencilerin sağlık davranışlarını etkileme potansiyeline sahiptir (Wilson vd., 2020:72).

Kampüs Rekreasyonu, tüm Üniversite Toplulukları için refahı, eğlenceyi ve öğrenmeyi teşvik eden yenilikçi, çeşitli ve kapsayıcı tecrübeler tasarlayıp sunmaktadır. Kanter (2000:8), rekreasyonel spor katılımının "öğrencilere üniversite yaşamının artan baskıları ve stresiyle başa çıkma fırsatları sunarak öğrenci gelişiminde önemli bir rol oynayabileceğini" göstermektedir.

Üniversiteler şehirlerin önemli yapısal ve işlevsel unsurlarıdır. Toplumun çeşitli kesimlerine yönelik uzmanların mesleki eğitimini yürütürler ayrıca bilim ve kültür merkezleridirler. Günümüzde eğitimin iyileştirilmesi konuları, özellikle mekansal organizasyonu bilhassa çok önemlidir. Üniversitelerin faaliyetleri, genellikle kentsel yapıdaki belirli alanların düzenlenmesiyle uygulanan, yaşamın çeşitli alanlarını öngörmektedir. Bunlar: eğitimsel, bilimsel, kültürel, rekreasyon, spor ve eğlencedir. Güncel yaşamın dinamizmi, sosyo-kültürel eğilimler, öğrencilerin yeni yaşam biçimlerinin, öğrenme ve araştırma etkinliklerinin, rekreasyon ve spor etkinliklerinin düzenlenmesi ihtiyacını daha önce hiç olmadığı kadar

etkilemektedir. Bu ihtiyacın giderilmesi konusunda da kampüs rekreasyonu kapsamında düzenlenen etkinlikler öne çıkmaktadır. Toplumun yükseköğrenime ilişkin taleplerindeki öncelikler, önceliklerin yapısı ve içeriği değiştirilmiş, yeni standartlar getirilmiştir. Sürdürülebilir kentsel gelişim stratejisi, üniversite kampüslerinin yapılarına ve makul şekilde uygulanmasına yeni bir bakış açısı gerektirmektedir. Bu bakış açısı ile kampüs rekreasyonu, çeşitli beceri ve yetenek seviyelerine yönelik öğretim programları, okul içi etkinlikler ve spor kulübü ekipleri aracılığıyla eğitim ve liderlik fırsatları sağlamaktadır. (Wagner ve Ovezova 2021:1). Kampüs Rekreasyonu, çeşitli beceri ve yetenek seviyelerine yönelik öğretim programları, okul içi etkinlikler ve spor kulübü ekipleri aracılığıyla eğitim ve liderlik fırsatları sağlamaktadır. Kurumsal sonuçların ötesinde, kampüs rekreasyonunun faydaları arasında fiziksel ve zihinsel sağlık sonuçları yer almaktadır (Brock vd., 2015; Forrester, 2014; Zizzi vd., 2004); Forrester (2014), kampüs rekreasyonu ile öğrenci kaydı, öğrenciyi elde tutma, akademisyenler, istihdam, sağlık ve sağlıklı yaşam gibi bir dizi sonuç arasında olumlu ilişkiler olduğuna dair ülke çapında kanıtlar bildirmiştir (Zegre vd., 2022:2).

Kampüs Rekreasyonun Değeri

Rekreasyon katılımının olumlu etkileri, kampüs rekreasyonunun kampüs topluluğuna sağladığı değeri güçlendirmektedir. Bu etkilerin tüm kapsamını açıklamak için “Ulusal Okul İçi Eğlence Sporları Birliği” ve Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'daki üniversite sistemleri aracılığıyla çeşitli sporları düzenleyen bir kuruluş olan NIRSA'nın 2019-2020 Araştırma ve Değerlendirme komitesi tarafından kurumsal bir çerçeve geliştirilmiştir. Kampüs Rekreasyonu hakkındaki geliştirilen bu çerçeve web sitesinde şu şekilde sıralanmaktadır (NIRSA):

Kampüste Rekreasyon Yoluyla Öğrenci Gelişimini Güçlendirmek

Rekreasyon katılımının olumlu etkileri, kampüs rekreasyonunun kampüs topluluğuna sağladığı değeri güçlendirmektedir. Kampüs Rekreasyon programları ve hizmetleri, öğrenci deneyimini birçok farklı şekilde geliştirir ve kanıtlar, çeşitli rekreasyon biçimlerinin öğrenciyle ilgili çoklu olumlu sonuçları ne ölçüde etkilediğini göstermeye devam etmektedir.

Okula Kayıt, Öğrenciyi Elde Tutma ve Akademik Başarı

Üniversiteler insanların entelektüel düzeyini geliştiren, bilimsel düşünme ahlakının kazandırılmasını sağlayan, nitelikli insan gücü yetiştiren önemli eğitim kurumlarıdır. Üniversiteler akademik, sosyal ve kültürel açıdan toplumu etkilemekte, değişimin ve gelişimin öncüsü olmaktadır (Saygın ve Bekmezci, 2019:109). Bu bağlamda değerlendirildiğinde üniversite öğrencilerinin akademik başarısının yüksek olmasının, mezunların hem bireysel hem de mesleki nitelikleri açısından büyük önem taşıdığı

görülmektedir. Öte yandan üniversiteler, üniversitenin kalitesini ortaya koymasından öğrencilerinin akademik başarısına da önem vermektedir. Akademik başarı, genellikle sınıf geçme notu veya mezuniyet derecesi olarak ele alınmaktadır. Ancak akademik başarının sınavlardan alınan notlarla ifade edilmesi, gerçeği tam olarak yansıtmamaktadır. Çünkü sınavlardan alınan notları etkileyen diğer unsurlar göz ardı edilmektedir (Orçanlı vd., 2021:4001). Notları pozitif yönde ekleyen başka bir unsurdan söz etmek mümkündür. Kampüs rekreasyonu, akademik başarıya yol açan kişisel özellikleri geliştiren ve güçlendiren öğrenci deneyiminin ayrılmaz bir bileşenidir. Kampüs rekreasyon alanı, akademik başarıyı ve öğrenciyi elde tutmayı inceleyen giderek büyüyen bir literatüre sahiptir. Yapılan çalışmalar, Kampüs rekreasyonunda, rekreasyon tesislerinin kullanımının yanı sıra kulüp ve okul içi sporlara katılımı da incelemiş, kulüp ve okul içi sporlara katılımın tesis kullanımı ile akademik sonuçlar arasında bir ilişki kurmuştur (Zegre vd., 2022:1-3). Kampüs rekreasyonuna katılımın yanı sıra rekreasyon programlarının ve tesislerinin mevcudiyeti, öğrencinin okula girişini ve aynı okuldan mezuniyetini etkileyen faktörlerdir (NIRSA). Üniversiteden ayrılma veya kayıt dondurma nedenlerinin belirlenmesi halinde öğrencilerin elde tutulması ve başarılı olmaları için gerekli önlemler alınabilir. Türkiye'de üniversite öğrencilerinin akademik başarısı genellikle sınav ortalamaları veya mezuniyet oranlarıyla ölçülmektedir. Ancak sınav notu veya mezuniyet notu akademik başarının değerlendirilmesi için yeterli değildir. Nitekim ders notlarının dışında öğrencilerin akademik gelişimini etkileyen başka faktörler de vardır ve akademik başarının artırılması için bu faktörler üzerinde de durulmalıdır (Orçanlı vd., 2021). Yapılan araştırmalar, kampüs rekreasyon katılımcılarının not ortalamalarının, öğrenciyi elde tutma oranlarının ve mezuniyet oranlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Mesleki ve Liderlik Gelişimi

Kampüs rekreasyonuna katılım ve istihdam, aktarılabılır iş becerilerinin geliştirildiği ve öğrencileri kampüs rekreasyon mesleğinde ve diğer alanlarda başarıya hazırlayan güçlü bir araç görevi görmektedir.

Çeşitlilik ve Katılım

Kampüs rekreasyonu, farklı geçmişlere sahip insanlarla tanışmayı ve yeterince temsil edilmeyen nüfusların içinde ve arasında bağlantı kurulmasını kolaylaştıran kapsayıcı alanlar ve programlar sağlamaktadır.

Sorumluluk ve Aidiyet

Kampüs rekreasyonu bireylere bir topluluk oluşturma, bir topluluğa ait olma ve başkalarıyla etkileşim kurma fırsatı sağlamaktadır.

Fiziksel Sağlık ve Zihinsel Sağlık

Kampüs rekreasyon katılımı, katılımcılar için yaşam boyu, fiziksel olarak aktif alışkanlıkların geliştirilmesine ve daha iyi sağlık sonuçlarına yol açmaktadır. Kampüs rekreasyonu, katılımcıların zihinsel ve duygusal refahını destekleyen ve geliştiren faaliyetlere katılma fırsatları sağlamaktadır (NIRSA).

Kampüs Rekreasyonu Araştırmaları

Kampüs rekreasyonu literatürünün ilk bütünleştirici incelemesi, *Recreational Sports Journal*'da (RSJ), 1998-2010 yılları arasında yayınlanan araştırmalara odaklanan Sweeney ve Barcelona (2012:91-103) tarafından yürütülmüştür. O güne kadar rekreasyonel sporlar alanında yürütülen araştırmaların bilinen bütünleştirici bir incelemesi yapılmamıştır. Diğer disiplinlerde kullanılan popüler bir strateji, bir dergide veya dergi dizisinde yayınlanan literatürün bütünleştirici incelemelerinin 10 yıllık bir zaman diliminde gerçekleştirildiği on yıllık incelemeler yürütmektir. RSJ'nin 10 yılı aşkın bir süredir var olması, rekreasyonel sporlarla ilgili araştırmaların birincil çıkış noktası olması ve rekreasyonel sporlarla ilgili araştırmaların sistematik bütünleştirici bir incelemesini yürütmek için yayınlanmış bir girişimin bulunmaması nedeniyle, RSJ'de yayınlanan makalelerin doğası (örn. ampirik ve ampirik olmayan) kullanılan metodolojilerin aralığı, araştırmanın genel olarak gerçekleştirildiği ortamlar ve program alanları, kapsanan araştırma konuları ve araştırmaya rehberlik etmek için kullanılan teorik bakış açılarına odaklanılmıştır. Bu çalışmaya göre; Araştırma Ortamları ve Odak Noktası RSJ'de yer alan ampirik çalışmaların büyük çoğunluğu (%97,1) Amerika Birleşik Devletleri'nde yürütülmüştür. Çalışmaların %91,3'ü bir kolej veya üniversite kampüsünde bulunan nüfustan toplanan bilgilerle ilgilidir. Yazıların neredeyse yarısı (%49,2) genel olarak kampüs rekreasyonu ile ilgiliyken, Tesisler %18,8, Okul içi sporlar %17,3, Fitness %17,3, Spor kulüpleri %8,6, Öğretim programları %7,2, Su Sporları %7,2, Akademik/müfredat %4,3, Açık hava rekreasyonu %4,3, Aile ve toplum programları ise %2,8 şeklinde olduğu görülmektedir. Çalışmada RSJ yazarları (n=6) tarafından en sık kullanılan teorinin, Astin'in (1984) Öğrenci Katılımı Teorisi olduğu görülmektedir. Makaleleri kategorize etmek için bir kodlama prosedürü kullanılmış ve anahtar kelime analizinden on baskın tema ortaya çıkmıştır. Temalar şu şekildedir (Sweeney ve Barcelona, 2012:96-98):

1) Katılım ve Engeller: Bu tematik kategori, rekreasyonel spor katılımını kolaylaştıran veya engelleyen faktörlere ve rekreasyonel spor katılımcılarının motivasyonlarına odaklanan makaleleri içermektedir. RSJ'de yayınlanan makalelerin büyük çoğunluğu (n=52, %80,0) rekreasyonel spor katılımı, katılım kısıtlamaları ve/veya katılım motivasyonları ile ilgili konuları ele almaktadır.

2) Rekreatif Spor Yönetimi. Yayınlanan yazıların %40'ı (n=26) rekreatif spor yönetimi ile ilgili konuları ele almaktadır. Bu makaleler organizasyonel etkinlik ve yapı, yönetim eğilimleri, stratejik planlama, yasallık ve risk yönetimi ve finans ve bütçeleme konularından oluşmaktadır.

3) Faydalar/Çıktılar: Bu kategori, rekreatif sporlara katılımın hem katılımcı hem de rekreatif spor organizasyonu açısından yararlarına ve sonuçlarına odaklanan yazıları içermektedir. Bu kategoriye yerleştirilen makaleler, öğrencinin öğrenme ve gelişim kazanımları akademik başarı, fiziksel beceri gelişimi ile ilgilenebilir. Rekreatif spor katılımıyla (örneğin sosyal kimlik, özsaygı, heyecan arayışı, sportmenlik ve turnuvalardan ve özel etkinliklerden elde edilen ekonomik etki faydalarıyla ilişkilidir. Yazıların yaklaşık %38'i (n=25, %38,5), bireysel katılımcı veya rekreatif spor organizasyonu için rekreatif spor katılımının yararları ve/veya sonuçlarıyla ilgili konuları ele almaktadır.

4) Araştırma ve Program Değerlendirmesi: Bu tematik kategori, araştırma ve araştırma kapasitesi oluşturmanın önündeki engeller de dahil olmak üzere, araştırma ve program değerlendirmeyle ilgili konuları ele alan yazılardan ortaya çıkmıştır. Yazıların yaklaşık dörtte biri (n=16, %24,6) bu kategoride bulunmaktadır.

5) Mesleki Gelişim: Mesleki gelişim kategorisi, rekreatif spor organizasyonlarında tam zamanlı çalışan ve öğrenci çalışanların mesleki ve akademik ihtiyaçlarına ilişkin araştırmalara odaklanmıştır. Bu çalışmalar öğrenci istihdamı, stajlar, iş tatmini, kariyer yolları, eğlence amaçlı spor iş yeterlilikleri ve akademik müfredat geliştirme şeklindedir. Yayınlanan makalelerin dörtte birinden azı rekreatif sporlarda mesleki ve akademik gelişimle ilgili konuları ele almaktadır (n=15, %23,1).

6) Sağlık ve Sağlıklı Yaşam/Wellness: Fiziksel ve duygusal sağlığa odaklanan makaleler, stres (örneğin yaşam stresi, akademik stres), obezite ve kilo kaybı ve fiziksel aktivite ile ilgili konulara değiniyordu. Yayınlanan makalelerin yaklaşık %22'si (n=14) rekreatif spor katılımcılarının sağlığıyla ilgili konuları ele almaktadır.

7) Tesisler, Ekipman ve Teknoloji: Bu tematik kategori, tesis tasarımı ve inşaatı ve/veya ekipman yönetimi ile teknoloji ve teknoloji altyapısıyla ilgili konulara odaklanan makalelerden oluşmaktadır. Yayınlanan makalelerin yaklaşık beşte biri tesis, ekipman ve teknoloji ile ilgili konuları ele almaktadır (n=14, %21,5).

8) Pazarlama/Hizmet Kalitesi: Hizmet kalitesi ve müşteri memnuniyeti pazarlama stratejileri, sponsorluk veya üyelikleri ele alan makaleler bu tematik kategoriye yerleştirilmiştir. On üç makale (n=13, %20,0) rekreatif sporların pazarlanmasıyla ilgili konuları ele almaktadır.

9) Risk Yönetimi: Bir dizi makale riskli davranışlarla ilgili konuları ele alıyordu ve genellikle üniversite öğrencileri arasında kampüs rekreasyon ortamlarında sorunlu alkol, tütün ve diğer uyuşturucu kullanımına odaklanıyordu. Makaleler öncelikle rekreasyon amaçlı sporların katılımcılar

arasında riskli davranışların yaygınlığını iyileştirmede veya azaltmada oynadığı role odaklanmıştır. Bu tematik alan, özellikle katılımcıların fiziksel güvenliğine yönelik tehditlere odaklandığı ve rekreasyonel spor programlarının potansiyel olarak etki yaratabileceği bir alanı temsil ettiği için önemli bir alandır. Ancak yayınlanan araştırma makalelerinin yalnızca %12,3'ü (n=8) katılımcılar arasındaki riskli davranışlarla ilgili konulara değinmektedir.

10) Sosyo-demografik Farklılıklar: Bu tematik kategori, sosyo-demografik analizlere odaklanan veya özellikle rekreasyonel sporlarda dışlanmış olabilecek gruplar arasındaki katılım eşitsizliği konularını ele alan makaleleri içermektedir. Bu kategorideki yazılar ırk ve engellilik konularıydı. RSJ'de yayınlanan makalelerin %10'undan biraz fazlası (n=7, %10,8) rekreasyonel sporlarda sosyo-demografik veya çeşitlilik konularını ele almaktadır (Sweeney ve Barcelona, 2012:96-98).

Wilson (2022:219-227) da, Sweeney ve Barcelona'nın (2012) çalışmalarının bir benzeri olan araştırmayı, 2011 ve 2021 yılları arasında yayınlanan makaleleri kapsayacak şekilde dizayn etmiştir. Bu araştırmanın amacı, önceki incelemelerden daha geniş bir akademik dergi yelpazesinde yer alan kampüs rekreasyon katılımcı deneyimleriyle ilgili ampirik araştırmaların bir incelemesini yapmaktır. Sentezlemek için üç veri tabanını (SPORTDiscus, Web of Science, Scopus) sistematik olarak araştırmıştır. Daha sonra çıkan sonuçları önceden belirlenen kriterlere göre taramış ve 180 çalışma belirlemiştir. Sonuçlar, 1998-2010 yılları arasındaki çalışma ile karşılaştırıldığında, yine araştırmaların çoğunluğunun Amerika Birleşik Devletleri'nde (%70,3) yapıldığı, bunu Kanada'nın (%7,5) takip ettiği tespit edilmiştir. Birleşik Krallık (%5,0) ve Türkiye ise (%2,2) olarak bulunmuştur. Yazılan makalelerin %43,9'u genel kampüs rekreasyon katılım deneyimleri içeriğini oluşturmuştur. Daha spesifik programlar veya bağlamlar okul içi sporları (%22,8), spor kulüplerini (%16,1), kapsayıcı programları (%10,0) ve diğerlerini içermektedir. Wilson'un da (2022), Sweeney ve Barcelona (2012) gibi makaleleri kategorize etmek için bir kodlama prosedürü kullanılmış ve dört temaya ulaşmıştır. Her bir kapsayıcı temayla ilgili araştırmaların şu şekildedir:

1) Sosyodemografik/Katılım Eğilimleri (n=52): Katılım eğilimleri teması, katılımcıların sosyodemografik özelliklerine ve alt nüfus gruplarının katıldığı veya katılmadığı çeşitli etkinliklere odaklanan çalışmaları içermektedir. Örneğin, çalışmalar geniş anlamda Afrika kökenli Amerikalı öğrenciler gibi daha spesifik gruplar ve uluslararası Asyalı öğrenciler gibi uluslararası öğrencileri de içeren çeşitli etnik gruplar arasındaki katılımı incelemiştir. Örneğin; Çalışmalar ayrıca erkek ve kadın arasındaki katılım farklılıkları, LGTBQ topluluğu ve cinsiyet ile programlamanın sağlanması arasındaki ilişki gibi cinsiyetle ilgili karmaşıklıkları da incelemiştir. Çalışmalar ayrıca bedensel engeli bulunan öğrencilerin deneyimlerini, uyarlanabilir programlamanın tasarımını ve savunmasız gruplara yönelik

programlamanın yaygınlığını da araştırmıştır. Bazı akademisyenler ayrıca belirli eğitim programlarına kayıtlı öğrenciler arasındaki katılım eğilimlerini lisans ve lisansüstü öğrencileri arasındaki farklılıkları ve birinci sınıf öğrencileri arasındaki katılımı da incelemiştir.

2) Katılımın Öncülleri (n=62): Katılım temasının öncülleri, katılımcının katılım öncesindeki düşüncelerine, duygularına veya hissettiklerine ve bunların katılma giden yoldaki seyrine odaklanan çalışmaları içermektedir. Örneğin, birçok çalışma zaman ve enerji, okul gibi katılım kısıtlamalarına odaklanmıştır. Kısıtlamalarla mücadele etmek için çalışmalar, akranlar, fırsatların kapsamı ve fırsatlara erişim, finansal kaynaklar, öz yeterlilik ve önceki deneyimler gibi katılımı kolaylaştıran faktörleri belirlenmiştir. Çalışmalar ayrıca sosyalleşme/akran desteği, yeterlilik/ustalık, görünüm, hedefe ulaşma, eğlence/uyarılma gibi katılımın motivasyon faktörlerini de araştırmıştır. Birkaç çalışma aynı zamanda bilgi yayma, sosyal medya kullanımı, internet ve kulaktan kulağa pazarlama, promosyon ürünleri, reklam ve markalama ve kurumsal işe alım aracı olarak kampüs rekreasyon tesisi gibi iletişim ve pazarlama uygulamalarını da araştırmıştır.

3) Etkileşimler (n=56): Etkileşimler, nesnelere, kampüs rekreasyon bölümü/tesisleriyle veya etkinlikte yer alan diğer kişilerle karşılaşmalarla ilgili çalışmaları içeren bir temaydı. Örneğin kampüs rekreasyon tesislerinin algılanan yeterliliği, içerideki konfor düzeyi, konaklama ve ulaşıma yakınlık ve hizmet kalitesi gibi algıları araştıran birçok çalışma bulunmaktadır. Çalışmalar ayrıca sosyal medya ve dijital izleme sistemleri gibi dijital ortamlarla olan etkileşimleri de araştırmıştır. İlgi duyulan bir diğer konu ise etkinliklere veya tesislere katılırken öğrenciler arasındaki etkileşimler olmuştur.

4) Katılımın Sonuçları (n=100). Katılımın sonuçları, katılımı ile ilişkili subjektif veya objektif ölçümleri araştıran çalışmaları içermektedir. Bunlar, katılım sırasında (yani bölümler sırasında) veya dolaylı olarak katılımın sona ermesinden sonra (yani bölümler arasında veya sonrasında) meydana gelen sonuçları araştırmış ve sonuçlar olumlu veya olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Örneğin, birçok çalışma katılım ile fiziksel uygunluk, sosyalleşme, stresten kurtulma, mutluluk, sağlık ve sağlıklı yaşam gibi refahın çeşitli yönleri arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Çalışmalar ayrıca katılımın sosyal sermayenin, liderliğin, yükseköğrenim öğrenme sonuçlarının ve diğer işyeri yeterliliklerinin gelişimine nasıl yol açtığını tetkik etmiştir. Katılım ile akademik başarının çeşitli ölçümleri arasındaki ilişki de not ortalaması, öğrenci tutma ve derece tamamlama kullanılarak araştırıldı. Bazıları ayrıca kampüs rekreasyon katılımı ile kumar veya alkol tüketimi arasındaki ilişkileri de araştırmıştır.

Wilson'un (2022:223) çalışmasında yayınların çoğu (%69,2) çalışmayı bilgilendirecek bir teori, çerçeve veya temel yapılar belirledi ya da tartışmaya teorik bir katkı belirlemiştir. En sık alıntı yapılan yine öğrenci katılımı teorisi (Astin, 1984)'dir. İki makale karşılaştırıldığında, aradan

geçen on yıllık süreçte bilim insanlarının teorik çerçeveleri ve temel yapıları daha düzenli olarak sunması ve akademik katkıları tartışması nedeniyle teori kullanımının giderek yaygınlaştığı görülmektedir. Bu cesaret vericidir ve akademisyenlerin bu bağlamda gelecekteki araştırmaları yürütürken hem teorik hem de pratik katkılardan faydalanmaları tavsiye edilmektedir. Kampüs rekreasyon sporu deneyimleri doğası gereği yüksek öğrenim bağlamında gerçekleştiği için çok disiplinlidir ancak aynı zamanda spor yönetimi, beden eğitimi ve boş zaman gibi diğer sosyal bilim disiplinleriyle de ilişkilidir. Bu nedenle akademisyenler, kampüs rekreasyon bağlamına uygulanabilirliğini belirlemek için çeşitli disiplinlerden teorileri benimsemeye devam etmelidir. Akademisyenler gelecekte birden fazla kurumda araştırma yapmalı ve bağlamsal benzerlikleri ve farklılıkları anlamaya çalışmalıdır. Bu, katılımın sonuçlarına katkıda bulunan temel mekanizmaların belirlenmesi açısından özellikle önemlidir ve pratik açıdan bakıldığında, kurumların en fazla “yatırım getirisini” elde etmek için kaynakları nereye tahsis edeceklerini belirlemelerine de yardımcı olacaktır Wilson (2022:219-227).

Kampüs Rekreasyonu Tesisleri

Yurt dışındaki birçok üniversite, aktif yaşam tarzlarını teşvik eden ve öğrencilerine çeşitli rekreasyon deneyimlerini yaşatma misyonu ile programları, hizmetleri, tesisleri ve girişimleri iyileştirmek için memnuniyeti, etkinliği ve sonuçları değerlendirmektedir. Üniversitelerin Kampüs Rekreasyonu tesisleri, haftanın yedi günü sabahın erken saatlerinden gece geç saatlere kadar açık olması gereken sağlık ve wellness (esenlik) mekanlarıdır. Aktif yaşam tarzlarını teşvik eden çeşitli rekreasyonel deneyimler sağlama misyonuyla kampüsteki rekabetçi ve rekreasyonel faaliyetleri teşvik ve koordine eden en son teknolojiye sahip tesisleri ve programları içermesi gerekmektedir. Son yıllarda, Amerika'daki üniversiteler tarafından akademik prestijlerinin dünyanın en iyi öğrencilerini, sporcularını ve genel akademik katılımcılarını çekmek için tek başına yeterli olmadığı kavranmaya başlanmıştır. Öğrencilerin her zamankinden daha seçici olduğu bu dönemde, üniversite yetkilileri, özel tasarıma sahip yurtlar, çarpıcı kütüphaneler, kampüsleri karakterize eden inanılmaz rekreasyon merkezleri gibi büyük binalar inşa ederek yapılaşma yoluna gitmişlerdir. Bu üniversiteler, öğrenmeyi geliştirmek ve toplumu teşvik etmek için en son teknolojiye sahip Kampüs Rekreasyon tesislerinin bakımını yapmakta, yenilemekte ve inşa etmektedir. Kampüs projeleri estetiğe, sürdürülebilirliğe ve güvenliğe verdikleri önemi göstermektedir.

Çok Amaçlı Rekreasyon Tesisleri

Entegre bir tesis oluşturmak, doğal bir ortaklık ile gelen sinerjiyi memnuniyetle kabul etmek demektir. Takım çalışması ve işbirliğinin tek başına çalışan her bir işletmeyle karşılaştırıldığında daha iyi sonuç ürettiği amacını benimsemektedir. Maliyetleri ve gelir avantajlarını paylaşarak,

geliştirme maliyetlerini düşürerek, programlama kapasitesi ekleyerek, ölçek ekonomilerini güçlendirerek ve diğer müşteri tabanını artırarak ve ek kaynaklara erişerek tüm kullanıcılara daha iyi bir uyum sağlamak için tesisin barındırdığı kolaylıkların başka türlü elde edilemeyeceği başarılı ortaklıklar oluşturulabilmektedir. En popüler ve başarılı ortaklıklar doğal olarak ortak hedefleri olan farklı kuruluşlar arasında oluşmaktadır. Örneğin, fitness ve rekreasyon için uygun ortakların örnekleri arasında; spor performansı/egitim yerleri (mesela bir profesyonel spor uygulama tesisi), bir etkinlik/kongre merkezi, ticari işletmeler (spa, restoran, perakende mağazası veya cimnastik akademisi gibi), eğitim girişimleri (okul öncesi eğitim müfredatını hatta beden eğitimi imkânı sağlayarak yüksek öğrenimi desteklemek), eğlence mekanları (sahne sanatları tiyatrosu, sanat galerisi veya kütüphane) veya kar amacı gütmeyen kuruluşların özel amaçla rekreasyonel programına verilmiş olması sayılabilmektedir. Zorluklar, entegre tesislerin tasarımı düşünülürken ortaya çıkmaktadır. Tüm tesis kullanıcıları genel olarak; üyeler (fitness/rekreasyon merkezinin kullanıcıları), ekip üyeleri (etkinlik katılımcıları), seyirci ve hizmet sağlayıcılar şeklinde dört temel kullanıcı grubuna ayrılabilir. Her bir grubun genel deneyimi, projenin başarılı olabilmesi için olağanüstü olmalı ve bu da her birinin ihtiyaç ve arzularını anlamak ve buna göre çevredeki tesisi tasarlamak anlamına gelmektedir. Güçlüleri fırsatlara dönüştürmek ve olağanüstü çok yönlülükle sonuçlanacaktır. Böylece tesisin işletmesi daha düzgün, gelirler bol, topluluk daha sağlıklı ve kullanıcı deneyimi daha keyifli ve unutulmaz olacaktır (McDonald, 2017).

Üyelikler

Üniversitelerin Kampüs Rekreasyonu tesislerinin öncelikli olarak Rec üyelikleri; Üniversite Öğrencilerine, Personele, Doktora Sonrası Araştırma Görevlileri ve Misafir Akademisyenlere ve bahsi geçen kişilerin aileleri de dahil olmak üzere yıllık veya yarıyıllık bir ücret karşılığında açık olması gerekmektedir.

Rekreasyon Kariyeri

Rekreasyon bölümünün misyonu; Rekreasyon alanındaki evrensel bilgi birikimine katkı sağlayan bilim insanlarının önderliğinde topluma rekreasyon hizmetleri sunan, yaşam kalitesi yüksek nesillerin geleceği için toplum yararına seçkin rekreasyon uzmanları yetiştirmektir (HİTÜ). Tapps ve Wells (2019) “Introduction to Recreation and Leisure” isimli kitabında, rekreasyon ve boş zaman hizmetlerinin gerçekten de asil bir meslek olduğuna dikkat çekmektedir. Ancak seçilen bu kariyer yolu hakkında annelerle ve aile büyükleriyle yapılan konuşmalar ve endişelerin bir kısmı, bu alandaki profesyonel olarak çalışmaya ilişkin çok yaygın olan kafa karışıklığından kaynaklanmış olabileceğinden bahsetmektedir. Kitapta, bu işi sadece bir iş değil aynı zamanda bir meslek haline getiren şeyin ne olduğunu

açıklayan 7 tane kriter mevcuttur. McLean ve Hurd, (2012:363-376) bu kriterleri şu şekilde sıralamaktadır:

1. Kriter: Sosyal Değer ve Amaç

İlk kriter, bir mesleğin toplumsal bir değere ve amaca sahip olması gerektiğini kabul etmektedir. Yani söz konusu alanın toplumun daha büyük yararına katkıda bulunması gerekir. Sağlığa, sağlıklı yaşama, gençlerin gelişimine, yaşam kalitesine, toplumsal ve ekonomik kalkınmaya, çevreye ve sürdürülebilirliğe vurgu yapan rekreasyon ve boş zaman hizmetleri bu gereksinimi kolaylıkla karşılamaktadır. Genel olarak yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, kişisel gelişime ve sosyal uyuma katkıda bulunulması, sosyal açıdan yıkıcı boş zaman uğraşlarının önlenmesine yardımcı olunması ve çevrenin korunması gibi unsurlar ele alınmaktadır.

2. Kriter: Kamusal Tanınma

İkinci kriter ise Rekreasyon alanının halk tarafından tanınmasıdır. Çoğu birey rekreasyonun ne olduğunu bilmekte ve birçoğu bunu hayatlarının önemli bir parçası olarak görmektedir. Çoğu kişi, gelirlerinin önemli bir kısmını sağlık kulübü üyelikleri, tatiller, spor malzemeleri, tiyatro prodüksiyonlarına biletler ve eğlenceyle ilgili diğer ücret ve masraflar gibi eğlence amaçlı mal veya hizmetlere ayırmaya hazırdır. Bununla birlikte, genellikle kendi eğlence ihtiyaçları için özel olarak harcamak yerine, kamuya açık rekreasyon ve park tesisleri ve programlarını desteklemek için vergi ödemeye daha az isteklidirler. Elbette, bu kabul alanın çeşitli sektörleri arasında farklılık göstermektedir. Seyahat, turizm ve diğer ticari rekreasyon biçimleriyle ilgili harcama kalıpları, devlet destekli (veya kamuya açık) rekreasyon harcamalarından farklıdır. Elbette her birinin finansman araçları da farklıdır. Bu mesleğe dair bir diğer yanığı da herkesin bu işi yapabileceği düşüncesidir. İnsanlar herkesin 64 takımlı bir softbol turnuvası planlayabileceğini, 100.000 kişinin katıldığı özel bir etkinlik düzenleyebileceğini veya bir havuzu yönetebileceğini düşünmektedir. Görünüşte bu faaliyetler çok zor görünmeyebilir. Ancak, kapsamlı bir akademik hazırlık, deneyim ve organizasyon becerileri gerektirmektedir.

3. Kriter: Uzmanlık Mesleki Hazırlık

Bir mesleğin üçüncü gerekli bileşeni, herhangi bir alandaki mesleki otoritenin ölçüsü, insanların o alanda faaliyet göstermek için sahip olması gereken uzmanlık hazırlığının derecesidir. Geçtiğimiz elli yılda, rekreasyon ve parklarla ilgili üniversite müfredatları üç düzeyde gelişmiştir: İki yıllık, dört yıllık ve lisansüstü (yüksek lisans ve doktora) programlar. Çoğu üniversite rekreasyon bölümlerine iki tür program seçeneği sunmaktaydı: Terminal ve transfer. Terminal programlarının amacı öğrencileri hemen istihdam için donatmayı ve genellikle belirli bir uygulama alanı dahilinde temel, yararlı eğlence amaçlı liderlik becerilerinin geliştirilmesine büyük önem veriyordu. Transfer programları, dört yıllık lisans programlarına geçiş yapmayı ümit eden öğrencilere yönelikti. Başlangıçta bu tür programların çoğu üniversitelerin sağlık, beden eğitimi ve rekreasyon bölümlerinde

uzmanlaşmış derece seçeneklerinden oluşuyordu; ancak bazıları peyzaj mimarlığı, tarım, ormancılık veya sosyal hizmet bölümlerinde bulunuyordu. Günümüzde rekreasyon bölümü, idari olarak hala sağlık, beden eğitimi ve rekreasyon alanındaki okullarda yer almasına rağmen, kendi hedefleri, dersleri, derece gereklilikleri ve fakülteleriyle yüksek düzeyde müfredat bağımsızlığına ulaşmışlardır. Dört yıllık programlar genellikle rekreasyon programlama, rekreasyon ve park yönetimi, kaynak yönetimi, açık hava rekreasyonu, terapötik rekreasyon, spor yönetimi, ticari rekreasyon ve turizm gibi alanlarda belirlenmiş derece seçeneklerine sahiptir. Bir zamanlar halka açık parklar ve rekreasyon profesyonelleri için bir eğitim alanı olarak başlayan alan, alanın değişen taleplerini karşılayacak şekilde büyümüştür. Diğer rekreasyon alanlarındaki iş fırsatlarına ilişkin akademik farkındalık artmaktadır. Sonuç olarak, bir dizi kolej ve üniversite programı, ticari rekreasyon, seyahat ve turizm, spor yönetimi, otel ve tatil yeri yönetimi ve benzer uzmanlıklara olan yeni ilgiyi yansıtacak şekilde unvanlarını ve bölüm bağlantılarını değiştirdi. Rekreasyon, parklar ve boş zaman çalışmalarındaki müfredat standartlarını ve uygulamalarını geliştirmek için gösterilen en önemli çaba akreditasyon sürecinde ortaya çıkmıştır. Bir lisans programının akreditasyonu, daha büyük bir yönetim organı tarafından belirlenen standartların karşılanmasını içermektedir. Akademik programlar çeşitli nedenlerden dolayı akredite olmaktadır. Bunlardan ilki ve genellikle en önemlisi, program kalitesinin sağlanması ve iyileştirilmesi gereken alanların ortaya çıkarılmasıdır.

4. Kriter: Mesleki Kültürün Varlığı

Meslek kültürünün ve buna bağlı meslek birliklerinin varlığı, bir alanın meslek olarak tanındığının dördüncü göstergesidir. Modern toplumda mesleklerin bir diğer önemli özelliği güçlü organizasyonlara, ortak değerlere ve geleneklere sahip olmalarıdır. Kuzey Amerika'da profesyonel rekreasyon dernekleri birkaç yıldır varlığını sürdürmektedir. Diğer mesleklerdeki benzerleri gibi rekreasyon ve park derneklerinin de aşağıdaki işlevleri vardır: (1) mesleki gelişime yönelik standartları düzenleyip ve belirlemek; (2) alanın ilerlemesine yönelik mevzuatı teşvik etmek; (3) alanın kamuoyu tarafından anlaşılmasını ve desteklenmesini geliştirmek için kamuyu bilgilendirme programları geliştirmek; (4) uygulamaları geliştirmek için konferanslara, yayınlara ve saha hizmetlerine sponsorluk yapmak; ve (5) eğitim, akreditasyon ve sertifikasyonda daha yüksek standartlar için uğraş vermek. Rekreasyon uzmanları için bu ve diğer hizmetleri sağlayan çok sayıda mesleki dernek bulunmaktadır.

5. Kriter: Yetkilendirme, Sertifikasyon ve Ajans Akreditasyonu

Beşincisi, gerçek meslekler, sertifikalandırmayı, belgelendirmeyi ve kurum akreditasyonunu alandaki kalitenin temel göstergeleri olarak kabul edeceklerdir. Sertifikalandırma, bir bireyin belirli bir alanda mesleki uygulama yapmasına izin verilmeden önce resmi bir inceleme süreci yoluyla yerine getirilmesi gereken niteliklerdir. Açıkçası bu profesyonelliğin çok

önemli bir kriteridir. Eğer herhangi bir kişi, uygun eğitim veya deneyime sahip olmadan, belirli bir alanda kendisine kalifiye bir uygulayıcı diyebilirse, bu alanın standartları çok düşüktür ve halkın saygısını kazanması veya sürdürmesi pek olası değildir. Bir mesleğe ilişkin sertifika, belirli bir beceri ve bilgi düzeyine ulaşıldığını gösterir. Parklar ve rekreasyon alanlarındaki sertifikalar bir istisna değildir. Alandaki farklı uzmanlıklar için birçok farklı sertifika mevcut olsa da, en çok tanınanları Sertifikalı Park ve Rekreasyon Uzmanı (CPRP) ve Sertifikalı Terapötik Rekreasyon Uzmanıdır (CTRS).

6. Kriter: Etik Uygulama Kuralları

Herhangi bir mesleğin önemli bir ölçüsü, tipik olarak uygulayıcıların kamusal sorumluluklarının ana hatlarını çizmesi ve bir etik davranış kuralları oluşturmasıdır. Tıp ve hukuk gibi suiistimal olasılığının büyük olduğu ve riskin yüksek olduğu alanlarda katı etik kurallar geçerlidir. Boş zaman hizmetleri alanında, etik uygulamalarla ilgili herhangi bir konunun diğer mesleklerde olduğu kadar kritik olmadığı görülebilir. Bununla birlikte, hastaların veya müşterilerin fiziksel, duygusal veya ekonomik açıdan savunmasız olma ihtimalinin yüksek olduğu terapötik dinlenme gibi uzmanlaşmış alanlarda, zararlı, ihmalkâr veya profesyonel olmayan davranış ihtimali büyüktür. Boş zaman hizmetinin diğer alanlarında da profesyonellerin hizmet ettikleri kişilere, topluluklarına ve mesleğin kendisine karşı güçlü bir yükümlülük duygusuna sahip olmaları gerekmektedir.

7. Kriter: Mesleki Gelişim Olanaklarının Varlığı

Gerçek bir mesleğin, uzmanların diplomalarını aldıktan sonra seçtikleri kariyerde becerilerini, bilgilerini ve yeteneklerini geliştirmeleri için birçok yol vardır. Uluslararası ve ulusal düzeyde konferanslar, çalıştaylar, seminerler düzenlenmektedir. Burada kabul edilen yedi meslek kriteri temel olarak kullanıldığında, rekreasyon ve boş zaman hizmetleri alanının tanınmış bir meslek olma yolunda önemli ilerleme kaydedeceği açıktır (McLean ve Hurd, 2012).

Kampüs Rekreasyon Kariyeri

Amerika'da, kampüs yaşamının büyük ve önemli bir parçasını oluşturan kampüs rekreasyonu örnekleri içinde başı çeken üniversitelerden biri olan Iowa Üniversitesi, gerçek dünya deneyimi kazanmak isteyen öğrencilerin kampüste çalışmak için birçok nedeni olduğunu söylemektedirler. Iowa Üniversitesi'ne göre kampüste çalışmak; öğrencilerin kendi çalışma alanlarının dışında olabilecek öğrencilerle, öğretim üyeleriyle ve personelle bağlantı kurmasına yardımcı olmaktadır. İş hayatı ile okul arasında nasıl denge kurulacağını öğrenmek, birçok öğrencinin öğrendiği çok değerli bir araçtır. Kampüste çalışmak, öğrencilerin mezun olduktan sonra iş bulmalarına ve başarılı olmalarına yardımcı olacak portföyler ve çalışma becerileri oluşturmalarına yardımcı olabilmektedir. Ayrıca öğrencilerin ders çalışmak için zaman ayırmasına olanak tanıyan bir program oluşturmak

kampüste çalışırken kolaydır. Çoğu iş aynı zamanda kampüse yakın veya kampüs içinde olduğundan ulaşımı kolaylaştırmaktadır. Öğrencilerin sınıfta öğrendiklerini iş yerindeki deneyimlerle ilişkilendirmelerine yardımcı olma yöntemini benimseyen Iowa Üniversitesi, öğrenci istihdamını "yüksek etkili bir faaliyet" haline getirmeye odaklanmaktadır (Iowa Üniversitesi).

Kısmi zamanlı

Türkiye’de de işgücü piyasasında sigortasız ve düşük ücretlerle uzun süreler çalışmak durumunda kalan öğrencilere kıyasla üniversitelerde kısmi zamanda çalışmanın daha avantajlı olduğu söylenebilmektedir. Kısmi zamanlı çalışmayla öğrenciler özel sektöre kıyasla çok daha iyi şartlara sahip olmakta, daha az emek sömürsüne maruz kalmakta aynı zamanda iş gücü piyasasından da ve çalışma deneyiminden de uzak durmamaktadırlar. Bu hususta kısmi zamanlı çalışmanın faydacı bir istihdam şekli olduğu düşünülmektedir (Demir, 2019:105). Hitit Üniversitesi de birçok üniversite gibi, öğrencilerinin boş zamanlarını çalışarak değerlendirmeleri, kişisel gelişimlerine katkı sağlamaları ve çalışmalarını karşılığında maddi destek elde etmeleri amacıyla Üniversite bünyesinde ihtiyaç duyulan birimlerde kısmi zamanlı olarak öğrencilerin çalışmalarına olanak tanımaktadır. Bu uygulamayla öğrenciler ders saatleri dışındaki zamanlarında çeşitli birimlerde (eğitim birimleri, laboratuvarlar, araştırma merkezleri, spor salonu, kütüphane, ofisler vb.) günlük en fazla 3 saat, haftalık en fazla 15 saat ve toplamda aylık en fazla 60 saat olmak üzere çalışmaktadırlar (HİTÜ, Haber).

Rekreasyon Stajı

Lisans düzeyinde öğrencilere pratik bilgi ve becerilerin kazandırılması sürecinin önemli bir unsuru, gerekli saha çalışmaları ve staj deneyimlerinden oluşmaktadır. Bunlar kurumdan kuruma farklılık gösterse de genel olarak öğrencinin mesleki ilgi alanı dahilinde yüksek kalitede bir ajansta çalışmak için en az bir dönem tam zamanlı çalışma gerektirmektedir. Bu, bir kurumun stajyer öğrencilerini rutin veya mekanik rollerde ucuz işgücü kaynağı olarak kullanmasının çok ötesine geçmelidir. Bunun yerine, çok çeşitli gerçekçi iş atamaları ve profesyonel personel tarafından bilinçli danışmanlık ve denetim sağlanması amaçlanmaktadır (Lean ve Hurd, 2012).

Öğrencilerin işletmelerde staj adı altında staj programı ile ilgisi olmayan işlerde de çalıştırıldıkları görülmektedir. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta işverenlerin ihtiyaçları doğrultusunda stajyerleri kullanmaları, onların emeklerinden yararlanmalarınıdır. İş ilişkisi içerisinde işçisine karşı yaptırılmayacağı birtakım işleri güvencesiz konumda olan stajyer üzerinde baskı kurarak yaptırabildiği görülmektedir. Bu durumun denetim eksikliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. (Demir, 2019:91).

Aslında, rekreasyon ve boş zaman hizmetleri hakkındaki kitaplar ve boş zaman araştırmaları alanına odaklanan dergilerle örneklendirilen, giderek büyüyen literatür tabanının incelenmesi, alanın ne kadar benzersiz

olduğunun anlaşılmasını ve kaydedilen ilerlemeleri göstermektedir. Bu bilgi birikimini daha da geliştirmek, rekreasyon ve boş zaman hizmetleri öğrencilerinin ihtiyaç duyduğu pratik, tanımlanmış staj deneyimleridir. Bu stajlar öğrencilerin bu bilgileri eyleme geçirmelerine olanak tanıyacak yerlerin başında üniversitelerin kampüsleri yer almaktadır.

Rekreasyon ve boş zaman hizmetleri hakkındaki kitaplar ve boş zaman araştırmaları alanına odaklanan dergilerle, giderek büyüyen literatür tabanının incelenmesi, alanın ne kadar benzersiz olduğunun ve alanda kaydedilen ilerlemeleri göstermektedir. Bu bilgi birikimini daha da geliştirmek için, rekreasyon öğrencilerinin ihtiyaç duyduğu uygulamalar, staj deneyimleridir. Öğrencilerin bu bilgileri eyleme geçirmelerine olanak tanıyacak yerlerin başında üniversitelerin kampüsleri yer almaktadır. Üniversitelerin kampüs rekreasyon merkezlerinde/etkinlik alanlarında öğrenciler, kısmi zamanlı ve/veya stajyer olarak görev alabilir kendi üniversitelerine kendi alanlarında hizmet edebilirler. Böylelikle her muhatap için bir kazan kazan durumu gerçekleşecektir.

Rekreasyon ve boş zaman hizmetlerinde sahada çalışanlar çok sayıda avantajı olan bir kariyere sahip olmaktadır. Toplumda çeşitli faydalar sağlayabilecek bir meslekte çalışmak, şüphesiz ki büyük bir tatmin sağlayabilir. Ancak profesyonellere sağlanan faydalar kişisel tatminin ötesine geçmektedir. Çoğu kişi için alanda çalışma arzusu, rekreasyon ve boş zaman sevgisinden kaynaklanmaktadır. Bu uzmanlar tutkularını maaş çekleriyle birleştirmelerine olanak tanıyan bir kariyer yolu seçmişlerdir. Hangi alan seçilirse seçilsin tutkuyu yaşama fırsatına sahip olacaklardır. Elbette işyerinin kendisi de bir fayda sağlayabilmektedir. Şehir ve milli parklar, spor sahaları, yolcu gemileri, golf sahaları ve diğer eğlence alanları güzel, heyecan verici ve tamamen eğlenceli olabilecek ortamlardır (Tapps and Wells, 2019). Üniversitelerin kampüsleri de “Kampüs Rekreasyonu” adı altında, rekreasyon ve boş zaman kariyerine sahip olmak için biçilmiş kaftandır.

Amerika'nın önde gelen birçok üniversitesi Kampüs Rekreasyonu hakkında, kampüsteki en büyük işverenlerden biri olmakla övünmekte ve öğrenci çalışanların, konuklarına müşteri hizmetleri, güvenlik ve eğlence sunarak, üniversite adına çok değerli bir rol oynadıklarından bahsetmektedir. Kampüs Rekreasyonu öğrenci çalışanlarına, part time/full time pozisyonlar sunarak onların değerli çalışma becerileri, yaşam boyu öğrenme fırsatları ve kalıcı dostluklar sağlayacaklarını garanti etmektedir.

SONSÖZ

Kampüs rekreasyonu demek, sadece üniversitelerin kampüsünde sınırlı sayıda ve belirli günde yapılabilen etkinlikler demek değildir. Kampüs hayatı tüm dönem boyunca etkin olarak devam etmelidir. Sadece bir ya da birkaç haftalık yapılan etkinlikler kampüs rekreasyonunun genelini kapsamaz. Bu etkinliklerin tüm yıla yayılması ve sürdürülebilirliği önem arz etmektedir. Çok amaçlı salonlar sadece üniversite sporlarına gidecek

sporcuları hazırlayan, ya da yalnızca müfredattaki derslerin verildiği alanlar ile sınırlı olmamalıdır. Haverford Üniversitesinin, Gardner Entegre Spor Merkezi Müdürü; “Bu çok amaçlı tesis gerçekten de sağlıkla ilgili bir yapıdır. Sadece oyun kazanmakla ilgili değil. Merkezi sadece takımlar için ayırmıyoruz. Biz tüm üniversite topluluğu için bir şeyler yapmaya çalışıyoruz.” derken tam da bundan bahsetmektedir (Ezarik, 2006).

Yurt dışında, hemen hemen her üniversitede var olan bu alanların hepsi, “Kampüs Rekreasyonu” kapsamında, “Rekreasyon Merkezi” çatısı altında toplanmıştır. Türkiye’deki üniversitelerde kampüs rekreasyonu kavramı yeni yeni yer almaktadır. Bu konuyla ilgili olarak ESTÜ Kampüs Rekreasyonu Ofisi kurma yolunda ilk adımlarını atmıştır. Diğer üniversiteler de Rekreasyon alanlarını ivedilikle yapmalı ve kampüsteki herkesin kullanımına açmalıdır.

Üniversitelerin web sayfalarında, tıpkı; akademik, bölümler, öğrenci, iletişim gibi olan sekmelerin yanında mutlaka kampüs rekreasyonu, “Rekreasyon” kavramı ile kullanılmalı ve bu sekme tüm üniversitelerin web sayfalarında yer almalıdır. Üniversite kampüsünde yapılan/yapılacak tüm etkinliklerin bilgilerine sadece duyurular veya haber sayfasından değil bu sekmeden ulaşılmalıdır. Yeni yapılan kampüslerin tasarımında mutlaka kampüs “Rekreasyon Merkezi” yine “Rekreasyon” şeklinde kullanılmalı ve Üniversitenin, tüm mensuplarının tek tek ve birlikte boş zaman ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Kampüs Rekreasyon program ve hizmetleri, bireylerin yeteneklerini maksimum düzeyde kullanacağı şekilde planlanmalı ve yürütülmelidir. Kampüs rekreasyon merkezleri ile ilgili hedef bu tesislerin spor merkezinin ötesinde kampüs cazibe merkezleri olmasıdır. Rekreasyon demekten imtina edilmemelidir. Yıllardır boş zaman, serbest zaman tartışmaları rekreasyon alanının gelişmesine sekte vurmuşken bir de “Rekreasyon” mefhumu yerine yeni bir isim yarışına/arayışına girilmemelidir.

REFERANSLAR

Astin, A.W. (1984). Student Involvement: A Developmental Theory for Higher Education. *Journal of College Student Development*, 40(5), 297–308.

Beşikçi, T. (2020). Üniversite Kampüslerinde Rekreasyon Uygulamalarının Serbest Zaman Engelleri, Kolaylaştırıcıları ve Doyumu Üzerine Etkileri. Doktora Tezi. Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.

Brock, M., Carr, J.W., & Todd, M. K. (2015). An examination of campus recreation usage, academic performance, and selected health indices of college freshmen. *Recreational Sports Journal*, 39(1), 27-36. <https://doi.org/10.1123/rsj.2014-0061>.

CAS, Council for the Advancement of Standards in Higher Education. (2015). Campus activities programs. In *CAS professional standards for higher education* (9th ed., pp. 86-96). Washington, DC: Author.

Demir, D. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Güvenliği: Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli. Yüksek Lisans Tezi.

Demirtaş, Ö. (2021). Kampüs Rekreasyonu: Örnek Model Çalışması. Akademisyen Kitabevi, Ankara. ISBN 978-625-7496-14-8. 133 sayfa.

Düzenli, T., Mumcu S., Özdemir Işık, B. (2016). Gençlerin İhtiyaçlarına Bağlı Olarak Kampus Açık Mekan Tasarımı, *İnönü University Journal of Art and Design* ISSN: 1309-9876 E-ISSN: 1309-9884 Cilt/Vol. 6 Sayı/No.13 (2016): 121-130.

Edginton, C.R., Coles, R.L., McClelland, M.L. (2003). Leisure: Basic Concepts. American Association for Leisure & Recreation (AALR), Page Count:138.

Ezarik, M. (2006). Haverford college (Pa.): Gardner integrated athletic center. *University Business*, 9(6): 28.

Forrester, S. (2014). *The benefits of campus recreation*. Corvallis, OR: NIRSA.https://nirsa.net/nirsa/wpcontent/uploads/Benefits_Of_Campus_Recreation-Forrester_2014-Report.pdf.

Grazia, S. (1962). *Of Work, Time and Leisure*. New York: The Twentieth Fund.

Kanter, M.A. (2000). Recreational Sport Participation as a Moderator of College Stress. [Electronic version] *NIRSA Journal*: 24:2:4-11.

Karaküçük, S. (1997). Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme. 2. Baskı, Seren Matbaası, Ankara, 21-35. ISBN 975-95084-1-9.

Komives, S. R. (2019). Engagement with Campus Activities Matters: Toward a New Era of Educationally Purposeful Activities. *The Journal of Campus Activities Practice and Scholarship*, 1(1), 14-25.

Mannell, R.C., Iso-Ahola, S.E. (1987). Psychological nature of leisure and tourism experience, *Annals of Tourism Research*, 14(3), 314-331 [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(87\)90105-8](https://doi.org/10.1016/0160-7383(87)90105-8).

McDonald, R. (2017). Multipurpose recreation facilities require design considerations. <http://www.athleticbusiness.com/rec-center/multipurpose-recreation-facilities-require-design-considerations.html>.

McLean, D.D. ve Hurd, A.R. (2012). Kraus' recreation and leisure in modern society. 9th Ed., The United States of America, Jones&Bartlett Learning, LLC.

McLean, D.J. (2006). Philosophy an Leisure, Introduction to Recreation and Leisure. Human Kinetics Inc. United States of America. ISBN 0-7360-5781-1. 37-49.

Orçanlı, K., Bekmezci, M. ve Boztoprak, H. (2021). Adaptation of academic success inventory scale for college students to Turkish: Validity and reliability study. OPUS–International Journal of Society Researches, 17(37), 3999-4026. DOI: 10.26466/opus.879645

Saygın, M. ve Bekmezci, M. (2019). Mersin ilinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri: Devlet ve Vakıf Üniversitesi Karşılaştırması. Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi, 6(11), 108-123.

Sweeney, T. P. ve Barcelona, R. J. (2012). An integrative review of published research in the recreational sports journal, 1998-2010. *Recreational Sports Journal*, 36, 91–103. <https://doi.org/10.1123/rsj.36.2.91>

Tapps, T. ve Wells MS. (2019). Introduction to Recreation and Leisure 3rd Edition PDF With Web Study Guide, Ebook, ISBN: 9781492580966, Page Count: 496.

Torkildsen, G. (2005). Leisure and Recreation Management, Simultaneously published in teh USA and Canada by Routledge, 5th ed. Pages 45-46.

Üstün, A. (2023). Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman ve Sanata İlgili Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, Yüksek Lisans Tezi.

Wagner, M.N., Kuriyanova, M. ve Ovezova, U. (2021). Distance Learning Courses: New Opportunities for the Development of University Education, *Propositos y Representaciones Journal*, Vol. 9, SPE(3), e1275 <http://dx.doi.org/10.20511/pyr2021.v9nSPE3.1275>.

Wilson, K. E. S. (2022). A Review of Campus Recreation and Sport-Based Experience Literature in Higher Education Contexts. *Recreational Sports Journal*, Vol. 46(2) 219-232. DOI: 10.1177/15588661221125469.

Wilson O. W. A., Guthrie D. ve Bopp, M. (2020). Big 10 institution campus recreation: A review of current values, policies, and practices. *Journal of Campus Activities Practice and Scholarship*, 2(2), 72–79. <https://doi.org/10.52499/2020014>.

Zegre, S. J., Hughes, R.P. Darling, A. M. ve Decker, C.R. (2022). Using a data-driven approach to examine facility use definitions in campus recreation. *Faculty & Staff Scholarship*.3077. https://researchrepository.wvu.edu/faculty_publications/3077

Zizzi, S., Ayers, S. F., Watson, J. C., ve Keeler, L. (2004). Assessing 446 the impact of new student campus recreation centers. *NASPA Journal*, 41(4), 588-630. <https://doi.org/10.2202/0027-6014.1390>.

Elektronik Kaynaklar:

B1G, Big Ten Conference, (2023). https://en.wikipedia.org/wiki/Big_Ten_Conference adresinden 25 Aralık 2023 tarihinde alınmıştır.

HİTÜ, (2023). <https://www.hitit.edu.tr/Haberler/2018/11/16/2250-ogrencimize-kismi-zamanli-calisma-imk-ni-sagladik> adresinden 10 Aralık 2023 tarihinde alınmıştır.

IOWA, (2023). Why work on campus? <https://studentlifejobs.uiowa.edu/working-on-campus> adresinden 9 Aralık 2023 tarihinde alınmıştır.

NIRSA, (2023) Value of Campus Recreation <https://nirsa.net/nirsa/value-of-campus-recreation/> adresinden 9 Aralık 2023 tarihinde alınmıştır.

Sustainable Recreation, (2011). <https://forestpolicypub.com/2011/02/10/sustainable-recreation/> adresinden 25 Aralık 2023 tarihinde alınmıştır.

Okul Sporları ve Kampüs Rekreasyonu Yönetimi

**Müberra ATALAY ÇELEBİ¹
Yeşer EROĞLU ESKİCİOĞLU¹**

- 1- Doç. Dr.; Düzce Üniversitesi Spor Bilimler Fakültesi Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümü. muberracelebi@duzce.edu.tr ORCID No: 0000-0003-2874-8945
- 2- Doç. Dr.; Düzce Üniversitesi, Spor Bilimler Fakültesi Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümü. yeserada@hotmail.com ORCID No: 0000-0001-8308-8105

ÖZET

Bu bölümde, okulların ve üniversitelerin kendilerini tercih etmeleri için öğrenciye sundukları, başarılı bir akademik hayat tecrübelerinin yanı sıra, kendilerini ait hissedebilecekleri rekreatif program ve etkinliklere katılımlarının önemi üzerinde durulmuştur. Bu etkinlikler üniversite personeli ve öğrencilerin yanı sıra ailelerini de içine alan rekreatif etkinlikler olarak planlanmaktadır. Rekreasyon programları ve etkinlikleri spor ve fiziksel aktiviteler, sanat, kültür ve sosyal etkinlikleri kapsamaktadır. Bu rekreatif programların ve etkinliklerinin amacı, insanlar üzerindeki günlük stresin, ders ve sınav kaygılarının atılmasını, iletişim ve enerji paylaşımları yapılarak kendilerini yenileyerek geleceğe daha umutla bakmalarını sağlamaktır. Bunlara ek olarak rekreasyon etkinliklerine katılımın, öğrencilerin sağlıklı bir yaşam tarzını benimsemelerine, ergenlik dönemindeki çığlık evrelerini güvenle atlatabilmelerine, sosyal bağlantılar kurmalarına, kültürel çeşitlilik ve genel yaşam kalitelerini artırmalarına yardımcı olan önemli bir unsur olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle çocuklarımızın ve gençlerimizin, ilk-orta öğretim ve üniversite döneminde okul ve kampüs rekreasyon programları kapsamında, okuluçi veya okulduşı serbest zaman etkinliklerine, gönüllü katılımları desteklenmelidir. Nitelikli ve kaliteli eğitim ve yaşam koşullarının sağlanması ve sürdürülebilir olması için ayrıca önlemler alınmalıdır.

GİRİŞ

İnsanların mutluluk arayışı tarihler boyunca en evrensel insani bir ilgi odağı olmuştur. Mutluluk, her alanda nitelikli, iyi ve kaliteli yaşamın ölçütü olarak kabul edilen son derece önemli bir ideal olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda bilimsel çalışmalar, özellikle psikoloji alanında serbest zaman, refah, kaliteli yaşam ve mutluluk arasındaki ilişkilere odaklanmıştır (Kaya, 2016).

Rekreasyon, kişilerin serbest zamanlarında, gönüllü olarak rekreatif programların etkinliklerini seçerek, aktif veya pasif olarak katılımları ve bu katılımın sonucunda, hoşnutluk ve memnuniyet duygularıyla olumlu kazanımlar elde edildiği, nitelikli bir yaşam süreci olarak tanımlanmaktadır. Özellikle gençlerin, eğitim süreçlerinin ve yaşamın yoğun temposundan, monotonluğundan çıkmalarında ve özellikle eğitimde öğrenmenin kolaylaşması, motivasyon, sağlıklı, mutlu ve iyilik hali için okul sporları ve kampüs rekreasyon programlarına katılmaları, yaşam kalitesinin niteliğini yükseltmelerine ve zamanlarını olumlu yönde değerlendirmelerine büyük katkı sağlayabilmektedir (Krotee ve Bucher, 2007; Çelebi ve Özbey, 2017; Gökçe, 2020; Yıldız ve Gürer, 2023).

Bunlara ek olarak, Chin ve arkadaşları (2008) yapmış olduğu çalışmada, okulda yapılan spor ve aktivitelerin; obezitenin engellenmesinde,

çocukların hareketli yaşamında, çocukların okulu sevmeleri, okula uyum sağlamalarında, beden eğitimi derslerinin etkin olmasında ve en önemlisi çocukların yaşam kalitesinin farkındalığını arttıracak bilincin kazandırılmasında önemli bir etkiye sahip olduğunu vurgulamıştır.

Sportif etkinlikler, ilköğretim çağındaki öğrencilerin çoğunluğunun en çok sevdiği etkinlikler olarak göze çarpmaktadır. Bunun yanında öğrenciler, serbest zamanlarını yerinde ve değerli kullanılabilseler hevesini, sorumluluğunu ve özgürlüğünü yaşama, böylece kendi kendini bulma ve farkındalık sağlayabilme, fair-play ve centilmenlik anlayışını anlayabilme imkanı da bulabilecektir (Kaya, 2011; Ardahan, 2016).

Foto 1: Devrim Bulut: BAİBÜ Kampüs Çocuk Şenliği (2019-Bolu)

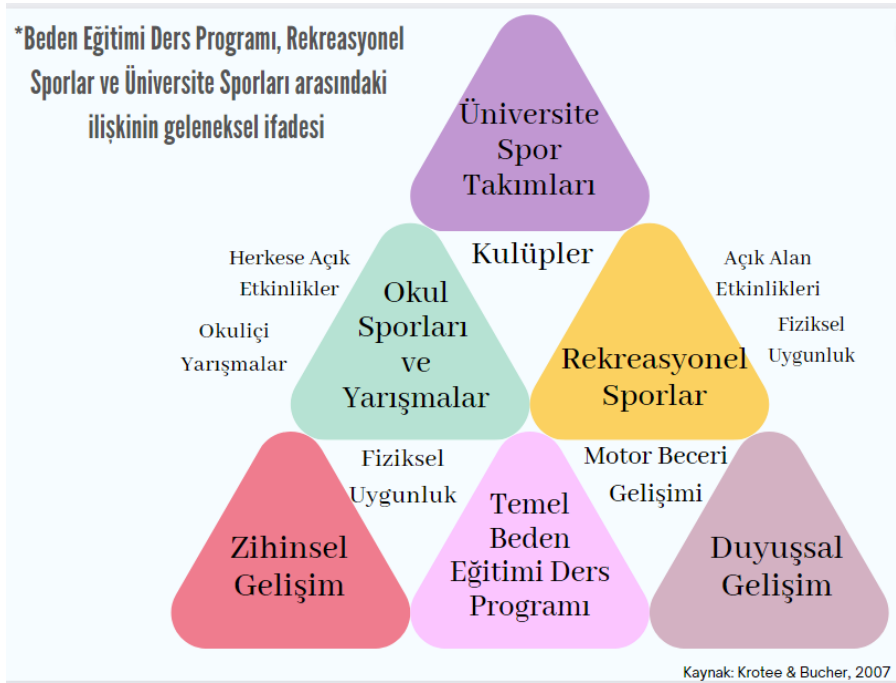
Eğitimde okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise programlarında, insan sağlığına ve gelişimine odaklanma, sağlıklı ve hareketli olma, fiziksel, bilişsel ve duyuşsal gelişim sağlamak amaçlanmıştır. Çocukların, öğrencilerin ve gençlerin eğitimleri boyunca, nasıl hareket edeceğine, fiziksel uygunluk gelişimlerine, motor becerilerinin gelişimine, kültürel ve folklorik paylaşımlarına, sanatsal katılım ve yaratıcılıklarına yönelik deneyimler verilmektedir. Bu etkinlikler kanalıyla elde edilen deneyimlerle keşfetme, problem çözme, karar verme, iş birliği ve takım çalışması gibi kişinin olumlu hislere sahip olması hedeflenmektedir. Bu nedenle özellikle beden eğitimi ve spor dersleri, rekreasyon program ve etkinlikleri bu deneyimlerin uygulandığı önemli eğitim yaklaşımları ve araçlarıdır (Krotee M.L. & Bucher, 2007; Çelebi ve Özbey, 2017).

Okul Sporları

Okul sporları, ilk ve orta dereceli okullar, üniversiteler ve diğer kurumlarda yürütülen, tüm öğrencilerin beceri ve yeteneklerine uygun olarak

hazırlanan ve bunların gelişimini de hedef alan etkinlik programlarıdır. Okul sporları, yarışmalara, müsabakalara, fiziksel uygunluk etkinliklerine, açık alan etkinliklerine gönüllü katılım ile gerçekleştirilir. Okul sporları her beceri ve yetenek düzeyinden bireylere yarışma ve çeşitli fiziksel etkinlikleri gerçekleştirme imkânı sunar. Okul içi yarışmalar, okul içinde ve okul dışında gerçekleştirilen spor ve rekreatif etkinliklerdir. Spor kulübü etkinlikleri okul içi ve okul dışı yarışma ve müsabakalar arasında yer alır (Bucher, 1987).

Rekreasyon programları, özellikle okulların ders programlarında önemli bir yer teşkil eden, beden eğitimi ve spor öğretiminde, bir yaşam laboratuvarı gibi yardımcı asistanlık görevi yapmaktadır. Bu programlar, özellikle okul sporları, kültür ve sanat etkinlikleri veya rekreasyon etkinlikleri veya kampüs rekreasyonu olarak adlandırılmaktadır. Rekreasyon, okulu içi (intramural) ve okul dışı (extramural) serbest zamanlarda spor, sağlık, sanat, kültür ve sosyal etkinlikleri içeren gelişmiş ülkelerin eğitimde birinci öncelikli ele aldığı, yardımcı bir kişisel ve toplumsal gelişim aracıdır (Karaküçük, 1999; Krotee M.L. & Bucher, 2007; Kaya, 2011; Çelebi ve Özbey, 2017).

Şekil 1: Temel beden eğitimi ders programı, rekreasyonel sporlar ve üniversite sporları arasındaki ilişkinin geleneksel ifadesi (Krotee ve Bucher, 2007)

Eğitim, okul ve rekreasyon çok yakın bir ilişkide olup insanları bir araya getirerek kaynaştıran, kendi kabiliyet ve yeterliliği içerisinde bir meslek dalına yönelten, kişilerin karakter, gelişim ve becerilerinde olumlu ve etkin sonuçlar yaratan bir yaşam ortamı veya olgudur diyebiliriz. Öğrenciler okullarda, rekreasyona katılım alışkanlıkları edinip yaşam boyu uygulayabilecekleri beceri ve etkinlikleri ğrenebilecek ortam bulabilmektedirler. Tüm bunlara, öğrencinin okulda öğretmeninden veya eğitim kazanımlarından müzik, resim, spor veya sanat sevgisini kazanması, birçok olumlu uğraş ve hobiye sahip olmasını, coğrafi bilgilerle merak uyandırarak gezilere gitmesini, sosyal iletişimin kuvvetlenmesini veya sorumluluk duygusunun gelişmesini veya liderlik becerilerinin gelişmesini örnek olarak verebiliriz.

Buna göre okullar rekreasyonun temel sorumluluklarını göz önünde bulundurmak durumundadırlar. Bu temel sorumluluklardan bazı örnekler vermek gerekirse;

- Okullar, ğrencilerin eğitimi zevkli hale getirebilecek resim, müzik, beden eğitimi ve spor, sanat, kültür gibi rekreatif programları ve etkinlikleri eğitimin içine sokarak zevkli ve zengin içerikli bir eğitim vermeye alışmaladırlar
- Okullar, eğitim ve rekreasyon arasındaki ilişkiyi maksimum düzeyde tutmalıdırlar ve eğitim programlarını rekreasyon programları ile birlikte geliştirmelidirler.
- Okullar, tüm etkinlikleri tüm öğrencilerin katılımını kapsayacak Őilde hazırlamalıdırlar.
- Okullar, vreten ilgili tüm insanları rekreasyon programlarına dahil etmeli ve yararlarını anlatmalıdır (ğrenci, personel, ğretmen ve yöneticiler, aileler, sponsorlar, kurumlar vb.) (Krotee ve Bucher, 2007; Karakk, 1999).

Foto 2: Müberra Çelebi: BAİBÜ Kampüs Bahar Şenliği (2004-Bolu) / Düzce Üniversitesi SKS Bahar Şenliği Afişi-2022-Düzce)

Okullar, rekreasyon programlarının sürdürülebilirliğini sağlayacak önlemler almalıdır. Bunun için öncelikle rekreasyon eğitime öncelik verilmelidir. Kişiyi bireysel ve toplumsal yararlar sağlaması bakımından serbest zamanın olumlu değerlendirilmesinin yolu, rekreasyon eğitiminden geçmektedir. Rekreasyon eğitimi, kişilerin serbest zamanlarını verimli ve kendilerine fayda sağlayıcı bir şekilde kullanmalarını sağlayabilmektedir (Karaküçük, 1999). İster yaygın ister örgün eğitim olsun, rekreasyon eğitiminde başarıya ulaşabilmek için uyulması gereken başlıca ilkeler bulunmaktadır (Hazar, 2014). Bunlar;

- Amaçlara ve sonuçlara göre eğitim,
- Ekonomik eğitim,
- Sürekli eğitim,
- Etkin katılım, İstekli eğitim,
- Öğrenci merkezli eğitim,
- Eğitimde fırsat eşitliği,
- Demokratik eğitim,
- Eğitimcilerin eğitimi,
- Yaş gruplarının özelliklerine göre eğitim,
- Geri bildirim vb. dir.

Kampüs Rekreasyonu

Özellikle üniversitelerde, kampüste yapılan rekreasyonel spor faaliyetleri, öğrenciler arasında fırsat eşitliğini sağlamak, farklı cinsiyet ve

kültürden öğrencilerin spora ve rekreatif etkinliklere katılımını arttırmak, öğrencilerin sağlıklı yaşam tarzını geliştirmek, öğrenciler tarafından kampüste rekreasyon program ve tesislerine olan talebi karşılamak amacıyla ortaya çıkmıştır. Öğrencilere farklı yönlerden katkı sağladığı için üniversiteler tarafından oldukça önem verilmektedir (Çevik vd., 2019). Angus Busby (2011) ise kampüs rekreasyonuna katılımın en belirgin katkısının yeni şeyler deneme, yeni insanlarla tanışma, arkadaşlık, dahil olma, ait olma duygusu ve toplum olma duygusu gibi sosyal özellikler olduğunu belirtmiştir. Mercanoğlu ve arkadaşları (2015) ise bunların yanında öğrencilerin kişisel ve beceri gelişimi gibi entelektüel özelliklerle beraber, stresten kurtulma sayesinde, akademik yaşantılarının da olumlu olarak etkilenebildiğini belirtmiştir.

Foto 3: Müberra Çelebi: BAİBÜ Kampüs Bahar Şenliği Etkinlikleri (2011-Bolu)

İsmi ne olursa olsun, üniversiteler kampüs rekreasyonlarının dışında çeşitli mikrokozmoslarla (küçük dünyalarla/yaşantılarla) doludur. Belki de kampüs rekreasyonlarından biraz farklı olan dış etkinliklerin çoğu, öğrenciler tarafından yaratılır, programlanır ve sunulur. Örnekler arasında filmler, konserler, komedyenler, konferanslar, çeşitli gösteriler ve güzel sanatlar yer alır. Öğrenci harçları genellikle bu etkinliklerin masraflarının çoğunu karşılar ve bu nedenle öğrencilere ücretsiz ya da minimum maliyetle sağlanır. Çeşitli serbest zaman uğraşları, keyif almak için çok az beceri veya eğitim gerektiren, doğası gereği ödüllendirici aktiviteler olan sıradan serbest zaman etkinlikleri olarak sınıflandırılmıştır. Bazıları gündelik serbest zaman etkinliklerinin ciddi serbest zaman etkinlikleri kadar önemli olduğuna

inanmaktadır. Çünkü insanlar gündelik serbest zaman fırsatlarına oldukça değer vermektedir. Herkes gündelik serbest zaman etkinliklerine katılır ve çoğu kişi rahatlama ve duygusal olarak yeniden şarj olma fırsatını yakalar. Kampüs rekreasyonlarındaki gündelik serbest zaman örnekleri arasında sinemaya gitmek veya arkadaşlarla takılmak yer alır. Kampüs rekreasyon faaliyetleri aynı zamanda ciddi serbest zaman olarak kabul edilen özel beceriler ve zaman ayırmayı da gerektirebilir. Ciddi serbest zaman etkinliklerine yönelik öğrenci programları arasında konser veya tiyatro prodüksiyonları veya komite çalışmalarına aktif katılım yer alır. Ucuz, eğlenceli sosyal aktivitelere katılma fırsatından çok daha fazlası olan öğrenci programları, harika liderlik ve deneyimsel fırsatlar sunmaktadır (Human Kinetics, 2010).

Üniversite Kampüs Rekreasyonu		
Rekreasyon Türleri	Amaçlarına göre Katılım	Katılım Engelleri
Sportif Faaliyetler Dinlenme (Pasif) Faaliyetler Sanatsal Faaliyetler Sosyal Faaliyetler:	Kişisel Gelişim Sosyokültürel paylaşım Fiziksel Gelişim Mesleki Gelişim Sağlıklı Yaşam	Zaman Maddiyat Ulaşım Tesis eksikliği Kişisel Sorunlar

Şekil 2: Düzce Üniversitesi öğrencilerinin kampüs rekreasyonu ile ilgili görüşleri ve katılımları (Çelebi vd., 2023)

Düzce üniversitesinde okuyan öğrencilerin, bisiklete binmek, yüzmek, fitness gibi sportif faaliyetleri yaptıkları, dinlenme (pasif) etkinlikler için ise kitap okumak ve gezmeyi istediklerini, sanatsal faaliyetler için ise müzik dinlemek, film veya tiyatro izlemek gibi etkinlikleri tercih ettiklerini, sosyal faaliyetler için ise kamp yapmak, arkadaşlarla vakit geçirmek olarak tercihlerini ve ilgili görüşlerini belirtmişlerdir. Ayrıca bu katılım amaçlarının, kişisel gelişim, sosyo-kültürel paylaşım, fiziksel ve mesleki gelişim ve sağlıklı yaşam için olduğunu vurgulamışlardır. Etkinliklere katılım engelleri olarak ise, zaman kısttlılığı, maddi yetersizlik, ulaşım zorluğu, tesis eksikliği ve kişisel sorunlar olarak dile getirmişlerdir (Çelebi

vd., 2023). Bu örneğe bakıldığında öğrencilerin kampüs rekreasyon programlarından faydalanmalarının ve yaşam kalitelerini arttırmalarının çok da kolay olmadığını göstermektedir. Bu nedenle rekreasyon yönetiminde okul ve kampüs rekreasyon programlarının planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi ön plana çıkmaktadır.

Rekreasyon Kampüs Ofisleri (Koordinatörlükleri/Birimleri)

Rekreasyon kampüs ofisleri, öğrencilerin genel refahını ve üniversite deneyimlerini zenginleştirmek adına önemli bir rol oynamaktadır. Üniversite rekreasyon merkezleri, okul içi sporlar, spor kulüpleri, grup fitness kursları vb. gibi çeşitli rekreasyon programlarına ev sahipliği yapmaktadır. Bu programlar öğrencilere; kendilerini bir topluluğun parçası gibi hissetmelerine yardımcı olmaktadır. Özellikle de kampüse yeni gelmiş birinci sınıf öğrencileri için daha fazla önem taşımaktadır. Buna ek olarak son zamanlarda yapılmış çalışmalarda göstermektedir ki; öğrencinin bağlılığını ve okulda tutma oranları üzerinde geniş çapta etkisi olduğu görülmüştür. Bu etkiler öğrencinin kampüs yaşamına entegrasyonu da ilişkilendirilmiştir (Razo, 2021).

Açık hava rekreasyonunun yanı sıra genellikle su sporları programları, okul içi programlar, spor kulüpleri, fitness, kamplar, uyarlanabilir programlar ve kişisel antrenmanları içeren ilk kampüs rekreasyon departmanları; 20. yüzyılın başında oluşturulmuştur. Kampüs eğlence olanaklarının mevcudiyeti, öğrencilerin hangi okula gideceklerini seçmelerinde ve kaydolduktan sonra kayıtlı kalıp kalmayacaklarına karar vermelerinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Andre vd., 2017).

Foto 4: Reşat Sadık; Düzce Üniversitesi Kampüs Bahar Şenlikleri

(Etkinlik: Simultane Satranç Gösterisi: 1 kişi 15 kişiye karşı satranç maçı-2022)

Üniversite rekreasyon hizmetlerinin temel felsefesi üniversite öğrenci ve mensuplarına sportif rekreasyon hizmetleri; açık hava eğitim programları, halka hizmet programları, akademik yönü güçlü öğrencileri üniversiteye yönlendirme ve güçlü üniversite imajı oluşturmayı amaçlamaktadır (Caba, 2009). Bununla ilgili Yüksek Öğretim Kurulunun (YÖK) üniversite gençliği için yapması gerekli olan sorumluluklar, kanunlarla belirlenmiştir. Belirlenen kanuna (2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununu 47. madde) göre;

“YÖK, plan ve programlar uyarınca, öğrencilerin beden ve ruh sağlığının korunması, beslenme, çalışma, dinlenme, serbest zaman değerlendirme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ve bu amaçla bütçe imkanları nispetinde okuma salonları, yataklı sağlık merkezleri, sinema, tiyatro salonları, spor salonları ve sahalar, kamp yerleri sağlamak ve bunlardan öğrencilerin en iyi şekilde yararlanmaları için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür” ifadeleri yer almıştır.

Bu kanunun uygulanmasında, üniversiteler sağlık, kültür ve spor daire başkanlığı (SKS) birimini kurmuş ve sağlık, kültür ve spor rekreatif program hizmetlerinin kampüs rekreasyonu adı altında üniversiteye sunulma sorumluluğunu bu birime vermiştir. Rekreasyon kısmında genellikle “kültür ve spor hizmetleri” birimi sorumluluk alırken, bazende günümüzde bazı üniversitelerde, SKS bünyesinde “rekreasyon ofisi” adı altında alt birimler kurulmaya ve SKS nezdinde hizmet vermeye başlamıştır. Buna Eskişehir Teknik Üniversitesini örnek olarak verebiliriz. Bu kampüs rekreasyon ofislerinin amaçlarına, Eskişehir Teknik Üniversitesi örneğinden yola çıkarak bakacak olursak;

- Serbest zamanlarda yapılan ve eğlenceye dayalı sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerin planlaması için ihtiyaç belirleme çalışmalarında bulunmak,
- Belirlenen ihtiyaçlar temelinde serbest zamanda yapılan ve eğlenceye dayalı sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinlikleri planlamak ve gerçekleştirmek,
- Üniversitedeki diğer birimler tarafından düzenlenen rekreasyon temelli sanatsal, kültürel ve sportif etkinliklere destek vermek,
- Üniversite kampüsünün/yerleşkesinin sosyal, kültürel, sportif ve rekreatif yönden iyileştirilmesi konusundaki etkinliklere destek olmak,
- Serbest zaman etkinliklerini arttırmaya yönelik önerilerde bulunmak, bu kapsamda faaliyetler düzenlemek, çıktılarını izlemek ve değerlendirme yapmak,

- Personel ve öğrenci mutluluğu ve mental ve fiziksel iyi oluş yaklaşımının kurum içinde yaygınlaşmasına destek vermek,
- Öğrencilerin ve personelin mental ve fiziksel iyi oluş konusunda etkinlikler (panel, seminer, çalıştay, kongre, konferans, yarışma vb.) düzenlemek ve bu alanlarda faaliyet gösterecek kulüplerin/birimlerin etkinliklerine destek sağlamaktır (Erişim tarihi: 21.08.2023; <https://saglikkulturspor.eskisehir.edu.tr/tr/Icerik/Detay/kampus-rekreasyonu-ofisi>)

Buna ek olarak, yurt dışında olan kampüs rekreasyon programlarına örnek verirse, üniversitelerin bizdeki SKS birimleri yerine “kampüs rekreasyon merkezleri” kurulduğunu görebiliriz. Örneğin Nebraska Üniversitesi; bu kampüs rekreasyon merkezinde öğrencilere ve tüm diğer çevreden katılımcılara rekreasyon program etkinlik takvimlerini okulun eğitim ve öğretim döneminde günlük, haftalık, aylık ve yıllık olarak sunmaktadır (<https://events.unl.edu/crec/2023/12/> Erişim: 24.08.2023). Tüm üniversite katılımcıları, bu takvime göre serbest zamanlarını etkin olarak planlama imkânı bulmakta ve istedikleri etkinliklere katılım sağlayabilmektedirler (Şekil 3 ve Foto 5).

February		March 1998						1 2 3 4						
	1	2	3	4	5	6	7	5	6	7	8	9	10	11
	8	9	10	11	12	13	14	12	13	14	15	16	17	18
	15	16	17	18	19	20	21	19	20	21	22	23	24	25
S	22	23	24	25	26	27	28	M	T	W	T	F	S	S
1 NU FREE Skate 9:00am-11:00pm ECAB CLOSED MARCH is National Nutrition Month	2 SUMMER OA TSP REGISTRATION REBURNS WRESTLING Wrestling Meet (M,W) © CREC (Coop. Asto Rn.)	3 IM ENTRY DEADLINE: Recreation Center Fees (M,W) Wrestling Reentry Fees (M,W) OA TSP DEADLINES COUNCIL TALKS OVERBOARD ANNUAL ROCK CONTEST SEE SALES/STAFF FOR INFO Wrestling Meet (M,W) © CREC (Coop. Asto Rn.)	4 WRESTLING Wrestling Meet (M,W) © CREC (Coop. Asto Rn.)	5 WRESTLING Wrestling Meet (M,W) © CREC (Coop. Asto Rn.)	6 	7 Dish-In Assoc. Ties CREC, 10:00am-11:00am (\$1)	8 	9 YOGA: BEGINS M,W,12:10p-12:50pm (5Wks)	10 Health/Bike Clinic CREC, 12:00-1:00pm Campus Recreation Advisory Council Meeting 4:30pm, One-Hour SSC Bison Pass Meet (M,W,C) © CREC	11 AA&T CPR CREC, 5:00-6:30pm CASHIER CPR CREC, 5:00-10:00pm	12 	13 	14 	
15 NU FREE Skate 9:00am-11:00pm ECAB CLOSED	16 FLEXIBILITY FOR ACTIVE LIFESTYLES TODOROW CREC, 12:00-1:00pm Session II Fitness Classes Begin (6 Weeks)	17 St. Patrick's Day 4:00pm, NE Union OFFICIAL TRAINING-FOOTBALL 4:00pm, CREC (Rn. SSC) IM ENTRY DEADLINE: State Price Formula (E) Seniors (M,W)	18 CO-REC SOFTBALL MADE INTG. 3:00pm, NE UNION M & W SOCCER MADE INTG. 6:00pm, NE UNION	19 	20 	21 	22 CREC 9:00am-9:00pm ECAB CLOSED SPRING BREAK BEGINS	23 CREC 6:15am-9:00pm ECAB 11:00am-2:00pm Dish-In Assoc. Ties Wed: CREC, THURS. VARY (\$1)	24 CREC 6:15am-9:00pm ECAB 11:00am-2:00pm Dish-In Assoc. Ties Wed: CREC, THURS. VARY (\$1)	25 Dish-In Assoc. Ties Wed: CREC, THURS. VARY (\$1)	26 CREC 6:15am-9:00pm ECAB 11:00am-2:00pm Dish-In Assoc. Ties Wed: CREC, THURS. VARY (\$1)	27 CREC 6:15am-9:00pm ECAB 11:00am-2:00pm	28 CREC 9:00am-9:00pm ECAB CLOSED	
29 CREC 9:00am-11:00pm ECAB 12:00pm-10:00pm SPRING BREAK ENDS	30 Children's Swim Lessons Begin Tomorrow OA TSP DEADLINE TODOROW RACE ROCK CONTEST	31 Campus Recreation Advisory Council Meeting 4:30pm, CREC (Rn. SSC) IM ENTRY DEADLINE: Futures Division (E) Wrestling Division (M,W,C) Wrestling Division (M,W,C)	Campus Recreation Center - 472-3467 Activities Bldg. in East Campus - 472-3419 Dish-In Assoc. Rental Equip. - 472-4777 Recreation Management - 472-4776 NED-Rm - 472-2899				Key CREC-Campus Recreation Center ECAB-Activities Bldg. on East Campus NE Union-Nebraska Union on City Campus EC Union-Nebraska Union on East Campus ML-Mabel Lee Hall Dates, times, sites of activities are subject to change. Check with Campus Recreation for updates.							

Şekil 3: Nebraska Üniversitesi Kampüs Rekreasyon Merkezi- Aylık Kampüs Rekreasyon Etkinlik Tablosu/Programı (1998)

Rekreasyonel okul sporları ve kampüs merkezlerinin, eğitimde ve yaşam kalitesinde çok önemli rolü olduğu vurgulanmaktadır. Gençlere, düzenli fiziksel aktivite yapma alışkanlığı ve sağlık bilinci kazandırılmasına ilişkin, sadece üniversite seviyesindeki öğrencileri değil, özellikle orta ve lise çağındaki çocuk ve genç erişkinlerinde düşünülmesi önemlidir. Bunun için öncelikle ülkemizde beden eğitimi ve spor ders saatlerinin artırılması ve yaşam kalitesinin hedeflenerek, rekreasyon eğitiminin her yaş grubunda sağlanması önerilebilir (Tavazar vd., 2014). Ayrıca okul sporlarında yarışma ve etkinlik katılımları ile öğrencilere fair-play ve centilmenlik davranışları, dolaylı olarak öğretilabilir, aynı zamanda kazanma ve kaybetme duygularının hissedilmesi, kontrol edilebilmesi de yaşantı yoluyla verilebilir. Ancak sportif yarışmalarda takım çalışması ve dostlukların etik ilkelerle ve evrensel ve olimpiik değerlerle oluşmasına da ayrıca dikkat edilmelidir. Yani diğer bir deyişle, spor yarışmalarında kazanma ve kaybetme hırslını kontrol edebilmek ve olimpiik ruhun oluşmasında temel olan evrensel değerleri (fair-play, dostluk, centilmenlik, yardımseverlik vb) anlayabilmek çok önemlidir.

UNIVERSITY of NEBRASKA-LINCOLN Visit Apply Give

N Campus Recreation ACTIVITIES

Aquatics Intramurals Group Fitness Sport Clubs

RECENT UPDATES: CREC RENOVATION

Intramural Sports

• Past Events

 <p>Badminton (Singles & Doubles) Registration & Details February 23, 2022 • More Info</p>	 <p>IvI Basketball Registration & Details January 21, 2022 • More Info</p>	 <p>Indoor Soccer Registration & Details February 4, 2022 • More Info</p>	 <p>Pre-Season Basketball Tournament Registration & Details February 2, 2022 • More Info</p>
 <p>H.O.R.S.E. Tournament Registration & Details February 3, 2022</p>	 <p>Basketball Registration & Details February 26, 2022</p>	 <p>Foosball Registration & Details February 26, 2022</p>	 <p>Table Tennis Registration & Details February 15, 2022</p>

Foto 5: Nebraska Üniversitesi Kampüs Rekreasyon Merkezi- Okulüçi (Intramural) Rekreatif Etkinlikler Programı (2023). (<https://crec.unl.edu/intramural-sports> Erişim: 24.09.2023)

Kampus Rekreasyon Yönetimi

Okul ve kampüs için rekreasyon etkinliklerinin planlaması, bu etkinliklere katılımın sağlanması ve etkinlikten beklenen amaçların gerçekleşmesi son derece önemlidir. Rekreasyon etkinliği planlama süreci; amaçların belirlenmesi, fizibilite çalışmalarının yapılması, planların, bütçelerin ve takvimin oluşturulması, organizasyon yapısının ve etkinlikte görev alacak kişilerin belirlenmesi, detaylı planlama aşaması, etkinliğin gerçekleştirilmesi ve etkinliğin değerlendirilmesi olmak üzere birçok aşamadan oluşmaktadır. Rekreasyon Programlarını hazırlama ve uygulama esasları üç evre ile ele alınmalıdır. Bunlar sırasıyla;

- **1.Evre: PLANLAMA (Etkinlik Öncesi)**
  - Plan ve program hazırlama (amaç ve kişi sayısı),
  - Alan (açık-kapalı-deniz-dağ-doğa-kamp vb.)
  - Bütçe-sponsorluklar,
  - Personel-lider-yönetici vd.,
- **2.Evre: UYGULAMA (Etkinlik Süresince)**
  - Program çeşitliliği
  - Program esnekliği
  - Program uygunluğu
  - Liderlik becerileri
  - Kontrol ve güvenlik
  - Koordinasyon, İletişim ve Yaratıcılık
- **3.Evre: DEĞERLENDİRME (Etkinlik Sonrası)**
  - Araştırma (dönüt alma, gözlem, anket uygulama vb.)
  - Rapor, not tutma
  - Karara katma ve tartışma
  - Değerlendirme

...şeklinde etkinlik öncesi, süresince ve sonrası evreleriyle verilmiştir. Rekreasyon yönetiminde öncelikle amaç ve kişi sayısı yani kime, niçin, neden ve nasıl sorularıyla yola çıkılması gerekmektedir. Çelebi ve arkadaşları (2003), rekreasyon etkinliğine katılan öğrencilerin, etkinlik öncesi “başarısızlıktan korktuklarını ve kendilerini özgüvensiz hissettiklerini, etkinlik sonrası ise yapabilirim, korkmuyorum” şeklinde özgüvenlerinin olumlu anlamda desteklendiğini ifade ettiklerini belirtmiştir. Yine kampüs rekreasyon etkinliklerine katılan üniversite öğrencilerinin üzerinde yapılmış başka bir çalışmada “rekreasyon etkinliklerinin, kişinin

kendine olan güven ve saygısını arttırdığını ve ayrıca kişilerin rekreasyon etkinliklerine katılma nedenlerini rahatlama, arkadaşlarla beraber olmak, heyecan duymak, stresten uzaklaşmak ve yeni beceriler kazanmak olduğu belirtilmiştir (Bulut vd., 2016). Tüm bu kazanımlar göz öüne alındığında, okullarda lider ve yöneticilerin, okul sporları ve kampüs rekreasyon programlarına, çağdaş ve ileriye dönük bir bakış açısıyla ve vizyon ile yaklaşımları ve rekreasyonel okul ve kampüs programlarının çeşitliliğini, sürekliliğini ve kalitelerini yükseltmeleri gerekmektedir.

Kampüs Rekreasyon Değerlendirmesi

Kampüs rekreasyon değerlendirme, kampüs rekreasyon programlarının, tesislerinin ve hizmetlerinin tanıtımı ve iyileştirilmesi için kullanılan veri ve bilgilerin toplanmasını ve incelenmesini içeren sürekli ve dinamik bir süreçtir. Kampüs rekreasyon değerlendirme, kampüs topluluğuna en iyi programları, hizmetleri, tesisleri ve ekipmanı sağlamak için önemli bir bileşendir.

Değerlendirme süreci basitleştirildiğinde yönetilebilir ve daha az korkutucu hale gelir. Program, tesis, yönetim ve operasyon, amaç ve hedeflerinin yanı sıra, departmanın misyonunu, vizyonunu ve değerlerini içeren bir değerlendirme modelinin kullanılması önerilmektedir. Değerlendirme sürecine katılımcılar, katılımcı olmayanlar, programcılar, idareciler ve dış değerlendiriciler gibi çok çeşitli insan gruplarından gelen geri bildirimler dahil edilebilir. Sürecin önemli bir bileşeni, kampüs rekreasyon programlarında gerçekleşen benzersiz öğrenmenin kanıtını sağlayan, katılımcılardan öğrenme sonuçları verilerinin toplanmasıdır. Değerlendirme sürecinden elde edilen sonuçlar, stratejik planın gözden geçirilmesine yardımcı olmalı ve karar almayı yönlendirmelidir. Son olarak, kampüs rekreasyonunu teşvik etmek, programları genişletmek, tesis büyümesini savunmak ve katılımcıları motive etmek için sonuçların "etki" amacıyla paylaşılması gerekmektedir (Haines, 2010).

Değerlendirme modelleri, kampüs rekreatif alanlarının etkili bir şekilde yönetilmesi ve sürekli olarak iyileştirilmesi için kullanılabilir. Kullanıcı geri bildirimleri, performans ölçütleri ve gözlemlerle desteklenen değerlendirmeler, kampüs rekreasyonu ile ilgili stratejik kararlar almak için değerli bir araç olabilir. Sürdürülebilirlik ve çevresel bilinç açısından önem teşkil etmektedir.

SONUÇ

Eğitim süreçlerinde, çocuk ve gençlerin, okuluçi ve okul dışı rekreasyonel program ve etkinliklere katılmaları, kendilerinin bilişsel, sosyal-duygusal ve psikomotor gelişimlerini büyük ölçüde desteklemektedir. Aynı zamanda beden eğitimi ve spor öğretiminde ve rekreatif birçok ortamda

öğrencilerin uyarlanmış rekreatif programlarda, engelli öğrencilerle paylaşımları, aynı zamanda kaynaştırmanında başarısına yol açmaktadır. Böylece öğrenciler, sorumluluk almayı ve topluma ve bireylerin özelliklerine saygı duymayıda hissedebileceklerdir (Eskicioğlu, 2016). Bunun yanında akademik çalışmalarının artmasını ve öğrenme kalitesini de olumlu yönde etkilemektedir (Dalgarn, 2001; Çelebi vd., 2023). Tüm bu faydaların yanı sıra rekreasyon programlarına katılımın, sağlıklı yaşam bilincini sağladığı ve öğrencilerin mutluluk seviyelerini de büyük ölçüde artırdığı savunulmaktadır (Cicatelli ve Gaddie, 1992; Twilley vd., 2022).

Kampüs rekreasyon programlarının önemli bir boyutu da yönetme ve yönlendirme sürecidir. Etkinliklerin hedefe ulaşabilmesi için bu programları yönetebilecek ve yönlendirebilecek donanımda kişilere ihtiyaç duyulmaktadır. Kampüs rekreasyon etkinlikleri sırasındaki problemler tespit edilerek, tartışılıp çözüme ulaştırılabilmesi açısından, bu donanıma sahip vizyoner yönetici liderler, önem taşımaktadır (Schneider vd., 2007).

Sonuç olarak, kitabımızın bu bölümünde; beden eğitimi derslerinin yardımcı asistanı olan rekreasyonel okul ve kampüs programlarının, sanat, spor, kültür ve sosyal birçok rekreatif etkinliği içermesi gerektiği, çocuk ve öğrencilerin eğitim süreçlerinde niteliksiz ve monoton bir eğitim süreci yerine, aktif ve verimli bir süreç geçirebilecekleri böylece yaşam kalitelerinin olumlu yönde artacağı, aynı zamanda mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürdürebilecekleri vurgulanmıştır.

REFERANSLAR

- Andre, E. K., Williams, N., Schwartz, F. and Bullard, C. (2017). Benefits of Campus Outdoor Recreation Programs: A Review of the Literature. *Journal of Outdoor Recreation, Education & Leadership* 2017, Vol. 9 Issue 1, p15 11p. <https://doi.org/10.18666/JOREL-2017-V9-I1-749>.
- Ardahan. F. (2016). Her Yönüyle Rekreasyon. Rekreasyon ve Eğitim İlişkisi. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Bucher, Charles A. (1987) "Management Of Physical Education & Athletic Programs" Times Mirror/Mosby College Publishing, USA
- Bulut, D., Üzüm, H., & Çelebi, M. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Sportif Okul Takımlarına Katılım Motivleri, Beklentileri ve Karşılaştıkları Problemler. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 21(1-4), 13-21.
- Caba, İ. (2009). Türkiye'de' ki Üniversitelerde Kampüs Rekreasyonunun Mevcut Durumu ve Kampüs Rekreasyon Modellemesi. Türkiye Cumhuriyeti Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

- Çelebi, M., (2023). “Doğa ve Macera Eğitimleri” Yıldız Kadir ve Gürer Burak (Ed.), Teoriden Uygulamaya Doğa ve Macera Eğitimi. 1. Baskı., 21-39. Gazi Yayınevi, ISBN: 978-625-365-382-8.
- Çelebi, M., Özbey Alkurt, S., & Doğu, G. (2003). Yükseköğretim Kurumlarında Serbest Zaman Etkinlikleri Düzenleyen Öğrencilerin Grup Kararı Verme Sürecinde Rollerini. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Çelebi, M. ve Özbey S. (2017). Rekreasyon Spor Bilimlerine Giriş, Geliştirilmiş 2. Baskı, ISBN:978-9944-379-87-8 Spor Yayınevi ve Kitapevi, Ankara, 265-294.
- Çelebi, M., Eskicioğlu, Y., Ergen, G. ve Uygur, U. (2023). Üniversite Öğrencilerinin Kampus Rekreasyon Programları Hakkındaki Düşünceleri ve Katılımları. Karadeniz 13th International Conference on Social Sciences, Academy Global, June 21-24, St. Petersburg.
- Çelebi M., Aktağ, I., Sunman, S., Kılıçaslan, B. ve Çelebi, M. (2023). Rekreatif Serbest Zaman Etkinliklerine Katılımı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi (Gençlerin Üniversite Eğitim Sürecinde Yaşam Kalitesi). *Ege 8th International Conference on Social Sciences*, Academy Global, June 2-4, İzmir.
- Çevik H, Yılmaz E. ve Korkmaz, A. (2019). Kampüste Spor Deneyimi: Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Rekreasyonel Spor Deneyiminin İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 346-359.
- Cicatelli A. Peter and Gaddie Coy. (1992). An Intramural Program that Fits Middle School. *Middle School Journal*, November 1992, Vol. 24, No. 2 (November), pp. 54-55. Published by: Association for Middle Level Education (AMLE) Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/23023866>
- Chin M., Edginton C. R., Mok M. M. C., Tang M. (2008). Obesity Prevention, Physical Activity, Diet and Physical Education in Schools-Current Research, Challenges and Best Practice in the Asia-Pacific Context, *12th World Sport For All Congress, Sport For All-For Life*, Genting Highlands Resort, Malaysia, November 3-6, 2008.
- Dalgarn, M. K. (2001). The Role of the Campus Recreation Center in Creating a Community. *Recreational Sports Journal*. 25(1): 66-72 DOI:10.1123/nirsa.25.1.66.
- Eskicioğlu, Y. E. (2016). What Changes Education? An Action Research to Overcome Barriers. *Educational Research and Reviews*, 11(14), 1302-1310.
- Eskişehir Teknik Üniversitesi Senato Kararları, (2021). Erişim tarihi: 21.08.2023. <https://saglikkulturspor.eskisehir.edu.tr/tr/Icerik/Detay/kampus-rekreasyonu-ofisi>

- Forrester, S. (2014). *The Benefits of Campus Recreation*. Corvallis, OR: NIRSA.
- Haines, D. J. (2010). The Campus Recreation Assessment Model. *Recreational Sports Journal*, 34, 130-137
- Gökçe, H. (2020). *Rekreasyon ve Yerel Yönetimler*. Pegem Akademi. ISBN 978-625-7880-26-8 DOI 10.14527/9786257880268
- Hazar, A. (2014). *Rekreasyon ve Animasyon*. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Human Kinetics (2010). Discover Opportunities: Components Of Campus Recreation <https://canada.humankinetics.com/blogs> Erişim Tarihi 19.06.2023)
- Kaya Suat. (2011). İlköğretim okul yöneticilerinin, beden eğitimi öğretmenlerinin ve öğrencilerinin okul spor programlarındaki fair-play anlayışları: Bolu ili örneği. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kaya, S. (2016). The Relationship between Leisure Satisfaction and Happiness among College Students. *Universal Journal of Educational Research* 4(3): 622-631. doi: 10.13189/ujer.2016.040322
- Krotee M.L. ve Bucher C.A. (2007). *Management of Physical Education and Sport* The McGraw-Hill Companies.
- Mercanoğlu, A. O., Çevik, H. ve Şimşek, K. Y. (2015). Kampüs Rekreasyonu Kapsamında Düzenlenen Sportif Rekreasyon Etkinliklerinin Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi: Anadolu Üniversitesi Örneği. *The Journal of Academic Social Science* Yıl: 3, Sayı: 19, S. 256-267.
- Nebraska Üniversitesi Kampüs Rekreasyon Merkezi (1998); Aylık Kampüs Rekreasyon Etkinlik Tablosu/Programı (El Broşürü-Şekil 3). Erişim Adresi: <https://events.unl.edu/crec/2023/12/> (2023 yılına ait online programa geçilmiştir).
- Nebraska Üniversitesi Kampüs Rekreasyon Merkezi- Okuliçi (Intramural) Rekreatif Etkinlikler Programı (2023). (<https://crec.unl.edu/intramural-sports> Erişim: 24.07.2023) (Şekil 4).
- Razo, Jr. N. (2021). *Wellbeing of Students Who Participate In Campus Recreation*. California State Polytechnic University, Department Of Political Science. Master Thesis. Pomona.
- Schneider, R. C., Stier, W. F., Kamppf, S., Wilding, G. ve Haines, S. (2007). Perceived Problems in Campus Recreation Programs in North America. *Recreational Sports Journal*, 2007, 31, 51-60.
- Tavazar, H., Erkaya, E., Yavaş, Ö., Tez, Ö., Zerengök., Güzel p., Özbey S. (2016). Lise Eğitimi Alan Genç Erişkinlerin Fiziksel Aktivite ve Yaşam Kalitesi Arasındaki Farklılıklarının İncelenmesi (Manisa İli Örneği). *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(Special Issue 1), 496-510. <https://doi.org/10.14486/IJSCS122>

Twilley D., Morris L., Holland H. W. ve Holland K. K. (2022). An Examination of DRAMMA Model Outcomes for Campus Recreation Users. *Recreational Sports Journal* 2022, Vol. 46(1) 64-77.

Yıldız K. ve Gürer B. (2023). “Doğa ve Macera Eğitimleri” Teoriden Uygulamaya Doğa ve Macera Eğitimi. 1. Baskı., 21-39. Gazi Yayınevi, ISBN: 978-625-365-382-8.

Sosyalleşmede Rekreasyon Aktivitelerinin Rolü

Orhun TOPAÇOĞLU¹
Muhammed Eshabil Sadık KILAVUZ¹

- 1- Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Programı, topacogluorhun@gmail.com
ORCID No: 0000-0002-9560-694X
- 2- Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Programı, sadikkilavuz@gmail.com
ORCID No: 0000- 0003-3649-2871

ÖZET

Rekreasyon aktiviteleri neredeyse varoluşunun en başından beri insan toplumunun sabit bir parçası olmuştur. Fiziksel aktivite ilk olarak yiyecek temin etmek, yani hayatta kalmayı sağlamak için kullanılmıştır. Günümüzde ise birçok faydasının yanında rekreasyon, bireyler arasındaki ilişkilerin güçlenmesi, toplumsal bağların oluşturulması ve bireylerin becerilerin gelişmesi açısından önemlidir. Rekreasyon aktiviteleri bireyler arasında etkileşim ve iletişim kurma anlamında bir adaptasyon süreci olarak anlaşılmalıdır. Rekreasyonun günümüzün sosyal olgusu haline getiren yalnızca dünya çapındaki yayılım, popülerlik, aktif katılım ve medya kapsamı değildir. Rekreasyon aktivitelerinin çeşitli yönleri toplumu etkilemeyi ve toplumsallaşmayı mümkün kılar. Rekreasyonun sosyalleştirme gücü bireyleri benzer amaç, zevk ve ilgi alanlarına göre bir araya getirerek, sosyalleşme süreçlerine olumlu bir şekilde katkıda bulunduğu gibi stresle başa çıkma, takım çalışması ve problem çözme becerilerini geliştirme gibi sosyal ve duygusal yönden olumlu etkiler sağlayabilir. Bu tür faaliyetler, bireyler arasında dayanışma duygusunu güçlendirerek toplumsal bağları artırabilir. Rekreasyon aktivitelerini sosyal ihtiyaç ve normları etkileyen faktörlerden biri olarak da betimleyebiliriz.

GİRİŞ

2022 verilerine göre dünya nüfusunun %83'e kadar varan oranlarda şehirlerde yaşamaktadır (Statista, 2023). Bu kadar çok nüfusun şehirlerde yaşayabilmesi içinde dikey yapılaşmaya gidilmiştir. Yani nüfusa oranla küçük bir alanda çok sayıda insanın bir arada ve uyumlu bir şekilde yaşaması gerekiyor. Şehir hayatının kaotik ve baskıcı atmosferinde insanların bir arada senkronize bir şekilde yaşamalarının yolu da sosyalleşmeden geçmektedir. Bireyler rekreasyon etkinlikleri aracılığı ile sosyalleşme imkânı bulabilmektedir. İnsanların bir arada yaşayabilmesi bir noktada da başkalarına güven ve farklılığa tahammül arttırmayla mümkün olacaktır. Dar bir alanda yaşayan çok sayıda insanın birbirine güvenmeden uyumlu ve sorunsuz şekilde yaşayabilmesi mümkün olmayacaktır. Rekreasyon aktivitelerine katılım, özelliklede gurup halinde yapılan rekreasyonel aktiviteler aracılığı ile insanlar birbirlerini daha iyi tanırlar, ve böylelikle insanların farklılıklarına rekreasyona katılım ve sosyalleşme yoluyla tahammülleri artarak, başkalarına güven duygusu gelişir (Ardahan ve Öz, 2023). Bir tanımı da "homo komünüs" (sosyal insan) olarak nitelendirilen türümüzün, varlığını sürdürmesinin sosyalleşmeye bağlı olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Çünkü bu kadar çok nüfusun bir arada yaşayabilmesi bir noktada iş birliği yapmasına bağlıdır.

Rekreasyonel aktivitelerine katılım, bireyin kendi içindeki potansiyeli keşfederek geliştirmesini ve sosyal guruplara liderlik etmesini sağlar. Böylece hem kendine hem topluma faydalı bir birey olarak insanlığın gelişimine katkıda bulunur. Sosyal varlıklar olarak yaşamımızı sürdürmenin işbirliğine bağlı olduğundan hareketle bu iş birliklerinin vücut bulduğu nokta

olarak karşımıza “iş” ve “çalışma hayatı” gelmektedir. Şehir hayatının getirdiği baskı ve bunalıma ek olarak, çalışma hayatının da kendine has gerginliği bulunmaktadır. Çalışma insanların hayatını geçindirebilmesi için hayati bir unsurdur ancak çalışma hayatı insanın sağlığını da tehdit edebilmektedir. Stres, bunalım, kaygı bozukluğu, obsesif bozukluk gibi psikolojik rahatsızlıklar hemen hemen her meslek gurubunda çalışan bireylerde görülebilmemesinin yanında, her mesleğin bu rahatsızlıkların dışında kendine has “mesleki hastalıkları” da bulunmaktadır (KAYNAK). Bu noktada bu rahatsızlıkların önlenmesi hususunda da devreye rekreasyon girmektedir. Rekreasyon aracılığı ile çalışanlar iş yaşamının getirdiği olumsuzlukları önleyebilmekte ve aşabilmektedir. İşyerinde gerçekleştirilen “iş yeri rekreasyonu”na katılan çalışanlar aralarındaki ast-üst ilişkisini ortadan kaldırarak daha rahat bir şekilde sosyalleşme fırsatı sunar. Bu da çalışanın daha sağlıklı bir şekilde yaşamını idame etmesine katkıda bulunurken, işletmeye de iş yerine bağlılık, iş gören devir hızının azalması vb. şekilde olumlu katkılarda bulundurulur.

Rekreasyon etkinlikleri, sosyalleşme ve toplumsal etkileşim açısından önemli bir rol oynar. Rekreasyonel etkinlikler, bireyler arasında ilişkilerin gelişmesine, topluluk bağlarının güçlenmesine ve insanların bir araya gelerek ortak bir amaç etrafında birleşmelerine olanak tanır. Bu etkinlikler, bireylerin farklı yaş gruplarından, farklı kültürlerden veya farklı sosyal arka planlardan insanlarla tanışmasına olanak sağlar (Ardahan, 2013). Ortak bir ilgi veya hobi etrafında bir araya gelen kişiler, birbirleriyle iletişim kurabilir, deneyimlerini paylaşabilir ve yeni ilişkiler kurabilirler. Rekreasyon etkinlikleri, sosyal bağları güçlendirmek, toplumsal etkileşimi teşvik etmek ve bireyler arasında olumlu ilişkilerin oluşmasına katkıda bulunmak için önemli bir araçtır (Ardahan & Öz, 2023). Rekreasyonel etkinlikler, insanların bir araya gelerek eğlenmelerini, öğrenmelerini ve sosyal deneyimlerden keyif almalarını sağlayarak topluluklar arasında daha sağlam bağlar oluşturabilir (Dean & James, 1978).

Rekreasyon etkinlikleri, sosyal becerilerin gelişmesine de katkıda bulunur. Örneğin, takım sporları veya grup aktiviteleri, işbirliği yapma, empati kurma ve iletişim becerilerini artırma gibi sosyal yetkinliklerin kazanılmasına yardımcı olabilir. Ayrıca, rekreasyon etkinlikleri insanlara özgüven kazandırabilir, stresi azaltabilir ve topluluk içinde kendilerini daha rahat ifade etmelerine olanak tanır. Sosyalleşme bireyin gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Yoesting & Christensen, 1978, Dean & James, 1978). Bireyin yetişkin yaşamını, hem çocukluk dönemindeki bireyin katıldığı sosyal kurumlar, hem de ebeveynlerinin katıldığı sosyal kurumların tutumları belirlemektedir. Bir başka deyişle çocukluk döneminde katılım sağlanan rekreasyonel etkinliklerin, bireyin yetişkinlik dönemini etkilediğini söyleyebilmek mümkündür. Bunun tersi bir şekilde, bir yetişkinin rekreasyon faaliyetlerine katılmaya yönelik yönelimleri genellikle çocukluk döneminde kazanılır (Broom ve Selznick, 1970).

SOSYALLEŞME

İnsan yavrusu dŸnyaya, igŸdŸsel ihtiyaçlar tarafından yŸnetilen biyolojik bir organizma olarak gelir. Yavaş yavaş sosyal bir varlığa dŸnŸŐr ve sosyal davranış ve hissetme yollarını Ÿğrenir. Bu biçimlenme sŸreci olmadan toplum varlığını sŸrdŸremez, kŸltŸr var olamaz, birey de birey olamaz. Sosyalleşme, insan olarak tam anlamıyla işlev gŸrmemizi mŸmkŸn kılar. Bu kalıplama sŸrecine 'Sosyalleşme' denir. Her insan, ağırlıklı olarak Ÿyesi olduğu toplumun belirlediği koşullara ve çevreye uyum sağlamaya çalışır. Bu uyum sŸrecine sosyalleşme adı verilebilir (Dubet ve Martuccelli, 1996).

Sosyalleşme kavramı, bireyin yaşadığı tŸm deneyimlerin bir yansımasıdır (Darmon, 2016). İnsanı insan yapan, çevresiyle olan sosyal etkileşimi, dŸŐnmesi ve anlamlı eylemler sergilemesidir. Sosyalleşme bazı kaynaklarda "bireylerin çocukluklarından başlayarak belirli bir eğitim ve kŸltŸre sahip bir kişi olarak yaşamlarını sŸrdŸrebilmelerine kadar geçirdikleri bir sŸre" olarak tanımlanmakta ve Ÿu Ÿekilde açıklanmaktadır: Toplumsal kŸltŸrŸn nesilden nesile aktarılmasını sağlayan, ailede başlayıp birincil ve ikincil gruplar aracılığıyla devam eden, doğdukları toplumun gelenek, gŸrenek, din, değer, bilgi ve yeteneklerini içeren bir sŸretir (Badawi, 1986; Simmel, 2006). Durkheim ve Garcıa (1976) sosyalleşmeyi, bireyin diğer insanlarla karşılıklı etkileşimi sonucunda belli bir toplumun yapma, algılama ve dŸŐnme biçimlerini Ÿğrenme ve benimseme sŸreci olarak tanımlamaktadır. Kenyon ve Pherson'a (1974) gŸre ise sosyalleşme, toplumda var olan ya da beklenen gŸrevlerin yerine getirilmesi için gerekli olan bilgi, beceri, değer, eğilim ve kişilik algılarının ŸzŸmsenmesi ve geliŐtirilmesidir. İnsan yaşadığı sŸrece devam eden sosyalleşme sŸrecinde bireyler kendilerini ve potansiyellerini geliŐtirmenin yanı sıra içinde buldukları kŸltŸrŸ ve diğer insanların kendilerinden beklentilerini de Ÿğrenirler. Toplumun değer yargıları ve doğru, yanlış, iyi, kŸtŸ gibi kavramlar da sosyalleşme sŸrecinde Ÿğrenilir.

Sosyalleşme, insanların içinde yaşadıkları toplumda aktif bir birey olarak nasıl yaŐayacaklarını Ÿğrendikleri bir sŸretir. Bireylerin bŸyŸklerinden Ÿğrendikleri ve yapmaları gereken davranışları bekleedikleri sıralı bir sŸretir (Friedrich, 1953). Eğer birey toplumun istediği gibi davranırsa kabul edilir, aksi Ÿekilde davranırsa reddedilir (Friedrich, 1953). Sosyalleşme, bireyin bir grup içinde yaşayabileceği ve hareket edebileceği Ÿekilde grup içindeki değerleri ve ŸlŸleri Ÿğrendięi sosyal bileŐenlere bağlıdır. İbn Haldun sosyalleşmenin, bireylerin bilgi, din ve davranışları ya bilim ya taklit ya da doğrudan reddetme yoluyla edinebildiği bir sŸre olduğunu dŸŐnmektedir (Kılınç, 2018). Ancak Parson, sosyalleşmenin çocukların dŸŐnme, davranış ve duygu tŸrleriyle Ÿğretime bağlı olduğunda Ÿğretim sŸreci olduğuna inanmaktadır (Selznick, 1961). Sosyalleşme, bireyin kendi kişiliğini inşa ettiği ve bu kişiliğin, insanı biyolojik varlıktan sosyolojik karaktere dŸnŸŐtŸren toplumun yansıması olacağı karma bir sosyal sŸretir.

Sosyalleşme kavramını literatüre kazandıran ve kullanan kişinin Emile Durkheim olduğu sıkça ifade edilmektedir (Yılmaz, 2013). Durkheim'e göre eğitimi, yetişkin bireylerin bebekleri, çocukları, ergenleri ve gençleri sosyalleşmeyi öğretmek, hayata hazırlamak, psikolojik olarak yetiştirmek, erdem ve ahlakı öğretmek olarak nitelendirir (Durkheim, 1972). Durkheim, eğitimi ikiye ayırmıştır. Birincisi, metotlu sosyalleşmeyi okul hayatı olarak nitelendirirken ikincisi ise eğitimi metotsuz sosyalleşmeyi bilinçsiz, gelişmiş güzel ve plansız olarak nitelendirir (Durkheim, 1972).

Yüzyılımızın ortalarına kadar yapılan çalışmaların pek çoğu bireyin yetişkinliğe kadarki dönemini kapsamaktadır. Yapılan çalışmalar sosyal olayların sebep sonuç ilişkilerini aile çevresiyle sınırlandırmıştır. Yakın dönemlerdeki sosyalleşme araştırmaları ise, bireyin yetişkinlik çağlarını da dahil ederek tüm hayatını kapsayacak şekilde genişleterek, daha az global teoriler ve farklı yaklaşımlar kullanmıştır. Araştırmalar göstermektedir ki, fert hayatının ilk dönemlerindeki sosyalleşmeler ortak özelliklerin, sonraki sosyalleşmeler ise ferdi farklılıkların elde edilmesi olarak ifade edilen birbirinden farklı süreçlerdir (Jahoda, 1993).

Newcomb'a göre sosyalleşme, bireyin çocukluğundan itibaren kapasitesi ölçüsünde toplumdaki sosyal ilişkilere girerek elde ettiği tutum ve davranışlardır (Newcomb, 1950). Bu süreç, temelde bir tür öğrenmedir. Ancak, bu tanım tüm sosyal öğrenmeyle birlikte daha ziyade ferdi sosyalleşmeyi ifade etmektedir. Sosyalleşme, insanın şahsa doğru bir olgunlaşma süreçlerini ifade eder (Ogburn ve Nimkoff, 1940). Sosyal niteliği vurgulama açısından bu yaklaşım daha uygundur.

Sosyalleşme, insanları bir sosyal gruba normlarını ve beklentilerini öğretmekle katılmaya hazırlar. Sosyalleşmenin üç temel hedefi vardır. Bunlar; dürtü kontrolünü öğretmek ve vicdan geliştirmek, insanları belirli sosyal rolleri yerine getirmeye hazırlamak ve ortak anlam ve değer kaynaklarını geliştirmek (Durkheim, 1972). Sosyalleşme kültüre özgüdür ancak bu, bazı kültürlerin diğerlerinden daha iyi veya daha kötü olduğu anlamına gelmez. Kişinin kültürünü ve onun içinde nasıl yaşayacağını öğrenme sürecini ifade eder.

Tanımlara baktığımızda, bireylerin doğaları gereği sosyal varlıklar olduklarını ve bu nedenle diğer bireylerle etkileşim ve iletişim ihtiyacı içinde bir yaşam sürdürdüklerini söyleyebiliriz. Bu ihtiyacın temelinde, bireysel yetenekler ve eğilimler yoluyla doyuma ulaşma arzusu yatmaktadır. Birey tek başına olduğunda bir şeyi yapabilme becerisinin çok az anlamı vardır. Bir topluluk içinde anlam ve tatmin kazanır. Bireyler arasındaki karşılıklı etkileşim ve iletişim, sürekli değişen ve yenilenen sistemle birlikte insanı diğer canlılardan ayıran, onu sosyalleştiiren, geliştiren ve kültürünü yayan şeydir (Säfström ve Månsson, 2004).

Sosyalleşmenin Önemi

Sosyalleşme hem bireyler hem de içinde yaşadıkları toplumlar için kritik öneme sahiptir. Bireyler olarak sosyal etkileşim bize yavaş yavaş kendimizi

başkalarının gözünden görmemizi, kim olduğumuzu ve dünyaya nasıl uyum sağladığımızı öğrenmemizi sağlayan araçları sağlar. Buna ek olarak sosyalleşme ile, toplumda başarılı bir şekilde faaliyet göstermek için, hem maddi hem de maddi olmayan kültürün temellerini öğrenmemizi, nasıl giyineceğimizden, belirli bir durum için uygun kıyafetin ne olduğuna kadar her şeyi öğreniriz. Ne zaman uyuduğumuzdan, ne zaman uyandığımıza kadar; akşam yemeğinde ne yemenin uygun olduğuna ve hatta onu hazırlamak için ocağın nasıl kullanılacağına kadar sosyalleşme ile birebir etkilidir. Bunların bir çoğunu sosyalleşme ile kazanırız. Sosyalleşme olmadan, genel olarak tanınabilen bir benlik duygumuz olmaz.

Sosyalleşme benlik ve kişisel kimliğin oluşmasında ve toplumsal rollerin kavranmasında kritik bir rol oynar. Birey, çeşitli sosyal deneyimler yaşayarak kendi değerlerini ve inançlarını şekillendirir. Sosyal etkileşimler, bireyin kendi yeteneklerini keşfetmesine ve çeşitli beceriler kazanmasına olanak tanır. Ayrıca, sosyalleşme, toplum içinde işbirliği yapma, problem çözme becerilerini geliştirme ve çeşitlilikle başa çıkabilme yeteneğini artırma konularında bireylere fırsatlar sunar (Hurrelmann ve Bauer, 2018).

Sosyalleşme, bireyleri sosyal hayata hazırlama, geleneklere ve sosyal kurallara uyma konusunda toplum ve aile tarafından tercih edilen şekilde eğitme sürecidir. Sosyalleşmenin önemi bireylerin yaşama hazırlanmasında, içinde yaşadığı toplumla kültürle nasıl uyum sürecinde kendini gösterir. Ayrıca, diğer insanlarla birlikte yaşadıkları için bireylere sosyal özellikler kazandırır, bu nedenle sosyal bir kişi olmak ve diğer insanlarla bağlantı kurmak çok önemlidir. Buna ek olarak sosyalleşme, birey için yapılması önemli olan ve kaçınılması gereken davranışlar arasında ayırım yapmasına yardımcı olan ve sosyalleşme yoluyla elde edilen bir sosyal değerler koleksiyonu verir. Bununla birlikte sosyalleşme, bireylerin dilleri, gelenekleri öğrenerek ve önemli sosyal değerlere aşina olarak toplumla başa çıkmalarına yardımcı olur. Son olarak sosyalleşme, bireysel davranışları ebeveynlerin ve toplumun tercih ettiği şekilde kontrol etmek, yani toplumsal kuralları korumak için bir araçtır (Simkin ve Becerra, 2013).

Sosyalleşme Aşamaları ve Biçimleri

Sosyalleşmeyi birincil ve ikincil sosyalleşme olarak iki temel grupta inceleyebilmek mümkündür. Birincil Sosyalleşme, bireyin doğduğu andan yaklaşık beş yaşına kadar devam eder. Bu aşamada çocuk kendi kültürünün davranışlarını, dilini, değerlerini ve bilişsel becerilerini öğrenmeye başlar. Çocuk bunları yakın aile üyelerinden öğrenir. Bu aşamada çocuk doğru ya da yanlışın farkında değildir. Sosyalleşmenin birincil aşaması etnik köken, cinsiyet, ırk ve sosyo-ekonomik statü gibi farklı faktörler tarafından belirlenir. Bunun nedeni, insanların geçmişleri tarafından belirlenen farklı kültürlerle, değerlere ve normlara sahip olmalarıdır (Marín, 1986).

Peki birincil sosyalleşmeden sonra olur? Bu soruyu yanıtlamak, "yetişkin" ya da "ikincil" olarak adlandırılan sosyalleşmelerin incelenmesine girmek anlamına gelmektedir. Bu ifadeler, özellikle de "ikincil sosyalleşme" ifadesi,

bu sosyalleşmelerin hem açık hem de temel bir özelliğini vurgular: "sonra", "ikinci aşamada" anlamına gelirler. Birincil sosyalleşme bireyi inşa ederken, ikincil sosyalleşmenin başlangıç noktası çok farklıdır. Sosyalleşme bir bireyi yoktan "yaratmaz" ya da "üretmez", ancak birincil sosyalleşme sırasında bireyi bu hale getiren ürünlerle şu ya da bu şekilde ilgilenmek zorundadır. Dolayısıyla ikincil sosyalleşme zorunlu olarak bir yeniden inşadır. Birincil sosyalleşme "bireylerin çocukluk döneminde geçirdiği ilk süreç" iken, ikincil sosyalleşme "zaten sosyalleşmiş bir bireyin içinde yaşadığı toplumun nesnel dünyasına adım atmasıyla gerçekleşir ve sürekli devam eder".

İkinci aşama, çocuğun okul çağına gelmesiyle başlar. Okul, bireyin sosyal becerilerini geliştirdiği, arkadaşlık ilişkilerini kurduğu ve grup içinde yer almayı öğrendiği bir ortam sağlar. Bu dönemde, bireyler çeşitli sosyal normlara ve kurallara uygun davranışları öğrenirken, grup dinamiklerini de deneyimlerler.

Ergenlik dönemi ise sosyalleşme sürecindeki bir diğer önemli aşamadır. Bu dönemde birey, kendi kimliğini bulma çabalarıyla birlikte, arkadaş grupları içinde daha fazla etkileşimde bulunur. Ergenlik, sosyal rollerin karmaşıklığının farkına varma, bağımsızlık arayışı ve cinsel kimliğin gelişimi gibi öğrenme alanlarına odaklanır.

İlerleyen yaşlarda, genç yetişkinlik ve yetişkinlik aşamaları, bireyin iş yaşamı, romantik ilişkiler ve aile kurma gibi daha karmaşık sosyal ilişkilerle tanıştığı dönemleri içerir. Bu aşamalarda birey, toplumsal sorumlulukları, etik normları anlama, kariyer gelişimi ve aile içinde rol üstlenme gibi konularda deneyim kazanır.

Sonuç olarak, sosyalleşme süreci yaşam boyu devam eden bir serüvendir ve bireyin çeşitli yaşam aşamalarında farklı sosyal beceriler kazanmasına, toplumsal normlara adapte olmasına ve toplum içinde etkileşimde bulunmasına olanak tanır.

Sosyalleşme sürecinin çeşitli yönlerini veya belirli durumları tanımlayan kavramlar bulunmaktadır bunlar; beklentisel sosyalleşme, yeniden sosyalleşme, ters sosyalleşme, gelişimsel sosyalleşme ve ileriye dönük sosyalleşmedir (Marin, 1986, Hannover vd., 2014)

Beklentisel Sosyalleşme: Beklentisel sosyalleşme, bireylerin bir gruba katılma beklentisiyle o grubun kültürünü öğrendikleri bir süreci ifade eder. Bir kişi talip olduğu bir statü veya grubun uygun inanç, değer ve normlarını öğrenirken, yeni rolünde nasıl davranacağını da öğrenmektedir.

Yeniden sosyalleşme: Yeniden Sosyalleşme, kişinin hayatındaki bir geçişin parçası olarak eski davranış kalıplarını bir kenara bırakma ve yenilerini kabul etme sürecini ifade eder. Bu tür bir yeniden sosyalleşme çoğunlukla sosyal bir rol kökten değiştiğinde gerçekleşir. Sadece eskisinden farklı değil aynı zamanda onunla uyumsuz olan başka bir yaşam biçimi için bir yaşam biçiminin terk edilmesini içerir. Örneğin, bir suçlu rehabilite edildiğinde, rolünü kökten değiştirmesi gerekir.

Ters sosyalleşme: Ters sosyalleşme, özellikle genç neslin arzu edilen davranışlarından veya kültürleşmesinden sapmadır. Hem yetişkinleri hem de çocukları içerir. Tersine sosyalleşme, toplumsallaşma sürecinden geçmiş bireylerin var olan sosyal çevreden etkilenmesinden ziyade çevreye olan etkisi ve çevreyi şekillendirme sürecidir (Vatandaş, 2020:820). Normalde yaşça büyük bireylerin küçüklere bildiklerini öğretip sosyalleşmelerine yardımcı olmaları gerekirken bugün gençler hatta çocuklar kendinden yaşça büyük çevrelerine teknolojik gelişmeleri öğreterek onların belli bir alanda sosyalleşmesine yardımcı olmaktadır.

Gelişimsel sosyalleşme: Gelişimsel sosyalleşme, bireyin toplum içindeki rollerini anlaması, sosyal normlara uyması, empati geliştirmesi, iletişim becerilerini artırması ve gruplarla etkileşimde bulunması gibi konuları içerir. Gelişimsel sosyalleşme, çeşitli faktörler tarafından etkilenebilir. Aile, okul, arkadaşlar, medya ve toplumun genel değerleri gibi çeşitli etkenler, bireyin sosyal gelişimini etkileyebilir. Bu süreç, bireyin kimlik oluşturmaya, değerlerini belirlemesine ve toplum içinde etkileşimde bulunmasına yardımcı olur. Gelişimsel sosyalleşme, bir sosyal kurumda davranışı öğrenme veya kişinin sosyal becerilerini geliştirme sürecidir.

İleriye dönük sosyalleşme: İleriye dönük sosyalleşme, bireyin gelecekteki sosyal becerilerini, ilişkilerini ve toplum içindeki rolünü şekillendirmek için geliştirdiği yetenekleri ifade eder. Bu kavram, bireyin çeşitli deneyimler, öğrenme süreçleri ve etkileşimler yoluyla gelecekteki sosyal becerilerini ve davranışlarını planlama ve geliştirme sürecini tanımlar. İleriye dönük sosyalleşme aynı zamanda bir kişinin gelecekteki pozisyonlar, meslekler ve sosyal ilişkiler için "prova yaptığı" sosyalleşme süreçlerini ifade eder.

Sosyalleşmenin Özellikleri

Sosyalleşme, bireyin toplum içinde sosyal becerilerini kazanma, sosyal normları öğrenme ve toplumsal rolleri anlama sürecini ifade ettiğini daha önce açıklamıştık. Bu bağlamda sosyalleşmenin temel özellikleri vardır ve bunları şu şekilde açıklayabiliriz: (Marjoribanks, 1978, Bannykh ve Kostina, 2021, Paus-Hasebrink vd., 2019; Lewis ve Saari, 2012)

Sosyalleşme Dinamiktir: Sosyalleşme, insanın doğumundan ölümüne kadar devam eden dinamik bir süreçtir. Hiç durmaz ama hızı hayatın aşamalarına, bireylerin ekonomik durumlarına, mesleklerine, yaşam kalitelerine göre değişir. Dinamik süreç olarak sosyalleşme, bireyin yaşamı boyunca sürekli olarak deneyimlediği sosyal etkileşimler, öğrenme süreçleri ve çevresel faktörlerle şekillenen bir süreçtir. Bu süreç, bireyin toplum içindeki rolünü anlamasını, sosyal becerilerini geliştirmesini ve toplumsal normlara uyum sağlamasını içerir.

Sosyalleşme değişimi içerir: İnsan hayatının hiçbir döneminde statik değildir. Doğum anından ölüm anına kadar kişi değişiklikler yaşamaktadır. Yaşam, sosyalleşmeyi en açık şekilde, daha sonraki tüm adımları belirleyebilecek genetik programlama yoluyla şekillendirir. Ayrıca sosyalleşme, bireyin toplumsal değişimlere uyum sağlamasına yardımcı olur.

Toplum, zaman içinde değişir ve bireyler bu değişikliklere adapte olmak zorundadır.

Öğrenme: Sosyalleşme, sosyal etkileşimler yoluyla bilgi, beceri ve tutumların kazanılmasını içerir. Dil, sosyal normlar, gelenekler, inançlar ve değerler hakkında öğrenmeyi kapsar. Bireyler sosyal durumlarda nasıl hareket edeceklerini, sembolleri nasıl yorumlayacaklarını ve sosyal kuralları nasıl anlayacaklarını öğrenirler.

Toplumun Kültürel Mirasını Özümsemek: Bir toplumun kültürü, sosyal faaliyetlerinde yatar. Bir kişi bu sosyal nitelikleri davranışlarına dahil ettiğinde, dolaylı olarak o toplumun kültürünü özümsemiş olur. Sosyalleşme sürecinde kişi sadece kendi kültürü hakkında bilgi sahibi olmakla kalmaz, aynı zamanda bu kültürü davranışlarına da yansıtır.

Kimlik Oluşumu: Sosyalleşme, bireysel ve grup kimliklerinin oluşumunda önemli bir rol oynar. Bireylerin sosyal ve kültürel bağamlarında benlik ve aidiyet duygusunu geliştirmelerine yardımcı olur. Sosyalleşme süreçleri bireylerin kendilerini nasıl algıladıklarını ve başkaları tarafından nasıl algılandıklarını şekillendirir.

Kültürel Aktarım: Sosyalleşme, kültürün bir nesilden diğerine aktarılmasını sağlayan temel mekanizmadır. Bireylerin içinde buldukları toplumun kültürel uygulamalarını, geleneklerini ve inançlarını benimsemelerini ve içselleştirmelerini sağlayarak kültürel sistemlerin sürekliliğine ve istikrarına katkıda bulunur.

Rol Geliştirme: Sosyalleşme, bireylerin toplumda yerine getirmeleri beklenen rolleri anlamalarına ve içselleştirmelerine yardımcı olur. Roller cinsiyet rollerini, mesleki rolleri, aile rollerini ve toplumsal rolleri içerebilir. Sosyalleşme yoluyla bireyler bu rollerle ilişkili davranış, tutum ve sorumlulukları öğrenirler.

İnsan davranışlarını kontrol etmeye yardımcı olur: İnsan davranışlarını kontrol etmeye yardımcı olur. Bir birey doğumundan ölümüne kadar eğitimden geçer ve davranışları çeşitli yollarla kontrol edilir. Sosyal düzeni korumak için toplumda belirli prosedürler veya mekanizmalar vardır. Bu prosedürler insanın/hayatın bir parçası haline gelir ve insan topluma uyum sağlar. Sosyalleşme yoluyla toplum, üyelerinin davranışlarını bilinçsizce kontrol etmeyi amaçlar.

Sosyalleşme resmi ve gayri resmi olarak gerçekleşir: Resmi sosyalleşme, okullarda ve kolejlerde doğrudan öğretim ve eğitim yoluyla gerçekleşir. Ancak aile, eğitimin birincil ve en etkili kaynağdır. Çocuklar dillerini, geleneklerini, normlarını ve değerlerini ailede öğrenirler.

REKREASYON ve SOSYALLEşME

Hepimiz yaşamak isteriz. Birçoğumuz bir gün daha yaşayabilmek için danslara ve filmlere gideriz. Ama sadece bir gün sonrası veya sadece geçmişin sıkıntılarından kaçmak için değil, sanki tüm yaşam aralıkları ve tüm dünya bizimmiş gibi yaşamamızı sağlayacak bir yeniden yaratım temeli bulabilir miyiz? Eğer dikkat etmezsek, çalışmak bizi rutinlere alıştırır; ve

rutinler ölümcül olabilir. Çalışmak duygularımızı ve irademizi tüketir. Gerçek dünyaya, anlayış dünyasına, duygusal özgürlüğe ve sosyal özgürlüğe nasıl ulaşacağız? Cevap olarak başka ne söyleyebilirsek söyleyelim, şunu da söylemeliyiz: nasıl sosyalleşeceğimizi ve kendimizi nasıl yeniden yaratacağımızı öğrenmeliyiz; yani, hayatın ve dünyanın yeniden yaratıcı güçlerine kontrol edeceğimizi öğrenmeliyiz.

Rekreasyon doğal bir işlemdir. Diğer her şeyin yanı sıra, rekreasyon etkili bir yaşam için hazırlıktır. Özgürleşmek ve hayatın yeniden yaratıcı güçlerinden tam anlamıyla faydalanmak için rekreasyon önemli bir rol oynayabilir. Rekreasyon, bireyin zihinsel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak, stresten arınmak, yaratıcılığı teşvik etmek, yaşam kalitesini artırmak ve sosyalleşmek amacıyla yapılan çeşitli etkinlikleri içerir (Aksu, 2020). Bu etkinlikler, bireyin stresle baş etmesine, rahatlamasına ve zihinsel olarak dinlenmesine yardımcı olur. Yaratıcılığı teşvik eder. Sanatsal faaliyetler, müzik dinleme, yazma gibi etkinlikler, bireyin içsel yaratıcılığını keşfetmesine ve ifade etmesine olanak tanır. Doğa ile etkileşimi içerir. Doğal ortamlarda yapılan aktiviteler, bireyin çevresiyle daha yakın bir bağ kurmasına ve içsel huzurunu artırmasına katkıda bulunabilir. Öğrenme ve kişisel gelişime olanak tanır. Yeni bir dil öğrenmek, dans tekniklerini öğrenmek veya el sanatlarıyla uğraşmak gibi etkinlikler, bireyin sürekli olarak öğrenmesini ve gelişmesini teşvik eder. Zamanın bilinçli kullanımını sağlar. Rekreasyon etkinlikleri, bireyin zamanını bilinçli bir şekilde kullanmasına yardımcı olur. Bu, çalışma rutininin uzaklaşmayı, keyif almayı ve yaşamın keyifli yanlarını keşfetmeyi içerir. Dahası rekreasyon sosyal bağlantıları güçlendiren bir unsurdur. Spor etkinlikleri veya film geceleri gibi rekreasyon etkinlikleri, insanlar arasında olumlu ilişkiler kurulmasını teşvik eder (Stebbins, 2018)

İnsanoğlu doğası gereği sosyal bir varlıktır ve bu nedenle diğer bireylerle etkileşim ve iletişim ihtiyacı içinde bir yaşam sürdürdüğünü söyleyebiliriz. Bu ihtiyacın temelinde, bireysel yetenekler ve eğilimler aracılığıyla doyuma ulaşma arzusu yatar. Bir şeyi yapabilme becerisi birey yalnızken çok anlamlı değildir. Burada rekreasyon devreye girmektedir. Başlangıçta kişisel bir olgu olarak başlayan rekreasyonel faaliyetler, daha sonra toplumsal bir nitelik kazanarak daha geniş kitlelere ulaşmıştır (Küçük ve Acet, 2002). Rekreasyon kavramı, günümüzde popüleritesi giderek artan, insanların rahatlatma, eğlenme, haz alma gibi duyguların yanında birlikte olma, topluluk olabilme ve sosyalleşme gibi fırsatları sunmaktadır (Csikszentmihalyi,1981). Dolayısıyla sosyalleşme sürecine katkı sağladığı düşünüldüğünden, rekreasyonel etkinliklerin bireylerin sosyalleşmelerinde önemi oldukça yüksektir.

Rekreasyon kavramı açıklanırken, bireylerin sosyalleşmesi üzerindeki etkisini göz önünde bulunduran Bucher (1974) çalışmasında rekreasyon kavramını "kişinin kültürel ve sportif faaliyetlere katılarak günlük yaşamın sıklığından kurtulmak ve diğer insanlarla etkileşime girerek sosyal bir

kişilik kazanmak amacıyla, öz benliğine uygun ve gerçekleşmesinden zevk aldığı bir sosyal yaşam" olarak tanımlamış ve rekreasyonun sosyalleştirici yönüne vurgu yapmıştır. Bireyler arası etkileşim, sosyalleşmeye katkı sağlayan en önemli araçlardan biridir. Etkileşim yoluyla bireyler düşüncelerini, arzularını, hislerini, duygularını, ihtiyaçlarını, tutumlarını ve kişiliklerini ifade ederler (Kono, vd., 2020). Bu amaçla rekreasyon faaliyetleri bireyler arası etkileşime yardımcı olabilir ve bireylerin sosyalleşmesi için uygun bir ortam yaratabilir.

Kelly (1980) rekreasyon ile sosyalleşmeyi, bireylerin bilgi, tutum, değer, beceri ve güdü edindikleri bir süreç olarak tanımlar (Kelly & Keliber, 1980). Bu bakış açısına göre, rekreasyon aracılığı ile sosyalleşme çocukluğun ilk etkileşimleriyle başlayan, ergenlik ve genç yetişkinliğin önemli dönemleri boyunca ve olgunluk boyunca devam eden sürekli bir değişim örüntüsüdür. Bu süreçte Bandura (1986, s. 415), aile temaslarının model alınan davranışın ilk ve belki de en kalıcı örneklerini sağladığını öne sürmüştür. Nihayetinde, aile temasları akranlarla, okul topluluğuyla ve diğer etki kaynaklarıyla giderek genişleyen temaslara artar. Rekreasyonel sosyalleşmenin tanımlanmasına yönelik bir diğer yaklaşım, insanların rekreasyon faaliyetlerine katılım için sosyalleştikleri süreci ifade etmektedir (Burch, 1969; Kelly, 1977; Kleiber & Kelly, 1980). Bu ifade rekreasyon aktivitelerine katılımın sosyalleşme için birincil yol olduğunu savunmaktadır.

Literatürde rekreasyon ve sosyalleşme kavramlarına odaklanan çalışmalar incelendiğinde, sosyalleşmenin özelde toplumsal kurallara uyma, genelde ise toplumun bireyden beklediği şekilde davranmayı öğrenme süreci olduğu görülmektedir (Macphail, 2003; Çaha, 1999; Mu, 2018). Bu öğrenme süreci ile birey, içinde yaşadığı toplumun kültürünü ve normlarını hayatının bir parçası haline getirir (Korkmaz, 2019). Sosyalleşme sürecinde bireyler gruplar, sosyal kurumlar ve kültürel faaliyetler içinde yer alır (Filiz, 2010). Bireyin sosyalleşme süreci karmaşık bir yapıya sahiptir. Birey çok sayıda olaydan, insandan, gelenek ve yasalardan, fiziksel çevreden, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel koşullardan ve daha birçok faktörden etkilenmekte ve bu faktörlerin bir araya gelmesiyle ve "uygun kalıpların, değerlerin ve duyguların öğrenilmesi ve içselleştirilmesi" (Elkin & Handel1960: 4) olarak tanımlandığından, rekreasyon faaliyetleri ile sosyalleşme, becerilerin, sosyal normların, tutumların ve hatta zevklerin öğrenilmesi olarak görülebilir (Kelly, 1977: 122).

Rekreasyonel sosyalleşme, bireylerin boş zamanlarını değerlendirmeleri ve sosyal etkileşim içinde bulunmaları anlamına da gelmektedir. Bu, genel sağlık ve refah için önemli bir faktördür. Rekreasyonel aktivitelerin sağladığı sosyalleşme toplumun stresini azaltma, iletişim becerilerini geliştirme, topluluk bağlarını güçlendirme, sosyal destek ağı oluşturma gibi sosyal anlamda birçok olumlu etkiyi beraberinde getirebilir. Ek olarak rekreasyon faaliyetleri, bireyin dinamik sosyal ortamlara katılımını sağladığı için her

türlü rekreasyon faaliyeti sosyal bir deneyim oluşturmaktadır (Doğduay ve Yenigün, 2012: 1014).

SONUÇ

Rekreasyon ve sosyalleşme üzerine uzun bir araştırma geleneği vardır. 1980'lerin sonlarından bu yana, rekreasyon ve rekreasyon kültürüyle ilgili çok sayıda çalışma, rekreasyon aktiviteleri ile sosyalleşmeyi bir süreç olarak ele almıştır. Eleştirel teoriler, toplumsal, kültürel çalışmalar veya post-yapısalcılığın çeşitli kombinasyonlarını kullanan araştırmacılar, insanların hayatlarını ve içinde yaşadıkları dünyaları anlamlandırmak için kullanabilecekleri ve sosyalleşebilecekleri yerler olarak rekreasyonel aktivitelere odaklandıkları çeşitli analizler yapmışlardır. Yapılan birçok çalışma ve analizlerde rekreasyonel faaliyetlerin bireylerin dünyalarına sosyal yönden birçok olumlu katılarının olduğunu ortaya koymuştur. Rekreasyonel faaliyetlerin bireylerin dünyalarına sosyal yönden birçok olumlu katkı sağladığını zaten biliyoruz. İnsanların rekreasyon aktiviteleri aracılığıyla hem bireysel hem de toplumsal düzeyde anlam oluşturduklarını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, rekreasyonel aktivitelerin, bireylerin sosyal ilişkilerini güçlendirmek, topluluklar arası bağları artırmak ve yaşam kalitesini artırmak adına önemli bir potansiyeli barındırdığı anlaşılmaktadır. Bu pozitif etkiler, rekreasyonun sadece fiziksel aktivitelerle sınırlı kalmayıp aynı zamanda sosyal etkileşim ve bağlantıları da kapsayan geniş bir perspektif sunma yeteneğinden kaynaklanmaktadır.

Rekreasyonun duygu ve hislerin ifade edilmesini desteklediği ve rekreasyon uygulamaları yoluyla görüşülen bireylerde günlük gerilimlerini hafiflettiği artık bilinen bir gerçektir. Rekreasyonun, sosyalleştirici unsurlar olarak bireyler arasında arkadaşlık ve saygıya dayalı kişilerarası ilişkileri teşvik ettiği de açıktır. Öte yandan, rekreasyon uygulamaları, bireylerin sosyalleşmesini destekleyen, özsaygı duygularını ve geleceğe yönelik perspektiflerini güçlendiren bir birlikte var olma, sosyal kimliği güçlendirme deneyimi olarak görülmektedir. Rekreasyon uygulamaları, sporun ve oyunların ötesine geçen toplumsal değerlerin edinilmesini sağlar. Öne çıkan bir başka sosyalleşme unsurunun da toplumsal rekreasyonun, hayal kırıklıklarıyla başa çıkmayı öğrenmeyi, utangaçlığın üstesinden gelmeyi ve kültürel özellikleri ifade etmeyi gerektiren duygusal durumlara yanıt vermeyi ve konsantrasyon ve sorumluluk kapasitesini genişletmeyi sağladığını belirtmek gerekir.

Rekreasyonel aktivitelerin ayrıca barış mesajını iletmek için güçlü bir ses ve küresel veya yerel düzeylerde sembolik kamusal eylemler için bir araçtır. Rekreasyon, toplumsal yaşamda var olabilmek için toplumda etkili bir unsurdur. Rekreasyon yoluyla öğrenilen beceri ve değerler, hem fiziksel hem de zihinsel olarak yaşam durumlarıyla başa çıkmak ve sosyal bir varlık olarak şekillenmek için gereklidir. Yukarıdakiler ışığında, rekreasyon aktivitelerinin yeni bir keşif alanı olduğu düşünebiliriz. Sonuç olarak, birey karakteri üzerindeki sosyal etkinin objektif bir şekilde doğrulanmasına

olanak tanıyan rekreasyon aktiviteleri toplumların her alanında ihtiyaç vardır. Toplumların daha sağlıklı, mutlu ve birbirine bağlı olmaları için rekreasyon aktivitelerine daha fazla önem verilmesi gerektiğini vurgulamak ayrıca önemlidir. Rekreasyon aktivitelerinin sosyal etkileşimdeki sayısız olumlu etkileri, bireylerin sadece fiziksel sağlıklarını değil, aynı zamanda ruhsal ve sosyal iyilik hallerini de güçlendirebilir. Bu nedenle, rekreasyon aktiviteleri hem bireylerin sosyal entegrasyon, iletişim becerilerinin hemde toplumların genel refahını artırmak için önemlidir.

REFERANSLAR

- Aksu, H.S. (2020). Rekreasyon ve İhtiyaç Kavramı. Kayantaş, İ., & Söyler, M. (Ed.), *Sporda Akademik Yaklaşımlar 6* içinde 73-90. Ankara: Gece Kitaplığı
- Ardahan, F. ve Öz, N. D. (2023). *Kırsalda Düzenlenen Rekreasyonel Aktivitelerin Sosyal Sermaye Ve Yaşam Doyumuna Etkisi. Journal Of Global Sport And Education Research*, 6(2), 72-83.
- Ardahan, F., (2013). *Komşuluk, Farklılığa Hoşgörü ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki, İlişkinin Güçlendirilmesinde Rekreatif Etkinliklerin Önemi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, vol.10, no.1, 1078-1090.
- Badawi, E., Hinds, M. (1986). A Dictionary of egyptianarabic. Beirut: LibrairieduLiban.
- Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bannykh, G. ve Kostina, S. (2021). Features of Professional Socialisation in the Context of Digitalisation. *Proceeding of the International Science and Technology Conference "FarEastCon 2020"* October 2020, Vladivostok, Russian Federation, Far Eastern Federal University (745-753). Springer Singapore.
- Broom, L. ve Selznick, P. (1970) *Sociology: A Text With Adapted Readings*. New York: Harper and Row.
- Bucher, C. A. (1974). National adult physical fitness survey: Some implications. *Journal of Health, Physical Education, Recreation*, 45(1), 25-28.
- Burch, W. R. (1969). The social circles of leisure: Competing explanations. *Journal of Leisure Research*, I, 125-147.
- Csikszentmihalyi, M. (1981). Leisure and Socialization. *Social Forces*, 60(2), 332-340.
- Çaha, Ö. (1999). *Spora Yaslanarak Bir Nefes Alma*. Ankara: Beta.
- Darmon, M. (2016). *Sosyalleşme*. John Wiley and Sons.
- Dean R. Y. ve James E. Christensen (1978) Reexamining the significance of childhood recreation patterns on adult leisure behavior, *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 1:3, 219-229,

- Doğduay, G. ve Yenigün, Ö. (2012). Mental Retardasyonlu Çocuklarda Rekreasyon Faaliyetlerinin Sosyal Gelişime Etkilerinin İncelenmesi. 1. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi, (s. 1014). Antalya.
- Dubet, F. ve Martuccelli, D. (1996). Théories de la socialisation et définitions sociologiques de l'école. *Revue Française de Sociologie*, 37(4), 511–535. <https://doi.org/10.2307/3322131>
- Durkheim, E. (1972). *Erziehung und soziologie*. Düsseldorf: Schwann (französisches Original von 1907).
- Durkheim, E. ve García, A. O. (1976). *Educación como socialización*. Salamanca: sígueme.
- Elkin, F. ve Handel G. (1960), *The child and Society: The Process of Socialization*, Random House, New York
- Friedrich, C. J., & Friedrich, C. J. (1953). *Sozialisierung und Planung. Der Verfassungsstaat der Neuzeit*, 567-595.
- Hannover, B., Zander, L. ve Wolter, I. (2014). *Entwicklung, Sozialisation und Lernen. Pädagogische Psychologie*, 6, 139-165.
- Hurrelmann, K., & Bauer, U. (2018). *Socialisation during the life course*. Routledge.
- Jahoda, M. (1993). Socialization. W. Outwhite ve T. Bottomore (Eds.), *Blackwell dictionary of twentieth-century social thought* (624-625). Cambridge, MA: Blackwell.
- Kelly, R. (1977). Leisure socialization: Replication and extension. *Journal of Leisure Research*, 9, 121-132.
- Kenyon, G. ve Mc Pherson B. (1974). Approach to the study of sport socialization, *International Review of Sport Sociology*, 9(1), 127-129.
- Kılınç, Z. A. (2018). Toplumsal sözleşme teorileri, Ibn Haldun ve insan doğası. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 56-68.
- Kleiber, D. ve Kelly, J. R. (1980). Leisure, socialization, and the life cycle. In S. Iso-Ahola (Ed.) *Social psychological perspectives on leisure and recreation*, 91-137. Springfield, IL: Charles C. Thomas
- Kono, S., Beniwal, A., Baweja, P. ve Spracklen, K. (2020). *Positive sociology of leisure: Contemporary Perspectives*. palgrave macmillan.
- Korkmaz, Ç. (2019). Sınıf öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile yaşam ve 21. yüzyıl öğrenen beceri düzeyleri arasındaki ilişki, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans tezi.
- Küçük V. ve Acet, M. (2002). “Bir Kişilik Özelliği Olarak Suçluluk ve Sporla İlişkisi”, *DPÜ, Sosyal Bilimler Dergisi*, 7: 369-375.
- Lewis, M. ve Saari, C. (2012). *The socialization of emotions*, Vol. 5. Springer Science & Business Media.
- Macphail, A., Gorely, T. ve Kirk, D. (2003). Young people's socialisation into sport: A case study of an athletics club. *Sport, education and society*, 8(2), 251-267.

- Marín, A. L. (1986). El proceso de socialización: un enfoque sociológico. *Revista Española de pedagogía*, 357-370.
- Marjoribanks, K. (1978). The stratification of socialisation processes: A further analysis. *Educational studies*, 4(2), 105-110.
- Mu, G. M. (2018). *Building Resilience of Floating Children and Left-Behind Children in China: Power, Politics, Participation, and Education*.
- Newcomb, T.M. (1950). *Social psychology*. New York: Dryden Pres
- Ogburn, W. F., & Nimkoff N. F. (1940). *Sociology*. Pp. xiv, 953. Boston : Houghton Mifflin Co., 1940.
- Paus-Hasebrink, I., Kulterer, J., & Sinner, P. (2019). Socialisation in different socialisation contexts. *Social Inequality, Childhood and the Media: A Longitudinal Study of the Mediatization of Socialisation*, 121-155.
- Säfström, C. A., & Månsson, N. (2004). The limits of socialisation. *Interchange*, 35, 353-364.
- Selznick, P. (1961). The Social Theories of Talcott Parsons [Review of The Social Theories of Talcott Parsons: A Critical Examination., by M. Black]. *American Sociological Review*, 26(6), 932-935.
- Simkin, H., & Becerra, G. (2013). El proceso de socialización: Apuntes para su exploración en el campo psicosocial. *Ciencia, docencia y tecnología*, (47), 00-00.
- Simmel, G. (2006). Questões fundamentais da sociologia. *Zahar. Statista*. (2022) Share of urban population worldwide in 2022, by continent. <https://www.statista.com/statistics/270860/urbanization-by-continent/> Erişim Tarihi: 14.08.2023
- Stebbins, R. A. (2018). The sociology of leisure: An estranged child of mainstream sociology. *International Journal of the Sociology of Leisure*, 1, 43-53
- Vatandaş, S. (2020). Sosyalleşme ve Sosyalleşmenin Sosyal Medya Mecralarındaki Anlamsal ve İşlevsel Dönüşümü, *Erciyes İletişim Dergisi dergisi*, 7(2), 813-832.
- Yoesting, D. R., & Christensen, J. E. (1978). *Reexamining the significance sciences*, 1(3), 219-229.

Rekreasyon ve Sanal Sosyalleşme

Orhun TOPAÇOĞLU¹
Muhammed Eshabil Sadık KILAVUZ¹

- 1- Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Programı, topacogluorhun@gmail.com
ORCID No: 0000-0002-9560-694X
- 2- Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Programı, sadikkilavuz@gmail.com
ORCID No: 0000- 0003-3649-2871

ÖZET

Sanal sosyalleşme, günümüzde teknolojinin hızlı ilerlemesi ve dijital platformların yaygın kullanımıyla önemli bir konu haline gelmiştir. İnsanlar, çeşitli sosyal medya platformları, sohbet uygulamaları ve sanal topluluklar aracılığıyla dijital ortamda bir araya gelerek etkileşimde bulunmaktadır. Bu sosyalleşme biçimi, coğrafi bireyler arası mesafeleri ortadan kaldırarak insanların farklı kültürlerden, coğrafyalardan ve dünya görüşlerinden gelen kişilerle bir araya gelmelerini sağlamaktadır.

Rekreasyonel olarak sosyalleşmenin en belirgin yönlerinden biri, insanların günlük yaşamlarının yoğunluğu içinde bile anında iletişim kurma ve bilgi alışverişi yapma imkânı sunmasıdır. Sosyal medya platformları, düşüncelerini anlık olarak paylaşmalarını sağlayarak, video oyunları bireylerin bir araya gelmelerine ve eğlenceli vakit geçirmelerine yardımcı olurken Metaverse, VR ve AR uygulamaları ise bireylerin yeni dünyalar ve insanlar keşfetmelerine olanak tanır. Bu sayısız fayda ile bireyler birbirleri ile iletişime ve etkileşime geçebilir ve rahatça, neredeyse masrafsız ve kısmen güvenli şekilde etkileşimde bulunarak sosyalleşebilir.

Ancak, sanal sosyalleşmenin getirdiği bazı sorunlar da vardır. Sanal dünyada iletişim, yüz yüze etkileşimden farklıdır ve bazen duygusal bağları yetersiz bırakabilir. Ayrıca, internet üzerinde ki yayılan yanlış bilgiler, sanal taciz gibi olumsuz durumlar da dijital sosyalleşmenin risklerindedir.

Sonuç olarak, sanal sosyalleşme, günümüzde modern toplumun vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Ancak, bu dijital etkileşim biçimini sağlıklı bir şekilde yönetmek ve gerçek dünya ile dengede tutmak önemlidir. İnsanlar, sanal sosyalleşmenin avantajlarından faydalanırken aynı zamanda sorumlu bir şekilde kullanmalı ve sanal dünyayı gerçek hayatla uyumlu bir şekilde entegre etmelidir.

GİRİŞ

Sosyalleşme dürtüsü, çok eski zamanlardan beri insan toplumunun önemli bir özelliğidir ve şaşırtıcı olmayan bir şekilde insanlığın hayatta kalmasını sağlayan en önemli faktörlerdendir. Palloix ve Zarifian (1981) sosyalleşmeyi "bireyin belirli bilgi ve değerleri edindiği ve toplumun tam ve eşit bir üyesi olarak işlev görmesini sağlayan standartları kabul ettiği süreç" olarak tanımlar. Sosyalleşme, sosyal olarak dayatılan belirli bir karşılıklılığı empoze eder; burada fark edilmeyen, ancak kasıtlı bir kişilik veya etki şekillendirmesi gerçekleştirilir. Neden-sonuç ilişkisi nedeniyle, sosyalleşme süreci sadece bireylerin doğrudan etkileşimi değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerin toplamıdır. Sosyalleşmenin öznelere, yeni sosyal düzenin başlatıcıları ve yaratıcılarıdır. Niteliksel sosyalleşme, hazır bir sosyal formun bireye mekanik olarak dayatılması değil, al-ver felsefesine dayalı olarak karşılıklı pekiştirilmesidir (Darmon, 2016) Sosyalleşmenin gerçekleşmesi,

bireyin toplumu arzu edilen şekilde dönüştüren yaratıcı sosyal eyleme ne ölçüde dahil olduğuna bağlıdır.

Yeni doğan sadece bir organizmadır. Sosyalleşme onu topluma açık hale getirir. Sosyalleşme, yaşayan bir organizmanın sosyal bir varlığa dönüştüğü bir süreçtir (Elias, 2000). Bu süreç aslında sonsuzdur. Toplumun kültürel modeli bireyin kişiliğine dahil edilir. Onu gruba uyum sağlamaya ve sosyal rolleri yerine getirmeye hazırlar. Bireyi sosyal düzenin çizgisine yerleştirir ve yeni gruba uyum sağlamasına olanak tanır ve toplumsal düzene uyum sağlamasını mümkün kılar. Sosyalleşme, insan beyninin, bedeninin, tutumlarının, davranışlarının vb. gelişimini ifade eder. Sosyalleşme, bireyin sosyal dünyaya entegre olma süreci olarak bilinir. Sosyalleşme terimi, bireyin içine doğduğu sosyal grubun alışkanlıklarını, tutumlarını, değerlerini ve inançlarını öğrendiği etkileşim sürecini ifade eder. Dolayısıyla sosyalleşme, sosyal sistemde düzenli bir rol oynamak için gerekli beceri ve eğitimi edinilen bir kültürel öğrenme sürecidir. Kurumsal düzenlemeler farklılık gösterse de, süreç tüm toplumlarda temelde aynıdır. Süreç, her yeni durumla birlikte yaşam boyunca devam eder. Sosyalleşme, bireyin grup yaşamının belirli biçimlerine yerleştirilmesi, insan organizmasının sosyal bir varlığa dönüştürülmesi ve yerleşik kültürel geleneklerin aktarılması sürecidir (Ganiyeva, 2022).

Sosyalleşme, çok sayıda sosyal çevrede, çok sayıda insanla ve farklı şekillerde gerçekleşebilir. Ebeveynler, arkadaşlar, öğretmenler, internet, takım arkadaşları, koçlar, iş arkadaşları, dijital çok oyunculu oyunlar, dijital platformlar partnerler ve eşler bu sürece farklı açılardan katkıda bulunur (Yetim, 2006). Bu süreç, bir toplumda, arkadaş çevresinde ve aile içinde nasıl yaşanacağı ve davranılacağı ile ilgili birçok kuralı içerir. Bireyler bu süreçte diğer insanlarla etkileşim ve iletişim kurarak deneyimler kazanır ve kendilerini sosyal ortama hazırlar, böylece belli bir karaktere sahip olur, sosyal çevreye uyum sağlar ve kendi toplumuna adapte olur (Grbich, 1990). Birçok rekreasyonel aktivite sosyal deneyim ve duygular içerir. Rekreasyonel aktivitelere aktif veya pasif olarak katılan birey, deneyimler aracılığıyla duygularını ifade etme fırsatı bulur. Mutluluk, öfke, başarma ve kendini gerçekleştirme vb. duyguların açığa çıkmasına yardımcı olur (Yetim, 2006). Rekreasyonel aktivitelere katılım, bireyin kişisel ve sosyal gelişimine katkı sağlar.

Sağlıklı bir sosyalleşme süreci için sosyal etkileşim sonucunda psiko-sosyal öğrenmenin düzgün işlemesi gerekir. Bu sayede bireyin toplumsal yaşama kolaylıkla uyum sağlaması mümkün olur. Rekreasyonel aktiviteler bu süreç için harika bir atmosfer sunar (Özdinç, 2005).

Rekreasyonel aktiviteler sosyal gerçeklikleri yansıtır çünkü genellikle bir toplumda sosyalleşme için gerekli süreçleri içerir. Rol yapma, statü, sosyal tabakalaşma, onaylanma, liderlik, disiplin, rekabet ve işbirliği gibi sosyalleşmenin farklı aşamaları rekreasyon aktiviteleri aracılığıyla etkin bir şekilde deneyimlenebilir. Rekreasyon insanları bir araya getirerek onlara

sosyal ve bireysel bir kimlik ve gruba ait olma hissi verir (Cayuela Maldonado, 1997). Rekreasyonun popülerliği ve sosyal sınıf, cinsiyet, ırk ve yaş açısından öncelikli olmayan doğası, sosyal rolleri yerine getirmek için daha iyi bir fırsat sağlar. Aynı zamanda insanlar ve topluluklar arasındaki iletişimi kolaylaştırır, sosyal gerilimlerin ve çatışmaların üstesinden gelir. İnsanların önyargı ve baskıların üstesinden gelmelerine yardımcı olarak onları daha saygılı ve gerçekçi bireyler haline getirir (Mu, 2018). Empati, sorumluluk, koordinasyon ve işbirliği gibi becerileri geliştirir. Bir sosyal gruba ve topluma aidiyet duygusunu yerleştirir, bireysel ve toplumsal ilişkilerin sürekliliğini sağlar.

Rekreasyon yoluyla sosyalleşme, herhangi bir rekreatif aktiviteye katılım yoluyla sosyal beceriler, değerler ve normlar edinme sürecini ifade eder (Csikszentmihaly, 1981). Rekreasyon yoluyla bireyler saygı, adalet, dürüstlük ve azim gibi önemli değerleri de öğrenebilirler. Ayrıca rekreasyon, bireylere aidiyet duygusu ve daha geniş bir toplulukla bağlantı sağlayabilir. Özellikle takım halinde gerçekleştirilen rekreasyonel aktiviteler, yoldaşlık duygusunu teşvik edebilir ve takım arkadaşları arasında ortak bir kimlik yaratabilir (Mu, 2018). Genel olarak, rekreasyon yoluyla sosyalleşme, bireyin sosyal becerilerinin, değerlerinin ve kimliğinin gelişiminde önemli bir rol oynayabilir. Ayrıca bireylerin başkalarıyla bağlantı kurması ve anlamlı ilişkiler kurması için fırsatlar sağlayabilir. Rekreasyon etkinliklerinin doğrudan insan faktörüne hitap ettiği için, sağlıklı ve üretken bir toplum yaratmak, olumlu bir gelecek inşa edecek yapıcı, yaratıcı ve sağlıklı bir gençlik yetiştirmek, toplumsal çözülme ve yabancılaşmaya karşı mücadele etmek için etkin bir araç olarak kullanılabilir. Bu bakımdan rekreasyon sosyal bir olgu olarak etkin ve vazgeçilmez bir rolü olduğu yadsınamaz.

İnternet, sosyalleşmenin niteliksel yönlerinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Modern insanı, kişiliğini canlandıran ve aydınlatan sosyal ağ platformlarına sınırsız erişime sahip olduğu için sosyalleşme konusunda oldukça şanslıdır. İnternet, modern zamanda sosyalleşmeyi kolaylaştıran en önemli unsur konumundadır ve gelecekte de böyle olmaya devam edecektir. İnternete gömülü platformlar, sosyalleşmeyi geleneksel gerçek varlıklar yerine sanal varlıklar olarak yapılandırmıştır.

Rekreasyonel sosyalleşmenin bir çeşidi olan sanal sosyalleşme veya dijital kültürde sosyalleşmek, ulusal sınırları, yerel kültürleri ve toplumları aşarak çevrimiçi yaşamının yollarını öğrenmektir (Topaçoğlu & Kılavuz, 2022). Sanal sosyalleşme, bireylerin fiziksel olarak değil, dijital bir ortamda iletişim, ilişki kurması ve paylaşımında bulunması olarak tanımlanabilir (Topaçoğlu & Kılavuz, 2022).

Sanal sosyalleşme, hem toplum hayatının dijitalleşmesi bağlamında bir kişinin sosyal adaptasyon ve entegrasyon sürecini hem de bir kişinin çevrimiçi bağlamlara dayalı yeni sosyal deneyim kazanma sürecini ve aynı zamanda "dijital kimlik" olarak adlandırılan bilgi ve iletişim teknolojilerinin

kullanımını yansıtan modern bir insanın yeni bir sosyalleşme biçiminin bir özelliği olarak kabul edilir (Fromme, 2005). Sanal sosyalleşmenin ana gelişim kaynakları ve faktörleri, bir "habitat" ve "birey ile çevre arasında önemli bir aracı" olan internetin yanı sıra "yeni faaliyet biçimlerinin, kültürel uygulamaların, olguların ve anlamların ortaya çıkmasına katkıda bulunan kültürel araçlar" olan dijital cihazlardır. Başka bir deyişle, "İnternet sosyalleşmesi", "siber sosyalleşme" ve "dijital sosyalleşme" eşanlamlı hale gelmektedir.

Sanal dünya, gerçek dünyanın ne olduğunun sorgulanmasına yardım edecek güvenilir bağlamları bize kazandırabilir. İnternet ortamında insanı güvende kılan en önemli özelliklerden biri de katılımcıların, kendi seçtikleri insanlarla ve gruplarla sosyalleşme imkanı elde etmeleridir. Sanal ortamlar, sosyal gerçekliğin koşullarına alternatif yeni sosyalleşme alanları oluşturmaktadır. İnternet ortamlarında bir araya gelenler, tesadüflerin ya da zorunlu karşılaşmaların sonucu olarak değil benzer ilgi alanları, aynı tip hobiler veya sosyalleşme çeşitleri nedeniyle ve seçim yaparak sosyalleşmeyi gerçekleştirmektedirler.

Sanal ortamlar yararlı bilgi ve sosyal destek alışverişi, insanlarla tanışma, sosyal ağları sürdürme, siyasi ve sosyal konuları tartışma ve eğlenme için yer sağlar (Smith, vd., 2015). Sanal sosyalleşmede bireyler, bilgi alışverişinin yanı sıra yeni ve sanal bir kimlik oluşturarak değişime ayak uydurmaya çalışmaktadır. Sanal sosyalleşme eylemi, bireyin diğer kişilerle olan sanal etkileşimlerinde kendisini birebir olduğu kişi gibi gösterme zorunluluğu olmaması nedeniyle farklı bir kimlik oluşturabilme imkânı verir (Özkan, 2013: 386). Kişiler sanal sosyalleşme ile dijital bir benlik tasarımı yapmakta ve teknolojiyi bir özgürlük aracı olarak kullanmaktadır (İşman, vd., 2016: 612).

Kimileri internetin insanların sosyal ilişkilerini sınırladığını, onları "asosyalleştirdiğini" ve hatta evlerinin dört duvarı arasına sıkıştırdığını iddia etse de bu görüş gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü bu görüşte olanlar, çok kısa sürede ve çok düşük maliyetle dünyanın her yerinden arkadaş edinmenin, aynı şehirlerde benzer zevk ve isteklere sahip insanlarla bu kadar kısa sürede tanışmanın, gruplar oluşturmanın ve planlar yapmanın mümkün olmadığını savunmaktadır (Topaçoğlu & Kılavuz, 2022). Ancak olumlu bir bakış açısıyla sosyalleşme, bireylere günlük yaşamlarında ifade edemedikleri duygu, düşünce ve hislerini ifade etme, kendilerini daha güvende ve özgür hissetme, iletişim halinde olmak istedikleri kişilerle iletişim halinde olma fırsatı sunmaktadır. Ayrıca teknolojik gelişmelerin yarattığı olanaklardan yararlanan bireylerin sanal platformlar aracılığıyla sosyalleşme hareketine katılmaları da kolaylaşmaktadır.

Çeşitli sosyal medya uygulamaları, VR ve AR teknolojisi, metaverse uygulamaları, hem sözlü (metin veya ses yoluyla) hem de sözsüz (avatar görünümü, jestler ve içerik oluşturma) olarak başkalarıyla uzaktan iletişim kurma ve sosyalleşme imkânı sunmaktadır. Bu tür ortamlar "katılımcıların

aynı fiziksel konumda bulunmasını gerektirmeyen sanal bir ortamda gerçek zamanlı simülasyon, deneyimsel öğrenme ve sosyalleşme fırsatları sağlar" (Jennings ve Collins, 2007, 180). Bu tür kişiler arası etkileşim, sanal sosyalleşmenin yeni, derin ve sürükleyici bir alanıdır ve insan iletişiminin önemli bir biçimi ve içeriği haline gelmektedir (Jiaqi vd., 2022).

REKREASYON ve SANAL SOSYALLEŞME

İnsanın olduğu her yerde sosyallik, sosyalliğin olduğu her yerde de insan vardır. Dünya tarihi, ateşin bulunmasından internetin hatta yapay zekanın keşfedilmesine kadar birçok teknolojik atılıma şahitlik etmektedir. Gerçekleşen her teknolojik atılımda da köklü değişiklikler meydana gelmektedir. İnternetin keşfi ve yayılışıyla beraber insan hayatı oldukça hız kazanmaktadır. İletişim kanalları değişmektedir. Kuzgunlar, elçiler, güvercinler ve telgraflar yerini önce telefona sonra da sosyal medya platformlarına bırakarak bir ağ toplumu meydana gelmektedir.

İnternetin gelişip yaygınlaşması ile birlikte yeni kavramlar hayatımıza girmiştir. Bunlardan biride sanal kavramıdır. "*Sanal*" kavramı, birçok bilim alanında uzun süredir aktif olarak kullanılmaktadır. Terimin kendisi antik çağda ortaya çıkmıştır, ancak modern olandan tamamen farklı bir anlamı vardı: Latince "virtus", olarak adlandırılan sanal kavramı ilk olarak "erdem", daha sonra "cesaret", "güç", "enerji" gibi anlamları ile kullanılmıştır. (Topaçoğlu & Kılavuz, 2022, Wexelbla, 2014). Sanayi çağında sanal kavramı çoğunlukla mikrokozmostaki doğrudan gözlemlenemeyen nesnelere belirtmek için kullanıldı. "Sanal parçacıklar", "sanal yer değiştirmeler" ifadeleri, referans noktaları sisteminin bağlantılarını koparmayan parçacıkların olası sonsuz küçük yer değiştirmelerini belirtmek için kullanıldı. Filozof Deleuze sanal kavramını, gerçekte değil potansiyel olarak var olan ve henüz gerçekleşmemiş olanı işaret ederken, mümkün olan gizil, statik ve halihazırda oluşturulmuş bir gerçeklik olarak tanımlamaktadır (Gaffney, 2010). Sanallik bir yaratım sürecinin sonucu olan sanalın aksine, mümkün olan, mantıksal olarak kapalı ve sayısal olarak sonlu bir öğeler kümesinden mevcut bir varlığın basitçe seçilerek hafızada saklanmasıyla gerçekleştirilir. Başka bir deyişle, önceden belirlenmiş kombinasyonlardan oluşan bir matrisin içinde yer alan mümkün olanın aksine, sanal olan, çözümü önceden belirlenmemiş ve zorunlu olarak insan-makine bağlantısına özgü üretimi ve yenilikçi yorumu içeren sorunlu bir alanı ifade eder.

Öte yandan, "Sanal" kavramını sadece insanların interneti kullanmasıyla yaratılan sanal gerçekliğe, siber gerçekliğe indirgemek ve "kurgusal, yapay" kavramıyla sınırlamak da mümkün değildir. Bu kavramlar, topluma bir bütün olarak daha dikkatli bakmamızı ve bu tür sıfatlara sahip gerçekliğin internetin dışında da var olduğunu ve her zaman toplumun içinde olduğunu görmemizi sağlar. Sanallik zaten dilin kullanımına gömülüdür, onsuz insan yoktur ve bir kişinin yardımıyla gerçek nesnelere ve eylemlerin yerine

işaretler koyar ve onlarla gerçekmiş gibi davranır (Pearson, 2005). Peki ya dünyalar sanal olarak adlandırılmaz mı? Çağdaş Rus yazar Lyudmila Ulitskaya, kahramanının kurgu okurken gerçek dünyada olduğu gibi kurgu karakterlerin dünyasına dalmasını anlatırken soruyor: "kurgusal ve gerçek dünya arasındaki sınırın yok olmasına yol açan hayal gücü eksikliği mi, yoksa tam tersine, sınırlarının dışında kalan her şeyin anlamını ve içeriğini yitirmesine neden olacak kadar bilinçli bir şekilde fantastik alana girmek mi?". Kurgusal ve dolayısıyla yapay bir dünya olarak sanal dünya geçmişte de vardı, ancak gerçek dünyaya daha çok benziyordu, günümüzde ise ondan giderek daha farklı hal almaktadır. Bunun kanıtlarından biri de son zamanlarda ortaya çıkan, net bir olay örgüsünün olmadığı ya da tamamlanmadığı, ana olaylar ile arka plandaki olaylar arasında bir sınır çizmenin imkânsız olduğu, karakterlerin eylemlerini iyi ve kötü açısından değerlendirmekten kaçtığı ve dolayısıyla burada ahlaki göreceliğin hâkim olduğu kurgusuz kurgu olarak adlandırılan dijital sanal evrenlerdir (Fromme, 2005)

İnternet, bilgi olarak bir araya gelen veri parçalarının depolandığı ve daha sonra başkalarına iletiildiği araçları içerir. Veriler, bilgisayar aracılığı olmaksızın, yüz yüze iletilmek yerine bilgisayarlı ağlar üzerinden görünmez enerji patlamaları (bitler) halinde iletiildiğinde medya dijital olarak kabul edilir. Bilgi sayısallaştırıldıkça, sayısız veri biti bilgisayarlar tarafından rakamlar olarak temsil edilir ve saklanır. Bunun sınırları vardır, her şey sayısallaştırılmaz. Bir deneyimin analog olduğu düşünülüğünde, tat, koku ve dokunma gibi duyuvar daha fazla devreye girebilir. Sayısal olarak kodlanamayan ve iletilemeyen, hem somut hem de soyut, kişiler arası ince nüanslar vardır ve bu nüanslar insanın en önemli hislerindedir. Ancak bilgisayar aracılığı ile bireyler dijital bir şekilde iletişim kurabilir ve sosyalleşebilir. Bu da bilgisayarları insanların hislerini iletmek ve iletişim kurmak için genel olarak verimli bir araç haline getirir. O halde sanal sosyalleşme kavramı ve buna karşılık gelebilecek modern dijitallik durumu, bilgisayarlaştırılmış olgulara ve ortamlara atıfta bulunmaya başlamış ve hatta bilgisayar çağındaki koşullara ve yaşamın kendisine uygulanmıştır.

Sanal sosyalleşmenin tarihsel gelişimi, bilgisayar teknolojisinin ve internetin evrimiyle yakından ilişkilidir. 1960'lar ve 1970'lerde ARPANET'in ortaya çıkması, bilgisayar ağlarının temelini attı. Bu dönemde Ray Tomlinson tarafından geliştirilen e-posta, yazılı iletişimde bir dönüm noktasıydı ve sanal sosyalleşmenin ilk adımlarını oluşturdu. 1980'lerde, Bulletin Board Systems (BBS) ve online forumlar, kullanıcıların mesaj bırakma, dosya paylaşma ve oyun oynama gibi etkileşimli platformlar üzerinden iletişim kurmasına olanak tanıdı. Aynı dönemde Usenet gibi online forumlar da bireylere bilgi paylaşımını teşvik etti.

1990'ların ortalarında, World Wide Web'in popüler hale gelmesiyle birlikte internet üzerindeki bilgi erişimi oldukça kolaylaştı. 1997'de ortaya çıkan

SixDegrees.com, kullanıcıların profillerini oluşturmaya ve diğer kullanıcılarla bağlantı kurmasına izin veren ilk sosyal medya platformuydu.

2000'lerde bloglar ön plana çıkmaya başladı ve Blogger ile WordPress gibi platformlar, bireylerin çevrimiçi içerik oluşturmaya ve paylaşmaya kolaylaştırdı. Aynı dönemde sosyal medya platformları, MySpace, LinkedIn ve Facebook gibi, kullanıcıların bağlantı kurmasını ve içerik paylaşmasını sağlayarak sanal sosyalleşmeyi daha da yaygınlaştırdı. Toplumun giderek artan bilgisayarlaşmasıyla bağlantılı olarak insani bilgide, sanallık fikirlerini insan faaliyetlerine daha çok dahil olmaya başladı.

2010'lar, akıllı telefonların ve hızlı internet bağlantılarının yaygınlaşmasıyla birlikte mobil sosyal medyanın yükseldiği bir dönem oldu. Instagram ve Snapchat gibi platformlar, görsel içeriğin önemini vurgulayarak bireylerin ilgisini çekmeye başladı. 2020'lerde ise canlı yayınlar ve sanal gerçeklik teknolojileri, kullanıcıların daha etkileşimli ve katılımcı bir şekilde sanal ortamlarda bulunmalarını sağladı. Video içeriğin ve canlı yayınların önemi artarken, teknolojik gelişmeler sanal sosyalleşmeyi sürekli olarak evrilmeye devam ettirmektedir.

Günümüzde dijital teknolojiler önemli bir sosyalleşme aracıdır. Genç neslin benzersizliği, geleneksel sosyalleşme biçimlerinin giderek artan bir şekilde gerekli bilgi ve becerileri edinmenin yeni yolları olan dijital sosyalleşme ile bir arada var olması ve bazen de bunların yerini almasıdır (Smith, Hewitt ve Skrbis, 2015; Stornaiuolo, 2017). Dijital ortamlarda sanal sosyalleşme, çevrimiçi olarak edinilen sosyal deneyimlere hâkim olmak ve bunları sahiplenmek için mevcut tüm dijital teknolojik süreçlerin aracılık etmesi olarak anlaşılmaktadır (Soldatova, 2018).

Sanal sosyalleşme kişisel sosyalleşmenin bir faktörü olarak yorumlanmasındaki aşırılıkların üstesinden gelmek ve modern toplumdaki özünü ve önemini ana hatlarıyla ortaya koymak için, bize göre, onu postmodern felsefenin ana kavramlarından biri olan ve yirminci yüzyılın ikinci yarısında Fransız filozof Jean Baudrillard tarafından bilimsel dolaşıma sokulan "simülakr" kavramının prizmasından ele almak gerekir (simülakr Latince simulo'dan gelir, taklit etmek, mış gibi yapmak). Simülakrlar genellikle modern dünyada gerçek süreçlerin taklidi, sahtesi olan ve bu nedenle az ya da çok aldatma içeren süreçler, nesnelere, olgular olarak adlandırılır (Baudrillard, 1994). Bu kavramın sağladığı bakış açısı, her zaman bilgisayarlaşmayla ilgili olmayan, gerçek hayattaki simülasyon süreçlerinin ve olguların artan hacmini yakalamayı mümkün kılmaktadır. Hayatımız boyunca topluma dahil olma yollarını ve ona nasıl katılacağımızı öğrenme çabasında gerçek hayattaki simülasyonu açıklamaktadır. Dijital ortamlar tamda burada bizlere birçok fayda sağlar topluma katılmayı ve sosyalleşmeyi kolaylaştırdığı gibi bireylerin gelişimlerine oldukça büyük katkı sağlar.

Rekreasyonel sanal sosyalleşme, bireylerin eğlence, dinlenme ve sosyal bağlantı kurma ihtiyaçlarını gidermek amacıyla dijital ortamlarda

gerçekleştirdikleri sosyal etkileşimi ifade eder. Bu etkileşimler genellikle internet tabanlı platformlarda, çeşitli oyunlarda, sanal dünyalarda veya sosyal medya aracılığıyla gerçekleşir.

Sosyal medya platformları, bireylerin sanal dünyada bağlantı kurmalarını sağlayan ana araçlardan biridir. Kullanıcılar, profil oluşturarak ilgi alanlarını paylaşabilir, diğer insanlarla etkileşimde bulunabilir ve sanal topluluklarda yer alabilirler. Bu, coğrafi sınırlamalardan bağımsız olarak benzer ilgi alanlarına sahip insanların bir araya gelmesine olanak tanır. Çevrimiçi oyunlar da rekreasyonel sanal sosyalleşmeyi destekleyen önemli bir platformdur. Oyuncular, çoklu oyunculu oyunlarda bir araya gelerek takımlar kurabilir, birlikte görevler gerçekleştirebilir ve çeşitli oyun etkinliklerine katılabilirler. Oyunlar, sanal dünyalarda sosyal etkileşimi teşvik ederek oyuncular arasında bağlar oluşturabilir.

Teknolojiye doymuş ortamlarda yaşayanlar, hayatın neredeyse her yönünün etkilendiğini görebilirler. Uzak mesafelere nispeten kolaylıkla seyahat edebilir, sonsuza kadar yabancı kalabilecek insanlar hakkında oldukça zahmetsizce bilgi edinebilir, onlarla iletişim kurabilir ve onları tanıyabilirler. Uzaktaki arkadaşlar, akrabalar ve tanıdıklar nispeten kolay bir şekilde kişinin günlük hayatının bir parçası haline gelebilir. Teknoloji ile deneyimleri daha ilkel olan bireyler bile küresel dijital toplumdan derinden etkilenmektedir. Teknoloji, insanların bilgilerini paylaşmalarını, bir görevi yerine getirmelerini veya bir işlevi yerine getirmelerini sağlayan bir şey yapma süreci veya tekniğidir (Jary ve Jary, 1991). Dijital ortamları bireyler nasıl isterse kullansın veya burada öncelikli ilgi alanımız olan iletişim alanında olsun, teknolojiler fikirlerin yayılmasına, bilginin ilerlemesine ve yeni üretim ve ürün biçimlerinin mümkün kılınmasına yardımcı olur. Teknolojiler, ideal olarak, insanların yaşam biçimlerini iyileştiren giderek daha etkili ve faydalı buluşlara yol açar.

Bir teknoloji, yazma ya da çizme süreci kadar temel ancak iletişim için kritik bir unsur olabileceği gibi, bilgisayar, kamera ya da yazılım gibi daha somut ve mekanik olarak daha karmaşık bir şey de olabilir. Genellikle bir tür makine veya modernize edilmiş endüstri söz konusu olduğunda bir şeyi yüksek teknoloji olarak düşünürüz ve daha az mekanize koşullarda düşük teknoloji olarak kabul ederiz. Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT'ler) insanların yaşam biçimlerine, düşünme biçimlerine ve başkalarıyla ilişki kurma biçimlerine yerleşmiş durumdadır. Yaklaşık 5.3 milyar insan dünya nüfusunun yarısından fazlası internet kullanmaktadır (Statista, 2023a). Cep telefonu aboneliklerinin sayısı neredeyse dünya nüfusuna eşit seviyededir. İnternet ve cep telefonları giderek artan bir şekilde sosyal ağlar kurmak için kullanılmaktadır. İnsanlar arasında kaynak, fırsat ve bilgi elde etmek ve paylaşmak veya bağlantılar ve topluluklar oluşturmak için kullanılmaktadır (Boyd & Ellison, 2007; Castells, 2011; Rainie & Wellman, 2012). Dünya nüfusunun yaklaşık dörtte biri sosyal medyayı aktif olarak kullanmaktadır (statista, 2023b). Bu sayede zahmetsizce sosyalleşebilmektedir.

Bireyler internet erişimine sahip olduklarında, sosyal ağlar genellikle üstlendikleri ilk çevrimiçi faaliyetlerden biri olmaktadır. Teknoloji, toplumlarda etkileyici bir hız ve derinlikte sosyal amaçlar için kullanılmaktadır. Sosyal yaşam başkalarıyla birlikte, ilişkiler içinde, ailelerde, topluluklarda bulunma sırasında bilgi ve iletişim teknolojisi burada denkleme girdiğinde insanların yaşamlarının en derin şekilde etkilemektedir. İnternet ve dijital medya insanları hem sıradan hem de önemli şekillerde birbirine bağlamaktadır. İnsanların birbirlerinin farkına varmasına yardımcı olur ve ortak noktaları keşfetmelerine ve birbirleriyle iletişim kurmalarına olanak tanır. Hayatlarımızın şekline ve dokusuna bu kadar çok katkıda bulunan teknolojiler insanlar tarafından tasarlandı, icat edildi ve inşa edildi. Ayrıca bu teknolojiyi yaratan ve kullanan herkesin kolektif eylemleriyle sürekli olarak insanlar tarafından şekillenmektedir.

Günümüzde hayat kelimesinin tam anlamıyla tekno-sosyaldir. Hem teknolojik hem de sosyal olana ve bunların modern yaşamın incelenmesi ve anlaşılmasındaki eşdeğer önemine eşit derecede dikkat çekmek için tekno-sosyal kelimesini özellikle vurgulamak gerekmektedir (Chayko, 2014). Teknolojik ve sosyal öylesine yakın bir etkileşim içindedir ve sürekli olarak birbirlerini etkilerler ki, birbirleri üzerindeki etkilerini gerçekten derinlemesine düşünmemiz gerekir. Çağımızda teknoloji zengini topluluklarda ve toplumlarda yaşayan pek çok insan için etkileşimin çoğu çevrimiçi ortamda gerçekleşir. Teknososyalleşme, insanlar çevrimiçi, yüz yüze ve her iki bağlamda da tanıdıkları kişilerle etkileşime girdikçe gerçekleşir. Teknolojik ve sosyal öylesine yakın bir etkileşim içindedir ve sürekli olarak birbirlerini etkilerler ki, birbirleri üzerindeki etkilerini gerçekten derinlemesine düşünmemiz gerekir.

Sosyalleşirken toplumun normlarını, değerlerini, kültürel ürünlerini ve süreçlerini de öğreniriz. Başkalarına dijital olarak bağlı olanlar için bu sanal sosyalleşme süreçleri büyüleyici boyutlar kazanır. İnternet ve dijital medya, insanların birçoğuna sosyalleşmelerini farklı şekillerde etkileyecek sayısız fırsat sunar. İnternette bireylerle karşılaşılır, tanışılır, arkadaş olunur ve benliğin ve kimliğin potansiyel yönleri keşfedilir. İnsanlar kendilerini başkalarıyla karşılaştırır, yeni normlar ve değerler öğrenir, bireyler ve toplumun üyeleri olarak büyürler.

İnsanlar eğlenmek, oyun oynamak, kültürel faaliyetlerde bulunmak ya da başka bir şekilde eğlenmek veya eğlendirilmek için büyük bir sıklıkla sanal olarak sosyalleşir. Yoğun ya da stresli bir fiziksel ortamın ortasında bile bu ortamı geride bırakıp rahatlatma ve eğlenme becerisine sahip olmak, internet ve dijital medya aracılığı ile sosyalleşebilir (Hampton, vd., 2011; Lenhart, vd., 2011; Wasko & Faraj, 2000). 7/24 dijital bir ortamda, her zaman aranabilecek, bulunabilecek ve hatta çevrimiçi olarak yaratılabilecek bir tür eğlence ortamı bulmak oldukça mümkündür. İnternette ya da dijital medyada geçirilen zaman genellikle hafif, eğlenceli, kaçışçı bir dinamiğe sahiptir. Bu kaçış amacı taşıyan ve pekte zahmet gerektirmeyen pasif ancak

etkileşim içeren rekreasyonel faaliyetler, "gündelik hayattan kopuk, baskı ve yükümlülüklerden ayrı özgürce seçilen, araçsal olmayan, genellikle özümseyici ve kaçış" araçlarıdır (Chayko, 2014; Danet & Herring 2003; Sandvig, 2006). Bu rekreasyonel faaliyetler kritik ihtiyaçları karşılar ve bu nedenle insanların yaşamlarının tutarlı bir parçasıdır. Dahası, rekreasyon faaliyetleri ilişkiseldir ve insanların sosyal bağlantılar kurmasının önemli bir yoludur. Dijital rekreasyonel faaliyetler ve mobil medya, insanların herhangi bir zamanda başkalarının ne yaptığını görmeleri ve onlara kolaylıkla katılmaları için sayısız fırsat sunmaktadır.

İnsanlar rahat ve eğlenceli ortamlarda da çok şey başarılabilir. Beceriler geliştirilebilir, bilgi edinilebilir, arkadaşlıklar kurulabilir ve sağlamaştırılabilir. Beceriler ve bilgiler sadece kendileri için değil, bir grubun kültürünün parçası haline gelebilecek ortak bilgi, norm ve değerler yaratabilir. Rekreasyonel sanal sosyalleşme faaliyetleri günlük işlerden ve endişelerden uzaklaşmayı da sağlayabilir (Chayko, 2008, s. 57).

İnsanlar kültürel ilgi alanlarını birbirleriyle paylaştıkça, benzer fikirleri keşfederler ve bu alanlarda etkileşimde buldukları kişilerin kendilerine benzediğini hissedebilirler. Filmler, kitaplar veya medya tercihleri hakkında konuşmak, daha derin anlayışların yolunu açabilir ve arkadaşlıkların gelişmesi için bir giriş noktası sağlayabilir. Bu tür bir sanal sosyalleşme yöntemleri, bireyler için son derece ilgi çekici bir deneyim sağlayabilir.

Rekreasyonel olarak sanal sosyalleşmenin en önemli araçlarından birisi olan sosyal medya, özellikle de Twitter, günümüz bireylerin dijital olarak bir araya gelebileceği ve aynı anda deneyimi paylaşabileceği bir tür elektronik toplanma alanı halindedir (Bruns, vd., 2014). Dijital buluşmalar toplumlarda önemlidir; insanlara üretkenlik ve hatta doğrudan etkileşim zorunluluğu olmadan bir araya gelebilecekleri ve birbirlerinin varlığını hissedebilecekleri alanlar sağlarlar ve aynı zamanda sosyalleşme ortamı yaratabilir, ki bu da başlı başına önemlidir, daha külfetli, yorucu yükümlülüklerden arınmış sosyal bir ortam sağlar. (Jenkins, Ford ve Green, 2013; Pearson, 2005).

Rekreasyonel sanal sosyalleşme için dijital oyunlarda bir diğer popüler çevrimiçi etkinliktir. İster bireysel, ister küçük grup, isterse de çok sayıda insanı kapsıyor olsun, oyunlar yoğun katılımlı olabilir ve uzun sürelere, hatta yıllara yayılabilir. Oyuncuların kendilerini içine soktukları, yaşadıkları ve derinlemesine dalabilecekleri ortamlar yaratırlar. Son derece sosyal olan video oyunları, ekranın üzerinde ve "arkasında" oyuncunun tanıdığı diğer ve sosyalleşebileceği kişilerle doludur (Juul, 2005; Klastrop & Tosca, 2004). Hatta bazı oyunlar, fiziksel deneyimi son derece gerçekçi bir şekilde taklit eden, bilgisayar tarafından oluşturulan, sürükleyici bir multimedya ortamı olan sanal gerçeklik teknolojisi ile etkinleştirilmiştir (Topaçoğlu & Kılavuz, 2022).

Dijital ve video oyunları aynı zamanda bir kültürdür. World of Warcraft, Knight Online gibi devasa çok oyunculu çevrimiçi, aynı zamanda insanların birebir iletişim halinde oldukları oyunlarda bazı bireyler oyunları anonim

olarak oynarken, diğlerleri daha güvenli topluluklarda veya eşitlikçi ve sosyalleşmenin çok daha kolay olduğu gruplar halinde oynamaktadır (Topaçoğlu & Kılavuz, 2022). Bu klanlar bireylere direk olarak sosyalleşmeyi en basit haliyle sunar.

Her türden oyun zorlu, rekabetçi ve son derece stratejik olabilir. Görevlerde ustalaşılır, stratejiler geliştirilir ve bireyin gelişimine doğrudan katkı sağlayabilir. Tüm bunlar oyun dışında da faydalı olabilecek becerilerdir ve farklı durumlara aktarılabilirler. Doğru oyun oynamak karar vermeyi, problem çözmeyi, disiplini, ve hatta bilimsel yöntemi öğretebilir, çünkü oyun oynarken oyuncu genellikle başka oyuncular ile uyum içinde olmayı öğrenir ve bu uyum da bireye başarıyı getirir.

Sanal Alanda Rekreatif Sosyalleşmenin Özellikleri

Sanal alandaki sosyalleşmenin, onu çevrimdışı sosyalleşmeden ayıran kendine has özellikleri vardır. Bunlardan bazıları (McIntosh, 2008; Minocha, 2008 Edirisingha, 2009; Flores, 2012):

Anonimlik ve fiziksel varlığın olmaması: Sanal alanda insanlar gerçek kimliklerini gizleyip, uydurma isimler veya takma adlar altında hareket edebiliyorlar. Bu, anonimlik yaratır ve diğler insanların doğrudan fiziksel varlığını hissetmedikleri için insanların daha açık ve kendilerini ifade etmelerine olanak tanır.

Bilgiye ve çeşitli topluluklara geniş erişim: Sanal alan, büyük miktarda bilgiye ve çeşitli topluluklara erişim sağlar. İnsanlar çeşitli konularda kolaylıkla bilgi bulabilmekte, ortak ilgi alanları ve hobileri olan kişilerle etkileşimde bulunabilecekleri grup ve forumlara katılabilmektedir.

Sanal görüntü oluşturma ve yönetme yeteneği: Sanal alanda insanlar, çevrimiçi oyunlardaki karakterler veya sosyal ağlardaki profiller gibi kendi sanal görüntülerini oluşturabilir ve yönetebilirler. Bu onların kendilerini ifade etmelerine ve gerçek dünyanın kısıtlamaları olmadan olmak istedikleri kişi olarak sunmalarına olanak tanır.

Dünyanın her yerinden insanlarla etkileşim kurma fırsatı: Sanal alan, insanların dünyanın her yerinden insanlarla etkileşime girerek coğrafi ve kültürel sınırları aşmasına olanak tanır. Bu, sosyalleşmeyi artırır ve insanların farklı kültürleri, fikirleri ve bakış açılarını deneyimlemelerine olanak tanır.

Sosyal etkileşimleri seçme ve kontrol etme yeteneği: Sanal alanda insanlar daha fazla seçim özgürlüğüne ve sosyal etkileşimleri üzerinde kontrole sahiptir. Kiminle iletişim kuracaklarını, hangi topluluklara katılacaklarını ve hangi bilgi akışlarını alacaklarını seçebilirler. Bu onların ilgi ve ihtiyaçlarına uygun kendi sanal ortamlarını yaratmalarına olanak tanır.

Rekreatif Sanal Sosyalleşme Türleri ve Düzeyleri

Rekreatif sanal sosyalleşme, kişinin gerçek dünyadan sanal dünyalara doğru sürekli hareketinin sonucudur. Bu bağlamda, çeşitli tür ve düzeylerde sanal sosyalleşmenin varlığı oldukça açıktır ve sanal ortamlarda sosyalleşme süreçleri her zaman birçok etken tarafından etkilenmektedir.

İki tür sanal sosyalleşme vardır (Carlson, & Frazer, 2021; López, vd., 2019; Hahn, 2021; Manrique Gálvez, 2016):

- Pozitif rekreasyonel sanal sosyalleşme
- Negatif rekreasyonel sanal sosyalleşme.

Olumlu sanal sosyalleşmeyi, bireyin sanal alanlarda güvenli bir şekilde sosyalleşmesi, birçok avantajından tam olarak yararlanması ve sanal ortamda kazanılan faydalı deneyimi gerçekte yaşam sorunlarını çözmeye aktarması için bir dizi süreç olarak anlatmak mümkündür.

Buna karşılık, olumsuz sanal sosyalleşme, ağ kaynaklarını kullanırken düşük öz yeterlilik ile internet ortamında iletişim kurarken sapkın kalıpların varlığı ve agresif ağlardan olumsuz etkilenmek ve yüksek güvenlik açıklarından olumsuz yönde etkilenmek olarak açıklanabilir.

Sanal sosyalleşme düzeyi, kullanıcının sanal ortamlarda başarılı bir şekilde işlev görmesine olanak tanıyan kurallar, normlar, bilgi ve beceriler sistemine hakim olma derecesine göre belirlenebilmektedir. Rekreasyonel sanal sosyalleşmenin 3 düzeyi bulunmaktadır (Saleem, 2016) Bunlar(Pillai, vd., 2011):

Yüksek düzeyde sanal sosyalleşme, bireyin sanal ortamlarda güvenle gezinme yeteneğini, yani çeşitli arama motorları, web siteleri, forumlar, kütüphaneler, medya kütüphaneleri vb. dahil olmak üzere çok çeşitli sanal alanları kullanma ve sosyalleşme yeteneğidir.

Ortalama sanal sosyalleşme düzeyi, bireyin elektronik iletişim bilgi ve becerileri, sosyal ağlarda iletişimin temel normlarını ve kurallarını anlama ve aynı zamanda ağ kaynaklarını kullanma alanındaki yeterliliğinin yeterince yüksek olmaması nedeniyle gerekli bilgileri bulmakta zorluk yaşama durumunu açıklamaktadır.

Düşük düzeyde sanal sosyalleşme, elektronik iletişim olanakları, sosyal ağlarda iletişim normları ve kuralları, arama motorlarının kullanımında düşük yeterlilik ve çevrimiçi topluluklarda faaliyet eksikliği hakkındaki yüzeysel fikirlere sahip olma durumudur.

Rekreasyonel Sanal Sosyalleşme Alanları

Bireyler sanal ortamlarda etkileşim kurmak için birçok farklı platformu kullanmaktadır. Bu sanal dünyalar, sosyal medya, çevrimiçi oyunlar, forumlar ve daha birçok çeşitli alanı içermektedir. Bu platformlar, insanların farklı bölgelerden, kültürlerden ve ilgi alanlarından gelen insanlarla bir araya gelmesini sağlayarak, sanal sosyal bağlantıların oluşturulmasına olanak tanır. Bu alanda kullanılacak çeşitli sanal sosyalleşme alanları şunlardır(Minocha, 2013, vd, Wrzesień, 2022, Ponti & Ryberg, 2004; Topaçoğlu & Kılavuz, 2022) :

Sosyal Medya: Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn gibi sosyal medya platformları aracılığıyla insanlar profil oluşturabilir, arkadaşlık bağlantıları kurabilir, içerik paylaşabilir ve etkileşimde bulunabilirler.

Online Forumlar: Belirli konular etrafında toplanan insanların düşüncelerini paylaştığı ve tartıştığı çevrimiçi topluluklar.

Sohbet Odaları: Anlık mesajlaşma ve grup sohbetleri sağlayan platformlar. Kullanıcılar burada metin, ses veya video aracılığıyla birbirleriyle etkileşimde bulunabilirler.

Bloglar ve Mikrobloglar: Bireylerin veya kuruluşların düşüncelerini, deneyimlerini ve içeriklerini paylaştığı web tabanlı platformlar. Mikrobloglar, kısa ve anlık mesajlar üzerine odaklanır; örnek olarak Twitter bulunabilir.

Oyun Platformları: Çevrimiçi oyunlar aracılığıyla insanlar bir araya gelip etkileşimde bulunabilirler. Çeşitli çok oyunculu çevrimiçi oyunlar, oyuncuların birbirleriyle iletişim kurmalarını ve işbirliği yapmalarını sağlar.

Sanal Dünyalar ve Mmorpg'ler: Massive Multiplayer Online Role-Playing Games (MMORPG) gibi sanal dünyalarda, kullanıcılar kendi karakterlerini oluşturabilir, etkileşime girebilir ve diğer oyuncularla sanal bir ortamda etkileşimde bulunabilirler.

Video ve Sesli İletişim Araçları: Zoom, Skype, Discord gibi platformlar aracılığıyla insanlar video konferanslar düzenleyebilir, sesli veya görüntülü sohbetler gerçekleştirebilirler.

Fotoğraf ve Video Paylaşımı: Instagram, Snapchat, Pinterest gibi platformlar, kullanıcıların fotoğraf ve video içeriklerini paylaşmalarına ve bu içerikleri üzerinden etkileşimde bulunmalarına olanak tanır.

Podcast ve Diğer Sesli İçerikler: Sportfy, YouTube gibi Podcast platformları aracılığıyla insanlar sesli içerikler oluşturabilir ve paylaşabilirler. Kullanıcılar, podcastleri dinleyerek içerik üreticileriyle etkileşimde bulunabilirler.

Rekreasyonel Sanal Sosyalleşmenin Avantaj ve Riskleri

Bireylerin, rekreasyonel olarak sanal sosyalleşme faaliyetlerinin tercih etmelerinin en önemli avantajlarından biri; istenilen bilgiye, çeşitli web tabanlı siteler, forumlar veya bloglar gibi sanal sosyal ortamlara ve bunlar sayesinde sosyalleşmeye en kısa sürede ulaşabilme imkânı sağlıyor olmasıdır. Bununla birlikte bireyler, zaman tasarrufu sağlayarak, diğer uğraşları için daha çok zamana sahip olurlar. Sanal sosyalleşme ile matematik ve dil bilgisi veya fizik gibi dersler, ingilizce ve almanca gibi yabancı diller öğrenebilir, strateji oyunları ile düşünce ve zihin yapısını geliştirebilir (Cabiria, 2011; Barreda-Ángeles, & Hartmann 2022).

Diğer taraftan, bireyler arası iletişimin ücretsiz olarak ya da çok düşük ücretler ile sağlanması, rekreasyonel sanal sosyalleşmeyi tercih etmede en önemli sebeplerdendir. Bunun için bireylerin kullanımına açılan Facebook, Twitter, Delicious, LinkedIn, Myspace, Reddit, Feed, Technorati, Friend Feed, gibi sosyal paylaşım siteleri, kişilerin iletişim ihtiyacını karşılayacak düzeye erişmiş, kişiler arası iletişimde çığır açacak boyutlara ulaşmasını sağlamıştır. Ayrıca çevrim içi çok oyunculu oyunlar, metaverse, AR ve VR uygulamaları ile bireyler sosyalleşmenin yanı sıra hayatlarına heyecanda katabilir (Topaçoğlu & Kılavuz, 2022)

Tüm bunların getirisi olan, daha kısa sürede, daha verimli iletişim; gerçek mekanda şekillenmiş ilişkileri sanal ortamda sürekli hale getirebilme avantajı, yurtiçindeki ve yurtdışındaki kişilere ulaşımdaki kolaylık gibi öğeler, sanal sosyalleşmenin insan hayatına girmesine ve hatta vazgeçilmez bir şekilde yer edinerek, söz konusu sistemler içinde yaşamamıza neden olmuştur. Ayrıca, bireyler, ortak paydada birleştiği diğer kişilerle aynı platformda yer alıp, bilgi ve fikir alışverişi, tartışma, eğlence gibi konularda birtakım paylaşımlarda bulunarak, yalnızlık hissinden kurtulmaktadırlar (Dung, 2020; Nakanishi, 2004; Jacquier, 2009)

Bireylerin sosyalleşmesinde elektronik sanal alanın önemini değerlendirirken, literatüründe sıkça kullanılan bir diğer kavram, belirli bir olumsuz anlam taşıyan internete bilgisayar bağımlılığı ve risk kavramlarıdır. Sanallığa bağımlılık olarak adlandırılan siber bağımlılığın oluşumu hakkında oldukça fazla şey söylenmektedir. Bu bağımlılık bireyin gerçek işleri, işi, aileyi vb. unuttuğunda gerçek dünya ile insan bağlantısının kaybına yol açmaktadır. Bu bağımlılık çok büyük bir risk taşıdığı gibi her zaman olumsuz sonuçlara neden olmaz, çünkü çoğu durumda kişi bilinçli olarak dış dünyadan tamamen kopmaz. Teknolojiyi insanlara bir şeyler yapan bir varlık olarak düşünmek ve işler ters gittiğinde ya da karmaşıklaştığında teknolojiyi suçlamak yararlı ya da doğru değildir. Buna teknolojik determinizm denir ve teknolojiyi ve etkilerini anlamının bir yolu olarak birçok sınırlaması vardır.

Siber uzay faktörlerinin kişisel sosyalleşme süreci üzerindeki etkisini analiz ederken rasyonel ve dengeli bir yaklaşıma ihtiyaç vardır; bu da bireyin bu dünyaya çekilmesinin nedenlerini bulmanın yanı sıra bu tür bir sanallaşmanın hem olumsuz hem de olumlu sonuçlarını tanımlamayı gerektirir. Bir kişi neden sanal dünyaya girmek ister? Bu durumda, bir kişinin interneti iş, ticari, siyasi amaçlar için kullanma ihtiyacı olabileceği gibi iletişim, eğlence ve sosyalleşmeyi organize etmenin bir aracı olarak kullanılabilir. Sohbet odalarına katılım, forumlar, kendi web sitelerini oluşturma, çevrim içi oyunlara katılım, metaverse katılım, VR ve AR uygulamaları ile sanal ortamlarda bulunma gibi bireylerin elektronik sanal alandaki sosyal faaliyet türlerine atıfta bulunarak bireyi sanal iletişime dahil etmenin nedenleri ve koşulları farklıdır, tek bir cevap olamaz ancak insanları sanal dünyaya giderek daha fazla dahil olmaya zorlayan sosyal yabancılaşmanın artması olduğunu düşünürken, bu durumda internet insanları yozlaştırıyor, bağımlılık yapıyor gibi varoluşsal bir açıklama aramak pek yapıcı değildir.

İlk olarak, İnternet alanındaki sosyalleşme, herhangi bir mesafenin üstesinden gelme, dünyanın farklı yerlerinden sınırsız sayıda iletişimciyle gerçek zamanlı olarak gerçekleştirme yeteneği ile ilişkili olan yüksek derecede verimlilik ile karakterize edilir (Hahn, 2021). İkinci olarak, bilgisayar aracılı sosyalleşme anonimdir ve bu nedenle bu iletişimin öznelerinin görünüm ve konuşma kusurlarını telafi etmeye, sosyal statülerindeki olası farklılıkları ortadan kaldırmaya ve yaş farklılıklarını

silmeye izin verdiği için bazı avantajları da vardır (Thoma, 2017). Üçüncü olarak, modern gerçek dünyada sosyalleşme ortamı faktörlerinin stresojenitesi sürekli olarak arttığından, internetin küresel ağı tarafından temsil edilen ve bir kişi tarafından "gerçek değil" olarak algılanan sanal alan eylemleri çoğu zaman zorunlu sorumluluk gerektirmez ve stres yaratmaz. Bu faktörler nedeniyle İnternet, iletişimi erişilebilir, basitleştirilmiş, nispeten güvenli ve gerçek hayata kıyasla daha rahat hale getirir. Ne şekilde olursa olsun bireyin gerçek yaşamı kişilerarası açıdan yoksullaşmışsa, sanal elektronik ortam onun alternatifi haline gelir. Burada kişi sosyalleşerek gerçek hayattakinden daha kolay bir şekilde özsaygı, kendini kanıtlama, yalnızlıktan kaçma konularında tatmin bulabilir (Cabiria, 2011) Sanal alanların olumsuz ya da yarı-sosyalleştirici etkisi nedir? Bu soruya yanıt bulmak için öncelikle bireyin internet bağımlılığı test edilmelidir. İnternet erişimine bağlı olmayan sıradan bilgisayar oyunları bile, olumlu niteliklerin (azim, kararlılık, direnme, rekabet etme yeteneği) oluşumuyla birlikte çok şüpheli özelliklerin ve becerilerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Bireyde hedeflere ateş etme yeteneği, kuralları çiğnemeye yönelik istikrarlı alışkanlıklar, bu sayede bireyin cezasızlık duygusunu oluşturan sosyal normlar öğrenmesine de neden olabilir. Daha da büyük ölçüde, bilgisayar bağımlılığı olumsuz yönüyle, bir kişi çevrimiçi oyunlara dahil olduğunda kendini gösterir, bu oyunlara katılım bazen çok fazla mali harcama gerektirir. Bu tür eğlencelerin sonu yoktur ve bir kez bağımlı olan oyuncu genellikle oyundan kendi başına çıkamaz ve hatta sanal bir oyuna katılımın yeni bir aşaması için ödeme yapmak üzere yasadışı yollardan para elde etmeye çalışarak antisosyal bir yol izler. Sanal dünyadaki oyuncu gerçek hayatla ilgilenmeyi bırakır ve hatta gerçek hayat ile sanal hayatı özdeşleştirmeye başlayabilir. Çevrimiçi dünyaya aşırı düşkün olan bireylerin, kendilerini ve buradaki partnerlerini tamamen sanal karakterlerle özdeşleştirdiklerinde ve kendilerini gerçek dünyada bulduklarında sanal dünya kurallarına göre yaşamaya devam ettiklerinde ciddi olumsuz sonuçlar ile karşı karşıya gelebilir (Xu, 2023; Kavlak & Aksu, 2023). Psikoloji bilimi, iletişim ihtiyacı hissetmeyen, iş ve aile görevlerinin yerine getirilmesine kayıtsız kalan ve sürekli çevrimiçi olma ihtiyacı duyan bir "web bağımlısı"nın imajını zaten tanımlamıştır. Literatür elektronik sanal gerçekliğin etkisi altındaki bireylerin sosyalleşmesinin en önemli olumsuz sonuçlarından biri olarak, kişinin fiziksel aktivitesini en aza indiren, kokular, dokunuşlar, sesler kaybolduğu için "bedensel" olayların ufkunu azaltan bir kişinin sözde bedensel "geçersizleştirilmesine" işaret etmektedir

İnsanın belirli faaliyetlerde doğal insan organlarını güçlendiren veya onların yerini alan araçlar yaratması insanlık tarihinin başlangıcından bu yana devam etmektedir. Ancak geçmişteki sürekli teknolojik ilerlemeye rağmen, şimdiye kadar hiçbir faaliyet, fiziksel aktivitesinden yoksun bırakılmamıştır. Bilgisayarlaşma, insanın kas gücünü neredeyse ortadan kaldırmakta ve saf

zihinsel çalışma olan faaliyetlerin ortaya çıkmasına yol açabilmektedir (Huff, 2004)

İnternet alanındaki iletişim, toplumdaki geleneksel iletişim türlerinin maddi ve manevi bileşenlerini de birbirinden koparabilir. Siber uzaydaki faaliyetler bazen sadece beynin çalışmasını ve vücudun hareketsiz kalmasını gerektirir. Peki bu bağlamda insanın zihinsel gelişimine ne oluyor? Belki de sanal elektronik alanda iletişimi gerçekleştirirken nihayet fiziksel, maddi bileşenlerden kurtulduğu için kazanıyordu? Ne yazık ki pratikte, sanal sosyalleşmenin bir sonucu olarak bilincin sanallaşması, bir kişinin mevcut "bilişsel engellilik, zihinsel zayıflama, zihinsel yorgunluk" şeklinde de tanımlanabilir; bunun tezahürleri, artan bilgi yükü veya çeşitli bilgilere kolay erişim ve gerekli bilgileri aramak için daha az çaba sarf etme nedeniyle bir kişinin zihnini yeteri kadar kullanamamasıdır. İnternet alanındaki insan beyni, çoklu görev koşulları altında çalışmayı öğrenmesine rağmen, aynı zamanda detaylı öğrenme ve analiz etmek için yüzeysel bir yaklaşım geliştirmeye zorlanmaktadır ve bununla bağlantılı olarak dikkat eksikliği sendromu olan bireylerin sayısı son zamanlarda artmıştır (Jacquier, 2019; Aksu, vd., 2021). Sanal gerçekliğin etkisi altında birey, bütünlük ve sistematiklik özelliklerini kaybeden parçalanma ile kaleydoskopik düşünmeye neden olur. Gençlerin sanal sosyalleşmesinin sonuçlarından biri de dilsel okuryazarlıklarında önemli bir azalmadır, çünkü sanal iletişimde bilinçlerinin konuşma tasarımı, sohbet odaları, bloglarda, sosyal medyada ve metaverse gibi sanal ortamlarda iletişim için kullanılan tüm dilbilgisi kurallarının reddedilmesiyle argo haline gelir. Dahası, daha önce sadece belirli alt kültürlerin bir unsuru olan bayağılık, belden aşağı mizah unsurları içeren bu kelime dağarcığı artık çeşitli sosyal gruplar tarafından giderek daha fazla kullanılmaktadır (Jacquier, 2019).

Toplumlar suç, şiddet, yoksulluk, savaş, çevresel yıkım ve her türlü eşitsizlik gibi ciddi sosyal sorunlarla karşı karşıyadır (Belkacem, 2012). Hızlı teknolojik değişim bu sorunlara eşlik ettiğinden, bazen bunlara neden olmuş gibi görünebilir. Ancak sosyal sorunları anlamak ve çözümleri için çalışmak, basit nedensel çerçevelerin nadiren yeterli olduğu karmaşık bir çabadır. Dahası, iki şey bir şekilde ilişkili, bağlantılı ya da korelasyonlu olduğunda, birinin diğerine neden olduğu sonucuna varılamaz. Teknoloji ve toplum sürekli etkileşim halindedir. İnsanlar bugün teknolojiyi, yarın ve gelecek günlerde, yıllarda ve on yıllarda teknolojinin nasıl geliştirileceğini ve kullanılacağını etkileyecek şekillerde geliştirmekte ve kullanmaktadır. Teknolojinin, onu yaratan ve finanse edenlerin çıkarlarını yansıttığını ve çoğu zaman ilerlettiğinin farkında olmak da yararlıdır. Teknolojinin icadı ve kullanımının siyasi güç, sosyal sınıf farklılıkları ve örgütsel dinamikler gibi güçlerle nasıl ilişkili olduğunu araştırmak, teknoloji çalışmalarına sosyal inşacı yaklaşım olarak adlandırılır. Bu yaklaşım, teknolojinin bir toplumda nasıl geliştiği, aktığı ve bireyleri, ilişkileri, toplulukları, kuruluşları,

endüstrileri ve tüm toplumları nasıl etkileyebildiği hakkında çok şey açıklayabilir

SONUÇ

Bireylerin sosyalleşmesi kolay bir süreç değildir. Sosyalleşme yaşamın çeşitli alanlarında heterojen ancak benzer şekilde yönlendirilen bir dizi eğilimdir. Bu eğilimler arasında bulunan rekreasyonel sanal sosyalleşme, günümüzde giderek artan bir şekilde popülerlik kazanmaktadır. Bu dijital platformlar, insanlara coğrafi sınırları aşarak bir araya gelme ve ortak ilgi alanları etrafında etkileşimde bulunma fırsatı sunmaktadır. Katılımcılar, çeşitli online etkinlikler ve oyunlar aracılığıyla birbirleriyle etkileşime geçerek sosyal bağlarını güçlendirebilirler. Özellikle pandemi döneminde, rekreasyonel sanal sosyalleşme, insanların fiziksel olarak bir araya gelememesi durumunda sosyal ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynamıştır.

Bu sanal sosyal etkileşim, bireylerin günlük yaşamlarının stresinden uzaklaşmalarına ve eğlenceli bir ortamda vakit geçirmelerine olanak tanır. Ayrıca, platformlar genellikle özel ilgi alanlarına odaklanarak, kullanıcıların benzer hobileri paylaşmalarına ve ortak noktalarda buluşmalarına olanak sağlar. Sanal sosyal topluluklar arasındaki iletişim, kişilerin kültürel çeşitliliği keşfetmelerine ve farklı perspektifleri anlamalarına katkıda bulunabilir. Rekreasyonel sanal sosyalleşmenin bir diğer olumlu etkisi de ruhsal sağlık üzerinde olabilir. Dijital ortamdaki sosyal etkileşim, insanların yalnızlık hissini azaltabilir ve topluluk hissi yaratabilir. Aynı zamanda, eğlenceli etkinliklere katılarak, insanlar stresle başa çıkma becerilerini geliştirebilirler.

Sanal sosyalleşme gerçekliğinin özünü ortaya koyarken, bir yandan bu gerçekliği sadece bilgisayarlaşma ve internet kullanımıyla ilişkilendirerek daraltmamalı, diğer yandan da çok geniş yorumlamamalı ve toplumun çeşitli alanlarındaki her türlü yeniliğe atıfta bulunmamalıyız. Bize göre, sanal sosyalleşmenin toplumdaki en yapıcı yorumu, bilgisayarlaşmayla ilgili olabilecek ancak bunun dışında da ortaya çıkabilecek simülasyon süreçlerinin ve olgularının kullanılması ve yaygınlaşmasıdır. Genç neslin sosyalleşmesi alanında ortaya çıkan tüm sorunları sadece sanal gerçekliğin bu alandaki etkisine indirgemek de mümkün değildir. Bunların bir kısmı hem geleneksel faktörlerden hem de yeni ortaya çıkan faktörlerden kaynaklanmaktadır; bu gerçeklik kendi içinde çok fazla "tehlikeli" değildir, ancak hızla büyümesi ve hayatın belirli alanlarında iletişim, boş zaman geçirme vb. alanlarda "gerçek gerçekliğin" yerini almaya başlamasından kaynaklanmaktadır. Bunun başlıca olumsuz sonucu, bireyin bir sosyal süreç içerisinde bir katılımcı olarak değil, esas olarak bir gözlemci olarak kalması olacaktır. Bir birey ile sanal dünyalar arasındaki etkileşim sürecini olumlu hale getirmek için, onu yönetilebilir kılmak ve böylece kişisel sosyalleşmenin kendiliğindenliğini en azından kısmen zayıflatmak gerektiği açıktır.

Modern sanal sosyalleşme alanlarının açık doğasını azami ölçüde korumak için şiddet ve yasaklama unsurlarının dışlanması arzu edildiği açıktır. Ancak geleneksel olarak, geçmişte genç neslin sosyalleşme ve biçimlenme sürecinin organizasyonunun eski neslin ayrıcalığı olduğunu da akılda tutmak gerekir.

Kişiliğin sanal sosyalleşme sürecini yönetmek için etkili bir sistem oluşturma sorununun başarılı bir şekilde çözülmesi, bu sorunun çeşitli yönlerinin bilimsel olarak araştırılmasına bağlıdır. Sanal gerçekliğin kişilik üzerindeki çelişkili etkisi hakkında bilimsel araştırmalarda halihazırda dile getirilen sonuçlar çoğunlukla varsayımsal niteliktedir. Bu gerçekliğin bir yandan kişiliğin bakış açısını ne ölçüde genişlettiğini, özgürlük, yaratıcılık ve özgüven duygusunu ne ölçüde geliştirdiğini, diğer yandan da belirli bir sorumsuzluk, gerçek yaşamdaki normları takip edememe, zayıflamış iradi nitelikler vb. oluşturduğunu açıklamak için kapsamlı teorik ve yetkin ampirik araştırmalara ihtiyaç vardır. Gelecekteki araştırmalar, toplumun giderek sanallaştığı koşullarda sosyalleşmenin ana aktörlerinin aile, eğitim kurumları, sosyo-politik kurumlar, kitle iletişim araçları, çıkar grupları eylemlerinin ayrıntılı bir tanımıyla sonuçlanmalıdır.

Sonuç olarak, rekreasyonel sanal sosyalleşme, modern yaşamın dinamiklerine uygun bir şekilde sosyal bağları güçlendirmek, keyifli bir atmosferde eğlenmek ve insanların birbirleriyle bağlantı kurmalarına olanak tanımak adına önemli bir araç haline gelmiştir. Teknoloji, insanları bir araya getirme konusunda büyük bir potansiyele sahiptir, ancak bu potansiyeli akıllıca kullanmak, sağlıklı ve sürdürülebilir bir sanal sosyalleşme deneyimi için kritiktir.

REFERANSLAR

- Aksu, H. S., Harmandar Demirel, D., Kaya, A. ve Demirel, M. (2021). E-spor faaliyetlerinin rekreasyon ve spor açısından değerlendirilmesi. *Akademik Serbest Zaman ve Rekreasyon Araştırmaları içinde* (ss. 23-40). Konya: NEÜ Yayınları.
- Al-Awamila, M. (2008). *The psychology of child*. (2nd ed.). Sulaimani.
- Barreda-Ángeles, M., & Hartmann, T. (2022). Psychological benefits of using social virtual reality platforms during the covid-19 pandemic: The role of social and spatial presence. *Computers in Human Behavior*, 127, 107047.
- Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and simulation*. University of Michigan press.
- Belkacem, I. (2012). *Cyber-Mobbing: Der virtuelle Raum als Schauplatz für Mobbing unter Kindern und Jugendlichen: Problemlagen und Handlungsmöglichkeiten*. Diplomica Verlag.
- Boyd, D. M. ve Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210–230.
- Bruns, A., Weller, K., & Harrington, S. (2014). Twitter and sports: Football fandom in emerging and established markets. *Twitter and society [Digital Formations, Volume 89]*, 263-280.
- Cabiria, J. (2011). Virtual worlds and identity exploration for marginalised people. In *Reinventing ourselves: Contemporary concepts of identity in virtual worlds* (pp. 301-321). London: Springer London.
- Carlson, B., & Frazer, R. (2021). *Indigenous digital life: The practice and politics of being Indigenous on social media*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Castells, M. (2011). Network theory| A network theory of power. *International journal of communication*, 5, 15.
- Cayuela Maldonado, M. J. (1997). *Los efectos sociales del deporte: ocio, integración, socialización, violencia y educación*.
- Chayko, M. (2008). *Portable communities: The social dynamics of online and mobile connectedness*. Suny Press.
- Chayko, M. (2014). Techno-social life: The internet, digital technology, and social connectedness. *Sociology Compass*, 8(7), 976– 991.
- Danet, B., & Herring, S. C. (2003). Introduction: The multilingual internet. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 9(1).
- Dung, D. T. H. (2020). The advantages and disadvantages of virtual learning. *IOSR Journal of Research & Method in Education*, 10(3), 45-48.
- Edirisingha, P., Nie, M., Pluciennik, M., & Young, R. (2009). Socialisation for learning at a distance in a 3-D multi-user virtual environment. *British Journal of Educational Technology*, 40(3), 458-479.

- Elias, N. (2000). Zaman üzerine. Ayrıntı.
- Filiz, Z. (2010). Üniversite öğrencilerinin sosyalleşmesinde spora katılımın değerlendirilmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 192-203.
- Flores, S. C. G., Lozano, P. M., & Navarro, G. A. V. (2012). *Mundos Virtuales, nuevas generaciones y nuevas formas de socialización*. PAAKAT: Revista de Tecnología y Sociedad, 3(4), 4.
- Ford, S., Green, J., & Jenkins, H. (2013). *Spreadable media: I media tra condivisione, circolazione, partecipazione*. Maggioli Editore
- Fromme, J. (2005). Socialisation in the age of new media. *MedienPädagogik: Zeitschrift für Theorie und Praxis der Medienbildung*, 11, 1-29.
- Gaffney, P. (2010). *The force of the virtual: Deleuze, science, and philosophy*. U of Minnesota Press.
- Ganiyeva, F. (2022). The Role of the Family as a Social Institution in the Formation of Society in Modern Times. *Vakanüvis – Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7(Dr. Mahmut Kırkpınar'a Armağan), 1566-1581.
- Grbich, C. (1990). Sosyalleşme ve sosyal değişim: Üç konunun eleştirisi. *İngiliz Sosyoloji Dergisi*, 517-530.
- Hahn, K. (2021). *Social digitalisation: persistent transformations beyond digital technology*. Springer Nature.
- Hampton, K. N., Goulet, L. S., Rainie, L., & Purcell, K. (2011). *Social networking sites and our lives (Vol. 1, pp. 1-85)*. Washington, DC: Pew Internet & American Life Project.
- Huff, C., Johnson, D. G., & Miller, K. W. (2004). Virtual harms and real responsibility. In *Social, Ethical and Policy Implications of Information Technology* (pp. 98-117). IGI Global.
- Iso-Ahola, S. E. (1980). Toward a dialectical social psychology of leisure and recreation. *Toward a dialectical social psychology of leisure and recreation.*, 19-37.
- İşman, A., Buluş, B., & Yüzüncüyıl, K. S. (2016). Sosyalleşmenin Dijitale Dönüşümü ve Dijital Benliğin Sunumu. *TRT Akademi*, 1(2), 608-619.
- Jacquier, D. (2019). Desafíos virtuales: La tensión entre el riesgo y la socialización. *Revista Sociedad*, (39), 188-205.
- Jary, D., & Jary, J. (1991). *The harper collins dictionary of Sociology*. New York: HarperCollins
- Jennings, N., & Collins, C. (2007). Virtual or virtually U: Educational institutions in Second Life. *International Journal of Educational and Pedagogical Sciences*, 1(11), 713-719.
- Jiaqi Y., Ruiqing C., Hui C., & Shenyang (2022). Analysis of Metaverse Industry Development and Its Impact on Media Industry. *News and Writing*, 1:68-78.

- Kavlak, H.T. & Aksu, H.S. (2023). The effect of attitudes towards physical violence and demographic variables on serious leisure time activity choice. *Journal of Education and Recreation Patterns (JERP)*, 4 (2), 494-506. DOI: Khazieva N.O. Bir sosyalleşme alanı olarak sanal gerçeklik (sorunun sosyofelsefi analizi): soyut. dis. ...cand. psikol. Bilim. Kazan, 2014. 19 s.
- Lenhart, A., Madden, M., Smith, A., Purcell, K., Zickuhr, K., & Rainie, L. (2011). *Teens, Kindness and Cruelty on Social Network Sites: How American Teens Navigate the New World of " Digital Citizenship"*. Pew Internet & American Life Project.
- Levine, A. (2009). Play harms: liability and the play conceit in virtual worlds. *McGeorge L. Rev.*, 41, 929.
- López, Á. G., Arnau, A. G., De Rivera, J., & Catalán, C. D. (2019). Jóvenes en la encrucijada digital: Itinerarios de socialización y desigualdad en los entornos digitales. Ediciones Morata.
- Manrique Gálvez, N. (2016). Una alucinación consensual: redes sociales, cultura y socialización en internet.
- McIntosh, K. (2008). The social construction of virtual space. *Michigan Sociological Review*, 196-214.
- Minocha, S., & Reeves, A. J. (2013). Design of learning spaces in 3D virtual worlds: an empirical investigation of Second Life. In *Learning and Research in Virtual Worlds* (pp. 19-45). Routledge.
- Minocha, S., & Roberts, D. (2008). Laying the groundwork for socialisation and knowledge construction within 3D virtual worlds. *ALT-J*, 16(3), 181-196.
- Nakanishi, H. (2004). FreeWalk: a social interaction platform for group behaviour in a virtual space. *International Journal of Human-Computer Studies*, 60(4), 421-454.
- Özdiñç, Ö. (2005). Çukurova üniversitesi öğrencilerinin sporun ve spora katilimin sosyalleşmeyle ilişkisi üzerine görüşleri. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2), 77-84.
- Özkan, N. P. (2013, May). Sosyal ağ kullanıcılarının e-sosyalleşme sürecindeki kimlik yapılandırma süreçleri. II. In *International Conference on Communication, Media, Technology and Design* (pp. 386-391).
- Palloix, C. ve Zarifian, P. (1981). De la sosyalleşme . F.Maspero.
- Pearson, K. A. (2005). The reality of the virtual: Bergson and Deleuze. *Mln*, 120(5), 1112-1127.
- Pillai, R., Rahul, T., Peringat, B. B., Thilakarajan, S., & Janardhanan, N. (2011). *Virtual Socializing: Its Motives and Spread*.
- Ponti, M., & Ryberg, T. (2004). Rethinking virtual space as a place for sociability: Theory and design implications. In *Proceedings of the fourth international conference on networked learning* (pp. 332-339).
- Rainie, L., & Wellman, B. (2012). *The new social operating system of networked individualism*.

- Saleem, N. (2016). Virtual Socialization: A Step Towards Social Transformation. *Journal of Distance Education and Research (JDER)*, 8(4), 56-66.
- Sandvig, C. (2006). The Internet at play: Child users of public Internet connections. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 11(4), 932-956.
- Smith, J., Hewitt, B., & Skrbiš, Z. (2015). Digital socialization: young people's changing value orientations towards internet use between adolescence and early adulthood. *Information, Communication & Society*, 18(9), 1022-1038.
- Soldatova, G. U., & Rasskazova, E. I. (2018). Brief and screening versions of the digital competence index: verification and application possibilities. *National Psychological Journal*, 3(31), 47-56.
- Statista, (2022a) Internet usage worldwide - Statistics & Facts. Statista.com. <https://www.statista.com/topics/1145/internet-usage-worldwide/> Erişim Tarihi: 08.12.2023
- Statista, (2022b). Social media - Statistics & Facts. <https://www.statista.com/topics/1164/social-networks/> Erişim Tarihi: 08.12.2023
- Stornaiuolo, A. (2017). Contexts of digital socialization: Studying adolescents' interactions on social network sites. *Human Development*, 60(5), 233-238.
- Thoma, S. (2017). Virtualisierung ist nicht das Problem. *Sozialpsychiatrische Informationen*, 47(1), 31-34.
- Topaçoğlu, O., & Kılavuz, M. E. S. (2022). Rekreasyon ve Sosyalleşme Açısından Metaverse İncelemesi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 9(3), 18-37.
- Wasko, M. M., & Faraj, S. (2000). "It is what one does": why people participate and help others in electronic communities of practice. *The journal of strategic information systems*, 9(2-3), 155-173.
- Wexelblat, A. (Ed.). (2014). *Virtual reality: applications and explorations*. Academic Press.
- Wrzesień, W. (2022). Family Spaces of Socialisation Dialogue in the Times of Digital Revolution. *Horyzonty Wychowania*, 21(60), 23-32.
- Xu, Z. (2023). Analysis of the Advantages and Disadvantages of Virtual Reality Technology in Gaming. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*.
- Yetim A. (2006). *Sosyoloji ve Spor*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Yılmaz, N. (2013). Sosyalleşme sürecinin siyasallaşma boyutu. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 319-331.

Sanallaştırmayla Uzaktan Araştırma ve Eğitim Eğilimlerini Üniversitelerin İhtiyaçlarına Uyarlamak: Artırılmış Gerçeklik ve Metaverse

Tuna USLU¹

Bu bölüm 9-11 Aralık 2013 tarihlerinde düzenlenen XVIII. Türkiye'de İnternet Konferansı'nda sunulan ve takip eden süreçte yazar tarafından sürdürölen araştırma ve bildirilerden üretilmiştir.
<https://inet-tr.org.tr/inetconf18/kitap/tmp/InetTr13_Kitap_v12_A4_310714.pdf>

1- Prof. Dr.; Fenerbahçe Üniversitesi Spor Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi.
tunauslu@gmail.com ORCID No: 0000-0002-5616-2987

ÖZET

Dijital iletişim araçlarının ve ağ teknolojilerinin gelişmesi ile bilişim kanallarının zenginleşmesi, eğitim ve öğretim kurumlarına da hizmet geliştirme, yaygınlaştırma, farklılaştırma ve içerik zenginleştirme imkânı tanıyan bir altyapı sunmaktadır. Elektronik uzaktan eğitim sistemleri, artırılmış gerçeklik araçları ve bulut bilişim altyapısı da bu süreci hizmet sağlayıcı olarak destekleyen araçlardır. Örneğin uygulamalı golf öğreniminden okçuluğa kadar, beden eğitimi gibi pek çok öğretmenlik alanında da bu dijital araçların kullanılmasının maliyetleri azaltarak verimliliği artıracığı görülmektedir. Ancak eğitimin artırılmış gerçekliğinde, insan-makine etkileşimi ve bilişsel ergonomi son yıllarda özellikle araştırılması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada iki ayrı araştırmanın sonuçları paylaşılmış, ilkinde Marmara Bölgesi'ndeki uzaktan eğitimin kullanıcıları olan öğrenci ve öğretim elemanlarının, bilgisayara ve internete karşı tutumları tespit edilmeye çalışılmış, ikincisinde ise öğrencilerin sanal kampüs uygulamalarına karşı tutumları betimlenmiştir. Bulgu ve analizler sonucunda, bilgisayar kullanan ve/veya bilgisayarla çalışanların endişelerinin azaldığı görülmektedir. Diğer taraftan yazılım ve donanım öz yeterliliğinin internet endişesi üzerinde dolaylı yollardan negatif, doğrudan ise pozitif etkisinin nedeni ileride yapılacak çalışmalarda derinlemesine incelenerek bulguların tartışılması gerekmektedir. Genel olarak, öğretim elemanlarının ise öğrencilere göre yazılım ve donanım konusunda yetkinliklerinin artırılması ve eğitici eğitimi ile bilgisayar sorunlarını aşacak yöntemlerin aktarılması gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca üniversite öğrencileri tarafında, metaverse uygulamalarının kampüs etkileşimini artırması gereken bir araç olduğuna yönelik bir beklenti bulunmaktadır. Metaverse uygulamaları da dahil oldukça, interaktif olarak öğrenim sürecine dahil olan tüm paydaşlar ile sistemin eş güdümleneceği ve bu sürecin bilişsel ergonomi temelli olması gerektiği kaçınılmaz bir gerçektir. Bu durum nesnel bir yaklaşımdan çok, zamanla öğrenci ve öğretim elemanlarının (program ve modellere doğrudan dahil olduğu oluşturmacı ve tamamlayıcı bir yaklaşımla) birbirlerinin rollerini ve sistemin ihtiyaçlarını anlayarak uzaktan eğitim sisteminin ve bu öte dünyanın bir parçası olacağı anlamına da gelmektedir. Üniversite ekosistemi içinde bu bütünleşme "metaversite" kavramıyla ifade edilmektedir. Metaversite, mekândan bağımsız olarak bir sanal gerçeklik kampüsü aracılığıyla desteklenmiş artırılmış gerçeklik deneyimidir. Bu durum mekân ve sistem tasarımcıları açısından, uzaktan eğitimin ve yüksek öğrenimin sanallaşmasının sadece yazılım ve donanımla ilişkili teknik bir konu olmadığını, aynı zamanda iç ve dış müşterilerin ihtiyaçlarına yönelik siberetik bir altyapı uyarlama projesi özelliği bulunduğunu, diğer taraftan davranış ve eğitim bilimciler açısından da bilgi kazanımı ve yaşam tarzı dönüşümüne yönelik derinlemesine betimlenmesi gereken nitelikler taşıdığını düşündürmektedir.

GİRİŞ

Bilgi iletişimi araçlarının gelişmesi ve kanallarının zenginleşmesi, eğitim ve öğretim kurumlarına da hizmet sunumu için yayılmaya, farklılaşmaya ve içerik zenginleştirmeye imkân tanıyan bir altyapı sunmaktadır. E-öğrenme platformunun kapsamlı kullanılabilirliği eğitimde yenilikçi yaklaşımların tasarlanmasına imkân sağlamaktadır (Granića ve Čukušić, 2011). Bu araştırmada ilk aşamada eğitimde bilgi teknolojilerinin yeri, uzaktan ve mesafeli erişim hizmetlerinde artan rolü incelenmektedir. Yapılan saha çalışmasında ise uzaktan eğitimin kullanıcıları olan öğrenci ve öğretim elemanlarının, bilgisayara ve internet karşı tutumları tespit edilmeye çalışılmıştır (Uslu, 2014). Uzaktan eğitim; öğrenci ile öğretmenin fiziksel anlamda aynı ortamda olmaması durumunda kullanılan yeni nesil eğitim teknolojilerinden olup sanal ortamda bilgi alışverişi yapılmasını sağlar. Ülkemizde de bilgi teknolojileri aracılığıyla uzaktan lisans ve lisansüstü eğitim verilmekte olup, uzaktan eğitim araçları ve modüllerinin yaygınlaşarak yaşam boyu eğitime altyapı teşkil edeceği de düşünülmektedir. Bu bağlamda metaverse, akıllı telefonlar, bilgisayarlar ve internet gibi dijital ortamlarda yer alan ve sadece sanal bir alanla sınırlanmayacak yeni bir dünyayı tabir etmektedir (Kye, 2021). Bu alan bireyi temsil eden bir avatar aracılığıyla günlük aktivitelerin, ekonomik yaşamın ve çevrimiçi eğitimin yürütüldüğü, sanal ile gerçekliğin etkileşime girdiği 3 boyutlu bir dünyadır (Petraçou, 2010).

Öğrenmeye karşı duyulan ilgi ve motivasyon, kavrama ve tatmin ile güçlü ve olumlu bir biçimde ilişkilidir. Dahası bu ilgi, eğitim sürecini geliştirmede motivasyondan daha etkili olabilmektedir (Shin-Yuan vd., 2011). Bu nedenle özellikle bireylerin ilgisini artıracak modeller geliştirilmesi öğrenme deneyimini de kolaylaştıracaktır. Uzaktan eğitim ile bilgi iletişim sistemleri kullanılarak oluşturulmuş çok boyutlu kavramsal modeller, uygulama alanı olarak sınıf ortamına uyarlanmaktadır. Bu çerçevede, öğretmenlerin kendilerini öğrenciler ile yakın hissettikleri benzerlikler ve farklılıkların ortaya çıktığı da görülmektedir (Beyers, 2009).

Çalışmada öncelikle, eğitimin planlanması ve geliştirilmesi aşamasında bilgisayar destekli ve uzaktan eğitimin çerçevesi çizilmekte ve sonrasında insanlar üzerindeki etkilerinden bahsedilmektedir. Uzaktan eğitimin kalitesi, bilgi teknolojisi ile eş güdümlü olmakla beraber, kullanıcıların alacakları verim de bu araçları kullanmaktaki yetkinlikleriyle ilişkilidir.

Eğitim İhtiyacının Analizi

Eğitim ihtiyacının analiz edilmesi ve belirlenmesi, öğrencilerin mevcut olan bilgi ve becerilerini, okullarının ve çalışacakları sektörlerin sahip olmalarını istediği bilgi ve becerileri ile bu iki durum arasındaki farkın belirlenmesi sürecidir (Şekil 1). Aynı zamanda eğitim ihtiyaç analizinin

amacı, uygulamada karşılaşılan sorunları ve ihtiyaçları tespit etmek, gerekli olan değişim ihtiyacının ve isteğinin saptanarak bu yetkinliklerin öğrencilere kazandırılmasını sağlamaktır.

Şekil 1. Eğitim İhtiyaç Analizinin Aşamaları

Bu sürecin üçüncü aşamasını, eğitimin planlanması ve geliştirilmesi oluşturur (Şekil 1). Bu aşamada, ihtiyaca özgü içeriğin, müfredatın ve eğitim materyalinin hazırlığı söz konusudur. Uzaktan eğitim araçlarının da tasarlanarak sürece dahil edilmesi, bu aşamada gerçekleşir.

Eğitim Materyali Geliştirme ve Uzaktan Eğitim Araçları

Gelişen teknolojiye paralel olarak uzaktan eğitim sayesinde öğretmenler ve öğrenciler asenkron uzaktan eğitim (kendi seçtiği zamanlarda basılı veya elektronik ortamların el değiştirmesi) veya senkron uzaktan eğitim (eş zamanlı iletişimi sağlayan teknolojiler ile etkileşim) yöntemlerinden uygun ve mümkün olanını kullanarak eğitim çalışmalarını yürütmektedirler. Uzaktan eğitim programları hem öğrenci hem de öğretim üyesinin iletişimini sorunsuz ve en iyi şekilde sağlayacak biçimde tasarlamayı amaçlamaktadır. Uzaktan eğitimdeki yöntemler;

1. Mektup ve posta aracılığıyla sağlanan materyal
2. İçeriğin radyo, televizyon veya internet TV üzerinden aktarıldığı ders veya yayınlar
3. İçeriğin yüklü olduğu CD-ROM ve bilgisayar ile öğrencinin etkileşime geçmesi
4. İnternet üzerinden senkronize veya asenkronize ağ bağlantıları ile aktarımlar
5. Öğrencinin el bilgisayarı veya mobil akıllı telefonla kablosuz sunucu üzerinden ders içeriğine erişimi

E-öğrenme teknolojilerinin öğrenciler üzerindeki etkinliği, sadece hedeflenen çıktılara değil, aynı zamanda ders ile teknolojinin nasıl entegre edildiğine bağlıdır. Farklı multimedya araçlarının bir arada kullanılmasının, daha etkili bir eğitimin deneyimlenmesini ve uygun eğitim yöntemlerinin kombine edilmesini sağladığı pek çok çalışmada gösterilmiştir (Jones vd.,

2003; Zhang vd., 2006; Duan ve Zhang, 2007; Karakaya ve Pektaş, 2007; Wang vd., 2011). Bu durumda hem öğrencinin hem de dersi anlatacak olan öğretim üyesinin bilgi ve teknoloji yeterliliğinin, az da olsa bilgisayar bilgisinin olması gerekmektedir. Aynı durum öğrenciler için de geçerlidir. Bu nedenle uzaktan eğitim programları hem öğrencinin hem de öğretim görevlisinin rahat kullanabileceği, kullanım dostu olacağı ve tüm sorunlarını çözümleyebileceği şekilde hazırlanmaya çalışılmaktadır. Uzaktan Eğitim Yönetim Sistemi'nin (UEYS) kullanımı;

- a) Uzaktan Eğitim Yönetim Sistemi Kullanımı (Öğrenci)
- b) Uzaktan Eğitim Yönetim Sistemi Kullanımı (Öğretim Elemanı)
- c) Sanal Sınıf Uygulaması Kullanımı

Sistem, teknik olarak ciddi planlama, altyapı, uygulama, tasarım, içerik geliştirme, pazarlama, işletme ve fonksiyon yükseltme maliyetlerini de beraberinde getirmektedir. Diğer taraftan, bilgisayar destekli ve uzaktan eğitim faaliyetlerinin bireyler üzerinde olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Her şeyden önce, bilgi teknolojilerinin aracılığının artması kişisel ilişkilerin de doğrudan değil, dolaylı olarak aktarımının düzeyini artırmaktadır. Bu da kişiler arası iletişim etkinliğinin yeniden düzenlenmesi anlamına gelir. Bu aracılık çoğu zaman bir alışkanlığa ve hatta zaman zaman bir bağımlılığa da dönüşebilmektedir. Uzun saatler boyunca bilgisayar ve ekran karşısında oturmak sağlık ve fiziksel sorunları da beraberinde getirmektedir. Bilgisayarın yaşamımıza dahil olması tutum ve davranışlarımız üzerinde de etkilidir (Uslu, 2011).

Eğitimde Bulut Bilişim Uygulamaları

ABD Ulusal Standartlar ve Teknoloji Enstitüsü olan NIST (National Institute of Standards and Technology) tarafından bulut bilişim; sunucular, depolama aygıtları, uygulamalar gibi ihtiyaca göre düzenlenebilen kaynakların oluşturduğu bir havuz, talep doğrultusunda ortam farklılıkları gözetmeksizin hemen hemen her türlü elektronik cihazın kolay ve hızlı bir şekilde bağlanabildiği bir model olarak tanımlanmaktadır (Mell ve Grance, 2011).

Bulut bilişim her ne kadar veri ambarları ile kaynak paylaşımı konusunda benzerlikler gösterse de ihtiyaçların hizmeti alan müşteri tarafından öde-kullan mantığıyla kaynak havuzundan hızlı ve esnek bir şekilde karşılanabiliyor olması hususunda veri ambarlarından ayrılmaktadır. Diğer bir deyişle bulut bilişim; uygulamadan veri ambarlarına her türlü bilgisayar kaynaklarına talep doğrultusunda internet üzerinden ulaşmayı sağlayan bir bilişim ve haberleşme teknolojileri hizmet paketi olarak tanımlanabilir (IBM, 2013).

Bulut bilişim, küçük ve büyük bütün eğitim kurumları tarafından farklı ihtiyaçlara yönelik kullanılacak bir modeldir. Bulut bilişim, lokal fiziksel donanım performansı kullanmadığından, eğitim kurumlarının yüksek

donanımlı bilgisayarlara sahip olmasını gerektirmez. Bulut bilişim bir kurum tarafından hizmet olarak sunulduğu için, eğitim kurumlarının bilişim teknolojileri uzmanı bulundurmaları gerekmemektedir. Hizmeti alan kurumun veri güvenliği konusunda endişelenmesi gerekmez. Küçük üniversiteler bu hizmeti bir servis sağlayıcıdan ya da hizmeti veren daha gelişmiş üniversitelerden alabilirler. Bu sayede eğitim kurumları pahalı ve bilgi üretimi isteyen birçok adımı atlayarak güncel uygulama ve servisleri kullanabileceklerdir.

Uzaktan eğitim alanında bilginin paylaşılması ve kullanılması fiziksel sistemlerden daha çok iç ve dış müşterilerin öz yeterlilikleriyle alakalıdır. Saha çalışmasında, üniversite öğrencileri ve öğretim elemanlarının bilgisayar öz yeterlilikleri ve endişeleri incelenmektedir, çünkü bu tutumların uzaktan eğitim alanında da önemli ve doğrudan bir rol oynayacağı, ergonomik sistemlerin modelini şekillendireceği açıktır.

Eğitimde Dijital Dönüşüm Araçları

Dijital dönüşüme Covid-19 pandemisinin hız kazandırmasıyla birlikte eğitimin teknolojiyle (edu+tech) birleştiği, okulların sanal aday öğrenci turları ve oryantasyonlar gibi çeşitli hizmetleri mobil veya metaverse uygulamaları ile sunmaya başladığı görülmektedir. Eğitim alanında da sanal ve artırılmış gerçekliğe yönelik ilginin ve talebin arttığı görülmektedir (Kesim ve Özarlan, 2012). On yıldan uzun süredir çeşitli platformların, mobil uygulamaların, dijital oyunların, yapay zekanın, giyilebilir teknolojilerin, modelleme ve simülasyonların eğitim ortamında kullanıldığı örneklerle rastlanmaktadır (Tlili, 2022). Beden eğitimi derslerinde de yapay zekadan ve metaverse teknoloji demetinden yararlanılabileceği görülmektedir (Hwang ve Chien, 2022). Bileğe temas etmeleri ve giyilebilir olmaları nedeniyle akıllı sporcu saatleri de insan vücudunun fizyolojik sonuçlarını oldukça güvenilir şekilde ölçüp (kalp atım hızı, kan basıncı, metabolik tüketim, vücut sıcaklığı, elektrokardiyogram vb.), kablosuz ağlar ve internet üzerinden dışarıya bilgi aktarabilmektedir (Gurrin vd., 2022). Bu araçlarla kişinin değerlerini takip ederek tutulan yaşam günlüğü (lifelogging) iç bilgisinin artırılarak somutlaştırılmasına da bir örnek oluşturmaktadır (Mozumder vd., 2022). Artırılmış gerçeklik özel gereksinimli bireylerin de ihtiyaçlarını cevap vermektedir ( ).

Sanal Kampüste Gerçekliğin İnşası

Bir metaversite, öğrenme ve mesleki uygulama imkanlarını geliştirmek amacıyla sanal gerçekliği kullanarak üç boyutlu olarak yeniden üretilmiş dijital bir ikiz tasarımıyla metaevrende inşa edilen bir yüksek öğretim kurumudur (Lucas vd., 2013). Günümüze kadar bir metaversite oluşturmanın, fiziksel bir üniversite yerleşkesini taklit eden dijital bir

kampüs oluşturmak olduğu düşüncesi literatürde hakimdir (Yaprak, 2006; Madhavan ve Lindsay, 2015; Gericke vd., 2021). Öğrenme olanakları için metaverse uygulamalarından yararlanan öğrenciler, pratikte üniversitenin içerik kataloğundan istedikleri ders veya kültürel materyalini seçerek takip edebilmektedir (Aloqaily vd., 2022; Chen, 2022; Li vd., 2022). Esasen bunda öte bu dijital dönüşüm, yüksek öğrenimi ve mesleki eğitimi tekrar gözden geçirmemizi gerektiren bir altyapı hazırlamaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bir ön çalışma ile üniversite ve meslek yüksekokulu birinci sınıfında bilgi teknolojileri dersine giren öğretim elemanları ve öğrencilerle mülakat yapılmıştır. Bu görüşmelerde öğrencilerin ve öğretim elemanlarının ders aracı olarak bilgi teknolojilerinden ne şekilde yararlandıkları sorgulanmış ve betimleyici analizler yapılmıştır. Buradan hareketle birinci araştırmanın modeli hazırlanmıştır.

Araştırmadaki temel varsayıma göre, üniversitelerin iç ve dış müşterilerinin bilgisayar öz yeterlilikleri, endişelerinin azalmasında rol oynayacaktır ve bu etki internete karşı duyulan endişenin azalması üzerinde de dolaylı olarak etkili olacaktır (Şekil 2).

Şekil 2. Araştırmanın Modeli

İlgili alan yazındaki ölçekler ışığında, kapalı ve yarı açık uçlu seçeneklerin bulunduğu bir envanter oluşturulmuştur. Soru ve anket formları başta Marmara ve Kocaeli Üniversitesi olmak üzere, yükseköğrenim kurumlarındaki ön lisans/lisans/lisansüstü öğrencisi ve akademisyenlere (araştırma/öğretim görevlisi ve üyesi) dağıtılmış, toplam 189 anket toplanmıştır.

Bilgi teknolojileriyle ilgili ölçekler için Uslu ve arkadaşlarının (2011) ölçeklerindeki «yazılım ve donanım öz yeterliliği», «bilgisayar kullanma öz yeterliliği», bilgisayarla çalışma öz yeterliliği», «bilgisayar sorunları endişesi», bilgi teknolojisi endişesi» ve «internet endişesi» alt boyutlardan yararlanılmıştır.

Cevaplayanlara, her bir maddeye ilişkin değerlendirme yapabilmelerine olanak sağlayacak 5'li bir ölçek sunulmuştur (1= Kesinlikle Katılmıyorum, 5= Tamamen Katılıyorum). Demografik bulgulara yönelik analizler ve fark testleri SPSS 17.0 istatistik paket programı ile, yapı denklik modeli ise AMOS 18.0 ile yapılmıştır.

On sene sonra yapılan ikinci araştırmada ise, üniversite öğrencilerinin metaverse ve sanal kampüs uygulamalarıyla ilgili görüşlerinin betimlenmesi amacıyla bir form oluşturularak, İstanbul'daki iki vakıf üniversitesinden veri toplanmış, veriler betimsel olarak incelenmiştir.

BULGULAR

Yapılan ön çalışmada, geleneksel sınıf ortamındaki öğrencilerin bölümlerine göre, farklı yeterlilik ve kabiliyetleri kullandıkları gözlenmiştir. Özellikle endüstri meslek lisesi çıkışlı öğrencilerin psiko-motor, sözel ve eşit ağırlıklı öğrencilerin ise bilişsel yeteneklerini sınıf ortamında ön plana çıkardıkları görülmektedir. Uzaktan eğitim ile ilgili düşünceleri sorulduğunda, «bu programların okurken aynı zamanda çalışanlar için avantajı», «eğitimi öğrencilerin kendi istedikleri zamanda, durumda, kişiye özel aracılıkla ve keyifle alabilecek olmaları», «ev ortamında zamandan sağlanacak tasarruf ve verim», «sosyal ortamda yaşanan çekince, sıkıntı ve utangaçlığın ortadan kalkması» ve «dersleri bireysel olarak tekrar edebilme fırsatı» ön plana çıkan görüşler arasındadır.

Birinci Araştırmanın Bulguları

Birinci araştırma katılımcılarının yaş ortalaması yaklaşık 27'dir, ancak örneklem normal dağılım göstermemektedir. %46'sı kadın ve %67'si bekârdır. Katılımcılar mesleki eğitim veren yüksekokullardaki eğitim-öğretim içeriğinin Türkiye için yeterli olmadığını düşünmektedir (Şekil 3).

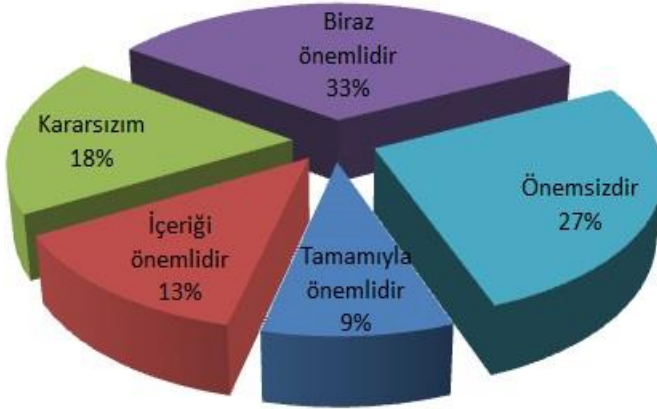
Şekil 3. Katılımcıların Meslek Yüksekokullarının Eğitim-Öğretimini Yeterli Bulup Bulmama Oranları

Diğer taraftan katılımcılar eğitim-öğretim için interneti gerekli bir araç olarak görmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Eğitim-Öğretim İçin İnterneti Bir İhtiyaç Olarak Görme Oranları

Katılımcıların sadece yaklaşık dördte birlik bir bölümü üniversite tercihinde kurumun internet sitesinin önem teşkil etmediğini düşünmektedir (Şekil 5).

Şekil 5. İnternet Sitelerinin Üniversite Tercihinde Önem Teşkil Etme Oranları

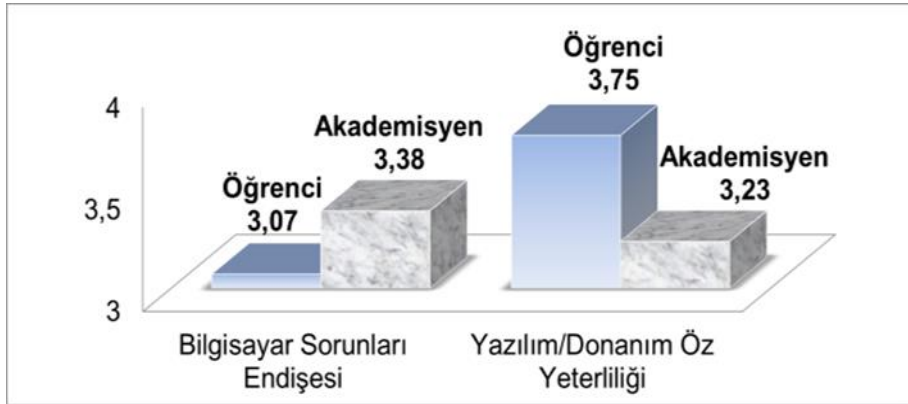
Katılımcıların %76'sı internette sörf yaptığını belirtirken, sadece %11'i doğrudan uzaktan eğitim programlarına katılmaktadır. %65'i

araştırma amacıyla interneti kullandığını, %52'si internetteki pdf veya word formatındaki dosyalardan yararlandığını, %44'ü videodan ders anlatımlarını izlediğini, %32'si ders sunum dosyalarını internetten indirdiğini ifade etmektedir. Katılımcıların yeni bir şeyler öğrenmek amacıyla da öncelikle interneti kullandıkları, daha sonra basılı materyallere yöneldikleri görülmektedir (Şekil 6).

Şekil 6. Katılımcıların Yeni Bilgi Edinme ve Öğrenme Yöntemleri

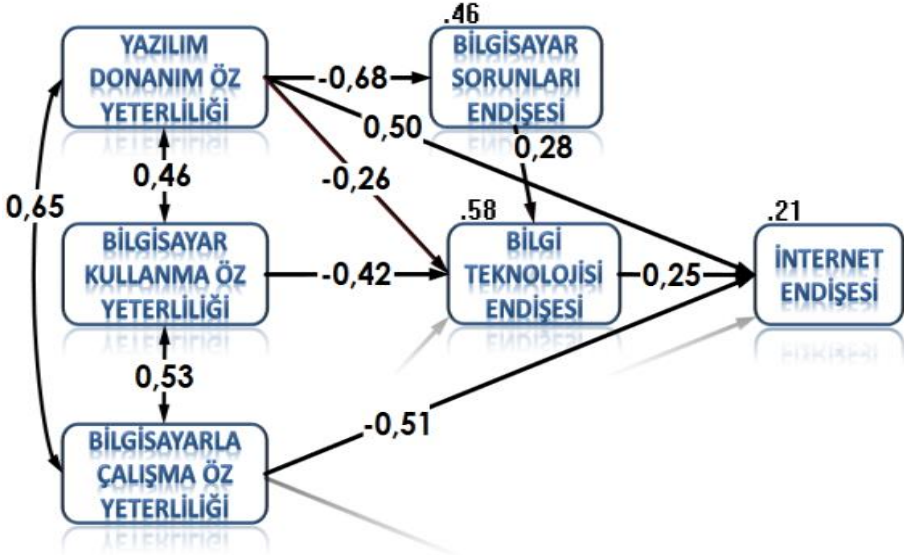
Üniversite öğrencileriyle (n=121) akademisyen (n=68) ayırımına göre yaptığımız fark analizlerinde, sadece yazılım/donanım öz yeterliliği ($t=2,898$ $p=.004$) ve bilgisayar sorunları endişesi ($t=-1,783$ $p=.077$) açısından anlamlı fark bulunmuştur (Şekil 7).

Şekil 7. Üniversite Öğrencileri ile Akademisyenler Arasındaki Farklar

Üniversite öğrencileri ve çalışanları arasında, yazılım/donanım ve bilgisayar kullanma öz yeterliliği, bilgisayar sorunları ve bilgi teknolojisi endişesini azaltmaktadır. Bilgisayarla çalışma öz yeterliliği ise internet

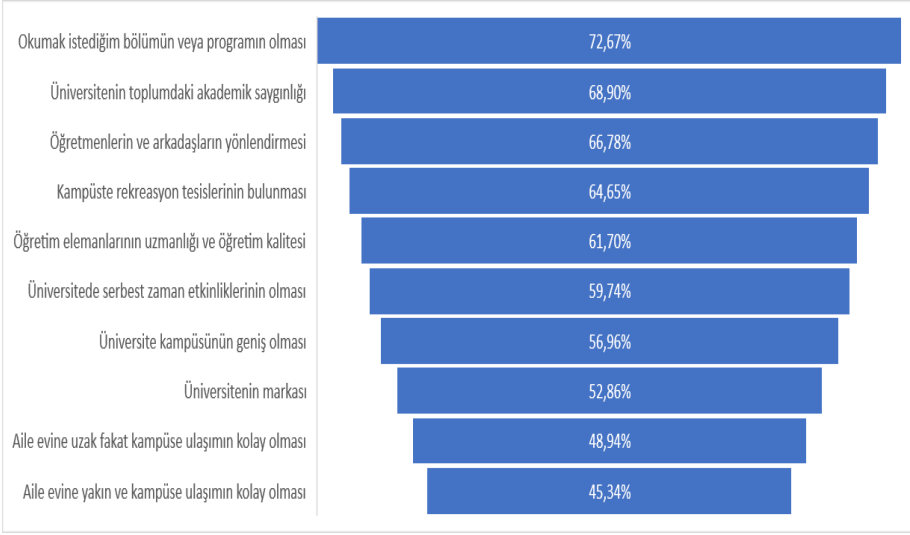
endişesini direkt azaltmaktadır. Diğer yeterliliklerin internet endişesi üzerindeki etkisi dolaylıdır. Yazılım/donanım öz yeterliliği ise bu endişeyi dolaylı olarak azaltırken, diğer taraftan doğrudan artırmaktadır. Bilgisayarla ilgili endişeler de internet endişesi üzerinde negatif etkilidir (Şekil 8). Literatürde en çok tercih edilen model uyum ölçütleri dikkate alındığında, model indeksi toplanan verilerin test edilen modelle uygun olduğunu göstermektedir (GFI, AGFI, TLI, CFI, NFI > 0,95).

Şekil 8. Yapı Denklik Modeli Sonuçları

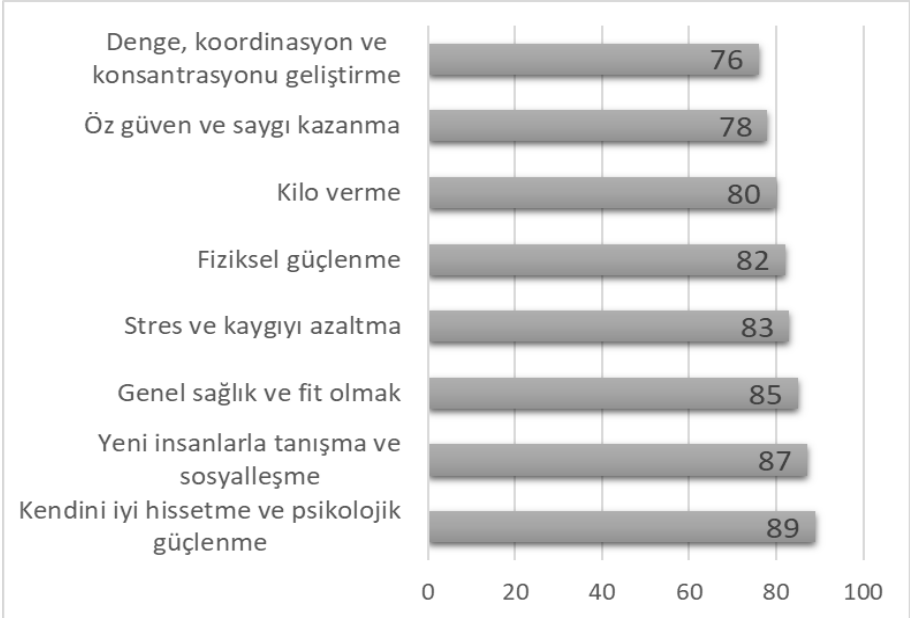
İkinci Araştırmanın Bulguları

İkinci araştırmaya katılmış olan 611 üniversite öğrencisinin yaş ortalaması 20,63 ve standart sapması 2,78'dir. Rekreasyonel faaliyetlere öğrencilerin haftada ayırdıkları ortalama süre 16 saattir. Öğrencilerin %73'ünün ilgili üniversitelerde okumak istedikleri bölümün olmasının, %69'u üniversitenin akademik saygınlığının ve %67'sinin çevre yönlendirmesinin üniversite tercihlerini etkilediğini ifade ettiği görülmektedir (Şekil 9).

Şekil 9. Öğrencilerin Üniversite Seçimini Etkileyen Faktörler

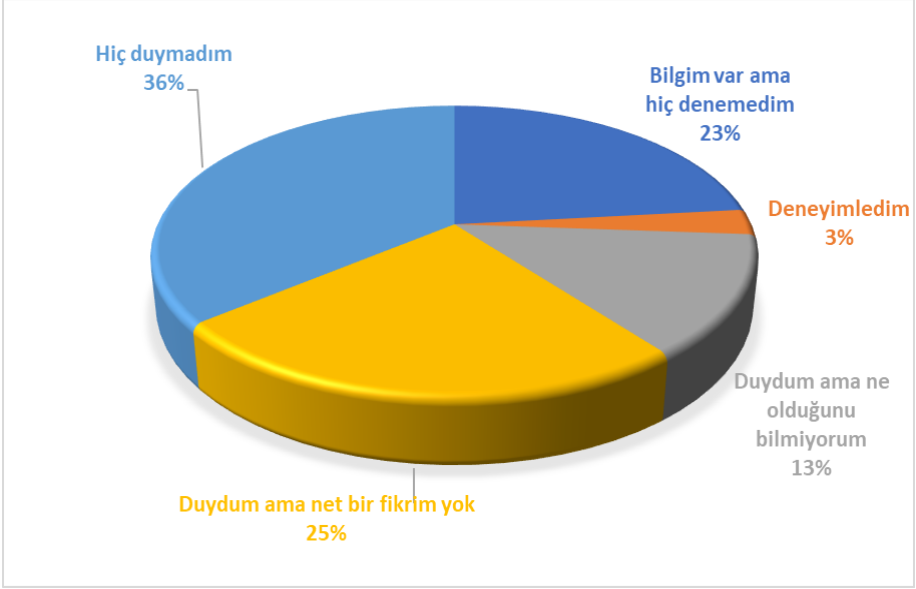
Öğrencilerin üniversitede rekreasyon ve spor faaliyetlerine katılma nedenleri arasında ilk sırada %89 oranla kendini iyi hissetme ve psikolojik güçlenmenin, %87'lik oranla sosyalleşme ve %85 genel sağlığın geldiği görülmektedir (Şekil 10).

Şekil 10. Öğrencilerin Kampüs Rekreasyonuna Katılım Motivasyonları

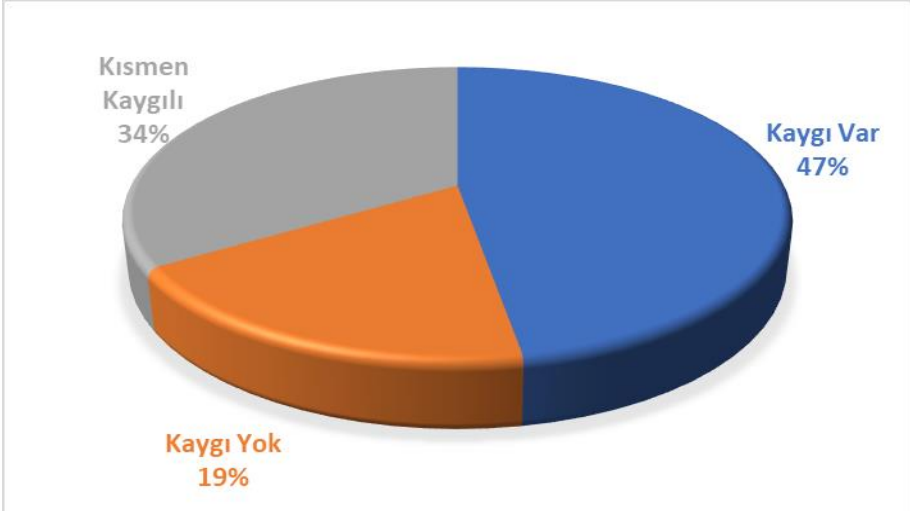

Öğrencilerin %36'lık bir kısmının metaverse kavramını hiç duymadığı, %25'lik kısmının ise duyduğu halde ne olduğunu bilmediği tespit edilmiştir (Şekil 11).

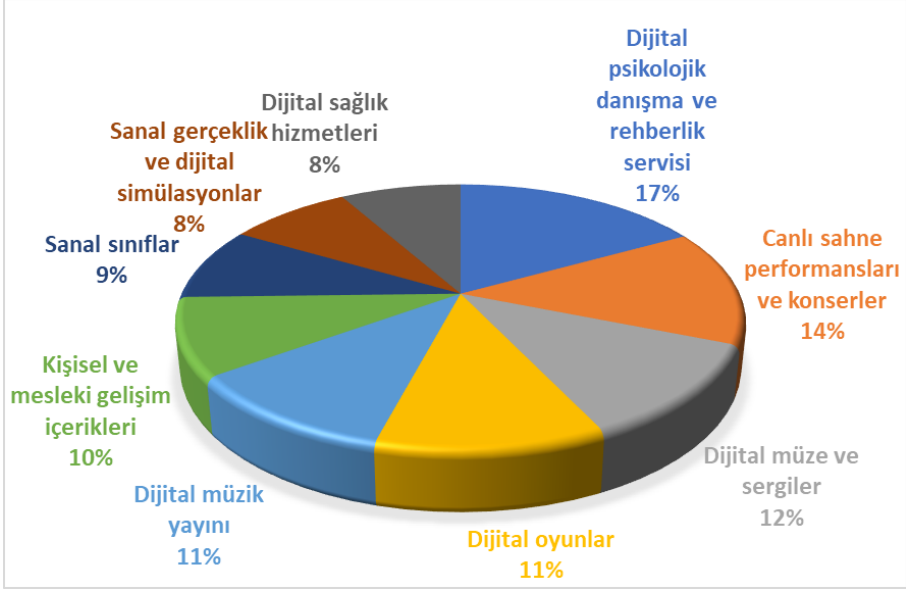
Şekil 11. Metaverse Hakkında Bilgi Sahibi Olma Oranları

Sanal ortamda kişisel bilgilerinin işlenmesi ve paylaşılması, bu bilgilerle kendi kimliklerine sahip dijital bir avatarlarının olması ve bu varlığın güvenliği ile ilgili kaygılı olan öğrencilerin oranının %47 seviyesinde olduğu görülmektedir (Şekil 12).

Şekil 12. Sanal Ortamdaki Dijital Kimliklerinin Güvenliğiyle İlgili Öğrencilerin Kaygıları

Öğrencilerin sanal bir kampüsten en yüksek oranda beklentilerinin %17 ile dijital psikolojik danışma ve rehberlik, %14 ile canlı performanslar ve konserler ve %12 ile dijital sergiler olduğu tespit edilmiştir (Şekil 13).

Şekil 13. Öğrencilerin Sanal Kampüs Beklentileri

TARTIŞMA VE SONUÇ

Günümüzde bireyler yeni bilgi edinmek ve öğrenmek için artık öncelikle internete yönelmektedir. Bulgu ve analizlerimiz sonucunda, bilgisayar kullanan ve/veya bilgisayarla çalışanların endişelerinin azaldığı görülmektedir. Ancak yazılım ve donanım öz yeterliliğinin internet endişesi üzerindeki dolaylı yollardan negatif, doğrudan ise pozitif etkisinin nedeni ilerde yapılacak çalışmalarda derinlemesine incelenerek bulguların tartışılması gerekmektedir.

Bulgular ışığında, farklı eğitim programlarında da farklı kabiliyetlere yönelik yapı ve içerik tasarımına ihtiyaç olacağı da görülmektedir. Genel olarak, öğrencilere karşılaştıkları bilgisayar sorunlarını aşacak yöntemlerin de anlatılması, öğretim elemanlarının ise yazılım ve donanım konusunda yetkinliklerinin artırılması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle uzaktan öğrenmeyle ilgili eğitimcilerin eğitimi konusu önem kazanmaktadır.

Üniversitelerin sanal kampüs uygulamalarıyla ilgili de öğrencilerin sanal kimlikleri ile ilgili güvenlik kaygısı yaşayabileceği, diğer taraftan öncelikle üniversitenin psikolojik danışmanlık, rehberlik, kültürel etkinlikler ve sergiler, dijital içerik yayınları, bilgi iletişim ve sağlık hizmetleri gibi alanlarda sanallaştırma beklentisinin üniversite öğrencilerinde olduğu,

üniversitelerden bir eğitim-öğretim ortamından daha fazla sanal kültür paylaşımı beklendiği görülmüştür.

Bu sonuçlar ışığında interaktif olarak öğrenim sürecine dahil olan paydaşlar ile üniversitenin sanal kampüs ihtiyaçlarının eş güdümleneceği ve bu sürecin bilişsel ergonomi temelli olması gerektiği kaçınılmaz bir gerçektir. Bu durum nesnel bir yaklaşımdan çok, zamanla başta öğrenci ve öğretim elemanları olmak üzere tüm fayda sağlayıcıların sanal kampüsün (program ve modellere doğrudan entegre edilen oluşturmacı ve tamamlayıcı bir yaklaşımla) bir parçası olacağı anlamına da gelmektedir.

REFERANSLAR

- Beyers, R.N. (2009). A five dimensional model for educating the net generation, *Educational Technology & Society*, 12(4), ss. 218-227.
- Aloqaily, M., Bouachir, O., Karray, F., Ridhawi, I. A. ve Saddik, A. E. (2022). Integrating Digital Twin and Advanced Intelligent Technologies to Realize the Metaverse, *IEEE Consumer Electronics Magazine*, 1–8, doi: 10.1109/MCE.2022.3212570.
- Chen, Z. (2022). Exploring the application scenarios and issues facing Metaverse technology in education, *Interactive Learning Environments*, doi: 10.1080/10494820.2022.2133148.
- Duan, R. ve Zhang, M. (2007). Design of web-based management information system for academic degree & graduate education”, *Integration and Innovation Orient to E-Society Vol. 2, IFIP Advances in Information and Communication Technology*, 252, 218-226.
- Gericke, F., Ebert, D. D., Breet, E., Auerbach, R. P. ve Bantjes, J. (2021). A qualitative study of university students’ experience of Internet-based CBT for depression, *Counselling and Psychotherapy Research*, 21(4), 792–804, doi: 10.1002/capr.12465.
- Granića A. ve Čukušić, M. (2011) Usability testing and expert inspections complemented by Educational Evaluation: A Case Study of an e-Learning Platform, *Educational Technology & Society*, 14(2), ss. 107-123.
- Gurrin, C.; Smeaton, A.F. ve Doherty, A.R. (2014). LifeLogging: Personal Big Data. *Found. Trends Inf. Retr.* 8, 1-125.
- Hwang, G.J. ve Chien, S.Y. (2022). Definition, roles, and potential research issues of the metaverse in education: An artificial intelligence perspective. *Comput. Educ. Artificial Intelligence*, 3, 100082.
- IBM (2013). What is cloud? Computing as a service over the Internet <http://www.ibm.com/cloud-computing/us/en/what-is-cloud-computing.html>
- Jones, D., Gregor, S. ve Lynch, T. (2003) An Information Systems Design Theory for Web-based Education, *IASTED International Symposium on Web-based Education, Rodos, Yunanistan*.
- Karakaya, A.F. ve Pektaş, Ş.T. (2007). A framework for web-based education systems supporting interdisciplinary design collaboration”, *METU JFA* 2007/2, 24(2), ss. 137-148.
- Kesim, M. ve Özarslan, Y. (2012). Augmented Reality in Education: Current Technologies and the Potential for Education. *Procedia Soc. Behav. Sci.*, 47, 297–302.

- Kye, B., Han, N., Kim, E., Park, Y. ve Jo, S. (2021). Educational applications of metaverse: Possibilities and limitations. *J. Educ. Eval. Health Prof.*, 18, 32.
- Li, H., Cui, C. ve Jiang, S. (2022). Strategy for improving the football teaching quality by AI and metaverse-empowered in mobile internet environment, *Wireless Networks*, doi: 10.1007/s11276-022-03000-1.
- Lucas, E. P. Benito, J. C. ve Gonzalo, O. G. (2013). USALSIM: Learning and professional practicing in a 3D virtual world, *Advances in Intelligent Systems and Computing*, 218. Service of Professional Insertion, Practices and Employment, University of Salamanca, Patio de Escuelas 1, 37008 Salamanca, Spain, 75–82, doi: 10.1007/978-3-319-00554-6_10.
- Madhavan, K. ve Lindsay, E. D. (2015). Use of information technology in engineering education, *Cambridge Handbook of Engineering Education Research*, 633–654.
- Mell, P. ve Grance, T. (2011). The NIST Definition of Cloud Computing. National Institute of Standards and Technology, *Special Publication* 800, 145.
- Mozumder, M.A.I., Sheeraz, M.M., Athar, A., Aich, S. ve Kim, H.C. (2022). Overview: Technology roadmap of the future trend of metaverse based on IoT, blockchain, AI technique, and medical domain metaverse activity. *Proceedings of the 2022 24th International Conference on Advanced Communication Technology*, Pyeongchang-gun, Korea, 256–261.
- Petrakou, A. (2010). Interacting through avatars: Virtual worlds as a context for online education. *Computer Education* 54, 1020–1027.
- Seigneur, J.-M. ve Choukou, M.-A. (2022). How should metaverse augment humans with disabilities? *AH2022: 13th Augmented Human International Conference*, Article 7, 1-6, doi: 10.1145/3532525.3532534.
- Shin-Yuan, H., Huang, K.-L. ve Yu, W.-J. (2011). An empirical study of the effectiveness of multimedia disclosure of informed consent: A technology mediated learning perspective, *Information & Management*, 48(4-5), ss. 135-144.
- Tlili, A., Huang, R., Shehata, B., Liu, D., Zhao, J., Metwally, A.H.S., Wang, H., Denden, M., Bozkurt, A., Lee, L.H., Beyoğlu, D., Altınay, F., Sharma, R. C., Altınay, Z., Li, Z., Liu, J., Ahmad, F., Hu, Y., Salha, S., Abed, M. ve Burgos, D. (2022). Is Metaverse in education a blessing or a curse: A combined content and bibliometric analysis. *Smart Learning Environments*, 9, 24.
- Uslu, T. (2011). Türkiye’de Öğrenimle Uzaktan ve Elektronik Eğitim Alanında Karşılaşılan Kritik Noktalar, Engeller ve Çözüm Alternatifleri, *INCCUI-2011 The First International Congress on Curriculum and Instruction Abstract Book*, Academic World Education and Research Center, 05-08 Oct, Anadolu University, Eskişehir, ss. 707-708.
- Uslu, T. (2014). Uzaktan Eğitim EĞitimlerini Yerel Okul ve Üniversitelerin İhtiyaçlarına Uyarlama, *XVIII. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildiriler Kitabı*, 1. Baskı, İnternet Teknolojileri Derneği, Bilgi Kitapevi, ISBN: 978-605-85087-1-2, 141-146. <<https://inet-tr.org.tr/inetconf18/bildiri/46.pdf>>
- Uslu, T., Rodoplu Şahin, D. ve Çam, D. (2011). Yaş ve Kuşak Farklılıklarına Göre İnternet ve Bilgi Teknolojileri Kullanımının Düzeyi, Yarattığı Tekno-Politik Stres ve Sonuçları, *9th International Knowledge, Economy & Management Proceedings*, International University of Sarajevo, Garmond, Sarajevo, ss. 2627-2644.

- Wang, M., Vogel, D. ve Ran, W. (2011). Creating a performance-oriented e-learning environment: A design science approach, *Information & Management*, 48 (7), ss. 260-269.
- Yaprak, E. (2006). Integrating teaching and technology using coelive, *ASEE Annual Conference and Exposition 2006 Conference Proceedings*.
- Zhang, D., Zhou, L., Briggs, R.O. ve Nunamaker, J.F., Jr. (2006). Instructional video in e-learning: Assessing the impact of interactive video on learning effectiveness, *Information & Management*, 43(1), ss. 15-27.